

Reykjavík 03.06.2019

Borgarráð Reykjavíkur

Tjarnargötu 11
101 Reykjavík

Hér með sendist útskrift úr gerðabók umhverfis- og skipulagsráðs frá 29. maí 2019 varðandi eftirfarandi mál.

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030, efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík

Að lokinni kynningu er lögð fram að nýju tillaga að breytingu á Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 varðandi efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík dags. uppf. 29. maí 2019. Einnig er lögð fram umhverfisskýrsla Alta dags. uppf. 29. maí 2019, ásamt tillögu að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2040 dags. 14. desember 2018, uppf. 29. maí 2019. Jafnframt er lögð fram fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur og bréf Minjastofnunar Íslands dags. 17. júlí 2018. Kynning stóð til og með 20. september 2018. Eftirtaldir sendu umsagnir/athugasemdir: Orkustofnun dags. 12. september 2018, Vegagerðin dags. 19. september 2018, Faxaflóahafnir dags. 19. september 2018, Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. 19. september 2018, Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur dags. 19. og 20. september 2018, Náttúrufræðistofnun Íslands dags. 24. september 2018, Mosfellsbær dags. 24. september 2018, Umhverfistofnun dags. 3. október 2018, Minjastofnun Íslands dags. 3. október 2018, Kópavogsbær dags. 3. október 2018, Mosfellsbær dags. 15. október 2018 og Seltjarnarnesbær dags. 17. október 2018.

*Samþykkt að auglýsa framlagða tillögu samkvæmt 31. gr. skipulagslaga nr. 123/2010, ásamt umhverfisskýrslu sbr. lög nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana. .
Vísað í borgarráð.*

F.h. umhverfis- og skipulagssviðs

Glóey Helgudóttir Finnsdóttir

Glóey Helgudóttir Finnsdóttir

Fylgiskjöl: tillaga umhverfis- og skipulagssviðs dags. uppf. 29. maí 2019, umhverfisskýrsla Alta ráðgjafar dags. uppf. 29. maí 2019, tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2040 dags. 14. desember 2018, uppf. 29. maí 2019, fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur, bréf Minjastofnunar Íslands dags. 17. júlí 2018, umsagnir/athugasemdir: Orkustofnun dags. 12. september 2018, Vegagerðin dags. 19. september 2018, Faxaflóahafnir dags. 19. september 2018, Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. 19. september 2018, Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur dags. 19. og 20. september 2018, Náttúrufræðistofnun Íslands dags. 24. september 2018, Mosfellsbær dags. 24. september 2018, Umhverfistofnun dags. 3. október 2018, Minjastofnun Íslands dags. 3. október 2018, Kópavogsbær dags. 3. október 2018, Mosfellsbær dags. 15. október 2018 og Seltjarnarnesbær dags. 17. október 2018

Borgarráð
Ráðhúsi Reykjavíkur
Tjarnargötu 11
101 Reykjavík

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

17. júlí 2018
MÍ201701-0126/ 6.00 / G.G.G.

Efni: Álfsnesvík við Þerneyjarsund, Reykjavík - fornleifar á fyrirhuguðu athafnasvæði Björgunar

Minjastofnun Íslands vill með bréfi þessu vekja athygli borgarráðs á merkjum minjastað á Gunnunesi og við Álfsnesvík við Þerneyjarsund. Forsaga málsins er sú að í ársbyrjun 2017 kynnti ráðgjafarfyrtækið Alta Minjastofnun að því hefði verið falið að leita að nýju athafnasvæði fyrir Björgun sem áformað væri að flytja úr Elliðaárvogi og að einkum væri horft til Gunnunes við Þerneyjarsund. Eins og kemur fram í meðfylgjandi bréfi Minjastofnunar til Alta dags. 17. júlí 2018 (fylgiskjal 1) hefur stofnunin frá upphafi málsins bent á að til væru heimildir um að við Þerneyjarsund var verslunarstaður á síðmiðöldum. Þar væri að finna merkilegar menningarminjar og óskað var eftir því að aðrir kostir yrðu skoðaðir. Dr. Kristján Eldjárn, þáverandi forseti Íslands og fyrrum þjóðminjavörður, ritaði grein um minjastaðinn í Árbók hins íslenska fornleifafélags árið 1980 og í lok greinarinnar segir hann: „Þessi staður er einn af fyrirrennurum Reykjavíkur og á að varðveitast eins og hann er.“ (Árbók 1980, bls. 34).

Á fundi fulltrúa Minjastofnunar og Alta 28. júlí 2017 var stofnuninni kynnt að kannaðir hafi verið fleiri staðir og sú skoðun hefði leitt í ljós að Álfsnesvík væri ákjósanlegasti kosturinn. Stofnunin var ekki beðin um að leggja mat á aðra kosti. Minjastofnun fór þá fram á að fornleifaskrá svæðisins frá árinu 2008 (fylgiskjal 2) yrði endurskoðuð en frá því að sú skráning var gerð hafa ný lög um menningarminjar nr. 80/2012 tekið gildi.

Nú liggur fyrir skýrsla Borgarsögusafns; *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi* (fylgiskjal 3). Við endurskoðun fornleifaskrár hefur fengist enn frekari vitneskja um menningarminjar á Gunnunesi og Álfsnesvík við Þerneyjarsund. Á jörðunum Sundakoti og Glóru hafa verið skráðar fleiri fornleifar en áður voru þekktar og með vettvangskönnun og uppmælingu sýnilegra fornleifa hefur fengist skýrari mynd af fornleifunum. Þar er að finna minjar um verslun á síðmiðöldum og útveg og landbúnað fram á fyrri hluta 20. aldar. Borgarsögusafn metur varðveislugildi minjanna hátt eins og kemur fram í niðurstöðum skýrslunnar.

Minjastofnun tekur undir það mat Borgarsögusafns að varðveislugildi minjanna er hátt og felst gildi þeirra einkum í því að þar er um að ræða einstaka minjaheild sem varðveist hefur nær ósnortin.

Samkvæmt þeim gögnum sem Minjastofnun hafa verið kynnt og sýna tillögu að afmörkun lóðar fyrir Björgun við Álfsnesvík, bráðabirgðaveg að henni frá athafnasvæði Sorpu og framtíðartengingu við fyrirhugaða Sundabraut, er ljóst að gangi þau áform eftir mun sambengi minjanna rofna og gildi mikilvægs minjasvæðis rýrt til muna. Að auki skal nefnt að í gögnum málsins kemur fram að gera megi ráð fyrir því að í framtíðinni þurfi að stækka athafnasvæði Björgunar og það mun þýða að þá þarf að skerða minjasvæðið enn frekar.

Minjastofnun beinir því til borgaryfirvalda að athafnasvæði Björgunar verði fundinn annar staður. Jafnframt að Reykjavíkurborg beiti sér fyrir því að minjarnar á Gunnunesi og Álfsnesvík við Þerneyjarsund verði varðveittar til framtíðar í samræmi við 1. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012.

Virðingarfyllst,

Guðný Gerður Gunnarsdóttir
minjavörður Reykjavíkur

Kristín Huld Sigurðardóttir
forstöðumaður

Fylgiskjöl:

1 Bréf Minjastofnunar til Alta, dags. 17.7.2018

2 Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. Áfanga. Fornleifar á framkvæmdasvæðinu. Minjasafn Reykjavíkur. Skýrsla 139, 2008. Á vef:
http://borgarsogusafn.is/sites/borgarsogusafn.is/files/atoms/files/skyrsla_139.pdf

3 Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi. Borgarsögusafn. Skýrsla 191, 2018. Á vef:

http://borgarsogusafn.is/sites/borgarsogusafn.is/files/atoms/files/utgafa_skyrsla_191_fornleifaskraning_a_efnisvinnslusvaedi_vid_alfnesvik_therneyjarsundi.pdf

Afrit með tölvupósti:

Alta (alta@alta.is)

Borgarsögusafn (minjavarsla@reykjavik.is)

Menningar- og ferðamálasvið Reykjavíkurborgar (menning@reykjavik.is)

Skrifstofu eigna og atvinnuþróunar (sea@reykjavik.is)

Umhverfis og skipulagssvið Reykjavíkurborgar (usk@reykjavik.is)

Skipulagsstofnun (skipulag@skipulag.is)

Reykjavíkurborg

Ráðhúsinu
101 Reykjavík

SKJALAVER HÖFÐATORGI
26. SEP. 2018
Málsnr.: USK 2013020044
Bréfaiykili: 3-2

Mosfellsbæ, 24. september 2018
erindi nr. 2018084560/19.2 ÓM

Efni: Afgreiðsla skipulagsnefndar vegna erindis yðar

Á 468. fundi skipulagsnefndar Mosfellsbæjar 21. 09. 2018, var neðangreint erindi tekið fyrir og svohljóðandi bókun gerð:

Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík 2010-2030 - lónaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Á 466. fundi skipulagsnefndar 31. ágúst 2018 var gerð eftirfarandi bókun:
"Skipulagsnefnd óskar eftir kynningu frá Reykjavíkurborg á málinu." Á fundinn mætti Haraldur Sigurðsson frá Reykjavíkurborg.

Umræður um málið, lagt fram.

Afgreiðsla skipulagsnefndar er gerð með fyrirvara um staðfestingu bæjarstjórnar Mosfellsbæjar og verður yður gert viðvart ef afgreiðsla erindisins verður á annan veg í bæjarstjórn en hér er tilkynnt.

Þetta tilkynnist hér með.

Virðingarfyllt,
f.h. skipulagsnefndar Mosfellsbæjar

Skipulagsfulltrúi
Mosfellsbæjar

Ólafur Melsted
Skipulagsfulltrúi

Athugi er vakin á því að teji einhver rétti sínum hallað með ofangreindri samþykkt er honum heimilt að skjóta máli sínu til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála, Skúlagötu 21, 101 Reykjavík, sbr. 52.gr. laga nr. 123/2010 og lög nr. 130/2011.

Þeir einir geta skotið máli til úrskurðarnefndarinnar sem eiga lögvarða hagsmuni tengda hinni kærðu ákvörðun. Frestur til að skjóta máli til nefndarinnar er einn mánuður frá því að kæranda varð kunnugt eða mátti vera kunnugt um ákvörðun þá sem kæra á. Sé um að ræða ákvörðun sem sætir opinberri birtingu, telst kærufrestur frá birtingu ákvörðunar.

Helena Stefánsdóttir

Frá: Skúli Thoroddsen <Skuli.Thoroddsen@os.is>
Sent: 12. september 2018 13:10
Til: USK Skipulag; ssh@ssh.is
Efni: Umsögn um drög að tillögu að breytingu á aðalskipulag varðandi iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Orkustofnun gerir ekki athugasemdir við tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 ásamt drögum að umhverfisskýrslu, varðandi iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Bestu kveðjur /Regards,
Skúli Thoroddsen

Lögfræðingur/Legal Advisor
Orkustofnun / National Energy Authority
Orkugarður, Grensásvegur 9,
IS- 108 Reykjavík
Tel: +354 569 6000

Reykjavík, 19. 9. 2018
Tilvísun: 2011070006/EBH

Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkur
Borgartúni 12- 14
105 Reykjavík
skipulag@reykjavik.is

SSH
Hamraborg 9
200 Kópavogi
ssh@ssh.is

Efni: Drög að tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins ásamt drögum að umhverfisskýrslu, varðandi iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík.

Vegagerðin gerir ekki athugasemdir við framlögð drög að því gefnu að rými fyrir fyrirhugaða Sundabraut sé tryggt samkvæmt samráðsfundum og vinnu þar að lútandi.

Virðingarfyllst,

Erna Bára Hreinsdóttir,
forstöðumaður Skipulagsdeildar

Afrit: Jónas Snæbjörnsson, Svanur Bjarnason, Vegagerðinni.

Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar
b.t. Haraldur Sigurðsson
Borgartún 12-14
105 Reykjavík

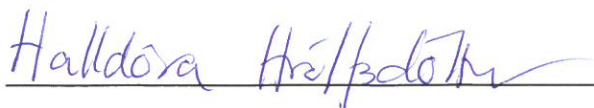
Reykjavík, 19. september 2018

Varðar: Drög að tillögu að breytingu á Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 varðandi iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Faxaflóahafnir hafa farið yfir drög að tillögu að breytingu á Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 ásamt drögum að umhverfisskýrslu, varðandi iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík. Í breytingunni er afmarkaður 15,5 ha reitur fyrir nýtt iðnaðarsvæði I6 Efnisvinnslusvæði í Álfsnesi, þangað sem fyrirhugað er að flytja starfsemi efnisvinnslufyrirtækisins Björgunar ehf. sem nú er í Sævarhöfða. Á svæðinu er gert ráð fyrir höfn sem getur tekið á móti skipum, prömmum og öðrum efnisflutningaskipum.

Með breytingum á skipulagi og byggð við Sævarhöfða er hafnaraðstaða takmörkuð og að lokast, en hún hefur m.a. þjónað fyrirtækjum sem hafa landað þar steinefnum, biki og salti. Það er því brýnt að skipuleggja svæði með aðkomu að sjó sem geti tekið við plássfrekri starfsemi og iðnaðarstarfsemi, en jafnframt mikilvægt að huga að flutningaleiðum m.t.t. hagkvæmni og umhverfisáhrifa. Vísað er til fyrri umsagnar Faxaflóahafna sf um iðnaðarsvæði í Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030.

Faxaflóahafnir fagna því að verið sé að stíga skref í skipulagi á nýju iðnaðarsvæði fyrir þessa starfsemi með hafnaraðstöðu. Faxaflóahafnir hafa séð um uppbyggingu og rekstur á öllum atvinnuhöfnum í Reykjavík og búa að mikilli reynslu og sérþekkingu á málefnum. Ljóst er að skipulag, uppbygging og rekstur hafnar fyrir efnisvinnslufyrirtæki eins og Björgun er stórt verkefni, sem þarf góðan undirbúning og gæti reynsla Faxaflóahafna komið þar að góðum notum ef eftir því er leitað.

Halldóra Hrólfsdóttir,
skipulagsfulltrúi Faxaflóahafna

Borgartúni 12-14

105 Reykjavík

Athugasemdir við breytingu við aðalskipulagi: AR-Álfsnesvík iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu.

Undir þessum kynningarlið eru tvær skýrslur og eru gerðar athugasemdir við þær báðar.

Í Umhverfisskýrslu sem er fylgiskjal með tillögu til kynningar á vinnslustigi 27. júní 2018, uppfærð 14. ágúst 2018.

Í samantekt á bls. 6 í umhverfisskýrslu er sett fram áhrifamat á fornminjar undir umhverfisþætti 3. **Samfélag** og lögð fram skýring:

3.3 Fornminjar. Neikvæð. Neikvæð áhrif þar sem framkvæmdir á skipulagssvæði munu raska fornminjum. Þekktar fornminjar eru á og við svæðið. Í deiliskipulagi skal forðast, eins og kostur er, að raska minjum í suðurjaðri svæðisins sem tilheyra minjasvæði Sundakots, en þar eru einstakar minjar um búðarsvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund. Vegtengingu að svæðinu skal einnig hagað þannig að minjum sé hlíft, sé þess nokkur kostur.

Athugasemd: *Hér vantar að draga fram neikvæð áhrif á minjar í Glóru en í skýrslu Borgarsögusafns: Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi kemur eftirfarandi fram:*

Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsminjar, leifar af átta fiskbyrgjum líklega frá þeim tíma þegar Þerneyjarsund var útflutningshöfn fyrir skreið á tímabilinu 1300-1500. Byrgin eru flest hringlaga grjóthlaðin og eru í vestanverðu Glóruholti, eitt þeirra er þó torfhlaðið (1894-7). Í byrgjunum var fiskur þurrkaður og/eða geymdur á meðan hann beið útflutnings. Minjasvæði Sundakots og búðarsvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einstakar minjar og engar líkar í Reykjavík, bæði hvað varðar aldur minjanna og menningarlegt gildi þeirra og eru fiskibyrgin hluti af því.

Aðrar minjar á úttektarsvæðinu eru túngarður Glóru (1894-6), fjárhús (1894-1) og rétt (1894-15). Þessar minjar eru hluti af minjaheild á minjasvæði í Glóru sem er einstakt, einkum vegna þess að það myndar óraskaða heild og er góður fulltrúi fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur. Fáir staðir státa af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Röskun á þessum minjum á úttektarsvæðinu hefur áhrif á minjaheildir í Sundakoti og Glóru.¹

Undir kafla 3.4.6 er fjallað um *Landslagseiginleika og sjónræna eiginleika* á bls. 31. Þar kemur fram að svæðið sé lítið raskað fyrir utan þeirra minja sem eru eftir búskap og mögulega verslun. Í töflu er umhverfisþáttur sem nefnist „Mannvist“ og undir viðfangsefni kemur fram að: „Vel má komast hjá því að raska mannvistarleifum“.

Athugasemd: *Miðað við þau áform og lýsingar sem eru um nýtingu á landinu fyrir efnisvinnslusvæði eru þessar niðurstöður á „viðfangsefni“ bæði óraunhæfar og villandi.*

Í kafla 3.5 *Niðurstað valkosta um staðarval* á bls. 32 fær þátturinn „Mannvist“ á umræddu svæði sem þar er nefnt 6. *Álfsnesvík C. Við Nesvík:* ljósgrænan lit, þetta mat er ekki rétt því á svæðinu eru merkar fornleifar eins og fram hefur komið hér að ofnan. Endurskoða þarf því þessa töflu og setja inn réttan lit.

¹ Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir 2018, *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi*, bls. 22. Borgarsögusafn Reykjavíkur.

Í greinagerð vegna breytinga á aðalskipulagi: lðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík. Breyting nr. 24. Uppfært 14. ágúst.

Á bls. 11 í kafla 5.1. *Mótun tillögu. Samanburður valkosta* er tafla sem sýnir áhrif mismunandi staðarvalskosta.

Athugasemd: Þar fær „Mannsvist“ á svæði sem þar er nefnt *6. Álfsnesvík C. Við Nesvík: ljósgrænan lit*, þetta mat er ekki rétt, því á svæðinu er merkar fornleifar og framkvæmdir munu raska fornleifum eins og fram kemur hér að ofan við athugasemdir við umhverfisskýrsluna. Endurskoða þarf þessa töflu og setja réttan lit.

Á bls. 13 er tafla sem sýnir áhrifamat á umhverfispætti og undir 3. Samfélag og undir lið 3.3 eru áhrifamat á Fornminjar ásamt skýringu:

Neikvæð. Neikvæð áhrif þar sem framkvæmdir á skipulagssvæði munu raska fornminjum. Þekktar fornminjar eru á og við svæðið. Í deiliskipulagi skal forðast, eins og kostur er, að raska minjum í suðurjaðri svæðisins sem tilheyra minjasvæði Sundakots, en þar eru eintakar minjar um búðarsvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund. Vegtengingu að svæðinu skal einnig hagað þannig að minjum sé hlíft, sé þess nokkur kostur.

Athugasemd: Hér vantar að draga fram neikvæð áhrif á minjar í Glóru en í skýrslu Borgarsögusafns: *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi* kemur eftir farandi fram:

Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsminjar, leifar af átta fiskbyrgjum líklega frá þeim tíma þegar Þerneyjarsund var útflutningshöfn fyrir skreið á tímabilinu 1300-1500. Byrgin eru flest hringlaga grjóthlaðin og eru í vestanverðu Glóruholti, eitt þeirra er þó torfhlaðið (1894-7). Í byrgjunum var fiskur þurrkaður og/eða geymdur á meðan hann beið útflutnings. Minjasvæði Sundakots og búðasvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einstakar minjar og engar líkar í Reykjavík, bæði hvað varðar aldur minjanna og menningarlegt gildi þeirra og eru fiskibyrgin hluti af því.

Aðrar minjar á úttektarsvæðinu eru túngarður Glóru (1894-6), fjárhús (1894-1) og rétt (1894-15). Þessar minjar eru hluti af minjaheild á minjasvæði í Glóru sem er einstakt, einkum vegna þess að það myndar óraskaða heild og er góður fulltrúi fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur. Fáir staðir státa af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Röskun á þessum minjum á úttektarsvæðinu hefur áhrif á minjaheildir í Sundakoti og Glóru“.²

Það er nauðsynlegt að gaumgæfa vel að umrædd minjasvæði við Sundakot og Glóru eru bæði sérstök og einstök í landi Reykjavíkur, þau verða hvorki færð til né búin til annarsstaðar. Menningaminjarnar sem þarna er að finna hafa verið þarna í friði í árhundruð og eru mikilvægur hluti af sögu Reykjavíkur. Ef ekki verður tekið tillit til minjanna og hlúð að þeim verður borgin fátækari og einsleitari.

Virðingarfyllt,

Fyrir hönd Borgarsögusafns:

Anna Lísu Guðmundsdóttir
Verkefnisstjóri fornleifa

María Karen Sigurðardóttir
Deildarstjóri Minjavörslu og rannsókna

Guðbrandur Benediktsson
Safnstjóri

² Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir 2018, *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi*, bls. 22. Borgarsögusafn Reykjavíkur.

Efni: Sameiginleg umsögn um tillögu að breytingu á svæðisskipulaginu Höfuðborgarsvæðið 2040 ásamt drögum að umhverfisskýrslu, varðandi breytt vaxtarmörk við Álfsnes og tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur, iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu í Álfsnesi.

Vísað er til tölvubréfs Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH) dags. 23. ágúst 2018 þar sem óskað er umsagnar Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur (HER) um tillögu að breytingu á svæðisskipulagi Höfuðborgarsvæðið 2040 ásamt drögum að umhverfisskýrslu, varðandi breytt vaxtarmörk við Álfsnes. Í erindinu var enn fremur bent á að samhliða tillögunni væri til auglýsingar breyting á aðalskipulagi Reykjavíkur, iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu í Álfsnesi og fylgdi aðalsskiplagstillagan erindinu. Umhverfisskýrsla er sameiginleg fyrir báðar tillögurnar. HER hefur farið yfir erindið og því gögn sem því fylgja og gerir eftirfarandi umsögn um báðar tillögurnar:

Almennt

Þann 21. mars 2018 gaf HER umsögn til SSH vegna breytingar á svæðisskipulagi Höfuðborgarsvæðið 2040 varðandi breytta afmörkun vaxtarmarkna atvinnusvæðis í Álfsnesvík. Einnig veitti HER umsögn dags. 19. febrúar 2018 um skipulagslýsingu vegna breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og nýs deiliskipulags fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík. HER vísar til fyrri umsagna og eru þær meðfylgjandi. HER telur vel rökstutt að afmarka athafnasvæðið á þessum tiltekna stað á Álfsnesi en vill eins og áður benda sérstaklega á að grugg- og setmyndun frá starfseminni gætu haft áhrif í Leirvogi sem er skilgreindur sem viðkvæmur viðtaki og haft áhrif á gengd laxfiska upp í Leirvogsa. Ekki er tekið á þessum þætti í umhverfisskýrslu sem fylgir fyrirbyggjandi tillögum, úr því þarf að bæta að mati HER. Þá þarf að gæta þess að starfseminni sé gefið nægt pláss í skipulagi þar sem mikilvægt er að landrými sé fyrir settjarnir til hreinsunar á frárennsli frá efnisvinnslu en ekki fæst séð af umhverfisskýrslu að slíkt hafi verið athugað sérstaklega og þarf einnig að bæta að mati HER. Þá kemur fram í umhverfisskýrslu að ekki er til staðar fráveitukerfi sem starfsemin getur tengst en ekki er tekið á því hvaða lausn er fyrirhuguð á því. Ljóst er að með aukinni uppbyggingu á svæðinu þarf að huga að uppbyggingu fráveitukerfis. Taka þarf á því í aðalskiplagstillögu að mati HER. HER bendir einnig á að fara verður betur í áhrif flutnings starfsemi Björgunar á þennan stað hvað varðar loftgæði og hljóðvist.

Athugasemdir við einstaka atriði í umhverfisskýrslu

Á bls. 6, í þætti 2. Loftgæði, segir í lið 2.2 að óveruleg áhrif verði á losun gróðurhúsalofttegunda vegna aukinnar umferðar. HER bendir á að starfsemi Björgunar krefst mikilla þungaflutninga á efni og með flutningnum eykst sú vegalengd sem þarf að keyra til að sækja efni miðað við núverandi staðsetningu. Slíkt getur haft meiri losun í för með sér auk meiri áhrifa á loftgæði við stofnæðar til og frá svæðinu. Því telur HER að ekki sé nóg að líta eingöngu til losunar gróðurhúsalofttegunda og telja áhrif á loftgæði óveruleg vegna skermunar lóðarinnar sjálfrar eins og sett er fram í lið 2.1.

Á bls. 6, í þætti 3. Samfélag, segir í lið 3.2. um lýðheilsu að einhver áhrif verði á hljóðvist en þau verði óveruleg. HER telur að skoða þurfi þennan þátt betur þar sem hækkað hlutfall þungra bifreiða í heildarumferð umtalsverð áhrif á hljóðvist. HER bendir á og telur mikilvægt að metin séu áhrif mögulegrar hávaðamengunar frá starfseminni sjálfri. Athuga þarf hvort hávaði geti magnast upp við endurkast í Esjuhlíðum eins og raunin er með hávaða frá nærliggjandi skotvöllum. Auk þess þarf að meta hvort hávaði frá hörpun og dælingu úr skipum geti borist að íbúðarbyggð á Kjalarnesi. Gera þarf grein fyrir þessu undir þessum lið.

Virðingarfyllt
f.h. Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur

Svava S. Steinarsdóttir
heilbrigðisfulltrúi

Kristín Lóa Ólafsdóttir
heilbrigðisfulltrúi

Samrit sent:

Samtökum sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu, Hamraborg 9, 200 Kópavogi

Meðfylgjandi:

Umsögn HER vegna breytingar á svæðisskipulagi Höfuðborgarsvæðisins, dags. 21. mars 2018,

Umsögn HER um skipulagslýsingu vegna breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og nýs deiliskipulags fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík, dags. 19. febrúar 2018.

Efni: Umsögn Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur um skipulagslýsingu vegna breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og nýs deiliskipulags fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík

Vísað er til bréfs skrifstofu skipulagsfulltrúa dags. 23. janúar 2018 þar sem óskað er umsagnar Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur (HER) um verklýsingu vegna breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og nýs deiliskipulags fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík. Svæðið við Álfsnesvík, er í Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 skilgreint sem opið svæði og er Sundabraut áformuð í jaðri svæðisins. HER hefur farið yfir erindið og gögn sem því fylgja og gerir eftirfarandi umsögn.

Almenn umsögn:

Að mati HER er ekki rétt, eins og kemur fram í kafla 2 á bls. 6, að starfsemi Björgunar sé ekki mengandi iðnaðarstarfsemi þar sem hún felist einkum í flutningi og vinnslu náttúrulegra jarðefna. Starfsemin hefur í för með sér rykmengun, hávaðamengun, grugg og setmyndun. Ítrekaðar kvartanir hafa borist frá íbúum í Bryggjuhverfi og Grafarvogi vegna starfseminnar á núverandi athafnasvæði og margvíslegt ónæði verið staðfest af HER. Mikil umferð til og frá athafnasvæði, ryk, titringur, setmyndun og hávaði eru helstu umkvörtunarefni. Benda má á að í texta er tekið fram að starfsemin eigi heima á iðnaðarsvæði, sbr. skipulagsreglugerð. Ennfremur að svæðið verði skilgreint sem iðnaðarsvæði, með sérstökum skilmálum sem lúta að sérstöðu starfseminnar. Í ljósi ofangreinds telur HER að taka þurfi fram í verkefnalýsingu að starfsemin sé mengandi iðnaðarstarfsemi og sé starfsleyfisskyld skv. lögum nr. 9/1998.

Huga þarf að fráveitumálum fyrir svæðið en í gögnunum kemur ekki fram hvert eigi að leiða skólþ frá athafnasvæðinu. Nauðsynlegt er að búið sé að leysa það mál og gera grein fyrir því í deiliskipulagi hvaða lausn verði fyrir valinu. Þá þarf að gera grein fyrir frárennsli frá efnisvinnslunni sjálfri en nauðsynlegt er að leiða vatn frá vinnslunni í gegnum settjarnir til að koma í veg fyrir grugg og setmyndun. Grugg- og setmyndun gætu haft áhrif í Leirvogi sem er skilgreindur sem viðkvæmur viðtaki og haft áhrif á gengd laxfiska upp í Leirvogsa. Meta þarf hve margar og hve stórar tjarnir þarf til að hreinsun vatns sé nægjanleg. Nauðsynlegt er að framkvæma þetta mat sem fyrst til að leiða í ljós hvort tjarnirnar rúmist innan fyrirhugaðs deiliskipulagssvæðis.

Ráðgert er að meta hvort umferð frá svæðinu valdi því að umferðarhávaði fari yfir mörk í íbúðarbyggð. HER vill benda á og telur mikilvægt að metin séu áhrif hávaðamengunar frá starfseminni sjálfri. Athuga þarf hvort hávaði geti magnast upp við endurkast í Esjuhlíðum eins og raunin er með hávaða frá nærliggjandi skotvöllum. Auk þess þarf að meta hvort hávaði frá hörpun og dælingu úr skipum geti borist að íbúðarbyggð á Kjalarnesi.

Koma þarf fram hvernig skuli komið í veg fyrir fok úr efnishaugum en það gæti haft áhrif í nærumhverfi, bæði á landi og sjó. Breytt staðsetning fyrirtækisins mun þýða meiri þungaumferð flutningabíla með efni í gegnum Mosfellsbæ og ytri byggðir Reykjavíkur, enda flest uppbyggingarsvæði nálægt miðborginni. Athuga þarf hvort aukin rykmengun geti orðið þar sem flutningsleiðir lengjast, en farmar eru gjarnan fluttir í opnum bílum. Umferðin frá athafnasvæðinu mun þvera fyrirhugaða Sundabraut og framhjá gas- og jarðgerðarstöð í Álfsnesi, gera þarf grein fyrir áhrifum stóraukinna þungaflutninga með tilliti til þess.

Ljóst er að tilkoma hafnaraðstöðu á þessum stað með tilheyrandi umferð getur haft áhrif á Þerney, sem er hverfisvernduð og á náttúruminjasrá. Meta þarf áhrif reksturs og umferðar á svæðinu á lífríki eyjarinnar, einkum fuglalíf.

Á bls. 4 kemur fram að sýnileiki svæðisins verði mestur frá svæðinu sjálfu og af sjó en að landslag og fjarlægðir dragi úr sjónrænum áhrifum frá íbúðahverfum í Mosfellsbæ og Reykjavík. Æskilegt væri að kortleggja sjónræn áhrif svo skýrara sé hver áhrifin eru.

Athugasemdir við einstök atriði í verkefnislýsingu:

Í lið 2.1 og 3.2 í töflu 5.3 þarf að taka fram að einnig sé hægt að nálgast gögn frá HER úr loftgæðafarstöðvum sem hafa verið og eru staðsettar á mismunandi stöðum í Reykjavík. Einnig má bæta reglugerð um brennisteinsdíoxíð, köfnunarefnisdíoxíð og köfnunarefnisoxíð, bensen, kolsýring, svifryk og blý í andrúmsloftinu, styrk ósons við yfirborð jarðar og um upplýsingar til almennings, nr. 920/2016, inn í upptalningu reglugerða í lið 3.2. Í lið 3.2 er auk loftgæða fjallað um hljóðvist og matsspurning lögð fram hvort umferðarhávaði fari yfir mörk við íbúðarbyggð. Hér vantar einnig að meta hávaðann sem kemur frá starfseminni sjálfri.

Í lið 4, Auðlindir, í töflu 5.3 er m.a. fjallað um landrými og landslag/ásýnd. Hér vill HER benda á að tryggt þarf að vera að nægt landrými sé fyrir settjarnir til að hreinsa frárennslisvatn frá vinnslunni. Fjalla mætti um sýnileika svæðisins undir þessum lið, s.s. sjónræn áhrif.

Í kafla 5.7, Tengsl við aðrar áætlanir, þarf að bæta inn vísun í áætlun um loftgæði fyrir Ísland, Hreint loft til framtíðar og Umhverfis- og auðlindastefnu Reykjavíkurborgar.

Í kafla 8, Umsagnaraðilar, þarf að bæta inn Heilbrigðiseftirliti Kjósarsvæðis og Veidifélagi Leirvogsár.

HER áskilur sér rétt til að koma með frekari athugasemdir við fyrirhugaðar breytingar á aðalskipulagi og nýju deiliskipulagi fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík á síðari stigum.

Virðingarfyllst
f.h. Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur

Svava S. Steinarsdóttir
heilbrigðisfulltrúi

Kristín Lóa Ólafsdóttir
heilbrigðisfulltrúi

USK Skipulag

Efni: FS: Fw: Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík - Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

From: Trausti Baldursson [mailto:trausti@ni.is]

Sent: 24. september 2018 13:24

To: USK Skipulag; ssh@ssh.is

Subject: Re: Fw: Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík - Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Tilvísun í mál: 2018080019

Vísað er til meðfylgjandi tölvupósts, dags. 23. ágúst sl., þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um drög að tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins ásamt drögum að umhverfisskýrslu og varða nýtt iðnaðarsvæði við Álfsnesvík.

Náttúrufræðistofnun hefur ekki haft tök á að yfirfara þau gögn sem fylgja með framangreindu erindi en stofnunin mun hins vegar koma að mati á umhverfisáhrifum vegna flutninga Björgunar ehf. sem meðfylgjandi erindi fjallar fyrst og fremst um. Náttúrufræðistofnun fékk nýlega til umsagnar drög að matsáætlun vegna flutninga Björgunar en í umsögn stofnunarinnar um það erindi koma fram þau atriði sem varða náttúrufar og viðmið sem taka ber tillit til við vinnslu málsins og stofnunin telur að leggja eigi m.a. áherslu á. Jafnframt fylgir með umsögn Náttúrufræðistofnunar vegna óska Björgunar ehf. um rannsóknir á hafsbotni í Kollafirði.

Virðingarfyllst,

Trausti Baldursson

Forstöðumaður Vistfræði- og ráðgjafardeildar

Meðfylgjandi: Umsögn NÍ frá 24. september sl. vegna matsáætlunar vegna flutninga á starfsemi Björgunar ehf. og umsögn NÍ frá 20. ágúst sl. vegna umsóknar Björgunar ehf. um leyfi til rannsókna á hafsbotni í Kollafirði.

Tilvísun í mál: 2018090003

Vísað er til bréfs frá Björgun ehf., dags. 7. september sl., þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um drög að matsáætlun vegna flutnings á starfsemi Björgunar frá Sævarhöfða að Álfsnesvík á Álfsnesi.

Samkvæmt 68. gr. laga um náttúruvernd er lögbundið hlutverk Náttúrufræðistofnunar eftirfarandi þegar um er að ræða mat á umhverfisáhrifum eða skipulagsáætlanir: „**Við gerð deiliskipulags á náttúruverndarsvæðum, á svæðum sem njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. og frummatsskýrslu framkvæmdaraðila vegna mats á umhverfisáhrifum skal leita umsagnar Umhverfisstofnunar, Náttúrufræðistofnunar Íslands og viðkomandi náttúruverndarnefnda.**” Almennt hefur löggjafinn því ekki gert ráð fyrir að Náttúrufræðistofnun sé lögbundinn umsagnaraðili um matsáætlanir eða drög að þeim sem m.a. endurspeglast í því að stofnunin hefur ekki mannafla til að sinna öllum matsáætlunarerindum sem til hennar berast. Stofnunin hefur því þurft að forgangsraða og hefur almennt ekki tök á því að yfirfara drög að matsáætlunum frá einstökum framkvæmdaaðilum. Náttúrufræðistofnun hefur hins vegar sinnt því að gefa umsagnir um tillögu að matsáætlunum framkvæmda þegar Skipulagsstofnun sendir þær út til umsagnar.

Vegna frekari vinnslu vegna mats á umhverfisáhrifum flutninganna vill Náttúrufræðistofnun benda á eftirfarandi gögn sem geta komið að notum: Fjölrit nr. 54, Vistgerðir á Íslandi, http://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_54.pdf og <http://ni.is/grodur/vistgerdir> sjá jafnframt kortasjá <http://ni.is/midlun/utgafa/kort/vistgerdakort>, og Fjölrit nr. 55, Mikilvæg fuglasvæði, <http://ni.is/dyr/fuglar/mikilvaeg-fuglasvaedi> og http://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_55.pdf.

Jafnframt er bent á að stofnunin hefur nýlega lagt til við umhverfis- og auðlindaráðuneytið, að vernda skuli ákveðin svæði á landinu og að þau verði sett á framkvæmdaáætlun eða B-hluta náttúruinjaskrár í samræmi við lög nr. 60/2013. Öll svæðin má sjá hér: <http://ni.is/midlun/natturuminjaskra> en einnig má skoða tillögurnar í kortasjá, <https://natturuminjaskra.ni.is/>. Á það skal bent að tillögur Náttúrufræðistofnunar til ráðherra eiga eftir að fara í formlegt ferli í samræmi við 36. grein fyrrgreindra laga. Á þessari stundu segja tillögurnar því ekkert um hvort ákveðið skipulag og/eða starfsemi falli að verndartillögu eða ekki eða hvort tillaga nái fram að ganga. Nái tillögurnar fram að ganga á einnig eftir að fjalla um tegund verndar og skilamála sem varða verndina. Það skal því ítrekað að hér er um faglegt álit Náttúrufræðistofnunar að ræða sem eftir á vinna úr í samræmi við lög um náttúruvernd. Einnig má sjá upplýsingar um 61. gr. náttúruverndarlaga hér: <http://www.ni.is/frettir/2018/07/natturufyrirbaeri-sem-njota-serstakrar-verndar-i-kortasja>. Til upplýsingar er einnig meðfylgjandi umsögn Náttúrufræðistofnunar frá 20. ágúst sl. vegna umsóknar Björgunar um rannsóknir á hafsbotni í Kollafirði.

Almennt vill Náttúrufræðistofnun benda á að í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 er að finna ýmis ákvæði sem eru leiðbeinandi um hvernig ber að nálgast vernd náttúruinja (s.s. lífríkis, jarðminja og landslags). Náttúrufræðistofnun leggur áherslu á að í allri matsvinnu/skipulagsvinnu sé skoðað hvernig það samræmist almennum markmiðum laganna sem koma fram í 1., 2. og 3. gr. þeirra, 1. gr. (*Markmið laganna*), 2. gr. (*Verndarmarkmið fyrir vistgerðir, vistkerfi og tegundir*) og 3. gr. (*Verndarmarkmið fyrir jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni*). Einnig þarf að skoða einstakar greinar sem geta átt við. Hér má t.d. nefna greinar 6. til 12. um meginreglur hvað varðar náttúru- og umhverfisvernd, 14. gr. um hlutverk náttúruverndarnefnda, kafla IV um almannarétt, útivist og umgengni, kafla IX um friðun vistkerfa, vistgerða og tegunda, 61. gr. um sérstaka vernd vistkerfa, jarðminja o.fl., 63. grein um framandi lífverur og svo auðvitað kafla XII um skipulagsgerð, framkvæmdir og fleira, greinar 68. til 73., þar sem komið er inn á gerð skipulagsáætlana, hönnun mannvirkja og ræktun.

Við gerð frummatsskýrslna og skipulagsáætlana er mikilvægt að skoða áhrif þeirra m.t.t. allra framangreindra lagagreina sem ýmist geta átt við eða ekki.

Náttúrufræðistofnun leggur áherslu á að allar ákvarðanir í mats- eða skipulagsvinnu byggji á sem bestum þekkingargrunni hvað varðar náttúrufer og að alltaf sé leitað leiða til að koma í veg fyrir neikvæð áhrif á náttúruna.

Virðingarfyllst,

Trausti Baldursson
Náttúrufræðistofnun Íslands
Icelandic Institute of Natural History
Urriðaholtsstræti 6-8
Pósthólf 125 (P.O. Box 125)
212 Garðabær
Sími/Tele: 590 0500
Email: trausti@ni.is

From: Trausti Baldursson <trausti@ni.is>

Sent: 20. ágúst 2018 13:31

To: Bryndís Guðrún Róbertsdóttir <bgr@os.is>

Subject: Re: Fw: Frá Orkustofnun: Beiðni um umsögn um umsókn Björgunar ehf. um leyfi til leitar og rannsókna á mól og sandi af hafsbotni á tíu svæðum í Kollafirði við Faxaflóa

Tilvísun í mál: 2018060038

Vísað er til bréfs frá Orkustofnun, dags. 22. júní sl., þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um umsókn Björgunar ehf. um leyfi til leitar og rannsókna á möl og sandi á hafsbotni á tíu svæðum í Kollafirði við Faxaflóa. Vegna sumarleyfa hefur því miður dregist alltof lengi að svara framangreindu erindi en vonandi kemur það ekki að sök.

Fram kemur í umsókninni að Björgun ehf. hefur nú þegar nýtingarleyfi á fjölda staða í Kollafirði annars vegar til 1. júlí 2019, við Lundey, Þerney, Álfsnes og Saltvík og hins vegar til 3. nóvember 2019, við Kjalarnes, Leiruvog, Engey og Viðey. Í umsókninni kemur einnig fram að einungis verði notaðar fjölgeisla- og setþykktarmælingar (seismic) til að kortleggja svæðin og fá þannig vísbendingar um hvar er að finna efni. Sérstaklega er tekið fram að engin þörf er á að hreyfa við hafsbotninum og verður því engin röskun á honum vegna rannsókna.

Að því gefnu að framangreindar rannsóknir fari fram með þeim hætti sem greint er frá hér að framan gerir Náttúrufræðistofnun ekki athugasemd við að rannsóknaleyfi verði gefið út. Stofnunin vill hins vegar benda á að Kollafjörður er um margt mikilvægur vegna lífríkis og eru þar nokkur svæði á náttúruminjaskrá og einnig eru þar svæði sem Náttúrufræðistofnun telur að vernda þurfi sérstaklega. Í heild er um að ræða mörg efnistökusvæði og umfangsmikla efnistöku og telur Náttúrufræðistofnun því að áður en kemur að því að taka ákvörðun um nýtingarleyfi á nýjum svæðum, eða framlengingu eldri nýtingarleyfa, þá þurfi að liggja fyrir ítarleg kortlagning á lífríki Kollafjarðar og mat á áhrifum núverandi og fyrirhugaðri efnistöku á það. Eldri nýtingarleyfi renna út eftir aðeins u.þ.b. ár. Það er því ekki nægjanlegt að eingöngu liggja fyrir kortlagning á hvar möguleg efni finnast (sandur og möl). Gera má ráð fyrir því óskir um frekari efnisnáam verði að þeirri stærðargráðu, bæði að flatar- og rúmmáli, að frekari vinnsla verði matsskyld samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum og mun þá væntanlega vera gerð krafa um frekari rannsóknir sem varða framangreint.

Virðingarfyllst,

Trausti Baldursson
Náttúrufræðistofnun Íslands
Icelandic Institute of Natural History
Urriðaholtsstræti 6-8
Pósthólf 125 (P.O. Box 125)
212 Garðabær
Sími/Tele: 590 0500
Email: trausti@ni.is

Reykjavíkurborg
Haraldur Sigurðsson
Borgatúni 12-14
105 Reykjavík

Reykjavík 3. október 2018
UST201808-200/B.S.
10.04.02

Efni: Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 - breyting – Álfsnesvík. Umsögn

Vísað er til bréfs Reykjavíkurborgar dags. 23. ágúst sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda breytingu.

Umhverfisstofnun gerir ekki athugasemdir við umrædda breytingu en mun gera athugasemdir ef þurfa þykir við mat á umhverfisáhrifum starfssvæðis Björgunar í Álfsnesvík.

Beðist er velvirðingar á því hversu dregist hefur að svara þessu erindi.

Virðingarfyllst

Björn Stefánsson
Sérfræðingur

Axel Benediktsson
Sérfræðingur

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Reykjavíkurborg
Umhverfis- og skipulagssvið
Borgartúni 12 - 14
105 Reykjavík

3. október 2018
MÍ201710-0069/6.08/ G.G.G.

Efni: Álfsnesvík - breyting á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðis og aðalskipulagi Reykjavíkur

Minjastofnun Íslands hefur borist beiðni Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkurborgar um að veita umsögn um breytingar á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðis 2040 og aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030, sem hefur verið auglýst.

Eftirfarandi gögn bárust og liggja til grundvallar umsögn Minjastofnunar:

- Tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðis 2040. Breytt vaxtamörk á Álfsnesi. Dags. 28. júní 2018, uppfært 14. ágúst.
- Breyting á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030. Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík. Breyting nr. 24. 27. Júní 2018, uppfært 14. ágúst.
- Umhverfisskýrsla. Fylgiskjal með tillögum til kynningar á vinnslustigi. Dags. 27. júní 2018. Uppfærð 14. ágúst 2018.

Minjastofnun hefur áður með bréfi dagsettu 17. júlí 2018 vakið athygli borgaryfirvalda í Reykjavík á því að á fyrirhuguðu athafnasvæði Björgunar, sem nú er verið að færa inn í ofangreindar tillögur að skipulagi, er að finna merkar fornleifar og minjaheildir sem Minjastofnun telur að eigi að varðveita. Í niðurlagi þess bréfs er því beint til Reykjavíkurborgar að athafnasvæði Björgunar verði fundinn annar staður.

Breyting á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2040 (hér eftir nefnt svæðisskipulag) felur í sér breytingu á vaxtamörkum á Álfsnesi þannig að svæði fyrir iðnað verði stækkað og að aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 (hér eftir nefnt aðalskipulag) verði breytt á þann hátt að landbúnaðarsvæði við Álfsnesvík verði gert að iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu til að koma fyrir athafnasvæði Björgunar.

Minjastofnun gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði sem koma fram í gögnunum:

Kostamat. Fram kemur að tillaga að breytingu á svæðisskipulagi byggji á kostamati þar sem bornir voru saman fjölmargir valkostir um staðsetningu fyrir starfsemi Björgunar. Í greinargerð með breytingu á aðalskipulagi er einnig

fjallað um mat á valkostum sem liggja fyrir í ítarlegri greinargerð Alta (2017). Þar séu metnir sex mismunandi valkostir um staðsetningu og gerð grein fyrir því að þegar umhverfisþættir hafi verið skoðaðir sé niðurstaðan sú að val á Álfsnesvík fyrir athafnasvæði Björgunar sé skynsamleg málamiðlun og að ekkert afgerandi hafi komið í ljós sem komi í veg fyrir að Álfsnesvík geti talist ágætur kostur fyrir tímabundna haugsetningu hreinna og ómengaðra jarðefna ásamt úrvinnslu efnisflokka fyrir hvers kyns framkvæmdir. (Svæðisskipulag, bls. 4-5; Aðalskipulag bls. 5).

Minjastofnun bendir á að stofnuninni barst ekki til umsagnar greinargerð Alta um mat á valkostum. Einnig skal bent á að aðrir staðir en Álfsnesvík hafa ekki verið metnir með tilliti til fornleifa og því hefur ekkert kostamat farið fram varðandi þann umhverfisþátt. Minjastofnun hefur, allt frá því að henni var fyrst kynnt að verið væri að leita að nýjum stað fyrir starfsemi Björgunar, bent á að á Álfsnesi og við Þerneyjarsund sé að finna merkar fornminjar. Fyrir lá fornleifaskráning Minjasafns Reykjavíkur frá 2008 og fór stofnunin fram á að fornleifaskráning yrði endurskoðuð. Það var gert og nú liggur fyrir skýrsla Borgarsögusafns (191/2018) og þar með hefur fengist enn skýrari mynd af fornleifum á svæðinu sem sýnir að þar eru merkar minjar um verslunarstað frá síðmiðöldum og yngri smábýli, sem eru friðaðar samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012. Það er því ekki rétt að „ekkert afgerandi“ komi í veg fyrir að Álfsnesvík geti talist ágætis kostur fyrir iðnaðarsvæði.

Matstöflur. Í samantekt úr umhverfisskýrslu (Svæðisskipulag bls. 9, Aðalskipulag bls. 11) eru birtar töflur þar sem metin eru áhrif staðarvalskostanna sex. Framsetning þeirra er villandi að mati Minjastofnunar. Fornleifum er gefið lítið vægi þar sem þær eru metnar undir fyrisögninni *mannvist*, sem gefur til kynna mun víðari merkingu en þá sem skýrð er þannig í Umhverfisskýrslu: „Eru fornleifar, búsetu- eða menningarminjar á svæðinu.“ Réttara er að nota hugtakið *menningarminjar* í samræmi við lög nr. 80/2012, þar sem átt er við fornleifar, búsetu og menningarminjar.

Í töflu á blaðsíðu 62 í Umhverfisskýrslu er skýring á litakóðum sem notaðir eru við mat á áhrifum á tilgreinda þætti sem eru metnir. Niðurstaða matsins í töflum í greinargerðum svæðisskipulags- og aðalskipulagsbreytinga, er að allir kostir nema Álfsnes C við Álfsnesvík hafi verulega jákvæð áhrif á minjar og Álfsnes C jákvæð áhrif. Þessi niðurstaða er illskiljanleg í ljósi þess að á svæðinu eru fornleifar sem verða fyrir verulegum áhrifum af breytingu á skipulagi og að hinir staðirnir hafa ekki verið metnir með tilliti til fornleifa, þar sem ekki liggur fyrir fornleifaskráning.

Niðurstaða mats á umhverfisþáttum er birt í töflu (Svæðisskipulag bls. 11, Aðalskipulag bls. 13) þar sem áhrif á fornleifar eru metin neikvæð og settar fram hugmyndir um það hvernig mætti forðast að raska minjum. Að mati Minjastofnunar felst gildi staðarins fyrst og fremst í því að þar er lítt röskuð minjaheild sem hefur hátt varðveislugildi og telur stofnunin að ríkir almannahagsmunir standi til þess að varðveita slíkan sögu- og minjastað í borgarlandinu, sem nýta má til upplifunar, fróðleiks og útivistar fyrir almenning til framtíðar og að ekki megi fórna svo merkilegum minjastað fyrir tímabundna aðstöðu fyrir efnisvinnslu. Í raun er um að ræða þrjár sjálfstæðar minjaheildir á mjög afmörkuðu svæði (sjá fylgiskjal: Minnisblað Minjastofnunar dags 3.10.2018).

Minjastofnun veitti umsögn um verkefnislýsingu skipulagsgerðar og umhverfismat vegna efnisvinnslusvæðis við Álfsnesvík með bréfi til Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur dags. 12. febrúar 2018 og umsögn um breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins vegna fyrirhugaðrar starfsemi Björgunar við Álfsnesvík með bréfi til Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu dags. 20. mars 2018.

Ennfremur veitti stofnunin Alta, ráðgjöfum við skipulagsgerðina, umsögn um minjar við Álfsnesvík við Þerneyjarsund með bréfi dags. 17. júlí 2018, eins og þegar hefur komið fram. Minjastofnun ítrekar það sem kemur þar fram að á Álfsnesi eru merkar menningarminjar sem hafa mikið varðveislugildi, en þar segir orðrétt:

Við endurskoðun fornleifaskrár, þar sem gerð hefur verið ítarlegri heimildakönnun hafa komið fram enn frekari upplýsingar um menningarminjar á Gunnunesi við Þerneyjarsund. Á jörðunum Sundakoti og Glóru hafa verið skráðar fleiri fornleifar en áður voru þekktar og með vettvangskönnun og uppmælingu sýnilegra fornleifa hefur fengist skýrari mynd af þeim menningarminjum sem þar er að finna. Vitað er að við Þerneyjarsund var verslunarstaður á síðmiðöldum sem er víða getið í heimildum. Á fyrri hluta 14. aldar hófst útflutningur á skreið sem var helsta útflutningsvara Íslendinga um langt skeið. Við Þerneyjarsund var ein helsta útskipunarhöfn við innanverðan Faxaflóa og er talið að þar hafi verið stunduð verslun fram undir 1500.

Aukin vitneskja um minjar á Gunnunesi og við Álfsnesvík staðfestir að minjar á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði eru hluti af einstakri minjaheild sem hefur varðveist nær ósnortin. Þar er að finna minjar um verslun á síðmiðöldum og útveg og landbúnað fram á fyrri hluta 20. aldar. Borgarsögusafn metur varðveislugildi minjanna hátt eins og kemur fram í niðurstöðum skýrslunnar:

Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsmínjar, leifar af átta fiskbyrgjum líklega frá þeim tíma þegar Þerneyjarsund var útflutningshöfn fyrir skreið á tímabilinu 1300-1500. Byrgin eru flest hringlaga grjóthlaðin og eru í vestanverðu Glóruholti, eitt þeirra er þó torfhlaðið (1894-7). Í byrgjunum var fiskur þurrkaður og/eða geymdur á meðan hann beið útflutnings. Minjasvæði Sundakots og búðasvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einstakar minjar og engu líkar í Reykjavík, bæði hvað varðar aldur minjanna og menningarlegt gildi þeirra og eru fiskbyrgin hluti af því.

Aðrar minjar á úttektarsvæðinu eru túngarður Glóru (1894-6), fjárhús (1894-1) og rétt (1894-15). Þessar minjar eru hluti af minjaheild á minjasvæði í Glóru sem er einstakt, einkum vegna þess að það myndar óraskaða heild og er góður fulltrúi fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur. Fáir staðir státa af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Röskun á þessum minjum á úttektarsvæðinu hefur áhrif á minjaheildir í Sundakoti og Glóru (Skýrsla 191, 2018, bls. 22).

Minjastofnun tekur undir mat Borgarsögusafns að varðveislugildi minja við Þerneyjarsund, á Gunnunesi og við Álfsnesvík er hátt. Þar er að finna einstaka heild minja á svæði sem er nær óraskað.

Samkvæmt þeim gögnum sem Minjastofnun hafa verið kynnt er ljóst að á fyrirhuguðu athafnasvæði Björgunar við Álfsnesvík eru skráð átta fiskbyrgi sem talið er að hafi tengst verslunarstaðnum við Þerneyjarsund og að á reit sem afmarkaður er fyrir bráðabirgðaveg eru fornleifar sem tilheyra býlinu Glóru. Þá er ljóst að veglína Sundabrautar yfir Gunnunes þar sem gert er ráð fyrir mislægum gatnamótum sem hluta af framtíðar veltengingu við athafnasvæði við Álfsnesvík myndi einnig raska mikilvægu minjasvæði.

Minnt skal á að samkvæmt lögum um menningarminjar „má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaaðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.“ (30. gr. laga nr. 80/2012).

Það er ljóst að ef að þeim áformum verður, sem kynnt eru í tillögum að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðis 2040 og aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030, verður einstökum minjastað spillt með óafturkræfum hætti, í því skyni að skapa athafnasvæði fyrir tímabundna starfsemi Björgunar.

Með hliðsjón af þessu og þeim verndunarsjónarmiðum sem að ofan eru rakin og byggja á mati á varðveislugildi menningarminja á Álfsnesi og við Þerneyjarsund fellst Minjastofnun Íslands ekki á að athafnasvæði Björgunar verði við Álfsnesvík og beinir þeim tilmælum til Reykjavíkurborgar að fundinn verði annar staður fyrir starfsemi fyrirtækisins.

Virðingarfyllst,

Guðný Gerður Gunnarsdóttir
minjavörður Reykjavíkur og nágrennis

Kristín Huld Sigurðardóttir
forstöðumaður

*Fylgiskjal:
Fornleifar á Álfsnesi. Minnisblað dags. 3.10.2018*

*Samrit sent:
Samtökum sveitarfélag á höfuðborgarsvæðinu*

*Afrit sent:
Skipulagsstofnun*

Afrit í tölvupósti:
Borgarsögusafn Reykjavíkur (minjavarsla@reykjavik.is)
Skipulagsfulltrúinn í Reykjavík (skipulag@reykjavik.is)
Björn Ingi Edvardsson (bjorn.ingi.edvardsson@reykjavik.is)
Haraldur Sigurðsson (haraldur.sigurdsson@reykjavik.is)
Hrafnhildur Brynjólfsson (hrafnhildur@alta.is)

Minjastofnun
Íslands

MINNISBLAÐ

Dagsetning: 3.10.2018

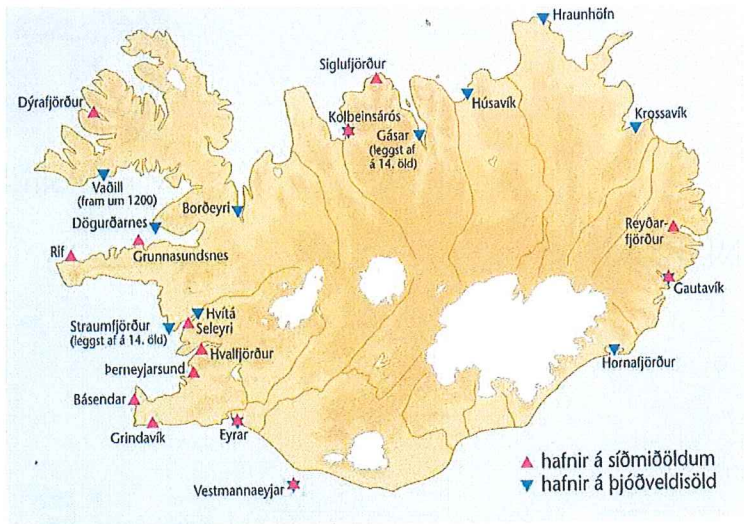
Tilvísun: 201710-0069

Efni: Fornleifar á Álfsnesi.

Fyrir liggur tillaga að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur, svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins ásamt Umhverfisskýrslu, vegna áætlana um nýtt athafnasvæði Björgunar við Þerneyjarsund. Reykjavíkurborg og Alta kynntu Minjastofnun málið og óskuðu eftir álit stofnunarinnar á staðarvali, með tilliti til minja á svæðinu. Minjastofnun kallaði eftir frekari gögnum vegna málsins, aðallega ítarlegri skráningar á fornleifum á svæðinu. Þrjú samsíða svæði hafa verið til skoðunar við Þerneyjarsund og Álfsnesvík. Nyrst á bæjarstæði Glóru, í Fornugrófum þar fyrir sunnan og Sundakoti syðst á svæðinu.

Kauphöfn við Þerneyjarsund.

Ritaðar heimildir vitna um að kauphöfn hafi verið við Þerneyjarsund. Fræðimenn telja að hún hafi verið í notkun u.þ.b. 1300 til 1500. Á þessum tíma var skreið helsta útflutningsvara Íslendinga. Aðsetur kaupmanna í landi hafa ekki enn fundist með vissu, en Kristján Eldjárn taldi að kaupmannsbúðirnar hefðu verið á þýfðu svæði rétt sunnan við bæjarhól Sundakots, eins og fram kemur í grein sem hann skrifaði í Árbók hins íslenska fornleifafélags (Kristján Eldjárn, *Leiruvogur og Þerneyjarsund. Staðfræðileg athugun*, Árbók hins íslenska fornleifafélags 1980, bls. 25 – 35). Þessa ályktun dregur hann aðallega af landslagi og ströndinni við Þerneyjarsund. Afar þýft er við Sundakot og því erfitt að greina þar tóftir. Fiskbirgi sem líklega eru talin tengjast kauphöfninni, er að finna í Fornugrófum, norðan Sundakots (Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir, *Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi*, Reykjavík 2018). Auk þess má ætla að í Þerney geti verið minjar frá kauphöfninni. Í fornleifaskrá, sem unnin var vegna Sundabrautar kemur fram að mannvistarleifar sem taldar eru vera frá 14. til 16. öld, var að finna í sjávarbarði á því svæði sem Kristján Eldjárn taldi vera líklegasti staður kaupmannabúðanna (Anna Lísu Guðmundsdóttir, *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á svæðinu*, Reykjavík 2008). Af þessu má sjá að á svæðinu er að finna fornleifar sem mynda minjaheild kaupskaparminja við Þerney. Þerney var á þessum tíma helsta kauphöfnin á því sem nú er kallað höfuðborgarsvæði. Gildi þessara minja er mjög mikið, bæði rannsóknargildi og upplifunargildi.

Kort úr grein Þórs Hjaltalín Vöruframboð og verlsunartengsl, í Hlutaveltu tímans, Reykjavík 2004, bls 2016

Sundakot

Sundakot er talið hafa verið í byggð lengur en menn reki minni til í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, sem skrifuð er í byrjun 18. aldar, en þá er bærinn í byggð. Því má gera ráð fyrir að þar hafi verið búið a.m.k. frá 16. eða 17. öld. Bæjarhóllinn stendur í þýfðu túni. Auk bæjartófta er þar að finna tóftir útihúsa og leifar túngarðs. Minjarnar í heild sinni eru gott dæmi um smábýli á Íslandi. Sundakot er staðsett innan minjaheildar kauphafnarinnar.

Glóra

Ekki er víst hvenær búseta hefur hafist á Glóru. Vitað er að þar var búið til ársins 1896 og aftur á árunum 1928 til 1935. Minjastofnun tekur undir mat, sem fram kemur í skráningarskýrslu Borgarsögusafns vegna fyrirhugaðrar staðsetningar Björgunar, en þar segir um minjar Glóru:

Þessar minjar eru hluti af minjaheild á minjasvæði Glóru sem er einstakt, einkum vegna þess að það myndar óraskaða heild og er góður fulltrúi fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur. Fáir staðir státa af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði.

Samantekt

Ofanritaðar þrjár minjaheildir, mynda í sameiningu búsetulandslag, sem vitnar um mannvist á svæðinu a.m.k. frá 14. öld fram á miðja 20 öld. Minjagildi hvers svæðis fyrir sig er afar hátt, en gildið felst ekki síður þeim í sameiningu sem vitnisburður um sögu svæðisins í heild. Því yrði röskun á einu svæði til að rýra gildi hinna. Sem sögustaður vegur síðmiðaldahöfnin þyngst, enda má með nokkrum rökum kalla hana forvera Reykjavíkurhafnar og jafnvel kaupstaðarins í Reykjavík. Minjar smábýllanna tveggja gefa svæðinu svo enn aukið gildi, enda eru þessar þrjár minjaheildir á mjög afmörkuðu svæði og upplagt að nýta í þágu almennings til upplifunar, fróðleiks og útivistar. Mikilvægt er þá að gera svæðið vel aðgengilegt og veita greinargóðar upplýsingar um það menningarlandslag sem fyrir augu ber og sögulegt gildi þess.

Minjahelidir í Álfsnesvík við Perneyjarstrand.
Minjastofnun Íslands 1. október 2018

Kópavogsbær

Digranesvegur 1
200 Kópavogur
Sími 441 0000
kopavogur.is

SKJALAVER
HÖFÐATORGI

08. OKT. 2018

Málsnr.:

USK 2013020044

Bréfalykill:

3.2

Reykjavíkurborg
Umhverfis- og skipulagssvið
Borgartún 12-14
105 Reykjavík

Kópavogi, 3. október 2018
1710512/510.02 BÓK

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030, efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík.

Á fundi skipulagsráðs 17. september 2018 var lögð fram tillaga á vinnslustigi, iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík, dags. 27. júní 2018, uppfært 14. ágúst 2018 vegna breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 og deiliskipulags fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík. Þá einnig lögð fram tillaga að breytingu á svæðisskipulagi vegna breyttra vaxtamarka á Álfsnesi, Umhverfisskýrsla Alta vegna breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins, vegna breytingar á vaxtamörkum á Álfsnesi og tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur um nýtt iðnaðarsvæði við Álfsnesvík.

Skipulagsráð Kópavogs samþykkir erindið og vísar til afgreiðslu bæjarráðs og bæjarstjórnar.

Á fundi bæjarstjórnar 25. september 2018 var afgreiðsla skipulagsráðs staðfest.

Virðingarfyllt,
f.h. skipulagsstjóra

Berglind Kjartansd.

Berglind Ósk Kjartansdóttir
Ritari

USK Skipulag

Frá: Gunnar Lúðvíksson <gunnarlu@seltjarnarnes.is>
Sent: 17. október 2018 15:46
Til: USK Skipulag
Efni: Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík – Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík.

Sæll Haraldur

Miðvikudaginn 3. Október 2018 kl. 17:00 kom bæjarstjórn Seltjarnarness saman til fundar í fundarsal sínum að Austurströnd 2 og var eftirfarandi bókað:

2. Mál nr. 2017100116

Heiti máls: Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík – Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík.

Lýsing: Erindi Reykjavíkurborgar. Drög að tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030, ásamt drögum að umhverfisskýrslu, send til kynningar og umsagnar, með vísan til 2. mgr. 30. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og laga nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana. Einnig send til kynningar samhliða drög að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins.

Afgreiðsla: *Nefndin gerir ekki athugasemdir.*

Bæjarstjórn samþykkir samhliða afgreiðslu Skipulags- og umferðarnefndar.

Með kveðju
Gunnar Lúðvíksson, fjármálastjóri
Bæjarskrifstofur Seltjarnarness
Austurströnd 2, 170 Seltjarnarnes
Sími: 595 9100, Fax: 595 9101
Netfang: gunnarlu@seltjarnarnes.is

Fyrirvari/Disclaimer: <http://www.seltjarnarnes.is/tolvupostur/>

Reykjavíkurborg

Ráðhúsinu
101 Reykjavík

Mosfellsbæ, 15. október 2018
erindi nr. 2018084560/19.2 ÓM

Efni: Afgreiðsla skipulagsnefndar vegna erindis yðar

Á 469. fundi skipulagsnefndar Mosfellsbæjar 12. 10. 2018, var neðangreint erindi tekið fyrir og svohljóðandi bókun gerð:

Aðalskipulagsbreyting í Reykjavík 2010-2030 - Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Á 468. fundi skipulagsnefndar 21. september 2018 mættu Haraldur Sigurðsson frá Reykjavíkurborg og Hrafnhildur Brynjólfsdóttir frá Alta og kynntu málið, gerð var eftirfarandi bókun: "Umræður um málið, lagt fram."

Skipulagsnefnd Mosfellsbæjar lýsir yfir áhyggjum sínum af áformum um iðnaðaruppbyggingu í Álfsnesvík og áhrifum hennar á íbúða- og útivistarsvæði í Mosfellsbæ. Þar má m.a. nefna aukningu á þungaflutningum um Vesturlandsveg þegar Sundabraut er ekki orðin að veruleika, sjón- og hljóðmengun, auk mögulegra áhrifa vegna sandfoks og annarra umhverfisþátta. Skipulagsnefnd gerir ekki athugasemd við drög að tillögu að breytingu á Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 ásamt drögum að umhverfisskýslu en leggur áherslu á að umhverfisáhrif breytingarinnar verði metin sérstaklega með tilliti til hagsmuna byggðar- og útivistarsvæða í Mosfellsbæ.

Afgreiðsla skipulagsnefndar er gerð með fyrirvara um staðfestingu bæjarstjórnar Mosfellsbæjar og verður yður gert viðvart ef afgreiðsla erindisins verður á annan veg í bæjarstjórn en hér er tilkynnt.

Þetta tilkynnist hér með.

Virðingarfyllt,
f.h. skipulagsnefndar Mosfellsbæjar

Skipulagsfulltrúi
Mosfellsbæjar

Ólafur Melsted
Skipulagsfulltrúi

Athugi er vakin á því að telji einhver rétti sínum hallað með ofangreindri samþykkt er honum heimilt að skjóta máli sínu til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðindamála, Skúlagötu 21, 101 Reykjavík, sbr. 52.gr. laga nr. 123/2010 og lög nr. 130/2011.

Þeir einir geta skotið máli til úrskurðarnefndarinnar sem eiga lögvarða hagsmuni tengda hinni kærðu ákvörðun. Frestur til að skjóta máli til nefndarinnar er einn mánuður frá því að kæranda varð kunnugt eða mátti vera kunnugt um ákvörðun þá sem kæra á. Sé um að ræða ákvörðun sem sætir opinberri birtingu, telst kærufrestur frá birtingu ákvörðunar.

Anna Lísu Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Perneyjarsundi

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 191

Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi

Anna Lía Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 191

Unnið að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Ábyrgðarmaður: María Karen Sigurðardóttir, deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur.

© Borgarsögusafn Reykjavíkur

Anna Líska Guðmundsdóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir

Mynd á forsiðu: Samsett lofljósmynd með myndum frá 2005 og 2017 Loftljósmynd 2017 og
2005 úr grunni Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur. Kortagerð Anna Líska Guðmundsdóttir.

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Skýrsla nr. 191

Reykjavík 2018

Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	1
Formáli	2
1. Inngangur	3
2. Skráning menningarminja	4
2.1 Almennt um verndun menningarminja: fornleifa, húsa og mannvirkja	4
2.2 Tilgangur og aðferðafræði fornleifaskráningar	6
2.3 Hættumat	7
3. Staðhættir og örnefni	7
4. Saga jarðanna	8
4.1 Sundakot 181188-272	8
4.2. Glóra 181189-274	10
5. Fornleifaskrá	13
5.1 Fornleifaskrá Álfsnes 125650, Glóru 181189 og Sundakots 181188 vegna mats á umhverfsiáhrifum og breitingu á aðal- og deiliskipulagi við Álfsnesvík	14
Glóra 1894-1 (274-16)	14
Glóra 1894-2 (274-21)	14
Glóra 1894-3 (274-22)	15
Glóra 1894-4 (274-23)	16
Glóra 1894-5 (274-25)	16
Glóra 1894-6 (274-12)	17
Glóra 1894-7 (274-24)	17
Sundkot 1894-8 (272-8)	18
Sundkot 1894-9 (272-11)	19
Glóra 1894-10 (274-27)	19
Glóra 1894-11 (274-28)	20
Glóra 1894-12 (274-26)	21
Glóra 1894-13 (274-15)	22
Glóra 1894-14 (274-19)	22
Álfsnes 1894-15 (273-20)	23
Niðurstöður	23
Heimildir	24
Viðauki	26

Formáli

Hér á eftir fer rannsókn og skrá yfir fornleifar og yngri minjar á svæði sem tilheyrir jörðunum Glóru, Sundakoti og Álfsnesi á Kjalarnesi. Horft er til þess að á svæðið verði framkvæmdarsvæði og aðkoma að því fyrir efnisvinnslu Björgunar ehf. Svæðið er við Þerneyjarsund sunnan við Álfsnesvík í dalverpi er nefnist Fornugrafir en þar lágu áður landamerki á milli þessara jarða. Fornleifaskráningin er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur. Skráningin er gerð vegna mats á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar auk breytingar á aðalskipulagi og gerð deiliskipulags.

Ákvæði um skráningu menningarminja er að finna í **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** sem tóku gildi 1. janúar 2013. Fjallað er um skráningu vegna skipulags í 16. gr. þar sem segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi og að skráning skuli „ætíð fara fram á vettvangi“ áður en deiliskipulag er afgreitt.¹ Samkvæmt lögnum eru allar fornleifar, hús og mannvirki sem eru 100 ára og eldri friðuð.² Jafnframt er kveðið á um að eigendum: „...húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.“³

Borgarsögusafn Reykjavíkur, áður Minjasafn Reykjavíkur, hefur um árábil gert fornleifaskráningar en fornleifaskráning er „forsenda þess að geta verndað fornleifar og koma í veg fyrir að framkvæmdaaðilar brjóti óafvitandi lög með því að skemma fornleifar er að hafa vitneskju um tilvist og staðsetningu fornleifanna.“⁴ Fornleifaskráning felur í sér skráningu fornleifa eftir heimildum og yfirborðskönnun en minjar geta einnig leynst undir yfirborði. Þegar fornleifaskráning er unnin fyrir hefðbundið deiliskipulag eru gerðar auknar kröfur „um uppmælingu minja og ítarlegri leit að fornleifum á framkvæmdarsvæðum“.⁵

Maí 2018,
María Karen Sigurðardóttir,
deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur

¹ Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

² Lög um menningarminjar nr.80/2012, 1. kafli, 3. gr. og 7. kafli, 29. gr.

³ Lög um menningarminjar nr. 80/2012, 7. kafli, 30. gr.

⁴ Skráning fornleifa. (e. d.).

⁵ Skráningarstaðlar fornleifa, 2013.

1. Inngangur

Borgarsögusafn Reykjavíkur heldur utan um skráningu fornleifa í Reykjavík. Í þessari skýrslu er greint frá fornleifaúttekt á hluta af jörðunum Glóru (Urðarkoti, Hjallneshjáleigu), Sundakoti (Niðurkoti) og Álfsnesi vegna mats á umhverfisáhrifum framkvæmdar auk breytingar á aðalskipulagi og gerð deiliskipulags. Landsvæðið, úttektarsvæðið, sem hér er til umfjöllunar er áætlað að verði efnisvinnslusvæði fyrir Björgun ehf. en þar verður efni sem flutt er frá námum á hafsbotni landað, það unnið og selt.⁶

Á svæðinu eru áform um landfyllingu í sjó minnst 50.000 m² og viðlegubryggju þar sem skip 1.350 tonna og stærri geti lagst að til losunar og lestunar.⁷

Mynd 1. Á kortinu má sjá afmörkun rannsóknarsvæðisins með gulri línu og helstu örnefni á svæðinu.⁸

Fornleifaskráningin byggir á tveimur eldri skráningum sem gerðar voru 2008: *Mati á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga*, eftir Önnu Lísu Guðmundsdóttur og *Fornleifaskráningu*

⁶ Minnisblað frá Alta A1279-004-U0, dagsett 12.10.2017.

⁷ Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030. Breyting nr. 24.

⁸ Lofmynd af Reykjavík 2017 úr Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Borgarvefsjá. Vefslóð: <http://lukr-01.reykjavik.is/borgarvefsja/>. Sótt 19.9. 2017. Örnefni fengin úr örnefnaskrá Álfsness og Víðiness. Afmörkun á rannsóknarsvæði er fengin hjá Alta. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lísa Guðmundsdóttir.

vegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesi í Reykjavík eftir Sindra Ellertsson Csillag.⁹ Þessar skráningar miðuðust við deiliskipulagsstig og þjóðminjalög þess tíma. Nú hefur fornleifaskráningin verði endurskoðuð miðað við lög um menningaminjar 80/2012, núgildandi reglur um skráningu fornleifa og skil á gögnum til Minjastofnunar Íslands.¹⁰ Landsvæðinu hefur lítið verið raskað í gegnum tíðina fyrir utan lagningu girðinga og búfjárbeit síðustu áratugina. Enginn vegur liggur að þessu svæði en suðaustan við svæðið er áætluð lega Sundabrautar.¹¹ Minjar sem eru innan rannsóknarsvæðisins voru mældar og ljósmyndaðar en listi yfir aðrar minjar sem þekktar eru í nágrenninu og tilheyra þessum jörðum fylgir með. *Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsminjar, leifar af fiskbyrgjum og búsetuminjar.* Við mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar árið 2008 var það mat Önnu Lísu Guðmundsdóttur að minjasvæði í Glóru væri einstakt og einkum vegna þess að þar er að finna óraskaða minjaheild. Þá eru skreiðarbyrgin á Glóruholti einstök. Anna Lísa taldi Glóru vera góðan fulltrúa fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur og að fáir staðir státi af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Minjasvæði býlisins Sundakots og búðasvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einnig einstakar minjar og eiga engar líkar í Reykjavík, bæði hvað varðar aldur og menningarlegt gildi minjanna.

Anna Lísa Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir unnu að vettvangsskráningu í október 2017 og maí 2018, og samhliða var unnið að heimildarannsóknum, úrvinnslu gagna og skýrslugerð.

Skýrslan hefst á því að fjallað er almennt um skráningu og verndun menningarminja, tilgang og aðferðir fornleifaskráningar. Þá er farið yfir staðhætti og sögu jarðanna sem fornleifarnar eru skráðar undir. Í fornleifaskrá er greint frá fornleifum sem eru innan svæðisins og að lokum er samantekt á niðurstöðum.

Verkefnisnúmer Minjastofnunnar Íslands: **1894**.¹²

2. Skráning menningarminja

2.1 Almennt um verndun menningarminja: fornleifa, húsa og mannvirkja

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 fer mennta- og menningar-málaráðherra með yfirstjórn verndunar og vörslu menningarminja í landinu. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Lögin eiga jafnframt að tryggja eftir föngum varðveislu menningarminja í eigin umhverfi.

Minjastofnun Íslands, undir yfirstjórn ráðherra, annast framkvæmd laganna. Samkvæmt 16. gr. laganna skal skrá fornleifar, hús og mannvirki áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.¹³

Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lögin taka einnig til staða sem tengjast menningarsögu.

Um friðun og friðlýsingu er fjallað í 5. gr. laganna:

⁹ Anna Lísa Guðmundsdóttir, 2008. Sindri Ellertsson Csillag, 2008.

¹⁰ Skráningarstaðlar fornleifa, 2013. Oddgeir Isaksen, 2016, 9.

¹¹ Sjá Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 Sveitafélagsuppráttur Nóvember 2013, https://reykjavik.is/sites/default/files/USK/Skipulag/2014/landnotkun_ar_06_02_2014_sveitarfelagsupprattu_r.pdf

¹² Oddgeir Isaksen, 2016, 3 og 10.

¹³ Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

Friðun felur í sér sjálfkrafa verndun fornminja, húsa og mannvirkja á grundvelli aldurs þeirra, samkvæmt nánari fyrirmælum laga þessara. ... Friðlýsing fornleifa, húsa og mannvirkja getur falið í sér kvöð sem þinglýst er á fasteign og hefur þann tilgang að tryggja sem best varðveislu menningarminja.

Friðlýsing er síðan nánar útfærð í 18. gr. laganna en samkvæmt þeim skal Minjastofnun Íslands hafa samráð við skipulagsyfirvöld þess landsvæðis sem menningarminjar tilheyra þegar fjallað er um friðlýsingu þeirra.

Friðlýsa má fornleifar, skip og báta, svo og hús og mannvirki eða hluta þeirra, sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi. Friðlýsing getur náð til nánasta umhverfis hins friðlýsta minjastaðar, húss eða mannvirkis. Friðlýsa má samfelld svæði þar sem fleiri en einn minjastaður teljast hafa sérstakt menningarsögulegt gildi. Einnig má friðlýsa samstæður húsa sem hafa sama gildi og að framan greinir og gilda þá reglur friðlýsingar um hvert einstakt þeirra.

Samkvæmt lögum eru allar fornleifar friðhelgar og verndaðar gegn hvers kyns raski. Í 21. gr. laganna segir:

Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Þetta á við um allar fornleifar, kunnar sem ókunnar, samanber 24. grein:

Finnist fornminjar sem áður voru ókunnar, t.d. undir yfirborði jarðar, sjávar, vatns eða í jökli, skal skýra Minjastofnun Íslands frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn.

Fornminjar njóta friðunar nema annað sé ákveðið af Minjastofnun Íslands. Fornminjar eru annars vegar forngripir og hins vegar fornleifar. Fornleifar eru skilgreindar svo samkvæmt 3. gr. laganna:

Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Byggingararfur er skilgreindur í 4. gr. og teljast hús og önnur mannvirki og einstakir hlutar þeirra sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi til byggingararfs þjóðarinnar:

- a. stök hús eða hlutar þeirra og húsasamstæður, hvort sem er til íbúðar eða menningar- og atvinnustarfsemi í þéttbýli eða dreifbýli, húsapyrpingar og götumyndir,
- b. kirkjur og bænhús, ásamt tilheyrandi mannvirkjum, svo sem klukkuturnum, garðhleðslum og

sáluhliðum, klaustur, samkomuhús, skólahús og nánasta umhverfi þeirra, aðrar opinberar byggingar, íþróttamannvirki og sundlaugar, c. brýr og hvers konar samgöngumannvirki, virkjanir, stíflur, dælustöðvar og önnur orkumannvirki, hafnarmannvirki, vind- og vatnsmyllur, vitar, slippir, hjallar, manngerðir hellar og réttir.

Nánari ákvæði um verndun og varðveislu húsa og mannvirkja er að finna í 29. gr. laganna og samkvæmt henni eru öll hús og mannvirki sem eru 100 ára eða eldri friðuð:

Óheimilt er að raska friðuðum húsum og mannvirkjum, spilla þeim eða breyta, rífa þau eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Um verndun annarra húsa og mannvirkja sem ekki ná 100 ára aldri er kveðið á í 30. gr.:

Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Eitt markmið skráningar menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja, er að koma í veg fyrir að þær verði fyrir raski eða skemmdum að nauðsynjalaus. Það er hagur þeirra sem stýra framkvæmdum að til sé yfirlit yfir menningaminjar á tilteknum svæðum og það fæst með skráningu minjanna.

Fornleifaskráning minnkar líkur á því að óvænt finnist fornleifar á svæðinu sem nauðsynlega verður að rannsaka. Björgunaruppgröftur sem unninn er vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum er ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar því hagsmuni framkvæmdaraðila og fræðigreinarinnar. Almennt er æskilegast að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum, því að þeir sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum bera kostnað af fornleifarannsóknum sem nauðsynlegar reynast þeirra vegna, samanber 28. grein:

Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

2.2 Tilgangur og aðferðafræði fornleifaskráningar

Fornleifaskráning er í raun grundvöllur fyrir varðveislu fornleifa. Borgarsögusafn Reykjavíkur (áður Minjasafn Reykjavíkur) heldur skrár yfir menningarminjar í Reykjavík, fornleifaskrá og húsaskrá, sem eru rafrænar skrár. Fornleifaskrá Reykjavíkur var fyrst gefin út árið 1995 og þá voru um 200 minjastaðir skráðir. Stöðugt er unnið að endurskoðun hennar og nú (2018) eru um 3.400 minjastaðir skráðir. Safnið skráir allar minjar í *Sarp* – menningarsögulegan gagnagrunn.¹⁴ Minjar eru skráðar eftir jörðum og þeirri jarðaskiptingu fylgt sem tíðkaðist um 1835-1845. Minjarnar fá þrískipt númer: í fyrsta lagi landsnúmer sem fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands úthlutar, í öðru lagi jarðarnúmer úr Jarðabók Johnsens frá 1847 og í þriðja lagi hlaupandi tölu, númer fornleifa innan jarðarinnar. Á rannsóknarsvæðinu sem hér um ræðir eru minjar skráðar undir jarðirnar Glóru sem hefur landsnúmerið (181189) og jarðanúmerið (274), Sundakot sem hefur landsnúmerið (181188) og jarðanúmerið (272) og Álfsnes sem hefur landsnúmerið (125650) og jarðanúmerið (273).

Fornleifaskráningin er unnin eftir stöðlum um skráningu fornleifa Minjastofnunar Íslands í samræmi við ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012.¹⁵ Minjastofnun úthlutar skráningaraðilum verkefnanúmeri, hér skammstafað MÍ- númer, og hlaut þetta verkefni númerið

¹⁴ sarpur.is

¹⁵ Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Skráningarstaðlar fornleifa, 2013.

1894. Í þessari skýrslu fá allar minjar nafn jarðarinnar og tvö númer ásamt hlaupandi tölu. Annarsvegar MÍ númer sem vísað er til í texta og kortum og hinsvegar jarðarnúmer úr Sarpi innan sviga ásamt hlaupandi tölu: **Sundakot 1896-106 (275-20).**

Við skráningu fornleifa og annarra menningarminja er byrjað á að skoða heimildir sem varða viðkomandi svæði sem vísað er til eftir því sem við á. Ritaðar heimildir og fyrri rannsóknir eru kannaðar og rýnt er í kort og loftmyndir af svæðinu. Þessi skráning byggir að hluta til á eldri skráningum ásamt vettvangsrannsókn sem fólst í því að gengið var um rannsóknarsvæðið og minjar leitaðar uppi. Þar sem minjar eru sjáanlegar er staðháttum lýst, minjar mældar upp og ljósmyndaðar. Ef minjar finnast ekki á yfirborði eru þær skráðar sem **heimild**, en á þeim stöðum eru líkur á því að minjar sé enn að finna í jörðu og geti komið í ljós við jarðrask. Þá er reynt að áætla hvaða hlutverk minjar hafa haft yfirleitt út frá tegund og staðsetningu og lagt mat á ástand þeirra.

Við staðsetningu á minjum er gömlum kortum og loftmyndum varpað (þær strekktar) á gildandi skipulagsuppdrætti, sem sóttir eru í Landsupplýsingakerfi Reykjavíkurborgar (LUKR) og minjarnar hnitsettar í kerfinu ISN93 sem punktar. Ef minjarnar eru sjáanlegar eru þær mældar á vettvangi með GPS tæki.

Minjar eru flokkaðar eftir aldri sem er áætlaður út frá útliti og upplýsingum sem varða sögu byggðar. Elstu minjarnar eru fornleifar í rauðum flokki og eru þær friðaðar. Yngri minjar eru merktar með gulum og grænum lit, en herminjar eru flokkaðar sérstaklega og merktar bláum lit.

Tafla 1 Minjaflokkar

Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár

2.3 Hættumat

Lagt var mat á hættu sem minjar á úttekarsvæðinu eru í út frá þessari tilteknu framkvæmd sem gerir ráð fyrir minnst 50.000 m² landfyllingu, viðlegubryggju sem skip 1.350 tonna og stærri geti lagst að til losunar og lestunar. Hættumatið miðast yfirleitt við fjarlægð minja frá framkvæmdum þannig að eftir því sem minjar eru nær því meiri líkur eru á að þær verði fyrir hnjaski en minjar sem eru fjær. Minjarnar voru flokkaðar samkvæmt Skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands í þrjú flokka: Engin hætta, lítil hætta og mikil hætta.¹⁶

3. Staðhættir og örnefni

Landsvæðið sem núverandi borgarland Reykjavíkur nær yfir skiptist á öldum áður upp í jarðir lögbýlanna *Álfsnes* og *Þerney*. Hjáleigur Álfsness voru *Glóra* og *Háheiði*. Hjáleigur Þerneyjar voru *Landakot* sem var í Þerney auk *Sundakots* og *Víðiness*. Svæðið sem hér er skráð er við *Þerneyjarsund* og sunnan við *Álfsnesvík* og er aðeins hluti af jörðunum Glóru og Sundakoti. Það liggur um holt beggja

¹⁶ Skráningarstaðlar fornleifa, 2013.

vegna mýrarsvæðis sem er í dalverpi og er nefnt *Fornugrafir*. Örnefni á svæðinu voru fengin úr örnefnaskrá, sjá mynd 1.¹⁷

4. Saga jarðanna

4.1 Sundakot 181188-272¹⁸

Saga Sundakots er nokkuð sérstök, þar sem í túnfætinum hefur verið verslunarstaður á miðöldum nefndur Þerneyjarsund. Á þjóðveldisöld voru helstu útflutningsvörur Íslendinga ullarvörur. Helstu kauphafnirnar, „hin sjálfgerðu skipalægi frá náttúrunnar hendi, hafa verið í grennd við aðallandbúnaðar- héruðin.“¹⁹ Til eru heimildir um siglingu hafskipa í Elliðaár og Leiruvog á þjóðveldistímanum en líklega hefur Hvítá í Borgarfirði verið helsti verslunarstaðurinn á svæðinu fram til 1340 en þá fer að bera á breytingum.²⁰

Á fyrri hluta 14. aldar varð mikil breyting á viðskiptum við Ísland en þá hófst útflutningur á skreið sem átti eftir að vera meginútflutningsvara Íslendinga fram á 19. öld.²¹ Þá urðu nýjar hafnir fyrir valinu, hafnir „sem lágu vel við sjósókn, á sunnan- og vestanverðu landinu.“ Þorleifur Óskarsson telur að langmest af fiski hafi verið flutt út frá Vestmannaeyjum, Faxaflóa, Snæfellsnesi og Vestfjörðum. Helstu kauphafnir í grennd við Seltirninga voru við Þerneyjarsund, í Hafnarfirði og Hvalfirði.²²

Elsta heimild um höfn við Þerneyjarsund er Kjalnesinga saga en þar segir: „Eftir það býr Örlýgur ferð sína og er frá ferð hans það fyrst að segja að allt gekk eftir því sem biskup sagði. Hann tók í Þerneyjarsundi höfn. Síðan fór hann að finna Helga bjólu og tók hann vel við honum. Reisti Örlýgur þar nú bú og kirkju og bjó þar síðan til elli.“²³ Saga þessi er talin vera rituð á 14. öld og þykir nokkur ævintýrablær á henni. Þrátt fyrir það er ekki óvarlegt að ætla að höfundur hafi þekkt til þess að skip tækju höfn við Þerneyjarsund enda styðja aðrar heimildir það. Til dæmis er nokkrum sinnum minnst á Þerneyjarsund í annálum. Sagt er frá því að árið 1391 hafi Þorsteinn Snorrason verið vígður til ábóta að Helgafelli af Miceli biskupi. Kom Þorsteinn út í Þerneyjarsundi á „Hösnabúsunni“.²⁴ Árið 1411 komst Björn bóndi Einarsson út í Þerneyjarsund heilu og höldnu.²⁵ Árið 1419 lét Jón biskup í haf og kom að Íslandi í Þerneyjarsundi heill á húfi.²⁶

Til eru skjöl frá byrjun 15. aldar sem sýna fram á tengsl Þerneyjar við siglingar og verslun á þessum tíma. Þann 3. júlí 1409 var Oddur Þórðarson lögmaður kallaður til af hirðstjóra á Alþingi til að úrskurða um flutning á konungsgóssi til Noregs með kaupskipum frá Íslandi. Ekki hefur verið kallað á þennan úrskurð að tilefnislausu því stuttu seinna, eða 7. júlí 1409, er Oddur lögmaður mættur út í Þerney til að úrskurða um flutning á konungsgóssi frá Íslandi með kaupskipi sem konungur átti hlut í

¹⁷ Stofnun Árna Magnússonar: Örnefnaskrá Álfisnes 12650-1 til 4 og Víðines 125772-1 til 4.

¹⁸ Sögu Sundakots ritaði Sólborg Una Pálsdóttir árið 2003, *Höfnin við Þerneyjarsund*, til í handriti á Borgarsögusafni, birtist hér styt.

¹⁹ Þorleifur Óskarsson, *Saga Reykjavíkur í þúsund ár 870-1870*, I, 28, 51-52.

²⁰ Helgi Þorláksson, „Hólmurinn við Reykjavík“, 93.

²¹ Þorleifur Óskarsson, *Saga Reykjavíkur í þúsund ár 870-1870*, I, 51.

²² Þorleifur Óskarsson, *Saga Reykjavíkur í þúsund ár 870-1870*, I, 52-53.

²³ *Íslensk fornrit*, XIV, 4.

²⁴ *Isl. Annaler* (Gottskálksannál), 367. Kristján Eldjárn, *Leiruvogur og Þerneyjarsund*, 31.

²⁵ *Isl. Annaler* (Lögmannsannál), 290. Kristján Eldjárn, *Leiruvogur og Þerneyjarsund*, 31.

²⁶ *Isl. Annaler* (Lögmannsannál), 293. Kristján Eldjárn, *Leiruvogur og Þerneyjarsund*, 31.

en var leigt öðrum.²⁷ Þerneyjarsundi bregður aftur fyrir í úrskurði Stefáns biskups í Skálholti, dagsettum 11. desember 1492. Stefán úrskurðar um þrjá landseta sem ekki höfðu staðið í skilum við hann um það hrossalán sem þeim bar að veita staðnum í Skálholti samkvæmt leigumála þeirra. Stefán úrskurðar landsetana skylduga til að fara eftir leigumálum og hafa til reiðu lestfæran kapal undir þriggja vætta klyfjar í Grindavík, á Romshvalanes, til Þerneyjarsunds eða á hvern þann stað „sem stadarens naudsyniar standa til.“²⁸ Frá 18. öld eru til tvær lýsingar á Þerneyjarsundi, lýsingar P. de Löwenörn og Skúla Magnússonar, þar sem aðallega er verið að draga fram kosti sundsins sem mögulegrar hafnar fremur en að verið sé að lýsa þáverandi stöðu.²⁹

²⁷ Íslenskt fornbréfasafn, III. bindi, 722-725

²⁸ Íslenskt fornbréfasafn, VII. bindi, 152-153.

²⁹ Löwenörn, P. de, *Beskrivelse over den islandske Kyst*, 29.

Mynd 2. Túngarður og bæjarstæði Sundakots er um 30 m frá úttekarsvæðinu (gul lína). Skráðar fornleifar rauðir punktar.

En hvenær lauk tímabili kauphafnar við Þerneyjarsund og hvers vegna? Helgi Þorláksson telur að skipakomur og kaupstefnur hafi verið töluverðar við Þerney um 1400 og fram á 15. öld. Siglingatækninni hafi svo fleygt fram á 15. öld og um 1500 komust menn næstum því á þá vík er þeir kusu.³⁰ Björn Þorsteinsson vildi meina að verslunarstaðirnir Þerneyjarsund og Hvalfjörður eða Búðasandur á Hálsnesi hafi líklega lagst af snemma á 15. öld.³¹ Kristján Eldjárn taldi aftur á móti að til væru ritaðar heimildir um notkun Þerneyjarsunds sem hafnar og kaupstefnustaðar á tímabilinu 1300 til 1500.³² Það gæti verið vel í takt við þá skoðun Þorleifs Óskarssonar að verslunin hafi í byrjun 16. aldar færst nær Víkinni (Reykjavík) sem líklega má rekja til innbyrðis baráttu Þjóðverja um viðskipti við Íslendinga en „elsta dæmið um verslun í Hólminum við Reykjavík sé frá árinu 1521.“³³

Kristján Eldjárn taldi miklar líkur benda til þess að lendingarstaðurinn og búðirnar hafi verið á þúfnasvæði við hvamm einn þar sem Sundakot stóð. *Á 8. áratugnum voru uppi hugmyndir um að friðlýsa svæðið og má sjá á grein Kristjáns að hann telur að svæðið, bæði búðasvæði og Sundakot, sé þegar friðlýst en það hefur verið á misskilningi byggt.*³⁴ Svæðið hefur sigið mikið og sjást búðirnar ekki lengur.

Sundakot (hét Niðurkot í Jarðatali Johnsens) var önnur hjáleiga Þerneyjar á fastalandi og reiknaðist jarðardýrleikinn í heimajörðinni. Svo var enn í Jarðatali Johnsens. Landskuld hennar var sextíu álnir og greiddist með fiski til heimabónða, leigukúgildi eitt og greiddist í smjöri. Kvaðir voru mannlán árið um kring utan sláttar en þó einn dagsláttur. Kvíkfénaður var tvær leigu kýr og einn kálfur, eitt hross og eitt veturgamalt trippi. Heimilismenn voru sex. Torfristu, stungu og eldiviðartak sóttu menn á fastaland með heimabónða. Hjáleigan hafði engin sjávarhlunnindi. Tekið er fram að Sundakot hafi verið í byggð lengur en menn reki minni til.³⁵

Undir Sundakot eru skráðir 19 minjastaðir, þar ber helst að nefna bæjahólinn, minjar innan hringlaga túngarðs auk búðarrústa sem ekki eru greinanlegar lengur á yfirborði, sjórinn gengur þar á land og minjastaðurinn er í hættu vegna ágangs sjávar.

Engar fornleifar á áætluðu framkvæmdarsvæði eru skráðar undir Sundakot, furða má sig á að engin steinhlaðin skreiðarbyrgi skuli finnast Sundakotsmegin við Fornugrafir, því ætla mátti að byrgjunum væri valinn staður sem næst höfninni á Þerneyjarsundi. Skýring kann að vera að heppilegri steinastærð er að finna á holtinu að norðanverðu.

4.2. Glóra 181189-274³⁶

Hjáleiga Álfness var nefnd Urðarkot eða Glóra (nefnd svo í Jarðabók Johnsens). Ekki er ljóst hvenær byggð hófst þar. Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1705 var dýrleiki reiknaður með heimajörðinni. Hjáleigan var þá ýmist nefnd Glóra eða Urðarkot og á lausu blaði í Jarðabókinni einnig

³⁰ Helgi Þorláksson, Hólmurinn við Reykjavík, 93.

³¹ Björn Þorsteinsson, Stærsti kaupstaður hérlendis á 14. öld, 28.

³² Kristján Eldjárn, Leiruvogur og Þerneyjarsund, 32.

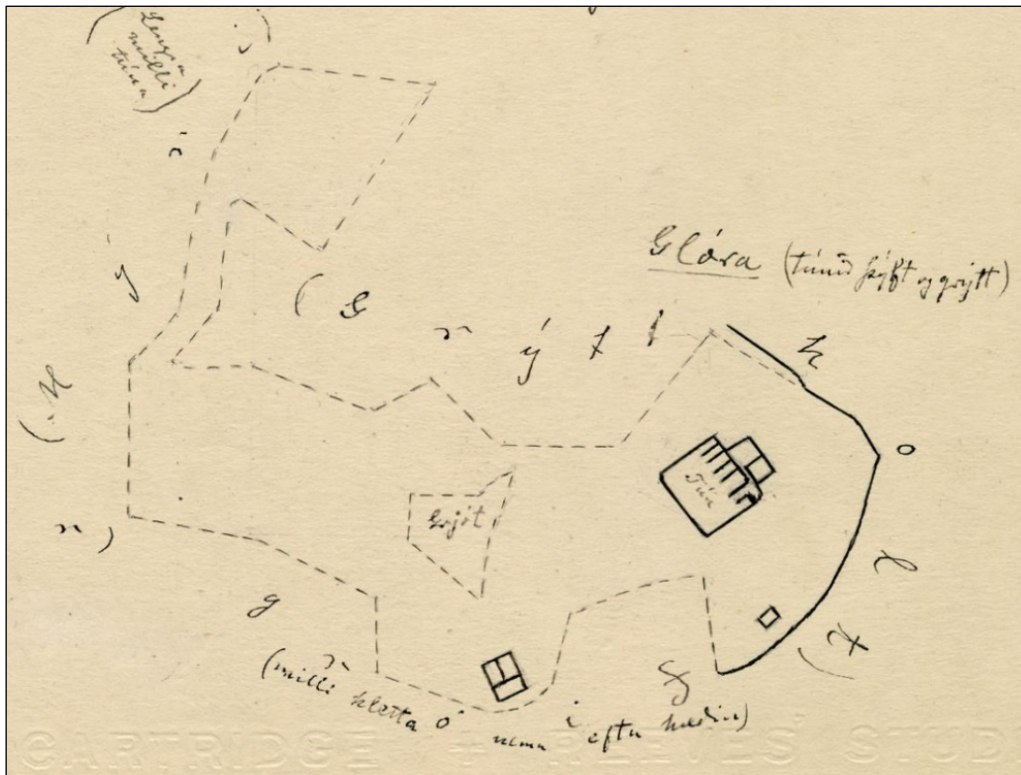
³³ Þorleifur Óskarsson, *Saga Reykjavíkur í þúsund ár 870-1870 I*, 53, 63.

³⁴ Kristján Eldjárn, *Leiruvogur og Þerneyjarsund*, 34.

³⁵ *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*, III., 331. J. Johnsen, *Jarðatal á Íslandi*, 97.

³⁶ Gunnar Bollason sagnfræðingur skrifaði sögu Glóru árið 2000 hér er hún að hluta endurskrifuð og bætt.

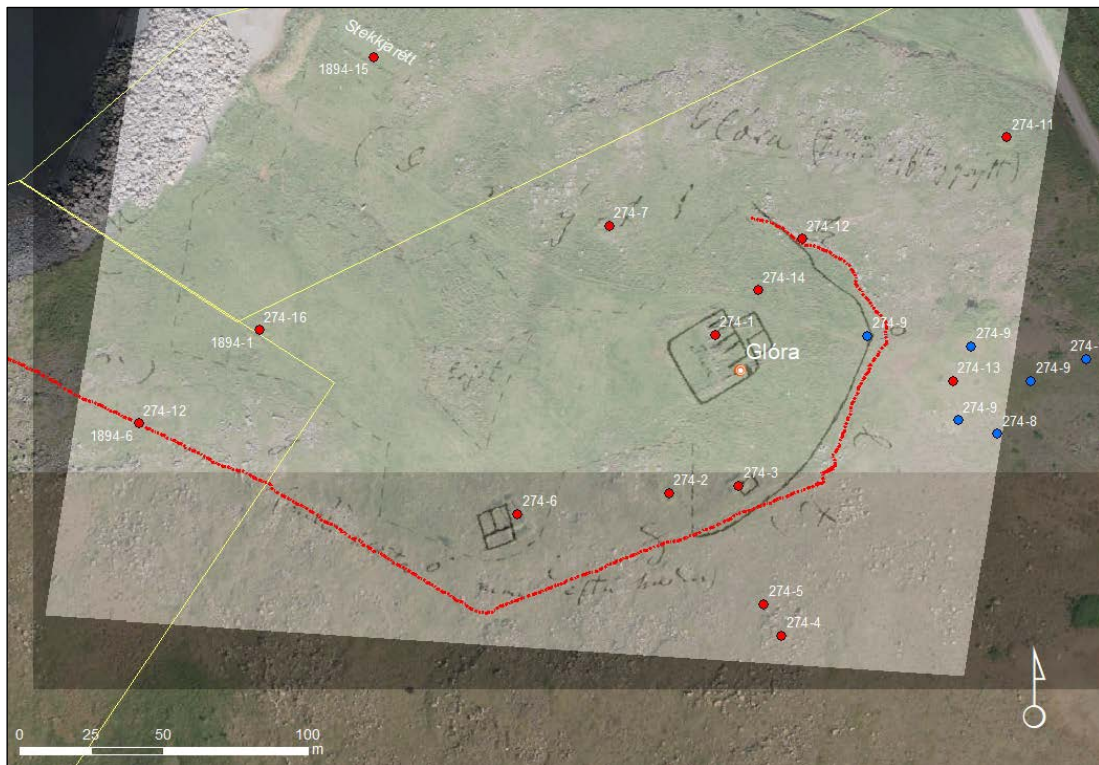
nefnt Hallsneshjáleiga.³⁷ Landskuld greiddist til heimabænda í landaurum ef ekki var til fiskur. Leigukúgildi var eitt og greiddist í smjöri eða fóðri til heimabónda. Vatnsból var á heimajörðinni.

Mynd 3. Túnakort af Glóru frá 1916.³⁸ Kortið sýnir staðsetningu bæjarhúsanna (274-1), túngarðs (1894-6/274-12), útihúsanna (274-3) og (274-6).

³⁷ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín III. b., bls. 334. Stefán Þorvaldsson, 2007, bls. 152. Jarðatal Johnsen, 1847, bls. 97

³⁸ Þí. Álfsnes með Glóru 1916. Túnakort.

Mynd 4. Túnakort frá 1916 af Glóru varpað á loftljósmynd frá árinu 2005 úr LUKR. Kortið sýnir staðsetningu bæjarhúsanna (274-1), túngarðs (1894-6/274-12), útihúsa (274-3) og (274-6).

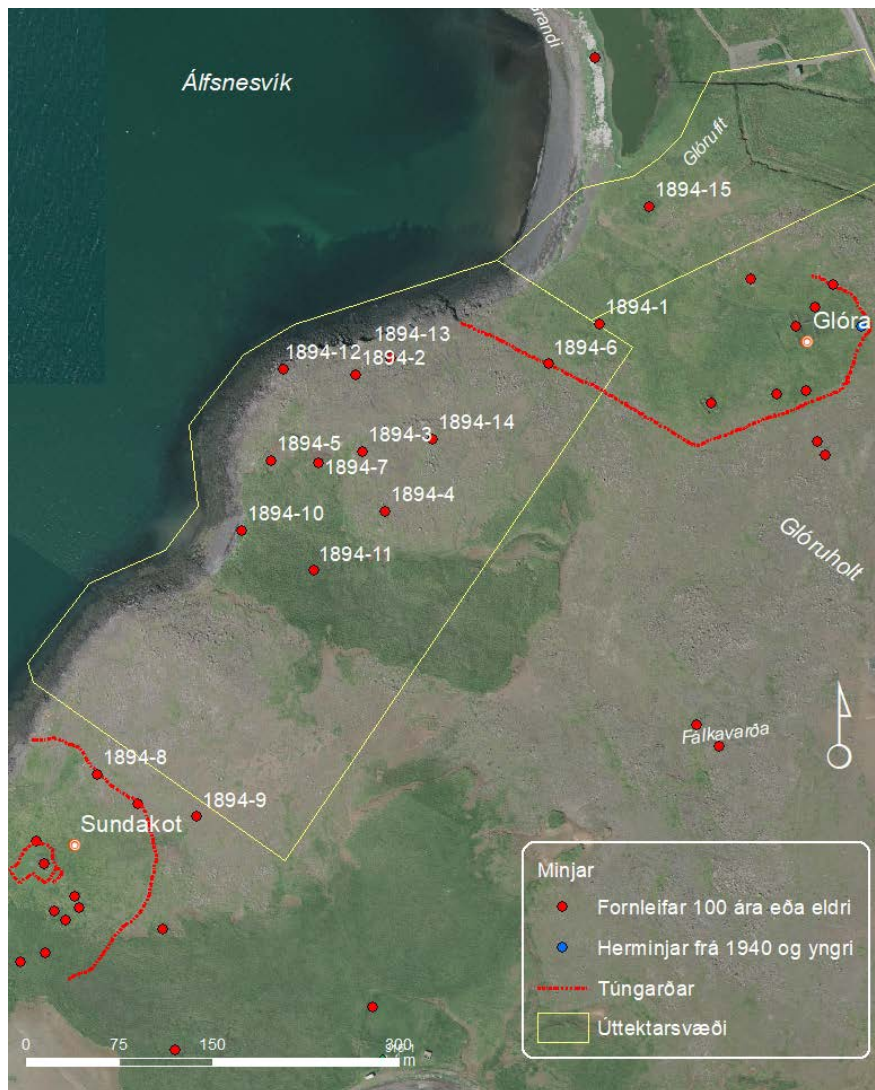
Dýrleika jarðarinnar er hvorki getið í Jarðabók né Jarðatali.³⁹ Á Glóru var búið til ársins 1896.⁴⁰ Þá fór bærinn í eyði og ekki var búið í honum þegar túnakort er gert árið 1916, bæjarhúsin voru þá tóftir. Síðast var búið í Glóru frá 1928 til 1935. Þá bjó þar Benedikt Kristjánsson frá Álfsnesi sem rak þar kúabú ásamt því að halda nokkur hross og kindur.⁴¹

Fornleifar í Glóru tengjast bæði búsetu og sjósókn. Búsetuminjar eru helst rústir bæjar- og útihúsa, garðlög, mógrafir og landamerki. Sjávarútvegsminjar sem tilheyra landsvæði Glóru eru allar mun eldri og eru rústir eftir fiskbyrgi sem eru allar innan úttektarsvæðisins. Fiskbyrgin voru notuð til að þurrka fisk við framleiðslu á skreið og gætu þau verið frá tímabilinu 1300-1500 þegar Þerneyjarsund var útflutningshöfn. Einnig eru nokkrar yngri minjar í landi Glóru eftir hersetuna, sjá mynd 4 og 5.

³⁹ *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*, III., 332-335. J. Johnsen, 1847, 97.

⁴⁰ Þorsteinn Jónsson, 1998, 408.

⁴¹ Þorsteinn Jónsson, 1998, 403.

Mynd 5. Skráðar fornleifar á úttektarsvæðinu.⁴²

5. Fornleifaskrá

Vegna nálægðar úttektarsvæðisins við bæjarhóla Sundakots og Glóru eru hér birtar skráningar sem eru í næsta nágrenni við úttektarsvæðið og í lokin tafla yfir allar þekktar minjar sem tilheyra þessum gömlu kotum, sjá viðauka. Þetta er gert til að hægt sé að mynda sér heildstæðari skoðun um hvaða áhrif framkvæmdir innan úttektarreitsins hafa á þessi fornu bæjarstæði. Þar sem ekki er vitað nákvæmlega hvar byggingar, vegir eða athafnasvæði verða nákvæmlega eru allar minjar innan úttektarsvæðisins flokkaðar í *mikilli hættu*.

⁴² Grunnur úr Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Borgarvefsjá. Vefslóð: <http://lukr-01.reykjavik.is/borgarvefsja/>. Sótt 10. mars 2018. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lísu Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni

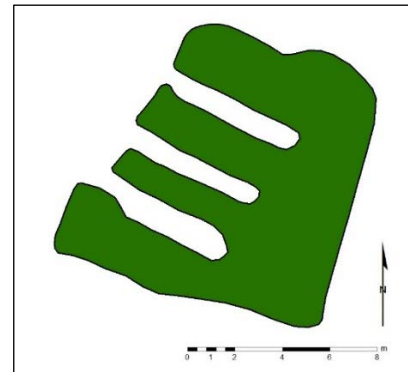
5.1 Fornleifaskrá Álfsnes 125650, Glóru 181189 og Sundakots 181188 vegna mats á umhverfsiáhrifum og breitingu á aðal- og deiliskipulagi við Álfsnesvík.

Glóra 1894-1 (274-16)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-1	274-16		Fjánhús	Rúst	1850	365997	412048	11,5	10,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 6. Útihúsatóft (1894-1), horft í norður að Álfsnesi.

Mynd 7. Rúst (1894-1), teiknuð eftir uppmælingu.

Staðhættir: Í grónum haga innan túngarðs Glóru um 150 m niður og vestur af bæjarstæðinu (274-1) og um 100 m fyrir sunnan Stekkjarrétt (273-20) og um 100 m norðvestan við fjánhús (274-6). Húsið er ekki merkt inn á túnakort 1916 af Glóru og hefur líklega ekki verið í notkun þá.

Lýsing: Jarðlæg grasivaxin þriggja hólfa rúst sem opnast í norðvestur. Veggjabreidd 1 - 2 m. Rústin er úr torfi og grjóti, engir garðar eru í miðjunni. Rústin er mjög sokkin og því líklega gömul.

Hættumat: Mikil hætta.

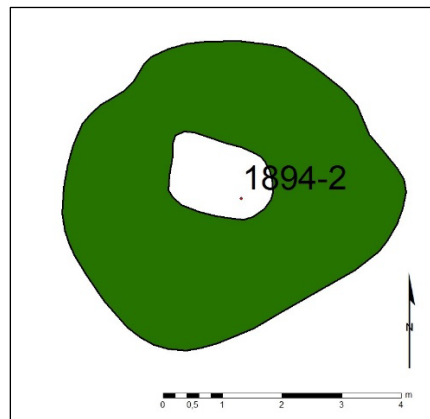
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-2 (274-21)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-2	274-21		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365801	412008	5,6	5,6	Sæmilegt	Nei

Mynd 8. Fiskbyrgi (1894-2), horft í norðvestur.

Mynd 9. Fiskbyrgi (1894-2), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Neðst á Glóruholti suðvestur af Glóru, um 25 m frá sjávarbakka og um 100 m suðvestur af túngarði Glóru þar sem hann endar við sjó. Svæðið er mjög grýtt með grasræmum á milli.

Lýsing: Byrgið er hringlaga, grjóthlaðið og standa um 6 steinaraðir uppi, það er gert úr grjóti sem er um 20-30 cm á stærð. Byrgið er grasi gróið í botninn en ekkert op er greinilegt. Það er eins og það hafi verið hlaðið upp að hluta á síðustu árum.

Hættumat: Mikil hætta.

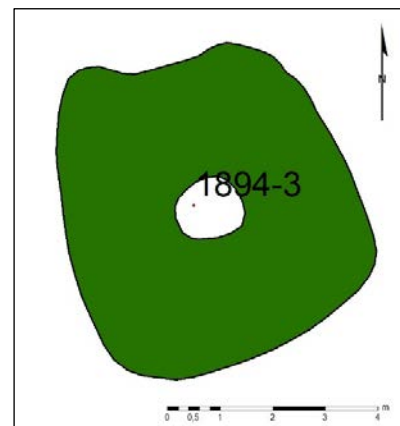
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-3 (274-22)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-3	274-22		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365806	411945	6,7	6,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 10. Fiskbyrgi (1894-3), horft í norður að Álfsnesi.

Mynd 11. Fiskbyrgi (1894-3), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Neðarlega á Glóruholti um 100 m frá sjó og 35 m austnorðaustur af fiskbyrgi (1894-7).

Lýsing: Grjóthlaðin ferhyrnd mosavaxin rúst. Hlaðin úr grjóti sem er um 20-30 cm að stærð. Um 3 hleðslulög eru sýnileg. Grasigróin í miðju, ekkert op sýnilegt.

Hættumat: Mikil hætta.

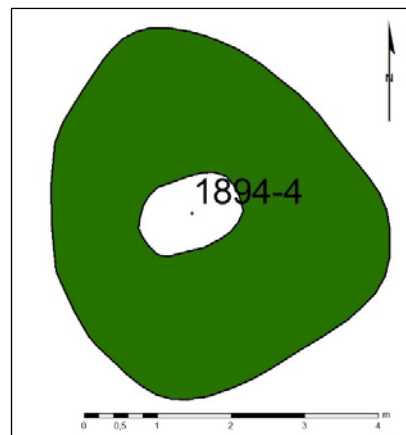
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-4 (274-23)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-4	274-23		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365824	411898	4,8	4,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 12. Fiskbyrgi (1894-4), horft í norður.

Mynd 13. Fiskbyrgi (1894-4), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Á Glóruholti, norður af Fornugröfum, um 110 m upp og austur af sjávarbakka og um 45 m suður af fiskbyrgi (1894-3).

Lýsing: Fiskbyrgið hefur verið nánast hringlaga, grjóthlaðið. Ekkert op er greinilegt.

Hættumat: Mikil hætta.

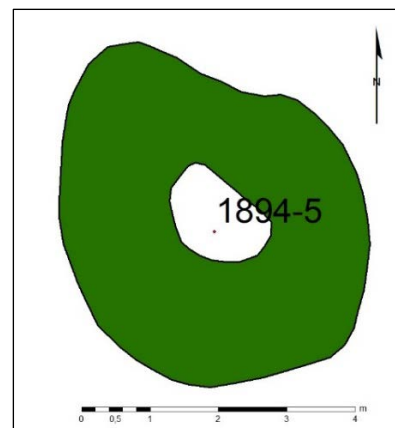
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-5 (274-25)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-5	274-25		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365733	411939	5,5	4,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 14. Fiskbyrgi (1894-5), horft í suðvestur.

Mynd 15. Fiskbyrgi (1894-5), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Neðarlega á Glóruholti fyrir norðan Fornugrafir, um tíu metra fyrir ofan sjávarbakkann og 34 m vestur af fiskbyrgi (1894-7).

Lýsing: Grjóthlaðin hringlaga rúst, ekkert greinilegt op. Grasi gróið og mosavaxið.

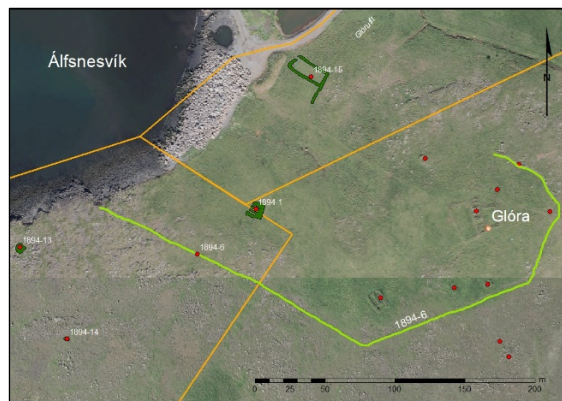
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir og sjávarrof.

Glóra 1894-6 (274-12)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-6	274-12		Túngarður	Garðlag	1800	366209	412056	470	1	Sæmilegt	Nei

Mynd 16. Suðvestur hluti af túngarði Glóru (1894-6), horft í norðvestur.

Mynd 17. Túngarður (1894-6), græn lína, teiknaður eftir uppmælingu. Gular línur eru afmörkun úttektaarsvæðis.

Staðhættir: Túngarður sem liggur í hálfhring um heimatún Glóru um 470 m í um 40 m fjarlægð frá bæjarhúsunum að norðan og austan, sunnan við liggur hann síðan í vestur að sjó.

Lýsing: Grjóthlaðinn garður um 40 til 60 cm á hæð og um 40 til 100 cm á breidd. Garðurinn er vel greinilegur og hleðslur sýnilegar á köflum.

Hættumat: Mikil hætta.

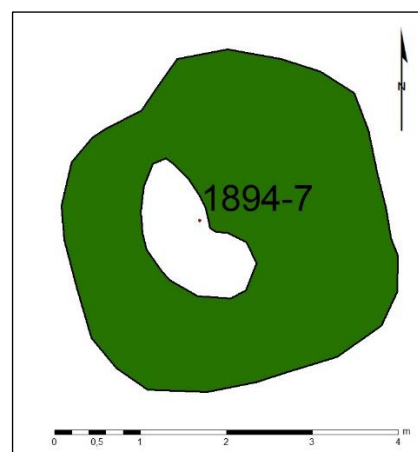
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-7 (274-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-7	274-24		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365771	411936	4	4	Sæmilegt	Nei

Mynd 18. Fiskbyrgi (1894-7), horft í norður að Álfnesi.

Mynd 19. Fiskbyrgi (1894-7), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Neðarlega á Glóruholti norðan við Fornugrafir á grónu svæði á milli fiskbyrgjanna (1894-5) og (1894-3), mjög erfitt að greina rústina vegna gróðurs. Um 50 m austur og upp af ströndinni.

Lýsing: Grjóthlaðin rúst, nánast hringlaga, þvermál um 4-5 m grasi gróin en einstaka steina er að finna í veggjum, ekkert op.

Hættumat: Mikil hætta.

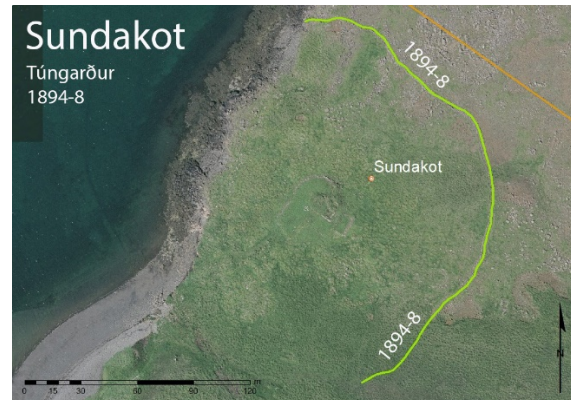
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Sundkot 1894-8 (272-8)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-8	272-8		Túngarður	Garðlag	1800	365628	411665	290	1,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 20. Norðurhluti túngarðs Sundakots (1894-8), horft í norðvestur að sjó.

Mynd 21. Túngarður Sundakots (1894-8) græn lína, teiknaður eftir uppmælingu. Gula línan sýnir afmörkun rannsóknarsvæðisins.

Staðhættir: Túngarður Sundakots liggur í hálfhring um bæjarhólinn, frá sjó við Þerneyjarsund, um 100 m norðan við bæinn og liggur í suðaustur. Sveigir eftir um 116 m til suðurs og aftur eftir um 80 m til suðvesturs og er greinanlegur á um 100 m kafla þar til hann hverfur í þúfur í mýri um 100 m sunnan við bæ. Grösugir móar í kring, í suður og vestur er ansi blautt. Í norður er sjór/ Þerneyjarsund. Í austur er stórgrýtt Glóruholt. Liggur í kringum fornleifarnar (272-1, 272-2, 272-3, 272-5 og 272-6).

Lýsing: Garðurinn er eingöngu úr grjóti norðan, norðaustan og austanmegin en virðist vera allur eða að mestu úr torfi að sunnan og vestan þar sem hann hverfur í þýfða mýri en hefur verið lengri til suðurs.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir eru hugsanlegar í 30 m fjarlægð frá túngarði.

Sundkot 1894-9 (272-11)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-9	272-11		Varða	Varða	1900	365673	411652	0,5	0,7	Gott	Nei

Staðhættir: Varða stendur um 40 m austan við túngarð Sundakots (1894-8), ber hún við Skálafell séð frá bæjarhól Sundakots.

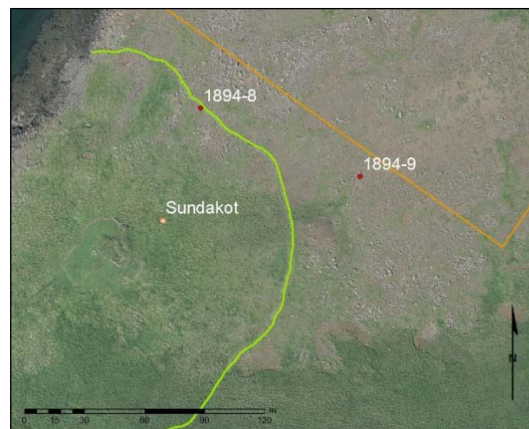
Lýsing: Varðan stendur á stórum steini, er um 70 cm á hæð, er samsett úr þremur steinum. Á vörðunni eru bæði skófir og mosi, virðist ekki vera nýleg.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Mynd 22. Varða 1898-9, horft í vestur að bæjarhól Sundakots og Þerney.

Mynd 23. Varða 1894-9 austan við túngarð Sundakots (1894-8), græn lína. Gul lína sýnir afmörkun rannsóknarsvæðis.

Glóra 1894-10 (274-27)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-10	274-27	Markapúfa	Landamerki	Heimild	1885	365709	411882			Ómetið	Já

Staðhættir: Samkvæmt landamerkjalyýsingu frá árinu 1885 átti Álfsnes (Glóra) landamerki á mótum Sundakoti: Úr þúfu við sjávarmál „Markapúfa“ er stendur sunnanvert við keldu í „Fornugröfum“ beina sjónhendingu í „Fálkavörðu“ er stendur vestan á Glóruholti.⁴³

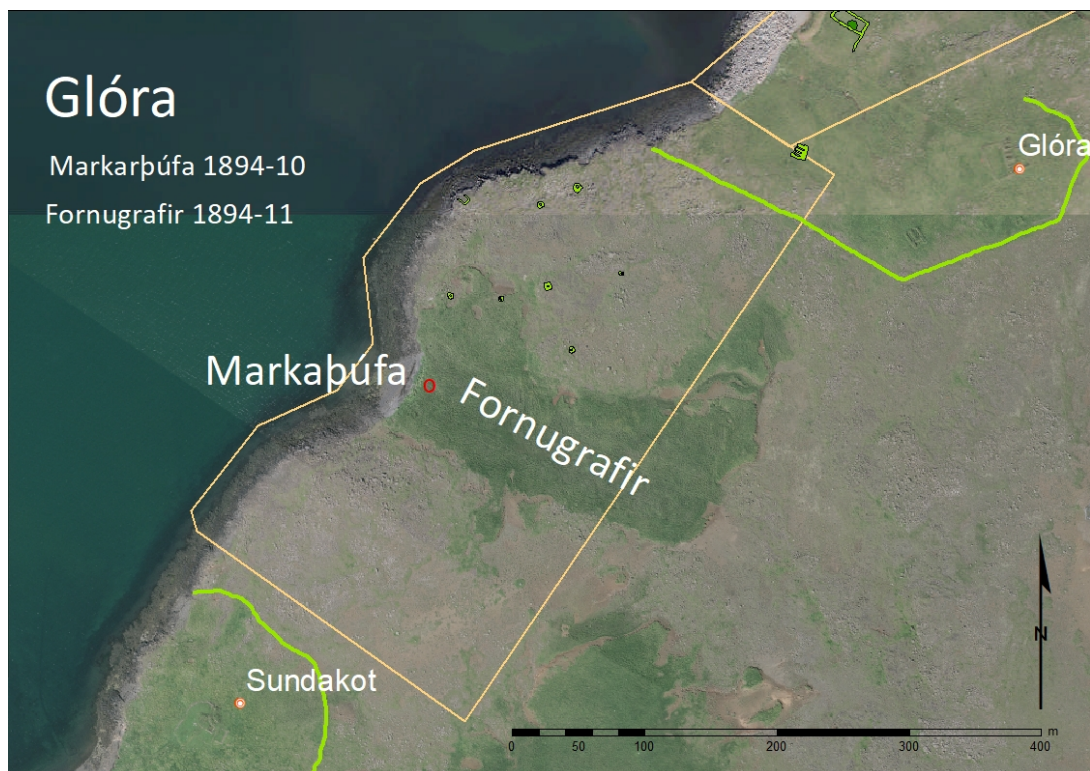
Líklega hefur þessi þúfa verið við sjóinn vestan við Fornugrafir, en greina má á loftmyndum hvar markagirðingin hefur verið síðustu 50-100 árin, frá Fálkavörðu yfir Fornugrafir og vestur að sjó.

Lýsing: Hvorki Markapúfa né keldan fundust við leit. Fornugrafir eru forblautt þýft svæði með þúfum 30-60 cm að hæð við sjóinn.

Hættumat: Lítil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

⁴³ Landamerkjabók fyrir Gulbringu og Kjósarsýslu skjal nr. 4 bls. 4, frá 4. júní 1885.

Mynd 24. Kortið sýnir afmörkun rannsóknarsvæðisins (gul lína) og líklega staðsetningu Markabúfu og Fornugrafa.

Glóra 1894-11 (274-28)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-11	274-28	Fornugrafir	Mógröf	Mýri	1500	365767	411850	250	190	Sæmilegt	Nei

Mynd 25. Mýrin Fornugrafir (1894-11), horft í norður að Álfsnesi.

Mynd 26. Fornugrafir (1894-11), horft í norðvestur yfir Perneyjarsund að Þerney frá Fálkavörðu.

Staðhættir: Fornugrafir er þýfð mýri sem liggur austur og uppaf Þerneyjarsundi. Í lægð á milli grýttra holta niður af Glóruholti. Í örnefnalýsingu Álfsnes kemur fram að „Merkin á móti Sundakoti eru úr Markabúfu neðst sunnanvert við keldu í Fornugröfum og beint í Fálkavörðu, sem stendur vestan í Glóruholti.⁴⁴ Fornugrafir ganga niður af Fálkavörðunni vestast í Glóruholti.⁴⁵ Í örnefnalýsingu Víðines kemur fram að „Merkin móti Álfsnesi eru að vestan í svonefndar Fornugrafir.“⁴⁶

⁴⁴ Örnefnalýsing, Álfsnes 125650-1.

⁴⁵ Örnefnalýsing, Álfsnes 125650-3.

⁴⁶ Örnefnalýsing, Víðines 125772-1.

Lýsing: Mýrin er að mestu grasivaxin, blaut og þýfð, um 250 m löng og frá 90 m til 190 m á breidd. Þúfur allt að 60 cm á hæð. Ummerki eftir mógrafir eru ennþá greinilegar í mýrinni eins og nafn hennar „Fornugrafir“ vísar til. Eftir henni miðri eru leifar af girðingu sem liggur í átt að Fálkavörðu á landamerkjunum.

Hættumat: Mikil hætta.

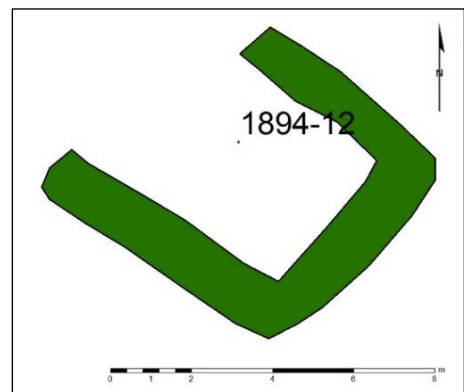
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Glóra 1894-12 (274-26)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-12	274-26		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365743	412012	7	6,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 27. Fiskbyrgi (1894-12), horft í vestur að Þerney.

Mynd 28. Fiskbyrgi (1896-12).

Staðhættir: Á klettabrún við sjóinn neðan við Glóruholt, um 60 m í vestur af fiskbyrgi (1894-2).

Lýsing: Ferköntuð um 7 x 6,5 m, grjóthlaðin rúst sem svipar til þeirra fiskibyrja sem eru þarna í nágrenninu. Rústin er greinileg og mikið af smærri steinum sem mynda umgjörð. Opn í norðvestur við klettabrúnina, hefur líklega hrunið fram vegna sjávarrofs.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir og sjávarrof.

Glóra 1894-13 (274-15)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-13	274-15		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365829	412021	7,5	7	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Neðarlega á grýttu Glóruholti um 16 m upp og suður af sjávarbakka og um 65 m suðvestur af túngarði Glóru (1894-6) þar sem hann endar við sjó. Um 25 m norðaustur af rúst (1894-2).

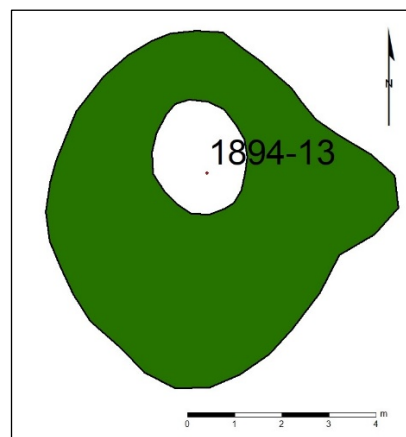
Lýsing: Grjóthlaðin rúst um 7 m í þvermál. Grasgróin í miðju en ekkert greinilegt op.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Mynd 29. Fiskbyrgi (1894-13).

Mynd 30. Fiskbyrgi (1894-13).

Glóra 1894-14 (274-19)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-14	274-19		Fiskbyrgi	Rúst	1200-1500	365862	411956	4	3	Sæmilegt	Nei

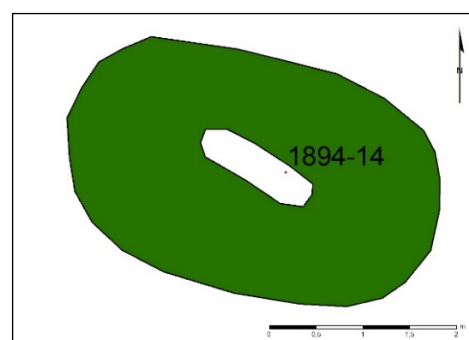

Mynd 31. Fiskbyrgi 1894-14, horft í norður að Álfsnesi.

Staðhættir: Neðarlega á Glóruholti á grasrima fyrir ofan klappir í holtinu. Um 90 m upp af sjávarbakka og 50 m austur af fiskbyrgi (274-23).

Lýsing: Grjóthlaðið hringlaga um 3 x 4 m mosa- og grasivaxið.

Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

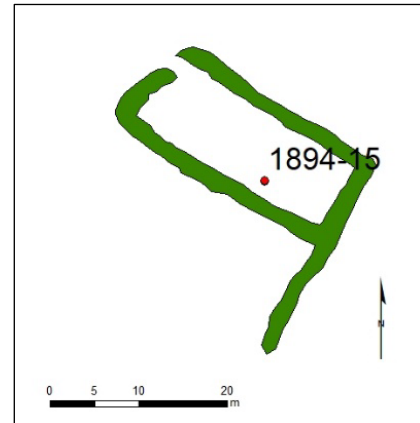
Mynd 32. Fiskbyrgi 1894-14.

Álfsnes 1894-15 (273-20)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1894-15	273-20	Stekkjarétt	Rétt	Rúst	1800-1900	366037	412143	25	12	Sæmilegt	Nei

Mynd 33. Stekkjarétt 1894-15, horft í suðaustur að Glóru.

Mynd 34. Stekkjarétt 1894-15.

Staðhættir: Um 15 m suður frá suðurenda Tjarnarinnar á því svæði sem nefnt er Glórufit, þar er ferköntuð rúst.

Lýsing: Rústin er grasigróin og þýfð um 25 x12 m. Steinar sjást á austur og vestur hliðum hennar. Op er líklega í norðvestur og rústin er slétt í miðju. Veggirnir eru 0 - 0.7 m á hæð, en um 1.5 - 2.5 m á breidd. Suðaustan úr rústinni gengur út veggur sem er um 12 m langur og um 2 m breiður.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

Niðurstöður

Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsminjar, leifar af átta fiskbyrgjum líklega frá þeim tíma þegar Þerneyjarsund var útflutningshöfn fyrir skreið á tímabilinu 1300-1500. Byrgin eru flest hringlaga grjóthlaðin og eru í vestanverðu Glóruholti, eitt þeirra er þó torfhlaðið (1894-7). Í byrgjunum var fiskur þurrkaður og/eða geymdur á meðan hann beið útflutnings. Minjasvæði Sundakots og búðasvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einstakar minjar og engar líkar í Reykjavík, bæði hvað varðar aldur minjanna og menningarlegt gildi þeirra og eru fiskibyrgin hluti af því.⁴⁷

Aðrar minjar á úttektarsvæðinu eru túngarður Glóru (1894-6), fjárhús (1894-1) og rétt (1894-15). Þessar minjar eru hluti af minjaheild á minjasvæði í Glóru sem er einstakt, einkum vegna þess að það myndar óraskaða heild og er góður fulltrúi fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur. Fáir staðir státa af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Röskun á þessum minjum á úttektarsvæðinu hefur áhrif á minjaheildir í Sundakoti og Glóru.

⁴⁷ Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015, Fornleifar á Kjalarnesi. Flokkun og greining á skráðum fornleifum og Oddgeir Isaksen, 2011, Minjar undir malbiki. Fornleifaskráning í þéttbýli.

Heimildir

Prentaðar Heimildir

- Anna Lís Guðmundsdóttir. (2008). *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga, Fornleifar á framkvæmdasvæðinu*. Skýrsla 139. Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.
- Björn Þorsteinsson. (1978). Stærsti kaupstaður hérlendis á 14. öld. *Á fornum slóðum og nýjum. Greinasafn gefið út í tilefni sextugsafmælis höfundar 20. mars 1978*, bls. 21-28. Reykjavík: Sögufélag.
- Helgi Þorláksson. (1974). Hólmurinn við Reykjavík. *Reykjavík í 1100 ár*. Helgi Þorláksson sá um útgáfuna, bls. 92-116, *Safn til sögu Reykjavíkur*.
- Islandske annaler indtil 1578. Udgivne for det norske historiske Kildeskriftfond ved Gustav Storm. Grøndahl og søn, Christiania 1977.
- Íslenskt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenska menn. I.-XV. bindi. Kaupmannahöfn: Hið Íslenska bókmenntafélag.
- Íslensk fornrit XIV. Kjalnesinga saga*. (1959). Jóhannes Halldórsson gaf út. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. (1923-1924). Þriðja bindi. Árni Magnússon Kaupmannahöfn. Hið íslenska fræðafjélag í Kaupmannahöfn.
- J. Johnsen. (1847). *Jarðatal á Íslandi, með brauðlýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu*. Kaupmannahöfn: J. Johnsen.
- Kristján Eldjárn. (1980). Leiruvogur og Þerneyjarsund. *Árbók hins íslenska fornleifafélags*. Reykjavík: Hið íslenska fornleifafélag. 1981.
- Landamerkbók fyrir Gullbringu og Kjósarsýslu skjal nr. 4 bls. 4, frá 4. júní 1885.
- Lög um menningarminjar nr. 80/2012.
- Löwenörns, P. De. (1788). *Beskrivelse over den islandske Kyst*, Kaupmannahörn.
- Margrét Björk Magnúsdóttir, (2015). *Fornleifar á Kjalarnesi. Flokkun og greining á skráðum fornleifum*. Meistaraprófsritgerð. Háskóli Íslands.
- Oddgeir Isaksen, (2011). *Minjar undir malbiki. Fornleifaskráning í þéttbýli*. Meistaraprófsritgerð. Háskóli Íslands.
- Oddgeir Isaksen, (2016). *Skil á fornleifaskráningargögnum. Landupplýsingagögn: Punktaskrár, línu- og flákagögn*. Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Sindri Ellertsson Csillag, (2008). *Fornleifaskráning vegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesi í Reykjavík*. Reykjavík. Fornleifafræðistofan.

Skráningarstaðlar fornleifa. (2013). Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Þorleifur Óskarsson. (2002). *Saga Reykjavíkur í þúsund ár 870-1870*, I. bindi. Reykjavík: Iðunn.

Þorsteinn Jónsson. (1998). *Kjalnesingar: Ábúendur og saga Kjalarneshrepps frá 1890*. Reykjavík. Byggðir og bú.

Óprentaðar heimildir

Sólborgu Una Pálsdóttir. (2006). Höfnin Við Þerneyjarsund (181188-272-8). Óútgefið, skjalasafn Borgarsögusafns.

Rafrænar heimildir / Vefsíður / Gagnagrunnar

Reykjavíkurborg:

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030. Breyting nr. 24. Deiliskipulag. Efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík. Iðnaðarsvæði fyrir ómenguð jarðefni, landfylling og höfn. Sótt 25. apríl 2018 af <https://reykjavik.is/sites/default/files/a1234-037-u01-ar2030-dsk-efnisvinnslusvaedi-verklysing-matslysing-jan2018.pdf>

Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Vefur: Borgarvefsja. Vefslóð: <http://lukr-01.reykjavik.is/borgarvefsja/>.

Borgarsögusafn Reykjavíkur:

Fornleifaskrá Borgarsögusafns Reykjavíkur í Sarpi menningarsögulegu gagnasafni. <http://sarpur.is/>

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (SÁM):

Örnefnasafn. Örnefnalýsing: Álfsnes 125650-1, Ari Gíslason skráði. Þorlákur Kristjánsson gaf upplýsingar. Víðines 125772-1, Ari Gíslason skráði. Þorlákur Kristjánsson gaf upplýsingar. <http://sarpur.is/>

Þjóðskjalasafn Íslands (ÞÍ):

ÞÍ. Stjórnarráð Íslands II. skrifstofa. Túnakort 0000-12 E. *Álfsnes með Glóru 1916*. V. G. <http://www.archivesportaleurope.net/search/?s/n;jsessionid=283F3BE7B4E734120B7595F4C15F6C65>

Vefur Alþingis. Vefslóð: <http://www.althingi.is/> → Lagasafn.

Vefur Borgarsögusafns Reykjavíkur. Vefslóð: <http://borgarsogusafn.is/> → Útgáfa → Skýrslur.

Vefur Minjastofnunar Íslands. Vefslóð: <http://www.minjastofnun.is/> → Minjar → Skráning fornleifa <http://www.minjastofnun.is/minjar/skraning-fornleifa/>. Sótt 10. mars 2018.

Vefur Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulagsmál → Skipulag í kynningu → Álfsnesvík. Sótt 9.1.2018.

Viðauki

Fornleifaskrá, lóð við Álfsnesvík: Mat á umhverfisáhrifum

Jörð	Mí - númer	BSS-númer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs-flokkur	Aldur frá ár	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis- aðgerðir
Glóra	1894-1	274-16		Fjárhús	Rúst	1	1850	365997	412049	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-2	274-21		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365801	412008	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-3	274-22		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365806	411945	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-4	274-23		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365824	411898	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-5	274-25		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365734	411939	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-6	274-12		Túngarður	Garðlag	1	1800	366209	412056	Gott	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-7	274-24		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365771	411935	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Sundakot	1894-8	272-7		Túngarður	Garðlag	1	1800	365628	411665	Sæmilegt	Nei	Lítill hættu	Utan svæðis	
Sundakot	1894-9	272-11		Varða	Varða	1	1900	365673	411652	Sæmilegt	Nei	Lítill hættu	Utan svæðis	
Glóra	1894-10	274-27	Markaðúfa	Landamerki	Heimild	1	1885	365709	411882	Ómetið	Já	Horfið		
Glóra	1894-11	274-28	Fornugrafir	Mógröf	Mógröf	1	1800	365767	411850	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-12	274-26		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365743	412012	Slæmt	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir, landbrot	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-13	274-15		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365829	412021	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir, vegagerð	Fornleifa- rannsókn
Glóra	1894-14	274-19		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365862	411956	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir	Fornleifa- rannsókn
Álfsnes	1894-15	273-20	Stekkjarétt	Rétt	Rúst	1	1800-1900	366037	412143	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Framkvæmdir, vegagerð	Fornleifa- rannsókn

Fornleifaskrá Glóru

Mí - númer	BSS-númer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs-flokkur	Aldur frá ár	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin
	274-1	Glóra	Bústaður	Tóft + Gerði	1	1700-1935	366156	412051	Sæmilegt	Nei
	274-2		Útihús	Tóft	1	1850	366139	411992	Sæmilegt	Nei
	274-3		Útihús	Tóft	1	1850	366163	411995	Sæmilegt	Nei
	274-4		Útihús	Tóft	1	1850	366178	411943	Sæmilegt	Nei
	274-5		Fiskbyrgi	Tóft	1	1300-1500	366177	411958	Sæmilegt	Nei
	274-6		Útihús	Tóft	1	1900	366086	411985	Sæmilegt	Að hluta
	274-7		Útihús	Tóft	1	1850	366118	412085	Sæmilegt	Að hluta
	274-8		Óþekkt	Tóft	1	1940	366252	412013	Sæmilegt	Að hluta
	274-9		Grunnur	Herminjar	4	1940	366264	412031	Sæmilegt	Að hluta
	274-10		Grunnur	Herminjar	4	1940	366283	412039	Sæmilegt	Að hluta
	274-11		Útihús	Tóft	1	1850	366256	412115	Sæmilegt	Að hluta
1894-6	274-12		Túngarður	Garðlag	1	1800	366209	412056	Gott	Að hluta
	274-13		Troðningur	Gata	1	1900	366237	412031	Sæmilegt	Að hluta
	274-14		Brunnur	Brunnur	1	1800	366170	412062	Sæmilegt	Að hluta
1894-13	274-15		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365829	412021	Sæmilegt	Að hluta
1894-1	274-16		Fjánhús	Rúst	1	1850	365997	412049	Sæmilegt	Nei
	274-17		Stekkur, Rétt	Rúst	1	1800	366075	411726	Gott	Nei
	274-18	Fálkavarða	Varða	Varða	1	1550-1900	366093	411709	Sæmilegt	Nei
1894-14	274-19		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365862	411956	Ómetið	Nei
1894-2	274-21		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365801	412008	Sæmilegt	Nei
1894-3	274-22		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365806	411945	Sæmilegt	Nei
1894-4	274-23		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365824	411898	Sæmilegt	Nei
1894-7	274-24		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365771	411935	Sæmilegt	Nei
1894-5	274-25		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365734	411939	Sæmilegt	Nei
1894-12	274-26		Fiskbyrgi	Rúst	1	1300-1500	365743	412012	Slæmt	Að hluta
1894-10	274-27	Markapúfa	Landamerki	Heimild	1	1885	365709	411882	Ómetið	Já
1894-11	274-28	Fornugrafir	Mógröf	Mógröf	1	1800	365767	411850	Sæmilegt	Nei

Fornleifaskrá Sundakots

	272-1	Sundakot	Bústaður	Tóft	1	1700-1900	365551	411615	Sæmilegt	Að hluta
1894-9	272-11		Varða	Varða	1	1900	365673	411652	Ómetið	Nei
	272-12		Öskuhaugur	Öskuhaugur	1	1700-1900	365574	411589	Ómetið	Nei
	272-13		Hús	Rúst	1	1700-1900	365240	411165	Gott	Nei
	272-14		Traðir	Vegur	1	1700-1900	365512	411592	Ómetið	Nei
	272-15		Rúst	Rúst	1	1700-1900	365486	411576	Ómetið	Nei
	272-16		Byrgi, f. fisk	Rúst	1	1300-1500	365214	411328	Ómetið	Nei
	272-2		Útihús	Tóft	1	1700-1900	365578	411579	Sæmilegt	Að hluta
	272-3		Fjánhús	Tóft	1	1700-1900	365531	411535	Sæmilegt	Að hluta
	272-4		Óþekkt,	Tóft	1	1700-1900	365645	411562	Sæmilegt	Að hluta
	272-5		Óþekkt	Tóft	1	1700-1900	365507	411659	Sæmilegt	Að hluta
	272-6		Gerði	Garðlag	1	1700-1900	365544	411633	Sæmilegt	Að hluta
1894-8	272-7		Túngarður	Garðlag	1	1800	365628	411665	Sæmilegt	Nei
	272-8	Þerneyjarsund	Verslunarstaður	Mannvistarlei	1	1300-1500	365461	411511	Slæmt	Nei
	272-9		Stekkur	Tóft	1		365201	411326	Ómetið	Nei
	272-17		Kálgarður	Garður	1		365561	411160	Gott	Nei
	272-10	Þerneyjarsund	Skipalægi	Heimild	1	1300	365249	411608	Ómetið	Nei
	272-18		Tún	Tún	1		365809	411501	Ómetið	Nei
	272-19		Mógröf	Mógröf	1	1900	365655	411464	Ómetið	Nei

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur

- 133 Helga Maureen Gylfadóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir, Pétur H. Ármannsson: *Húsakönnun. Vogahverfi*. Rvk. 2010.
- 134 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegjar frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá*. Rvk. 2010.
- 135 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Rvk. 2010.
- 136 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Vesturvallagata, Sólvallagata, Framnesvegur, Holtsgata*. Rvk. 2010.
- 137 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Landspítalalóðar*. Rvk. 2011.
- 138 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grundarstígur, Skálholtsstígur, Þingholtsstræti, Spítalastígur*. Rvk. 2011.
- 139 Guðný Gerður Gunnarsdóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ingólfstorg og nágreimi. Skrá yfir fornleifar og hús í vesturhluta Kvosar*. Rvk. 2011.
- 140 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Þéttbýlismyndun í Reykjavík á 18. öld. Samanburður ritheimilda og fornleifa*. Rvk. 2011.
- 159 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Rannsókn á seljum í Reykjavík*. Rvk. 2011.
- 160 Anna Lísía Guðmundsdóttir og Sverrir Snævar Jónsson: *Fornleifaskráning og jarðsjármælingar í miðbæ Reykjavíkur*. Rvk. 2012.
- 161 Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Vatnsmyri, Seljamýri, Öskjuhlíð. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2013.
- 162 Anna Lísía Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 4 – Laugardalur*. Rvk. 2013.
- 163 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2013.
- 164 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 5 – Háaleiti*. Rvk. 2014.
- 165 Bragi Bergsson: *Almenningsgarðar í Reykjavík*. Rvk. 2014.
- 166 Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 167 Anna Lísía Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 168 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Framkvæmdareftirlit á bæjarstæði Breiðholts*. Rvk. 2014.
- 169 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Stórasels*. Rvk. 2014.
- 170 Anna Lísía Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 171 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna María Bogadóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Vogabyggð. Svæði 1-3. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 172 Margrét Björk Magnúsdóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Framkvæmdareftirlit vegna viðhalds á Árbæ 2015*. Rvk. 2015.
- 173 Anna Lísía Guðmundsdóttir, Anna María Bogadóttir: *Kirkjusandur. Borgartún 41 og Kirkjusandur 2. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2016.
- 174 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Kirkjugarður í landi Lambhaga við Úlfarsfell. Fornleifaskráning*. Rvk. 2016.
- 175 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Kennaraháskólareitur. Stakkahlíð, Háteigsvegur, Bólstaðarhlíð*. Rvk. 2016.
- 176 Drífa Kristín Þrastardóttir: *Húsakönnun. Keilugrandi, Boðagrundi, Fjörugrandi*. Rvk. 2016.
- 177 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Grundarstígsreitur*. Rvk. 2016.
- 178 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Hafnarstræti frá Pósthússtræti að Tryggvagötu. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 179 Sólrún Inga Traustadóttir og Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2016*. Rvk. 2017.
- 180 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 181 María Gísladóttir og Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Borgartún 34-36. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 182 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Ellidaárdalur. Svæðið norðan Stekkjarbakka. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 183 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísía Guðmundsdóttir og María Gísladóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 7 – Árbær*. Rvk. 2017.
- 184 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Hekklureitur. Bolholt, Brautarholt, Laugavegur, Nátún, Skipholt*. Rvk. 2017.
- 185 Anna María Bogadóttir og Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Skeifan. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 186 Anna Lísía Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Eldri byggð á lóð Stjórnarráðsins*. Rvk. 2017.
- 187 Anna Lísía Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Úlfarsárdals*. Rvk. 2017.
- 188 Anna Lísía Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags 1. áfanga við Gufunes*. Rvk. 2018.
- 189 Anna Lísía Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegjar frá Leirvogsa að Hvalfirði*. Rvk. 2018.
- 190 Sólrún Inga Traustadóttir: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn, áfangaskýrsla 2017*. Rvk. 2018.

AÐALSKIPULAG REYKJAVÍKUR 2010-2030

Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Breyting á aðalskipulagi

Auglýsing tillögu samkvæmt 31. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og laga nr. 105/2006 um umhverfismat áætлана

Reykjavíkurborg
Umhverfis og skipulagsvið

Breyting nr. 24.
29.05.2019

Samhliða auglýsingu á breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur vegna iðnaðarsvæðis við Álfsnesvík er auglýst samsvarandi tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins og deiliskipulag fyrir Álfsnesvík. Tillögunum fylgir sameiginleg umhverfisskýrsla. Íbúar og aðrir hagsmunaaðilar eru hvattir til að kynna sér allar tillögurnar.

Ábendingum eða athugasemdum við tillögurnar skal skila skriflega.

- Umhverfis – og skipulagsvið [Reykjavíkur, Borgartúni 12-14](#), b.t. skipulagsstjóra, eða á netfangið skipulag@reykjavik.is.
- Skrifstofa samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu Hamraborg 9, Kópavogi eða á netfangið ssh@ssh.is

Samþykktar og staðfestingarferli

Aðalskipulagsbreyting þessi sem auglýst hefur verið skv. 31. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var

samþykkt í borgarráði þann _____ 2018

Aðalskipulagsbreyting þessi var staðfest af Skipulagsstofnun skv. 3. mgr. 32. gr. skipulagslaga nr.

123/2010 þann _____ 2018

Alta
A1234-089-U01
Tillaga til auglýsingar

Efnisyfirlit

1	Inngangur	4
2	Forsendur og markmið breytinga	6
3	Gildandi skipulag og tengsl við aðrar áætlanir	7
3.1	Aðalskipulag og deiliskipulag.....	7
3.2	Svæðisskipulag	9
4	Tillaga að breytingu á aðalskipulagi.....	10
4.1	Uppdráttur.....	10
4.2	Greinargerð	10
5	Samantekt umhverfisskýrslu	12
6	Samráð og kynningar	16
7	Heimildir	20

1 Inngangur.

Í Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 (AR2010-2030) er sett fram sú stefna að Björgun ehf. flytji frá athafnasvæði sínu við Sævarhöfða. Samkvæmt skipulaginu átti sá flutningur að eiga sér stað eigi síðar en 2016 en skv. samkomulagi milli Björgunar og Faxaflóahafna skal fyrirtækið vera búið að losa núverandi vinnusvæði sitt við Sævarhöfða þann 31. maí 2019. Þegar aðalskipulagið var samþykkt var ekki ljóst hvert Björgun gæti flutt starfsemi sína innan Reykjavíkur en lagt var til að fyrirtækið yrði flutt á nýtt hafnar- og iðnaðarsvæði á Álfsnesi við Kollafjörð (sjá svæði 1 á mynd 1) eða á viðeigandi svæði utan Reykjavíkur. Við nánari skoðun hefur komið í ljós að þetta svæði á Álfsnesi hentar illa fyrir starfsemi Björgunar. Þar eru 15-20 m sjávarhamrar og til að móta landssvæði, sem væri hentugt fyrir starfsemi Björgunar, þyrfti að vinna landfyllingar og sprengja úr sjávarhömrnum, auk þess sem leysa þyrfti vegtengingar niður við strönd með umtalsverðu umhverfisraski. Þá vinna óhagstæðar veðurfarslegar aðstæður fyrir höfn á móti þessari staðsetningu t.d. vegna vinds og ölduhæðar. Horft hefur verið til þess að nýta þetta svæði til efnistöku til að fá efni sem nýta má í lagningu Sundabrautar en engin tímasetning liggur fyrir um hvenær af því verður. Því hefur verið leitað að annarri staðsetningu fyrir starfsemi Björgunar.

Ekki er talin ástæða til að taka út iðnaðar-, hafnar- og efnistökusvæðið við Kollafjörð sem er á skipulagi þó ekki sé lengur gert ráð fyrir að sá kostur geti nýst Björgun. Þar er eftir sem áður gert ráð fyrir að hægt sé að nýta efni sem fellur til við landslagsmótun til vegagerðar eða annarra framkvæmda og að þar sé gert ráð fyrir lóðum undir hafnsækna athafna- og iðnaðarstarfsemi sem er landfrek og mengunarhætta gæti fylgt.

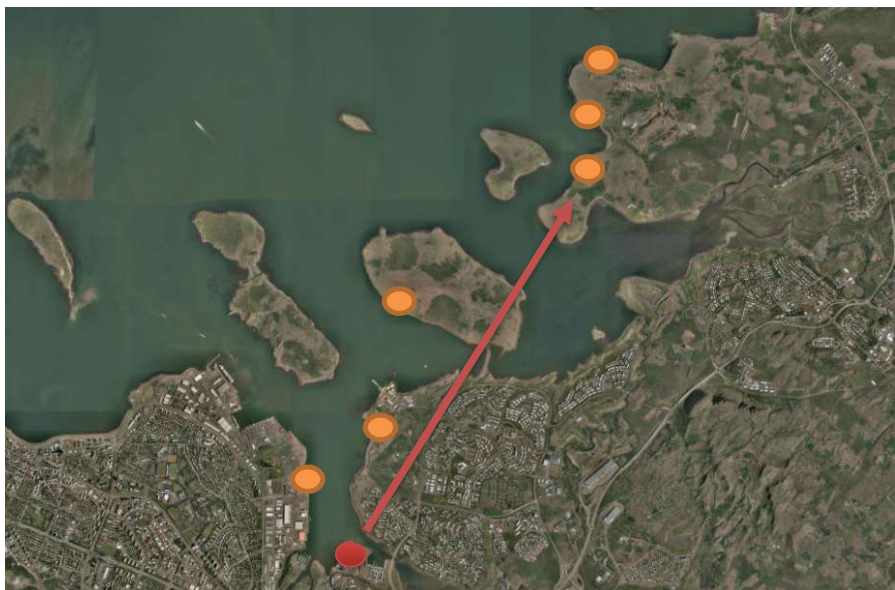

1. mynd. Staðsetning fyrir iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu í Álfsnesvík við Þerneyjarsund (2) og áður ráðgerð staðsetning iðnaðarsvæðis fyrir efnisvinnslu við Kollafjörð (1) skv. aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030.

Haustið 2016 óskaði Björgun eftir því við Reykjavíkurborg að það yrði skoðað hvort fyrirtækið gæti fengið lóð á Gunnunesi við Þerneyjarsund. Í umsögn frá umhverfis- og skipulagssviði var fyrirtækinu beint að svæði norðar á nesinu, við Álfsnesvík, til að hlífa minjum sem eru við mitt sundið, og bent á að ítarleg skoðun þyrfti að fara fram áður en ákvörðun um að fara í skipulagsbreytingu gæti legið

fyrir. Unnið var ítarlegt kostamat (Alta, 2017) þar sem sex mismunandi valkostir um staðsetningu voru skoðaðir (sjá mynd 2), auk þess sem gerð er grein fyrir helstu umhverfisáhrifum sem kunna að verða ef starfsemin verður heimiluð við Álfsnesvík nyrst í Þerneyjarsundi. Af öllum þeim stöðum sem skoðaðir voru virðist staðsetning við Álfsnesvík fela í sér skynsamlega málamiðlun.¹ Kostamatið var nýtt sem efniviður í kostamat í umhverfisskýrslu sem fylgir aðalskipulagstillögunni.

Þegar vinnslutillaga að breytingu á aðalskipulagi var kynnt komu ábendingar um að á svæðinu væru fornminjar sem bæri að varðveita. Við útfærslu svæðisins í aðalskipulagi er því tekið mið af því að fornminjar (fiskibyrgi) sem áður voru innan svæðisins eru nú utan þess. Þá eru einnig sett ákvæði inn í aðalskipulag um að við veltengingu svæðisins verði þess gætt að hlífa minjum. Til að rýna betur aðra mögulega staðsetningarkosti, sem hafi ekki sömu áhrif á minjar og minjasvæði, voru aðrir staðsetningarkostir á Álfsnesi yfirfarnir; við Álfsnesbæinn og í Kollafirði. Meðal annars var farið yfir öldusveigjureikninga sem Siglingastofnun (2009) (nú Vegagerðin) vann fyrir Faxaflóahafnir en þær sýna á óyggjandi hátt að aðstæður fyrir höfn á þessum tveimur stöðum eru mun erfiðari en í Álfsnesvík. Almenn er Álfsnes mun útsettara fyrir öldu en t.d. núverandi hafnar­svæði Reykjavíkurhafna en mögulegt er að skýla hafnarköntum bæði að sunnan og norðanverðu á nesinu, en það krefjist töluverðra brimvarnargarða. Af þessum sökum eru aðstæður fyrir höfn við Álfsnesbæinn og í Kollafirði mun verri en í Álfsnesvíkinni, en þar er gott skjól fyrir úthafsöldunni. Þá eru náttúrulegar aðstæður til landmótunar óhagstæðari við Kollafjörð og Álfsnesbæinn vegna sjávarhamra eða kletta við strönd og óhagstæðari veðuraðstæðna. Álfsnesvíkin er því talin betri kostur þótt minjar séu nálægt.

2. mynd. Núverandi starfssvæði Björgunar við Sævarhöfða (rautt) og sex mögulegar staðsetningar til framtíðar sem skoðaðar hafa verið. Rauð ör bendir á Álfsnesvík á Álfsnesi sem skv. þessari tillögu að aðalskipulagsbreytingu verður nýr staður fyrir starfsemina.

Hér er sett fram tillaga um nýtt iðnaðarsvæði við Álfsnesvík í aðalskipulag Reykjavíkur, þar sem Björgun getur komið sér fyrir með starfsemi sína. Svæðið við Álfsnesvík er í gildandi aðalskipulagi Reykjavíkur skilgreint sem opið svæði og er Sundabraut áformuð í jaðri svæðisins. Handan Sundabrautar er annars

¹ Nánari umfjöllun í samantekt umhverfisskýrslu í kafla 5 og umhverfisskýrslu sem er í sér greinargerð.

vegar landbúnaðarsvæði í landi Víðiness og norðaustur af svæðinu er urðunarstaður Sorpu. Gert er ráð fyrir gas- og jarðgerðarstöð á þeim hluta athafnasvæðis Sorpu sem er vestan fyrirhugaðrar veglínu Sundabrautar en aðrir hlutar þess svæðis eru eða hafa að mestu leyti verið í notkun sem urðunarstaður. Stefnt er að því að hætta urðun á svæðinu en gas- og jarðgerðarstöðin verður áfram.

Þerney, sem er handan við Þerneyjarsund, er hverfisvernduð og á náttúruminjaskrá eins og fleiri eyjar á sundunum. Eyjarnar eru lágar og grónar með varpstöðvum allmargra fuglategunda, eins og segir í náttúruminjaskrá. Sýnileiki svæðisins er mestur frá nálægum stöðum á Álfsnesi og af sjó, en landslag og fjarlægðir draga úr sjónrænum áhrifum frá íbúðahverfum í Mosfellsbæ og Reykjavík, Kjalarnesi, Geldinganesi og Viðey. Vinna má með sjónræn áhrif á landi en erfiðara að gera slíkt sjávarmegin. Lítið er um að svæðið sé nýtt til útivistar í dag en gert er ráð fyrir gönguleið eftir ströndinni í gildandi aðalskipulagi. Kajakræðar nýta Þerneyjarsund til siglinga en algengasta siglingaleið þeirra liggur með strönd Þerneyjar. Svæðið er lítið raskað utan þeirra minja sem eru eftir búskap og útræði, en þær eru utan skipulagssvæðisins. Svæðið við ströndina er ávalt og rís landið upp í átt að Glóruholti til austurs, í áttina að Mosfellsbæ.

Vegna áforma um stærri landfyllingu en 50.000 m² og viðlegubryggju þar sem skip stærri en 1.350 tonn geta lagst að til losunar og lestunar, eins og á við um stærsta dæluskip Björgunar, er framkvæmdin háð mati á umhverfisáhrifum. Þess vegna er breyting á aðalskipulagi vegna framkvæmdarinnar háð lögum nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana. Umhverfisáhrifum er lýst í umhverfisskýrslu sem er sameiginleg fyrir umhverfismat áætlana, á svæðis-, aðal- og deiliskipulagsstigi. Þessari tillögu að breytingu á aðalskipulagi fylgir útdráttur úr umhverfisskýrslunni um þau atriði sem varða helst umhverfismat áætlana á aðalskipulagsstigi.

2 Forsendur og markmið breytinga

Björgun hefur haft til umráða um 7,5 ha lands við Sævarhöfða (sjá mynd) en þar er nú unnið að uppbyggingu á nýrri blandaðri byggð. Á svæðinu hefur náttúrulegu seti úr námum á hafsbotni verið landað, það hreinsað, malað og flokkað til margvíslegarar notkunar í mannvirkjagerð, m.a. í steypu. Ný staðsetning þarf að vera við sjó og bjóða upp á jafn stórt athafnasvæði fyrir starfsemi fyrirtækisins og verið hefur.

Síðustu áratugi hefur fyrirtækið aflað efnis af hafsbotni sem síðan er flutt til frekari vinnslu á núverandi athafnasvæði félagsins við Ártúnshöfða í Reykjavík. Þar fer fram framleiðsla fylliefna í steinsteypu og malbik auk ýmiss konar annarra jarðefna til mannvirkjagerðar. Þá hefur félagið séð um landfyllingar og dýpkunarframkvæmdir víða um land. Björgun á tvö dæluskip, Sóley og Perlu, tvo gröfupramma og tvo efnisflutningapramma. Umhverfismati fyrir efnisvinnslusvæði Björgunar í sjó var lokið 2009 og fyrir liggur 10 ára leyfi til efnistöku frá 2009, útgefið að Orkustofnun.

3. mynd. Athafnasvæði Björgunar. Austan athafnasvæðisins er bryggjuhverfið við Gullinbrú. Lóð Björgunar er um 7,5 ha (mynd til hægri) með fremur frumstæðri viðlegu fyrir sanddæluskip, en efninu er dælt frá borði inn á svæðið. Þar er það skolað með ferskvatni úr Elliðaánum og flokkað eftir gerð og kornastærð. Myndin er tekin í júlí 2018 og á henni sést ný fylling til norðurs sem er hluti af undibúningi þess að landið verði tekið undir íbúðabyggð.

Markmið með þessari breytingu á aðalskipulagi:

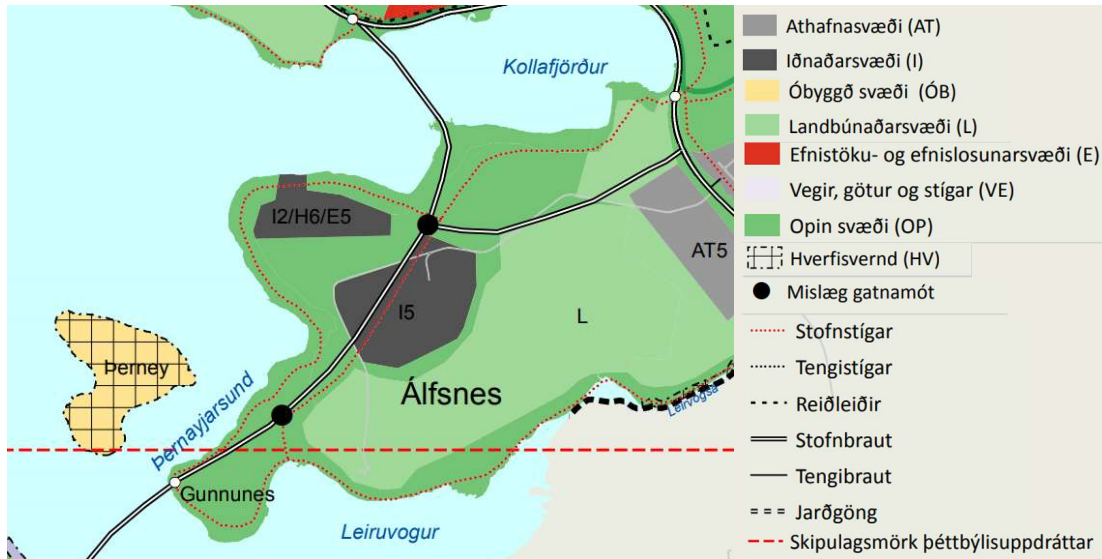
- Að geta boðið upp á efnisvinnslusvæði með viðlegukanti, þar sem landað er náttúrulegum efnum/seti af hafsbotni.
- Að bjóða land fyrir vinnslusvæði fyrir jarðefni vegna mannvirkjagerðar sem næst þéttbýlinu á höfuðborgarsvæðinu. Stuttar akstursvegalemdir leiða til minni útblásturs gróðurhúsalofttegunda og minna slits á vegum.
- Að bjóða upp á svæði fyrir fyrirtæki sem hefur verið í rekstri í Reykjavík en þarf að flytja út fyrir þéttbýlið vegna nýrrar byggðar á þéttingarsvæðum.

3 Gildandi skipulag og tengsl við aðrar áætlanir

3.1 Aðalskipulag og deiliskipulag

Samkvæmt aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030² er Álfsnesið að sunnanverðu að mestu skipulagt sem landbúnaðarland (L). Á miðju nesinu er iðnaðarsvæði (I5) þar sem Sorpa tekur á móti sorpi til urðunar og úrvinnslu. Þar við er gert ráð fyrir Sundabraut eftir Gunnunesinu, yfir Álfsnesið og þaðan yfir Kollafjörð. Norðan við Sundabraut er gert ráð fyrir blandaðri landnotkun með iðnaðarsvæði (I2), hafnarsvæði (H6) og efnisnámi (E5). Þar er í dag skotæfingarsvæði. Með ströndinni er er gert ráð fyrir gönguleið umhverfis Álfsnes.

² Sjá aðalskipulagið á vefsíðu borgarinnar <http://reykjavik.is/thjonusta/adalskipulag-reykjavikur>

4. mynd. Landnotkun á Álfsnesi í aðalskipulagi Reykjavíkur.

Landbúnaðarsvæðið á Álfsnesi (L) er hluti af landbúnaðarsvæðum Reykjavíkur sem eru á Kjalarnesi, á undirlendi á nesjunum og undir hlíðum Esju. Í aðalskipulaginu er lögð áhersla á að virða og vernda Kjalarnesið sem landbúnaðarsvæði og dreifbýli.

Strandlengjan og svæði norðan á Álfsnesinu umhverfis iðnaðarsvæðið eru opin svæði (OP). Stefna er sett um að mikilvægt sé að tryggja aðgengi almennings að svæðum með útivistargildi og taka frá þau svæði sem hafa mest verndargildi.

Fyrir sorpförgunarsvæðið á Álfsnesi (I5) er í gildi deiliskipulag³ og í því kemur fram að á svæðinu er tekið á móti alls um 120.000 tonnum af böggðum úrgangi á ári og hafa nú þegar um 25 ha lands verið nýttir til urðunar. Stjórnvöld stefna að því að dregið verði úr urðun úrgangs og samkvæmt starfsleyfi sem er í gildi til 2030, skulu öll ákvæði um heimildir fyrir urðun á svæðinu falla úr gildi í lok árs 2020. Bygging gas- og jarðgerðarstöðvar er lykilþáttur í því að draga úr urðun. Á opnu svæði milli iðnaðarsvæðisins og sjávar er sigvatni (rigningavatni sem vætlað hefur gegnum hauginn) veitt til sjávar, en þar er í deiliskipulagi gert ráð fyrir lögnum, settjörn, skurðum og smáhýsum fyrir búnað. Þetta opna svæði er utan iðnaðarsvæðisins (I5) en gegnir engu að síður hlutverki fyrir urðunarsvæðið. Starfsemi gas- og jarðgerðarstöðvar og Sorpu getur haldið áfram eftir að urðun lýkur í Álfsnesi.

Gert er ráð fyrir að hægt sé að ráðast í gerð Sundabrautar á skipulagstímabili aðalskipulagsins, en 2. áfangi fer um Gunnunes og Álfsnes frá Geldinganesi. Vegna óvissu um tímasetningu framkvæmda hefur ekki verið unnið í því að fá endanlega niðurstöðu um legu og útfærslu brautarinnar og umhverfisáhrif mismunandi valkosta. Skipulag Sundabrautar verður tekið til endurskoðunar þegar fyrir liggja áform um framkvæmdatíma.

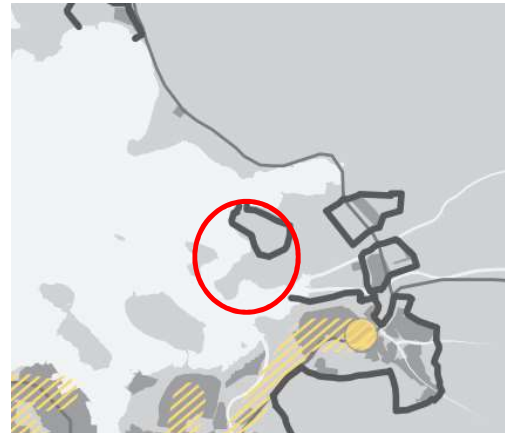
Fjöldi þeirra sem fara um Álfsnes mun taka miklum breytingum þegar Sundabraut verður tekin í gagnið og eins og bent er á í aðalskipulagi Reykjavíkur er Álfsnes norðan- og vestanvert mjög sýnilegt frá væntanlegri Sundabraut og byggð í Kjalarnesi. Því er mælt til þess að uppbygging sem er inni á aðalskipulagi við Kollafjörð verði felld inn í náttúrulegt landslag eins og kostur er til að draga úr

³ Breyting á deiliskipulagi urðunarstaðar á Álfsnesi. 26. janúar 2015. Greinargerð.

ásýndaráhrifum. Að sama skapi mun Sundabraut hafa afgerandi áhrif á upplifun af landslagi og opnum svæðum á Álfsnesi og rýra gildi þess til útivistar.

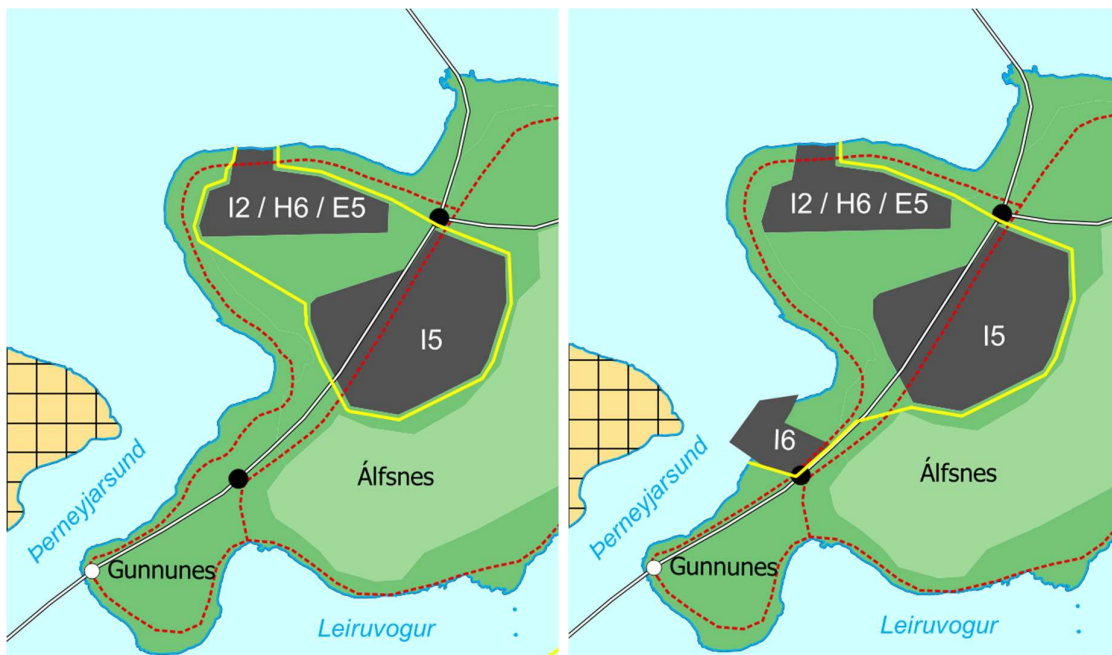
3.2 Svæðisskipulag

Í svæðisskipulagi eru sett vaxtarmörk um þéttbýli höfuðborgarsvæðisins. Vaxtarmörkunum er lýst sem 50 m belti og skal allt þéttbýli þróast innan þeirra marka til ársins 2040. Lega vaxtarmarka og landnotkun innan þeirra er skilgreind nánari í aðalskipulagi. Afmörkun vaxtarmarkanna er sýnd skematískt á þemakortum en nánari afmörkun er aðgengileg í gagnagrunni svæðisskipulagsins og í kortasjá skipulagsins (sjá mynd og <http://vefur.alta.is/svsk/>). Uppbygging við Álfsnesvík er ekki innan vaxtarmarka og því er auglýst tillaga að breytingu á svæðisskipulagi samhliða tillögu að breytingu á aðalskipulagi.

5 Mynd. Hluti af þemakorti úr svæðisskipulaginu sem sýnir kjarna og vaxtamörk.

Vaxtarmörkin eru hér sýnd á kortum sem gul lína og til skýringar er aðalskipulagsuppráttur fyrir Reykjavíkur notaður sem undirlag. Á þessum myndum má því sjá saman tillögur að breytingum á aðalskipulagi og svæðisskipulagi.

6. mynd. Skýringarmynd þar sem aðalskipulagsuppráttur með vaxtarmörkum svæðisskipulags (gul lína) er sýndur fyrir breytingu til vinstri og til hægri með breytingu á vaxtarmörkum og nýjum reit fyrir iðnaðarsvæði.

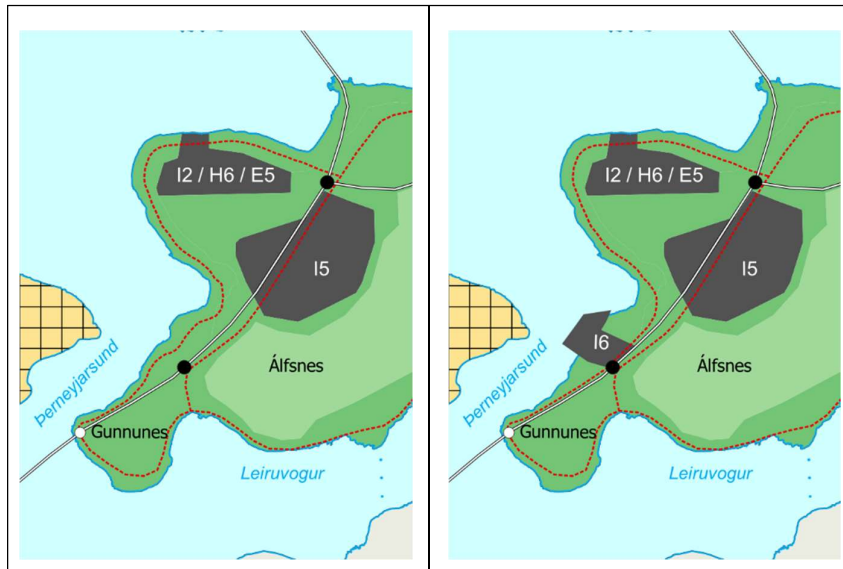
4 Tillaga að breytingu á aðalskipulagi

Með hliðsjón af framansögðu er hér sett fram tillaga að breytingum á uppdrætti og greinargerð Aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030.

4.1 Uppdráttur

Breytingar á uppdrætti eru eftirfarandi:

1. Við Álfsnesvík er afmarkaður um 10,6 ha reitur fyrir iðnaðarsvæðið **I6 Efnisvinnslusvæði í Álfsnesi**.
2. Stofnstígur í nágrenni strandarinnar er færður austur fyrir iðnaðarsvæðið.

7. mynd. Aðalskipulagsuppdráttur fyrir breytingu til vinstri og afmörkun I6 á uppdrætti eftir breytingu til hægri í mælikvarða 1:50.000.

4.2 Greinargerð

Í greinargerð aðalskipulagsins, A hluta, í kafla um athafna- og iðnaðarsvæði, er iðnaðarsvæðinu **I6** bætt inn í umfjöllun um iðnaðarsvæðið I6:

I6. Efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík. Á svæðinu er gert ráð fyrir höfn sem getur tekið á móti skipum, prömmum og öðrum efnisflutningaskipum. Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu. Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fokhættu, ljósmengun og hávaða. Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til fyrirhugaðrar legu 2. áfanga Sundabrautar. Þekktar fornminjar eru við svæðið. Við allar framkvæmdir skal forðast að raska minjum í suðurjaðri svæðisins, sem tilheyra minjasvæði Sundakots, en þar eru einstakar minjar um búðarsvæði verslunarstaðarins við Berneyjarsund. Sama á við um minjasvæði Glóru og svæði með fiskibygjum norðan við skipulagssvæðið. Vegtengingu að svæðinu skal einnig hagað þannig að minjum sé hlíft. Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til mögulegrar hækkunar

sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga. Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflað með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.

5 Samantekt umhverfisskýrslu

Hér er sett fram samantekt á sameiginlegri umhverfisskýrslu fyrir skipulagstillögur svæðisskipulags- og aðalskipulagsstigi fyrir breytingar við Álfsnesvík og nýtt deiliskipulag fyrir iðnaðarsvæði í Álfsnesvík. Samantektin er birt í deili-, aðalskipulags- og svæðisskipulagstillögnum.

Við mótun tillagnanna voru skoðaðir sex mismunandi staðarvalskostir:

1. Sundahöfn	4. Álfsnes A. við Kollafjörð
2. Gufunes	5. Álfsnes B. við Álfsnesbærinn
3. Geldinganes	6. Álfsnes C. við Álfsnesvík

Við samanburð valkostanna var skoðað hvernig staðurinn hentar fyrir starfsemina út frá skipulagsþáttum og hagrænum atriðum en hins vegar út frá áhrifum á skilgreinda umhverfisþætti í samræmi við aðferðafræði umhverfismats áætlana. Niðurstaða úr þessum samanburði nýttist við ákvörðun um hvaða kostur yrði valinn til að setja fram í tillögu að svæðisskipulags- og aðalskipulagsbreytingu. Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og enginn af þessum staðarvalskostum kæmi til greina, myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Ekki er talið raunhæft fyrir fyrirtækið að staðsetja sig utan höfuðborgarsvæðisins.

Í meðfylgjandi töflu eru áhrif vegna mismunandi staðarvalskosta fyrir iðnaðarsvæðið tekin saman.

		1. Sundahöfn	2. Gufunes	3. Geldinganes	4. Álfsnes A. Við Kollafjörð	5. Álfsnes B. Álfsnesbærinn	6. Álfsnes C. Við Álfsnesvík
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Green	Light Green	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
	Útivist	Green	Green	Red	Light Green	Yellow	Yellow
	Dýra- og plöntulíf	Green	Green	Green	Green	Green	Green
	Sjóntengingar	Light Green	Red	Red	Yellow	Light Green	Light Green
	Meningarminjar	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow
	Mengun/truflun	Red	Red	Red	Light Green	Yellow	Light Green
	Náttúruvá	Green	Green	Green	Green	Green	Green

		1. Sundahöfn	2. Gufunes	3. Geldinganes	4. Álfsnes A. Við Kollafjörð	5. Álfsnes B. Álfsnesbærinn	6. Álfsnes C. Við Álfsnesvík
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Red	Red	Red	Green	Yellow	Green
	Náttúrulegar aðstæður	Green	Green	Green	Red	Red	Green
	Flutningskostnaður	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Yellow
	Grunnkerfi	Yellow	Green	Red	Red	Red	Red
	Stækkun	Red	Red	Green	Yellow	Yellow	Green

Það var niðurstaða þessa almenna samanburðar að þeir þrír kostir sem skoðaðir voru á Álfsnesi komi betur út en Sundahöfn, Gufunes og Geldinganes, vegna meiri fjarlægðar frá byggð, þó gera megi ráð fyrir auknum flutningskostnaði, áhrifa á landslag og áhrifa vegna aksturs og uppbyggingar grunnkerfa. Af þessum þremur stöðum á Álfsnesi kemur staðsetningin við Álfsnesvík best út en náttúrulegar aðstæður til landmótunar eru óhagstæðari við Kollafjörð og Álfsnesbæinn vegna sjávarhamra eða kletta við strönd, óhagstæðari veðuraðstæðna og vegna þess að staðirnir eru opnari fyrir hafi. Á öllum stöðunum á Álfsnesi verður nokkur kostnaður vegna tenginga við grunnkerfi.

Á grundvelli þessa samanburðar og niðurstaðna í umhverfismati tillögunnar er mælt með því að nýtt iðnaðarsvæði, sem er ætlað fyrir vinnslu jarðefna, verði staðsett í Álfsnesvík og að svæðið verði innan vaxtarmarka höfuðborgarsvæðisins. Staðarval við Álfsnesvík virðist fela í sér skynsamlega málamiðlun að virtum þeim áhrifum sem þessi greining nær til.

Byggt á þessum forsendum er nú lögð fram tillaga að breytingu á aðalskipulagi, sem gerir ráð fyrir nýju iðnaðarsvæði við Álfsnesvík og breyting á svæðisskipulagi, sem breytir vaxtarmörkum þannig að iðnaðarsvæðið verði innan þess. Á forsendum þeirrar niðurstöðu hefur sá kostur verið mótaður frekar í aðalskipulagstillögu og svæðisskipulagstillögu og er gerð grein fyrir líklegum áhrifum þeirra breytinga á umhverfið í eftirfarandi töflu. Þar kemur einnig fram hvernig brugðist hefur verið við mögulegum neikvæðum áhrifum með skilmálum fyrir iðnaðarsvæðið í aðalskipulagstillögunni. Þeir skilmálar eru til leiðbeiningar við útfærslu deiliskipulags fyrir svæðið.

Umhverfis- þáttur	Áhrifamat	Skýring	Skilmálar í aðalskipulagi til að draga úr áhrifum.
1. Náttúrufar			
1.1 Lífríki	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif á gróður, botndýralíf og fuglalíf.	
1.2 Sjór og strandlengja	Neikvæð	Óröskuð strandlengja mun skerðast.	
2. Loftgæði			
2.1 Loftgæði	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif vegna umferðar. Dregið er úr mögulegum neikvæðum áhrifum á loftgæði, vegna rykmengunar eða fokhættu frá starfseminni.	Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásjýnd, mögulegri rykmengun eða fokhættu, ljósmengun og hávaða.
2.2 Losun gróðurhúsaloft tegunda	Óveruleg neikvæð	Óveruleg aukning vegna aukinnar umferðar í Álfsnesvík. Þar vegur á móti að mun styttra verður í Álfsnesvík af uppbyggingarsvæðum en í námur á landi, sem annars þyrfti að sækja í..	
3. Samfélag			
3.1 Samgöngur	Óveruleg neikvæð	Auknar akstursvegalemdir	Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til legu 2. áfanga Sundabrautar.
3.2 Lýðheilsa	Óveruleg neikvæð	Einhver áhrif verða á hljóðvist en þau eru óveruleg.	
3.3 Fornminjar	Óveruleg neikvæð	Merkar menningarminjar eru innan vaxtarmarka.	Í aðalskipulagi og deiliskipulagi skal svæðið afmarkað þannig að merkum fornminjum verði ekki raskað. Vegtengingu að svæðinu skal hagað þannig að merkum nálægum minjum sé ekki raskað.
3.4 Öryggi	Óveruleg neikvæð	Skipulagið tekur tillit til loftslagsbreytinga	Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til hækkunar sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga.
3.5 Efnahagur	Verulega jákvæð	Stefnan veitir möguleika á iðnaðarsvæði fyrir fyrirtæki sem er mikilvægur framleiðandi jarðefna fyrir höfuðborgarsvæðið og önnur svæði nær og fjær.	
4. Auðlindir			
4.1 Landrými	Óveruleg neikvæð	Óraskað land er tekið undir byggð.	
4.2 Verndarsvæði	Óveruleg neikvæð	Svæði á náttúruminjaskrá eru ekki líkleg til að verða fyrir verulegum áhrifum.	
4.3 Útivistarsvæði	Óveruleg neikvæð	Stefnan er ekki líkleg til að hafa áhrif á notkun eða aðgengi að útivistarsvæðum.	
4.4 Jarðefnanotkun	Óveruleg neikvæð	Gæta skal að jafnvægi i efnisnotkun á staðnum milli skeringa, fyllinga og dýpkunar.	Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflað með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.
4.5 Landslag/ásýnd	Neikvæð	Ásjýnd svæðisins mun breytast.	Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu. Móta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásjýnd, mögulegri rykmengun eða fokhættu, ljósmengun og hávaða.

Í deiliskipulagi fyrir iðnaðarsvæðið er dregið úr áhrifum á umhverfið með útfærslu á lóð, tilhögun lóðarinnar og stærð, fyrirkomulagi bygginga og umhverfisfrágangi eins og skilmálar segja til um í aðalskipulagi, og gert er grein fyrir í matstöflunni hér fyrir ofan. Dregið er úr áhrifum á ásýnd með skilmála um trjábelti milli lóðarinnar og veglínu Sundabrautar og með því að staðsetja byggingarreit fyrir áætlaðar byggingar sunnan undir holti, á norðurhluta svæðisins, sem dregur úr sýnileika væntanlegra bygginga frá Álfsnesbænum og frá athafnasvæði Sorpu. Útfærsla lóðarinnar tekur mið af fyrirhugaðri legu Sundabrautar og landhæð er ákvörðuð út frá gögnum um mögulega hækkun sjávarstöðu. Við landmótun er, eins og hægt er, gætt að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar komi að mestu úr skeringum á landi, en einnig frá dýpkunarframkvæmdum og nálægu athafnasvæði Sorpu. Lóðin er afmörkuð þannig að merkur nálægum minjum er ekki raskað og bæði afmörkun lóðar og lega bráðabirgðavegar miðar við að ekki sé farið nær minjum við Glóru, fiskibyrkjum og minjum tengdum Sundakoti en lög gera ráð fyrir. Þá mun landfylling fyrir bráðabirgðavegin, sem nú er áformuð undan ströndinni, geta varið fiskibyrgi sem nú er í hættu vegna strandrofs.

Innan deiliskipulagssvæðisins eru tvær skráðar minjar; markapúfa sem reyndist við skráningu minja vera horfin og mógröf í mýri sem nefnist Fornugrafir. Mógrafirnar eru ekki mjög greinilegar og eru uppgrónar, en merkja má það svæði þar sem mór hefur verið tekinn. Minjagildið felst aðallega í vitneskju um að mór hafi verið tekinn á staðnum. Engin áhrif eru á minjaheild við Sundakot og óveruleg á minjaheild við Glóru. Neikvæð áhrif eru á minjaheild sem Minjastofnun hefur skilgreint fyrir kauphöfn Þerneyjarsunds en velta má upp spurningum um stærð þess svæðis og að afmörkun þess svæðis ná yfir fiskibyrgin sem eru á holti í yfir 500 m fjarlægð frá þeim stað sem kauphöfnin er talin hafa verið. Um þessi tengsl og hvort fiskibyrgin hafi tilheyrt kauphöfninni eru ekki vitað.

Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og Álfsnesvík kæmi ekki til greina sem iðnaðarsvæði myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Það gæti haft þau áhrif að framboð á efnum t.d. til steypuframléiðslu myndi minnka mikið og þá þyrfti að flytja efni langt að, annað hvort úr opnum námum eða þá að opna þyrfti nýjar námur á landi. Efnisvinnsla úr námum á hafsbotni hefur reynt hagkvæmur kostur og dregið úr þörfinni fyrir efnisnám á landi.

6 Samráð og kynningar

Breyting á svæðis- og aðalskipulagi og tillaga að nýju deiliskipulagi fyrir Álfsnesvík eru kynntar samhliða. Umfjöllun um samráð og kynningar er samhljóða í öllum tillögnum eins og hún er hér á eftir.

- Sameiginleg verkefnislýsing fyrir **aðalskipulag** og **deiliskipulag** með matslýsingu var kynnt og lögð fram til umsagnar í október 2017. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef Reykjavíkurborgar. Vakin var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.

Starfsemi Björgunar felst í efnisnámi, flutningi og vinnslu náttúrulegra jarðefna og var það í fyrstu skilningur Reykjavíkur að sú landnotkun samræmdist best skilgreiningu á landnotkunarflokknum „Efnistöku- og efnislosunarsvæði“ sbr. staflíð (g) í grein 6.2 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 þar sem þar væri ekki gert ráð fyrir mengandi iðnaðarstarfsemi. Í samræmi við þann skilning var auglýst verkefnis- og matslýsing fyrir bæði aðal- og deiliskipulag sem tók mið af því. Í umsögn Skipulagsstofnunar við lýsinguna kom fram að þar sem þarna væri um að ræða efnisvinnslu með tilheyrandi aðstöðu og húsnæði sem væri háð byggingarleyfi, þá ætti frekar við að skilgreina landnotkunina sem iðnaðarsvæði. Því var verkefnislýsingin aftur sett í kynningu miðað við breyttar forsendur og í kjölfarið var samþykkt í svæðisskipulagsnefnd að setja í kynningu verkefnislýsingu þar sem lagt var upp með að gera breytingu á vaxtarmörkum þéttbýlis höfuðborgarsvæðisins, til að iðnaðarsvæðið yrði innan þess.

- Sameiginleg verkefnislýsing fyrir aðalskipulag og deiliskipulag með matslýsingu var kynnt og lögð fram til umsagnar í janúar 2018. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef Reykjavíkurborgar. Vakin var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.
- Verkefnislýsing fyrir svæðisskipulagsbreytingu var lögð fram til kynningar í febrúar 2018. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu, ssh.is. Vakin var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.

Eftirtaldar umsagnir bárust um verkefnislýsingarnar og hafa þær verið hafðar til hliðsjónar við tillögugerð og umhverfisskýrslu, eftir því sem við á.

Minjastofnun benti á minjasvæði í og við Álfsnesvík og að stofnunin muni gera kröfu um mótvægisáðgerðir vegna minja sem kunna að verða fyrir raski. Einnig benti stofnunin á að nauðsynlegt gæti verið að kanna þau svæði á hafsbótnei sem verða fyrir raski vegna hafnarframkvæmdanna og að þörf geti orðið á mótvægisáðgerðum ef minjar verða fyrir raski, sem myndu í flestum tilfellum fela í sér fornleifarannsókn með uppgreftri.

Í ljósi ofangreindrar umsagnar var í júní 2018 óskað sérstaklega eftir umsögn stofnunarinnar um þær skráðu minjar sem gætu lent innan væntanlegs framkvæmdasvæðis Björgunar í Álfsnesvík og mögulegar mótvægisáðgerðir, svo hægt væri að undirbúa þær í sumar. Svar barst frá Minjastofnun með bréfi dags. 17. júlí 2018 þar sem stofnunin beindi þeim tilmælum til Reykjavíkurborgar, á grunni upplýsinga úr uppfærðri fornleifaskráningu Borgarsögusafns, að fundinn yrði önnur staðsetning fyrir starfsemi Björgunar. Byggði Minjastofnun tilmæli sín á að svæðið væri hluti af einstakri minjaheild með minjum um verslun, útveg og landbúnað.

Reykjavíkurborg hefur nú farið yfir hvernig hægt sé að bregðast við umsögn Minjastofnunar og átti m.a. fund með Minjastofnun á kynningartíma vinnslutillögunnar. Skoðað hefur verið hvort mögulegt

sé að grípa til mótvægisáðgerða sem t.d. gætu falið í sér að skráðum minjum á svæðinu verði hlíft að hluta eða öllu leyti, fornleifarannsóknir og/eða aðrar leiðir við varðveislu minjanna. Niðurstaða ítarlegs kostamats er að aðrar staðsetningar fyrir starfsemi Björgunar eru ekki tiltækar þannig að sá kostur að leita annað er ekki fær. Nú þegar komið er að því að auglýsa aðalskipulagstillöguna er það niðurstaða Reykjavíkurborgar, eftir að hafa farið yfir gögn málsins, að minnka það svæði sem afmarkað er fyrir iðnaðarsvæði, þannig að fiskibyrkjum sem þarna eru, verði hlíft. Hefur aðalskipulagstillagan verið uppfærð miðað við það.

Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur benti á nokkra þætti sem mikilvægt væri að skoða, eftir því sem við ætti, svo sem möguleg áhrif vegna grugg- og setmyndunar, hávaða og foks, lýsingar og umferðar, og að huga þurfi að frárennsli og nægilegu landrými fyrir settjarnir.

Veitur bentu á að styrkja þyrfti tengingar rafmagns og heits vatns á svæðinu, færa þyrfti stofnlögn fyrir kalt vatn og að engin fráveita væri á svæðinu.

Frá Mosfellsbæ, íbúasamtökum Kjalarness og Leirvogstungu bárust ábendingar m.a. um að viðhafa aðgát vegna minja, fráveitu, vatnsöflunar, útivistarsvæðisins við Leirvog, sjónmengunar og foks jarðefna.

Náttúrufæðistofnun kom með ábendingar um viðmið úr lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 sem mikilvægt væri að taka tillit til, eftir atvikum.

Landsnet, Samgöngustofa, Vegagerðin, Veðurstofan og Umhverfisstofnun gerðu ekki athugasemd við lýsingarnar.

Skipulagstofnun benti á að huga þyrfti að aðkomu að svæðinu og hvort tillagan hefði áhrif á fyrirhugaða legu 2. áfanga Sundabrautar. Þá benti stofnunin á að æskilegt væri að umhverfismat skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum yrði unnið samhliða skipulagstillögunum, eins og ráðgert er.

- Tillaga að aðalskipulagsbreytingu var kynnt á vinnslustigi í ágúst og september 2018, samhliða tillögu að breytingu á svæðisskipulagi, og með sameiginlegri umhverfisskýrslu. Tillögurnar voru sendar til umsagnaraðila og óskað eftir umsögn. Þær voru gerðar aðgengilegar á vef Reykjavíkurborgar og var vakin athygli á þeim með auglýsingu í fjölmiðli og á opnum kynningarfundi sem haldinn var 1. nóvember 2018.

Eftirtaldar umsagnir bárust um vinnslutillögu fyrir aðal- og svæðisskipulagsbreytingu og hafa þær verið hafðar til hliðsjónar við tillögugerð og umhverfisskýrslu, eftir því sem við á:

Borgarsögusafn og Minjastofnun komu með athugasemdir við að innan þess svæðis sem afmarkað var í aðalskipulagstillögu fyrir iðnaðarsvæði væru fiskibyrji, sem væru friðuð og þau væru hluti af stærri minjaheild. Röskun á þeim hefði verulega neikvæð áhrif á umhverfið. Þá var bent á að endurskoða þyrfti niðurstöðu kostamats um áhrif á menningarmínjar í umfjöllun um Álfsnesvík. Brugðist hefur verið við athugasemdum með því að endurskoða afmörkun svæðisins í aðalskipulagi og deiliskipulagi, og eru fiskibyrjin og aðrar mínjar nú fyrir utan svæðið og verður því hlíft. Þá hefur mati á kostinum Álfsnesvík í staðarvalskostamati verið breytt, og fær hann nú gulan lit vegna neikvæðra áhrifa á mínjar í grennd við skipulagsvæðið.

Þannig er nú tekið fullt tillit til þeirra skráðu minja sem þarna eru á yfirborði, sem um leið eru friðaðar og helgunarsvæðis þeirra. Vegtenging að svæðinu mun einnig taka tillit til staðsetningar fornminja. Mögulegt er að landfylling sem nú er áformuð undan ströndinni geti varið fiskibyrgi sem nú er í hættu vegna strandrofs. Velta má upp spurningum um tengsl fiskibyrjanna við kaupstaðinn við Þerneyjarsund en í grein Kristjáns Eldjárns, Leiruvogur og Þerneyjarsund, í ársriti Hins íslenska fornleifafélags er lítið gert með þau tengsl. “Mannaverk þessi geta ekkert annað verið en fiskibyrgi eða skreiðarbyrgi. En að þau séu forn er alls óvíst. Slik byrgi voru notuð langt á aldir fram. Og þau koma ekki kaupstöðunum við heldur útgerðinni og fiskverkuninni. Byrgin á Höfðanum eru líka það langt frá kaupstaðnum (?) hjá Niðurkoti að þar er ekkert samband í milli.” segir í grein Kristjáns Eldjárns.

Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur var með áhyggjur af tilhögun settjarna, fráveitu, grugg- og setmyndun, loftgæðum, hljóðvist og flutningsvegalengdum og lagði áherslu á að fjallað yrði um þetta í tillögu. Bætt var í umfjöllun í umhverfisskýrslu um set- og gruggmengun og fyllri umfjöllun um þá þætti sem bent var á í deiliskipulagstillögu og frummatsskýrslu, sem eru kynnt samhlíða.

Veðurstofan kom með nokkrar ábendingar um heiti á mæliþáttum um vind, aðgengi að gögnum frá veðurstöð á Álfsnesi, umfjöllun um gróður og tilvísanir í greinargerð Veðurstofunnar, sem tekið hefur verið tillit til. Tillaga að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur er nú auglýst formlega, á sama tíma og tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins og deiliskipulagi Álfsnesvíkur, ásamt sameiginlegri umhverfisskýrslu. Tillögurnar verða gerðar aðgengilegar á vef Reykjavíkurborgar og samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og athygli vakin á þeim með auglýsingu í fjölmiðli.

Faxaflóahafnir, Garðabær, Grímsnes- og Grafningshreppur, Mosfellsbær, Náttúrufræðistofnun Íslands, Orkustofnun, Umhverfisstofnun og Vegagerðin sendu inn umsögn en gerðu ekki athugasemd.

- Tillögur að breytingu á svæðisskipulagi, aðalskipulagi og nýju deiliskipulagi eru nú auglýstar formlega, á sama tíma, ásamt sameiginlegri umhverfisskýrslu. Tillögurnar eru gerðar aðgengilegar á vef Reykjavíkurborgar og samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og athygli vakin á þeim með auglýsingu í fjölmiðli.
- Að loknum athugasemdafresti verða aðalskipulags- og deiliskipulagstillögurnar teknar fyrir í bæjarstjórn og svæðisskipulagstillaga í svæðisskipulagsnefnd og samþykktar tillögur sendar til Skipulagsstofnunar.

Umsagnaraðilar vegna aðalskipulags- og deiliskipulagstillögu eru Skipulagsstofnun, Umhverfisstofnun, Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur, Heilbrigðiseftirlit Kjósarsvæðis, hverfisráð Grafarvogs, hverfisráð Kjalarness, Mosfellsbær, íbúasamtök Leirvogstungu, Veiðifélag Leirvogsár, Kópavogsbær, Garðabær, Hafnarfjarðarkaupstaður, Seltjarnarneskaupstaður, Kjósarhreppur, Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH), Minjastofnun Íslands, Faxaflóahafnir, Sorpa, Vegagerðin, Samgöngustofa, Orkustofnun, Orkuveitan, Veðurstofan, Veitur og Borgarsögusafn.

Svæðisskipulagstillagan, sem kynnt er samhlíða hefur sömu umsagnaraðila auk þess sem hún er send til umsagnar til þeirra sveitarfélaga sem liggja að sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu. Það eru

Sveitarfélagið Vogar, Grindavíkurbær, Hvalfjarðarsveit, Sveitarfélagið Ölfus, Grímsnes- og Grafningshreppur og Bláskógabyggð.

Samhliða ferli skipulagsbreytinga vinnur Björgun að umhverfismati framkvæmdarinnar. Í meðfylgjandi töflu er sýnd tímalína fyrir áætlað ferli vegna skipulagsbreytinga og umhverfismats framkvæmda.

Áætluð tímalína	Skipulagsáætlanir	Umhverfismat framkvæmda – áætlað ferli
Október 2017	Undirbúningur; greinargerð um nýtt athafnasvæði Björgunar og kostamat	
Desember 2017 – mars 2018	Skipulagslýsingar í kynningu, svæðis, aðal og deiliskipulag	
Ágúst-nóvember 2018	Drög að tillögum að breytingu á aðalskipulagi/svæðisskipulagi kynntar á vinnslustigi	Kynning matsáætlunar og umsagnarferli
Desember 2018-febrúar 2019		Kynning matsáætlunar og umsagnarferli. Ákvörðun Skipulagsstofnunar.
Mai - júní 2019	Tillögur í auglýsingu, aðalskipulag, deiliskipulag og svæðisskipulag og sendar til umsagnar	Frummatsskýrsla til Skipulagsstofnunar í kynningu.
Ágúst 2019	Athugasemdum svarað að loknu auglýsingaferli	Athugasemdum svarað að loknu auglýsingaferli
September 2019		Matsskýrsla fullunnin og send Skipulagsstofnun.
Október - nóvember 2018	Tillögur sendar Skipulagsstofnun og auglýstar í B-deild Stjórnartíðinda	Úrskurður Skipulagsstofnunar

7 Heimildir

Alta, 2017. *Nýtt athafnasvæði Björgunar. Kostamat.* Unnið fyrir Björgun ehf. og Reykjavíkurborg./*Óútgefið, er í drögum.*

Reykjavíkurborg, 2015. Líffræðileg fjölbreytni. Stefna Reykjavíkurborgar. Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar.

Reykjavíkurborg og Vegagerðin, 2014. Aðgerðaráætlun gegn hávaða.

Reykjavíkurborg, 2016. Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar.

Reykjavíkurborg. 2013. *Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.*

Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu, SSH. 2014. Höfuðborgarsvæðið 2040. Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins 2015-2040.

Siglingastofnun, 2009. Öldusveigjуреikningar fyrir Álfsnes. Minnisblað, unnið fyrir Faxafóahafnir.

Skipulagsstofnun, 2005. Leiðbeiningar um flokkun umhverfispátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa.

Umhverfisráðuneytið, 2002. Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi, stefnumörkun til 2020. Reykjavík: Umhverfisráðuneytið.

Umhverfisráðuneytið, 2010. Aðgerðaráætlun í loftslagsmálum.

Umhverfisstofnun. Náttúruminjaskrá.

VSÓ, 2018. Iðnaðar- og athafnasvæði. Yfirlit yfir höfuðborgarsvæðið. Dags. 4.5. 2018. Kynning, unnin fyrir SSH.

UMHVERFISSKÝRSLA ÁLFSNESVÍK

Fylgiskjal með tillögum til auglýsingar

Tillaga að deiliskipulagi fyrir Álfsnesvík

Iðnaðarsvæði við Álfsnesvík

Tillaga að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur

Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík

Tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins

Breytt vaxtarmörk á Álfsnesi

Umhverfisskýrslan er unnin í samræmi við lög nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana.

Þessi umhverfisskýrsla fylgir auglýstri tillögu að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins, vegna breytingar á vaxtarmörkum á Álfsnesi, tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur og deiliskipulagi fyrir nýtt iðnaðarsvæði við Álfsnesvík. Íbúar og aðrir hagsmunaaðilar eru hvattir til að kynna sér allar tillögurnar.

Ábendingum eða athugasemdum við tillögurnar og/eða umhverfisskýrsluna skal skila skriflega

- Skrifstofa samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu Hamraborg 9, Kópavogi eða á netfangið ssh@ssh.is
- Umhverfis – og skipulagsvið Reykjavíkur, Borgartúni 12-14, b.t. skipulagsstjóra, eða á netfangið skipulag@reykjavik.is.

Umhverfisskýrsla, fylgiskjal með auglýstum skipulagstillögum. Uppfærð með mati á áhrifum deiliskipulagstillögu, dags. 29. maí 2019.
A1234-084-U01

Drög með svæðiskipulagstillögu – verða uppfærð þegar tillaga að aðalskipulagsbreytingu og deiliskipulagi fyrir Álfsnesvík verða einnig tilbúin til auglýsingar í janúar 2019, dags. 14. desember 2019
A1234-084-D01

Efnisyfirlit

1	Samantekt umhverfisskýrslu	4
1.1	Svæðis-, aðal og deiliskipulag	4
2	Umhverfismat	8
2.1	Nálgun og áherslur	8
2.2	Matsskylda	9
2.3	Samráð og kynningar	9
3	Staðarval	13
3.1	Umhverfisáhrif valkosta - nálgun	13
3.2	Staðsetning valkosta	15
3.3	Sjónlínugreining	15
3.4	Mat á valkostum	16
3.5	Niðurstaða valkosta um staðarval	32
4	Álfsnesvík og nágrenni, staðhættir, grunnástand og landnotkun	33
4.1	Landslag og nærsvæði	33
4.2	Jarðfræði	35
4.3	Gróðurfar	36
4.4	Fuglar	40
4.5	Fornminjar og saga	40
4.6	Veðurfar	43
4.7	Sjórinn	44
4.8	Grunnvatn og veitur	48
4.9	Landnotkun í aðalskipulagi	51
4.10	Samgöngur	52
4.11	Stefna í svæðisskipulagi og landsskipulagsstefnu	53
4.12	Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar	54
4.13	Náttúruvernd	55
5	Mat á áhrifum	57
5.1	Efni breytingartillagna á aðalskipulagi og svæðisskipulagi	57
5.2	Gögn, matsspurningar og viðmið	58
5.3	Umhverfis- og áhrifaþættir	61
5.4	Mat á vægi áhrifa	62
5.5	Áhrifamat aðalskipulag- og svæðisskipulag	63

5.6	Áhrifamat deiliskipulagstillögu	68
6	Tengsl við aðrar áætlanir	73
7	Heimildir	74

1 Samantekt umhverfisskýrslu

1.1 Svæðis-, aðal og deiliskipulag

Hér er sett fram samantekt á sameiginlegri umhverfisskýrslu fyrir skipulagstillögur á svæðisskipulags- og aðalskipulagsstigi fyrir breytingar við Álfsnesvík og nýtt deiliskipulag fyrir iðnaðarsvæði í Álfsnesvík. Samantektin er birt í deili-, aðalskipulags- og svæðisskipulagstillögunum.

Við mótun tillagnanna voru skoðaðir sex mismunandi staðarvalskostir:

1. Sundahöfn
2. Gufunes
3. Geldinganes
4. Álfsnes A - við Kollafjörð
5. Álfsnes B - við Álfsnesbæinn
6. Álfsnes C - við Álfsnesvík

Við samanburð valkostanna var skoðað hvernig staðurinn hentar fyrir starfsemina út frá skipulagsþáttum og hagrænum atriðum en hins vegar út frá áhrifum á skilgreinda umhverfisþætti í samræmi við aðferðafræði umhverfismats áætlana. Niðurstaða úr þessum samanburði nýttist við ákvörðun um hvaða kostur yrði valinn til að setja fram í tillögu að svæðisskipulags- og aðalskipulagsbreytingu. Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og enginn af þessum staðarvalskostum kæmi til greina, myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Ekki er talið raunhæft fyrir fyrirtækið að staðsetja sig utan höfuðborgarsvæðisins.

Í meðfylgjandi töflu eru áhrif vegna mismunandi staðarvalskosta fyrir iðnaðarsvæðið tekin saman.

	1. Sundahöfn	2. Gufunes	3. Geldinganes	4. Álfsnes A. Við Kollafjörð	5. Álfsnes B. Álfsnesbæinn	6. Álfsnes C. Við Álfsnesvík
Landslag	Green	Light Green	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Útivist	Green	Green	Red	Light Green	Yellow	Yellow
Dýra- og plöntulíf	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Sjóntengingar	Light Green	Red	Red	Yellow	Light Green	Light Green
Menningarminjar	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow
Mengun/truflun	Red	Red	Red	Light Green	Yellow	Light Green
Náttúruvá	Green	Green	Green	Green	Green	Green

		1. Sundahöfn	2. Gufunes	3. Geldinganes	4. Álfsnes A. Við Kollafjörð	5. Álfsnes B. Álfsnesbærinn	6. Álfsnes C. Við Álfsnesvík
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði						
	Náttúrulegar aðstæður						
	Flutningskostnaður						
	Grunnkerfi						
	Stækkun						

Það var niðurstaða þessa almenna samanburðar að þeir þrír kostir sem skoðaðir voru á Álfsnesi komi betur út en Sundahöfn, Gufunes og Geldinganes, vegna meiri fjarlægðar frá byggð, þó gera megi ráð fyrir auknum flutningskostnaði, áhrifa á landslag og áhrifa vegna aksturs og uppbyggingar grunnkerfa. Af þessum þremur stöðum á Álfsnesi kemur staðsetningin við Álfsnesvík best út en náttúrulegar aðstæður til landmótunar eru óhagstæðari við Kollafjörð og Álfsnesbæinn vegna sjávarhamra eða kletta við strönd, óhagstæðari veðuraðstæðna og vegna þess að staðirnir eru opnari fyrir hafi. Á öllum stöðunum á Álfsnesi verður nokkur kostnaður vegna tenginga við grunnkerfi.

Á grundvelli þessa samanburðar og niðurstaðna í umhverfismati tillögunnar er mælt með því að nýtt iðnaðarsvæði, sem er ætlað fyrir vinnslu jarðefna, verði staðsett í Álfsnesvík og að svæðið verði innan vaxtarmarka höfuðborgarsvæðisins. Staðarval við Álfsnesvík virðist fela í sér skynsamlega málamiðlun að virtum þeim áhrifum sem þessi greining nær til.

Byggt á þessum forsendum er nú lögð fram tillaga að breytingu á aðalskipulagi, sem gerir ráð fyrir nýju iðnaðarsvæði við Álfsnesvík og breyting á svæðisskipulagi, sem breytir vaxtarmörkum þannig að iðnaðarsvæðið verði innan þess. Á forsendum þeirrar niðurstöðu hefur sá kostur verið mótaður frekar í aðalskipulagstillögu og svæðisskipulagstillögu og er gerð grein fyrir líklegum áhrifum þeirra breytinga á umhverfið í eftirfarandi töflu. Þar kemur einnig fram hvernig brugðist hefur verið við mögulegum neikvæðum áhrifum með skilmálum fyrir iðnaðarsvæðið í aðalskipulagstillögunni. Þeir skilmálar voru til leiðbeiningar við útfærslu deiliskipulags fyrir svæðið.

Umhverfis- þáttur	Áhrifamat	Skýring	Skilmálar í aðalskipulagi til að draga úr áhrifum.
1. Náttúrufar			
1.1 Lífríki	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif á gróður, botndýralíf og fuglalíf.	
1.2 Sjór og strandlengja	Neikvæð	Óröskuð strandlengja mun skerðast.	
2. Loftgæði			
2.1 Loftgæði	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif vegna umferðar. Dregið er úr mögulegum neikvæðum áhrifum á loftgæði, vegna rykmengunar eða fohættu.	Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohættu, ljósmengun og hávaða.
2.2 Losun gróðurhúsalofttegunda	Óveruleg neikvæð	Óveruleg aukning vegna aukinnar umferðar í Álfsnesvík. Þar vegur á móti að mun styttra verður í Álfsnesvík af uppbyggingarsvæðum en í námur á landi, sem annars þyrfti að sækja í.	
3. Samfélag			
3.1 Samgöngur	Óveruleg neikvæð	Auknar akstursvegalengdir	Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til fyrirhugaðrar legu 2. áfanga Sundabrautar.
3.2 Lýðheilsa	Óveruleg neikvæð	Einhver áhrif verða á hljóðvist en þau eru óveruleg.	
3.3 Fornminjar	Óveruleg Neikvæð	Merkar menningarminjar eru innan vaxtarmarka.	Í aðalskipulagi og deiliskipulagi er svæðið afmarkað þannig að merkum fornminjum verði ekki raskað. Vegtengingu að svæðinu skal hagað þannig að nálægum minjum sé ekki raskað.
3.4 Öryggi	Óveruleg neikvæð	Skipulagið tekur tillit til loftslagsbreytinga	Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til mögulegrar hækkunar sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga.
3.5 Efnahagur	Verulega jákvæð	Stefnan veitir möguleika á iðnaðarsvæði fyrir fyrirtæki sem er mikilvægur framleiðandi jarðefna fyrir höfuðborgarsvæðið og önnur svæði nær og fjær.	
4. Auðlindir			
4.1 Landrými	Óveruleg neikvæð	Óraskað land er tekið undir byggð.	
4.2 Verndarsvæði	Óveruleg neikvæð	Nálæg svæði á náttúruminjasrá eru ekki líkleg til að verða fyrir verulegum áhrifum.	
4.3 Útivistarsvæði	Óveruleg neikvæð	Stefnan er ekki líkleg til að hafa áhrif á notkun eða aðgengi að útivistarsvæðum.	
4.4 Jarðefnanotkun	Óveruleg neikvæð	Gæta skal að jafnvægi í efnisnotkun á staðnum milli skeringa, fyllinga og dýpkunar.	Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflað með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.
4.5 Landslag/ásýnd	Neikvæð	Ásýnd svæðisins mun breytast.	Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu. Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohættu, ljósmengun og hávaða.

Í deiliskipulagi fyrir iðnaðarsvæðið er dregið úr áhrifum á umhverfið með útfærslu á lóð, tilhögun lóðarinnar og stærð, fyrirkomulagi bygginga og umhverfisfrágangi eins og skilmálar segja til um í aðalskipulagi, og gert er grein fyrir í matstöflunni hér fyrir ofan. Dregið er úr áhrifum á ásýnd með skilmála um trjábelti milli lóðarinnar og veglínu Sundabrautar og með því að staðsetja byggingarreit fyrir áætlaðar byggingar sunnan undir holti, á norðurhluta svæðisins, sem dregur úr sýnileika væntanlegra bygginga frá Álfsnesbænum og frá athafnasvæði Sorpu. Útfærsla lóðarinnar tekur mið af fyrirhugaðri legu Sundabrautar og landhæð er ákvörðuð út frá gögnum um mögulega hækkun sjávarstöðu. Við landmótun er, eins og hægt er, gætt að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar komi að mestu úr skeringum á landi, en einnig frá dýpkunarframkvæmdum og nálægu athafnasvæði Sorpu. Lóðin er afmörkuð þannig að merkur nálægum minjum er ekki raskað og bæði afmörkun lóðar og lega bráðabirgðavegar miðar við að ekki sé farið nær minjum við Glóru, fiskibyrkjum og minjum tengdum Sundakoti en lög gera ráð fyrir. Þá mun landfylling fyrir bráðabirgðaveginum, sem nú er áformuð undan ströndinni, geta varið fiskibyrki sem nú er í hættu vegna strandrofs.

Innan deiliskipulagssvæðisins eru tvær skráðar minjar; markapúfa sem reyndist við skráningu minja vera horfin og mógröf í mýri sem nefnist Fornugrafir. Mógrafirnar eru ekki mjög greinilegar og eru uppgrónar, en merkja má það svæði þar sem mór hefur verið tekinn. Minjagildið felst aðallega í vitneskju um að mór hafi verið tekinn á staðnum. Engin áhrif eru á minjaheild við Sundakot og óveruleg á minjaheild við Glóru. Neikvæð áhrif eru á minjaheild sem Minjastofnun hefur skilgreint fyrir kauphöfn Þerneyjarsunds en velta má upp spurningum um stærð þess svæðis og að afmörkun þess svæðis ná yfir fiskibyrkin sem eru á holti í yfir 500 m fjarlægð frá þeim stað sem kauphöfnin er talin hafa verið. Um þessi tengsl og hvort fiskibyrkin hafi tilheyrt kauphöfninni er ekki vitað.

Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og Álfsnesvík kæmi ekki til greina sem iðnaðarsvæði myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Það gæti haft þau áhrif að framboð á efnum t.d. til steypuframléiðslu myndi minnka mikið og þá þyrfti að flytja efni langt að, annað hvort úr opnum námum eða þá að opna þyrfti nýjar námur á landi. Efnisvinnsla úr námum á hafsbotni hefur reynt hagkvæmur kostur og dregið úr þörfinni fyrir efnisnám á landi.

2 Umhverfismat

2.1 Nálgun og áherslur

Unnið er að breytingum á skipulagi þannig að mögulegt verði að flytja starfsemi Björgunar, sem nú er við Sævarhöfða í Reykjavík, á nýtt starfssvæði við Álfsnesvík, á Álfsnesi í Reykjavík. Í þessari umhverfisskýrslu er lagt fram mat á umhverfisáhrifum þeirra breytinga sem fram koma í eftirfarandi skipulagstillögum:

- A. Breytt vaxtarmörk á Álfsnesi. Tillaga að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2040 dagsett 14. desember 2018, og uppfærð 29.05.2019.¹
- B. Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu. Tillaga að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur 2015-2035 dagsett 29.05 2019.
- C. Iðnaðarsvæði fyrir efnisvinnslu við Álfsnesvík. Vinnslusvæði fyrir ómenguð jarðefni, landfylling og höfn. Deiliskipulag. (Greinargerð og uppdráttur) dagsett 29.05 2019.

Tillögurnar eru hér lagðar fram til auglýsingar.

Lögð er fram sameiginleg matsskýrsla fyrir umhverfismat áætlana fyrir allar tillögurnar, sem er fylgiskjal við framangreindar skipulagstillögur. Sú leið er valin þar sem tillögurnar eru allar unnar á sama tíma og fara samhliða í gegnum ferli samráðs og kynninga. Af því er nokkurt hagræði, þar sem með þessu geta hagsmunaðilar kynnt sér eina umhverfisskýrslu í stað þriggja og hægt er að forðast endurtekningar sama mats, eins og mælt er til í lögum um umhverfismat áætlana. Efnistösk umhverfisskýrslunnar taka mið af þessu og skiptist hún í tvo meginhluta. Á svæðis- og aðalskipulagsstigi snúast þeir kostir sem stjórnvöld standa frammi fyrir um staðarval en á deiliskipulagsstigi snúast þeir um það hvernig valinn staður er nýttur.

1. Staðarval.
 - Farið er yfir 6 valkosti fyrir staðsetningu iðnaðarsvæðis á höfuðborgarsvæðinu, sem hentar fyrir starfsemi Björgunar. Umfjöllunin byggir á kostamati sem unnið var fyrir Reykjavíkurborg áður en formlegt ferli skipulagsbreytinga var hafið.
2. Nýtingarkostir í Álfsnesvík.
 - Mat á svæðisbundnum áhrifum þess á umhverfið að staðsetja iðnaðarsvæðið í Álfsnesvík í aðalskipulagi og hvernig draga má úr áhrifum með útfærslu á lóð, tilhögun hennar og stærð, fyrirkomulagi bygginga og umhverfisfrágangi með skilmálum og útfærslu í deiliskipulagi.
3. Útfærsla svæðisins við Álfsnesvík (deiliskipulag)
 - Mat áhrifum af útfærslu á lóð, tilhögun hennar og stærð, fyrirkomulagi bygginga og umhverfisfrágangi.

Í hverri skipulagstillögu fyrir sig er birt samantekt um niðurstöðu umhverfismats áætlunarinnar og vísað í þessa umhverfisskýrslu.

Umfjöllun í umhverfisskýrslu tekur mið af stöðu skipulagsáætlana í stigskiptri áætlanagerð, fer frá víðu sjónarhorni í umfjöllun um svæðisskipulag og aðalskipulag, þar sem niðurstaða kostamatsins leiðir til þess að vaxtarmörk eru útvíkuð og iðnaðarsvæði staðsett við Álfsnesvík, og að umfjöllun í

¹ Tillaga með uppfærðri samantekt umhverfisskýrslu og kafla um samráð.

deiliskipulagi sem snýr frekar að útfærslu svæðisins s.s. umfangi bygginga, ásýnd svæðisins og fyrirkomulagi innan þess. Er fyrrgreind nálgun í samræmi við stöðu hvernar áætlunar í stigskiptri áætlanagerð, eins og hér er lýst:

- Svæðisskipulag sem er samræmd stefna tveggja eða fleiri sveitarfélaga um sameiginleg hagsmunamál, svo sem um byggðaþróun, samgöngur eða vatnsvernd.
- Aðalskipulag sem er stefna sveitarfélags um landnotkun, náttúruvernd og þróun byggðar í öllu sveitarfélaginu.
- Deiliskipulag sem er skipulag fyrir afmarkað svæði, til dæmis einstök hverfi eða reiti. Felur í sér skipulagsskilmála um byggðamynstur, einstakar lóðir og byggingar o.fl.

Matið var unnið samhliða mótun skipulagstillagna af vinnuhóp sem í voru fulltrúar Reykjavíkurborgar, Björgunar og Alta, þar sem farið var yfir helstu áhrifaþætti sem felast í framkvæmd áætlunarinnar, litið til matsspurninga og viðmiða um vægi áhrifa og umfjöllunin nýtt til að móta tillögurnar, tilgreina mótunvægisáðgerðir og/eða leggja fram vöktunaráætlun, eins og við átti. Auk þess var samráð við svæðisskipulagsstjóra um efni svæðisskipulagstillögu og umhverfismats hennar.

2.2 Matsskylda

Fyrirhugaðar breytingar á skipulagi eru háðar lögum nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana. Samkvæmt lögnum skal vinna umhverfismat fyrir áætlun sem er undirbúin og samþykkt af stjórnvaldi, og unnin skv. lögum, ef hún markar stefnu sem varðar leyfisveitingar til framkvæmda sem tilgreindar eru í lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 m.s.br. Í þessu tilfelli eru það eftirtaldir stafliðir í 1. viðauka síðarnefndu laganna sem kalla á mat á umhverfisáhrifum:

2.01: Efnistaka og/eða haugsetning á landi eða úr hafsbotni þar sem áætlað er að raska 50.000 m² svæði eða stærra eða efnismagn er 150.000 m³ eða meira.

10.12: Viðlegubryggjur (að undanskildum ferjulægjum) sem tengdar eru við land og eru utan hafna, þar sem skip stærra en 1.350 tonn geta lagst að til losunar og lestunar.

Hlutverk umhverfismats áætlana er að tryggja að við áætlanagerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða og þannig dregið úr neikvæðum umhverfisáhrifum.

2.3 Samráð og kynningar

Breyting á svæðis- og aðalskipulagi og tillaga að nýju deiliskipulagi fyrir Álfsnesvík eru kynntar samhliða. Umfjöllun um samráð og kynningar er samhljóða í öllum tillögnum eins og hún er hér á eftir.

- Sameiginleg **verkefnislýsing** fyrir **aðalskipulag** og **deiliskipulag** með matslýsingu var kynnt og lögð fram umsagnar í október 2017. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef Reykjavíkurborgar. Vakinn var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.

Starfsemi Björgunar felst í efnisnámi, flutningi og vinnslu náttúrulegra jarðefna og var það í fyrstu skilningur Reykjavíkur að sú landnotkun samræmdist best skilgreiningu á landnotkunarflokknum „Efnistöku- og efnislosunarsvæði“ sbr. staflið (g) í grein 6.2 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 þar sem þar væri ekki gert ráð fyrir mengandi iðnaðarstarfsemi. Í samræmi við þann skilning var

auglýst verkefnis- og matslýsing fyrir bæði aðal- og deiliskipulag sem tók mið af því. Í umsögn Skipulagsstofnunar við lýsinguna kom fram að þar sem þarna væri um að ræða efnisvinnslu með tilheyrandi aðstöðu og húsnæði sem væri háð byggingarleyfi, þá ætti frekar við að skilgreina landnotkunina sem iðnaðarsvæði. Því var verkefnislýsingin aftur sett í kynningu miðað við breyttar forsendur og í kjölfarið var samþykkt í svæðisskipulagsnefnd að setja í kynningu verkefnislýsingu þar sem lagt var upp með að gera breytingu á vaxtarmörkum þéttbýlis höfuðborgarsvæðisins, til að iðnaðarsvæðið yrði innan þess.

- Sameiginleg verkefnislýsing fyrir aðalskipulag og deiliskipulag með matslýsingu var kynnt og lögð fram til umsagnar í janúar 2018. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef Reykjavíkurborgar. Vakin var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.
- Verkefnislýsing fyrir svæðisskipulagsbreytingu var lögð fram til kynningar í febrúar 2018. Lýsingin var send til umsagnaraðila og gerð aðgengileg á vef samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu, ssh.is. Vakin var athygli á henni með auglýsingu í fjölmiðli.

Eftirtaldir umsagnir bárust um verkefnislýsingarnar og hafa þær verið hafðar til hliðsjónar við tillögugerð og umhverfisskýrslu, eftir því sem við á:

Minjastofnun benti á minjasvæði í og við Álfsnesvík og að stofnunin muni gera kröfu um mótvægisáðgerðir vegna minja sem kunna að verða fyrir raski. Einnig benti stofnunin á að nauðsynlegt gæti verið að kanna þau svæði á hafsbótnei sem verða fyrir raski vegna hafnarframkvæmdanna og að þörf geti orðið á mótvægisáðgerðum ef minjar verða fyrir raski, sem myndu í flestum tilfellum fela í sér fornleifarannsókn með uppgreftri.

Í ljósi ofangreindrar umsagnar var í júní 2018 óskað sérstaklega eftir umsögn stofnunarinnar um þær skráðu minjar sem gætu lent innan væntanlegs framkvæmdasvæðis Björgunar í Álfsnesvík og mögulegar mótvægisáðgerðir, svo hægt væri að undirbúa þær í sumar. Svar barst frá Minjastofnun með bréfi dags. 17. júlí 2018 þar sem stofnunin beindi þeim tilmælum til Reykjavíkurborgar, á grunni upplýsinga úr uppfærðri fornleifaskráningu Borgarsögusafns, að fundinn yrði önnur staðsetning fyrir starfsemi Björgunar. Byggði Minjastofnun tilmæli sín á að svæðið væri hluti af einstakri minjaheild með minjum um verslun, útveg og landbúnað.

Reykjavíkurborg hefur nú farið yfir hvernig hægt sé að bregðast við umsögn Minjastofnunar og átti m.a. fund með Minjastofnun á kynningartíma vinnslutillögunnar. Skoðað hefur verið hvort mögulegt sé að grípa til mótvægisáðgerða sem t.d. gætu falið í sér að skráðum minjum á svæðinu verði hlíft að hluta eða öllu leyti, fornleifarannsóknir og/eða aðrar leiðir við varðveislu minjanna. Niðurstaða ítarlegs kostamats er að aðrar staðsetningar fyrir starfsemi Björgunar eru ekki tiltækar þannig að sá kostur að leita annað er ekki fær. Nú þegar komið er að því að auglýsa aðalskipulagstillöguna er það niðurstaða Reykjavíkurborgar, eftir að hafa farið yfir gögn málsins, að minnka það svæði sem afmarkað er fyrir iðnaðarsvæði, þannig að fiskibýrgjum sem þarna eru, verði hlíft. Hefur aðalskipulagstillagan verið uppfærð miðað við það.

Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur benti á nokkra þætti sem mikilvægt væri að skoða, eftir því sem við ætti, svo sem möguleg áhrif vegna grugg- og setmyndunar, hávaða og foks, lýsingar og umferðar, og að huga þurfi að frárennsli og nægilegu landrými fyrir settjarnir.

Veitur bentu á að styrkja þyrfti tengingar rafmagns og heits vatns á svæðinu, færa þyrfti stofnlögn fyrir kalt vatn og að engin fráveita væri á svæðinu.

Frá Mosfellsbæ, íbúasamtökum Kjalarness og Leirvogstungu bárust ábendingar m.a. um að viðhafa aðgát vegna minja, fráveitu, vatnsöflunar, útivistarsvæðisins við Leirvog, sjónmengunar og foks jarðefna.

Náttúrufræðistofnun kom með ábendingar um viðmið úr lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 sem mikilvægt væri að taka tillit til, eftir atvikum.

Landsnet, Samgöngustofa, Vegagerðin, Veðurstofan og Umhverfisstofnun gerðu ekki athugasemd við lýsingarnar.

Skipulagstofnun benti á að huga þyrfti að aðkomu að svæðinu og hvort tillagan hefði áhrif á fyrirhugaða legu 2. áfanga Sundabrautar. Þá benti stofnunin á að æskilegt væri að umhverfismat skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum yrði unnið samhliða skipulagstillögunum, eins og ráðgert er.

- Tillaga að aðalskipulagsbreytingu var kynnt á vinnslustigi í ágúst og september 2018, samhliða tillögu að breytingu á svæðisskipulagi, og með sameiginlegri umhverfisskýrslu. Tillögurnar voru sendar til umsagnaraðila og óskað eftir umsögn. Þær voru gerðar aðgengilegar á vef Reykjavíkurborgar og var vakin athygli á þeim með auglýsingu í fjölmiðli og á opnum kynningarfundum sem haldinn var 1. nóvember 2018.

Eftirtaldir umsagnir bárust um vinnslutillögu fyrir aðal- og svæðisskipulagsbreytingu og hafa þær verið hafðar til hliðsjónar við tillögugerð og umhverfisskýrslu, eftir því sem við á:

Borgarsögusafn og Minjastofnun komu með athugasemdir við að innan þess svæðis sem afmarkaðvar í aðalskipulagstillögu fyrir iðnaðarsvæði væru fiskibyrgi, sem væru friðuð og þau væru hluti af stærri minjaheild. Röskun á þeim hefði verulega neikvæð áhrif á umhverfið. Þá var bent á að endurskoða þyrfti niðurstöðu kostamats um áhrif á menningarminjar í umfjöllun um Álfsnesvík. Brugðist hefur verið við athugasemdum með því að endurskoða afmörkun svæðisins í aðalskipulagi og deiliskipulagi, og eru fiskibyrgin og aðrar minjar nú fyrir utan svæðið og verður því hlíft. Þá hefur mati á kostinum Álfsnesvík í staðarvalkostamati verið breytt, og fær hann nú gulan lit vegna neikvæðra áhrifa á minjar í grennd við skipulagsvæðið. Þannig er nú tekið fullt tillit til þeirra skráðu minja sem þarna eru á yfirborði, sem um leið eru friðaðar og helgunarsvæðis þeirra. Vegtenging að svæðinu mun einnig taka tillit til staðsetningar fornminja. Mögulegt er að landfylling sem nú er áformuð undan ströndinni geti verið fiskibyrgi sem nú er í hættu vegna strandrofs. Velta má upp spurningum um tengsl fiskibyrjanna við kaupstaðinn við Þerneyjarsund en í grein Kristjáns Eldjárns, Leiruvogur og Þerneyjarsund, í ársriti Hins íslenska fornleifafélags er lítið gert með þau tengsl. “Mannaverk þessi geta ekkert annað verið en fiskibyrgi eða skreiðarbyrgi. En að þau séu forn er alls óvíst. Slik byrgi voru notuð langt á aldir fram. Og þau koma ekki kaupstöðunum við heldur útgerðinni og fiskverkuninni. Byrgin á Höfðanum eru líka það langt frá kaupstaðnum (?) hjá Niðurkoti að þar er ekkert samband í milli.” segir í grein Kristjáns Eldjárns.

Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur var með áhyggjur af tilhögun settjarna, fráveitu, grugg- og setmyndun, loftgæðum, hljóðvist og flutningsvegalegndum og lagði áherslu á að fjallað yrði um þetta í tillögu. Bætt var í umfjöllun í umhverfisskýrslu um set- og gruggmengun og fyllri umfjöllun um þá þætti sem bent var á í deiliskipulagstillögu og frummatsskýrslu, sem eru kynnt samhliða.

Veðurstofan kom með nokkrar ábendingar um heiti á mæliþáttum um vind, aðgengi að gögnum frá veðurstöð á Álfsnesi, umfjöllun um gróður og tilvísanir í greinargerð Veðurstofunnar, sem tekið hefur verið tillit til.

Faxaflóahafnir, Garðabær, Grímsnes- og Grafningshreppur, Mosfellsbær, Náttúrufræðistofnun Íslands, Orkustofnun, Umhverfisstofnun og Vegagerðin sendu inn umsögn en gerðu ekki athugasemd.

- Tillögur að breytingu á svæðiskipulagi, aðalskipulagi og nýju deiliskipulagi eru nú auglýstar formlega, á sama tíma, ásamt sameiginlegri umhverfisskýrslu. Tillögurnar eru gerðar aðgengilegar á vef Reykjavíkurborgar og samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og athygli vakin á þeim með auglýsingu í fjölmiðli.
- Að loknum athugasemdafresti verða aðalskipulags- og deiliskipulagstillögurnar teknar fyrir í bæjarstjórn og svæðisskipulagstillaga í svæðisskipulagsnefnd og samþykktar tillögur sendar til Skipulagsstofnunar.

Umsagaraðilar vegna aðalskipulags- og deiliskipulagstillögu eru Skipulagsstofnun, Umhverfisstofnun, Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur, Heilbrigðiseftirlit Kjósarsvæðis, hverfisráð Grafarvogs, hverfisráð Kjalarness, Mosfellsbær, íbúasamtök Leirvogstungu, Veiðifélag Leirvogsár, Kópavogsbær, Garðabær, Hafnarfjarðarkaupstaður, Seltjarnarneskaupstaður, Kjósarhreppur, Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH), Minjastofnun Íslands, Faxaflóahafnir, Sorpa, Vegagerðin, Samgöngustofa, Orkustofnun, Orkuveitan, Veðurstofan, Veitur og Borgarsögusafn.

Svæðisskipulagstillagan, sem kynnt er samhlíða hefur sömu umsagnaraðila auk þess sem hún er send til umsagnar til þeirra sveitarfélaga sem liggja að sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu. Það eru Sveitarfélagið Vogar, Grindavíkurbær, Hvalfjarðarsveit, Sveitarfélagið Ölfus, Grímsnes- og Grafningshreppur og Bláskógabyggð.

Samhlíða ferli skipulagsbreytinga vinnur Björgun að umhverfismati framkvæmdarinnar. Í meðfylgjandi töflu er sýnd tímalína fyrir áætlað ferli vegna skipulagsbreytinga og umhverfismats framkvæmda.

Áætluð tímalína	Skipulagsáætlanir	Umhverfismat framkvæmda – áætlað ferli
Október 2017	Undirbúningur; greinargerð um nýtt athafnasvæði Björgunar og kostamat	
Desember 2017 – mars 2018	Skipulagslýsingar í kynningu, svæðis, aðal og deiliskipulag	
Ágúst-nóvember 2018	Drög að tillögum að breytingu á aðalskipulagi/svæðisskipulagi kynntar á vinnslustigi	Kynning matsáætlunar og umsagnarferli
Desember 2018-febrúar 2019		Kynning matsáætlunar og umsagnarferli. Ákvörðun Skipulagsstofnunar.
Maí-júní 2019	Tillögur í auglýsingu, aðalskipulag, deiliskipulag og svæðisskipulag og sendar til umsagnar	Frummatsskýrsla til Skipulagsstofnunar í kynningu
Ágúst 2019	Athugasemdum svarað að loknu auglýsingaferli	Athugasemdum svarað að loknu auglýsingaferli
September 2019		Matsskýrsla fullunnin og send Skipulagsstofnun.
Október-nóvember 2019	Tillögur sendar Skipulagsstofnun og auglýstar í B-deild Stjórnartíðinda	Úrskurður Skipulagsstofnunar

3 Staðarval

3.1 Umhverfisáhrif valkosta - nálgun

Í þessum hluta um umhverfismatsins er farið yfir valkosti um staðsetningu fyrir iðnaðarsvæði fyrir starfsemi Björgunar. Í matinu er stuðst við kostamat sem unnið var í aðdraganda verkefnisins, áður en Reykjavíkurborg ákvað að fara í skipulagsbreytingu (Alta 2017). Þar var annars vegar lagt mat á þá umhverfisþætti sem helst eru taldir geta orðið fyrir áhrifum vegna fyrirhugaðrar starfsemi á grunni fyrirliggjandi upplýsinga um starfsemina og hins vegar litið til aðstæðna fyrir starfsemi Björgunar á viðkomandi stað og samspil við umhverfið.

Bornir voru saman sex **valkostir** um staðsetningu iðnaðarsvæðis fyrir starfsemi

- A. Sundahöfn
- B. Gufunes
- C. Geldinganes
- D. Álfsnes, Kollafjörður
- E. Álfsnes, Álfsnesbær
- F. Álfsnes, Álfsnesvík

Í skipulagsferlinu var skoðað hvort að það væru aðrir kostir utan Reykjavíkur sem kæmu til greina fyrir starfsemi Björgunar. Engir raunhæfir valkostir komu fram á höfuðborgarsvæðinu og staðsetning á Grundartanga var útilokuð vegna fjarlægðar við þéttbýlið og neikvæðra áhrifa vegna efnisflutninga um Hvalfjarðargöng. Staðsetning á hafnarsvæði Straumsvíkur í Hafnarfirði, þar sem rými er fyrir stóra lóð með aðgengi að hafnarkanti, var útilokuð vegna töluverðrar siglingafjarlægðar frá neðansjávarnámum auk þess sem möguleg stækkun hafnarsvæðisins er sérstaklega ætluð til að sinna þörfum álversins.

Lagt er mat á valkostina út frá mögulegum áhrifum á landslag og umhverfiseinkenni annars vegar og aðstæðum fyrir starfsemina hins vegar.

Spurningum um hvern þátt er svarað með því að gefa einkunn og tákna hana með lit, sem hér segir:

	Mikill ávinningur / ekkert rask
	Nokkur ávinningur / óverulegt rask
	Ávinningur í meðallagi / nokkurt rask
	Lítill ávinningur / verulegt rask
	Óverulegur ávinningur / mikið rask

Í eftirfarandi töflu er gerð grein fyrir þeim umhverfisþáttum sem líklegt er að verði fyrir áhrifum, jákvæðum eða neikvæðum. Skipulagskostirnir voru vegnir og metnir út frá þáttum sem tilgreindir eru í töflunni, en þar eru m.a. þeir umhverfisþættir sem helst eru taldir geta orðið fyrir áhrifum vegna fyrirhugaðrar starfsemi á grunni fyrirliggjandi upplýsinga um starfsemina. Lagt er mat á hvaða áhrif starfsemi Björgunar á hverjum stað hefur á hvern þátt fyrir sig. Í matinu er einnig litið til aðstæðna fyrir starfsemi Björgunar á viðkomandi stað og samspil við nærumhverfið.

Farið var yfir þá þætti sem voru til umfjöllunar í kostamati, sem unnið var í aðdraganda þess að ákveðið var að stefna á að staðsetja iðnaðarsvæði á Álfsnesi við Álfsnesvík. Skipulagskostirnir eru vegnir og metnir út frá þáttum sem tilgreindir eru í töflunni hér fyrir neðan, en þar eru m.a. þeir umhverfisþættir sem helst eru taldir geta orðið fyrir áhrifum vegna fyrirhugaðrar starfsemi á grunni fyrirbyggjandi upplýsinga um starfsemina og mat á umhverfisáhrifum vegna framkvæmda sem fyrirhugaðar eru á og við Sundin. Lagt er mat á hvaða áhrif starfsemi Björgunar á hverjum stað hefur á hvern þátt fyrir sig. Í matinu er einnig litið til aðstæðna fyrir starfsemi Björgunar á viðkomandi stað og samspil við nærumhverfið. Valkostirnir eru metnir m.t.t. eftirfarandi viðmiða sem eiga sér bakgrunn í íslenskum og erlendum stefnuskjölum á sviði skipulags- og umhverfismála, viðmiðum úr stefnu og umhverfismati aðalskipulags Reykjavíkur og svæðisskipulags höfuðborgarsvæðisins 2040 og íslenskum lögum.

Íslensk lög lögð til grundvallar viðmiðum:

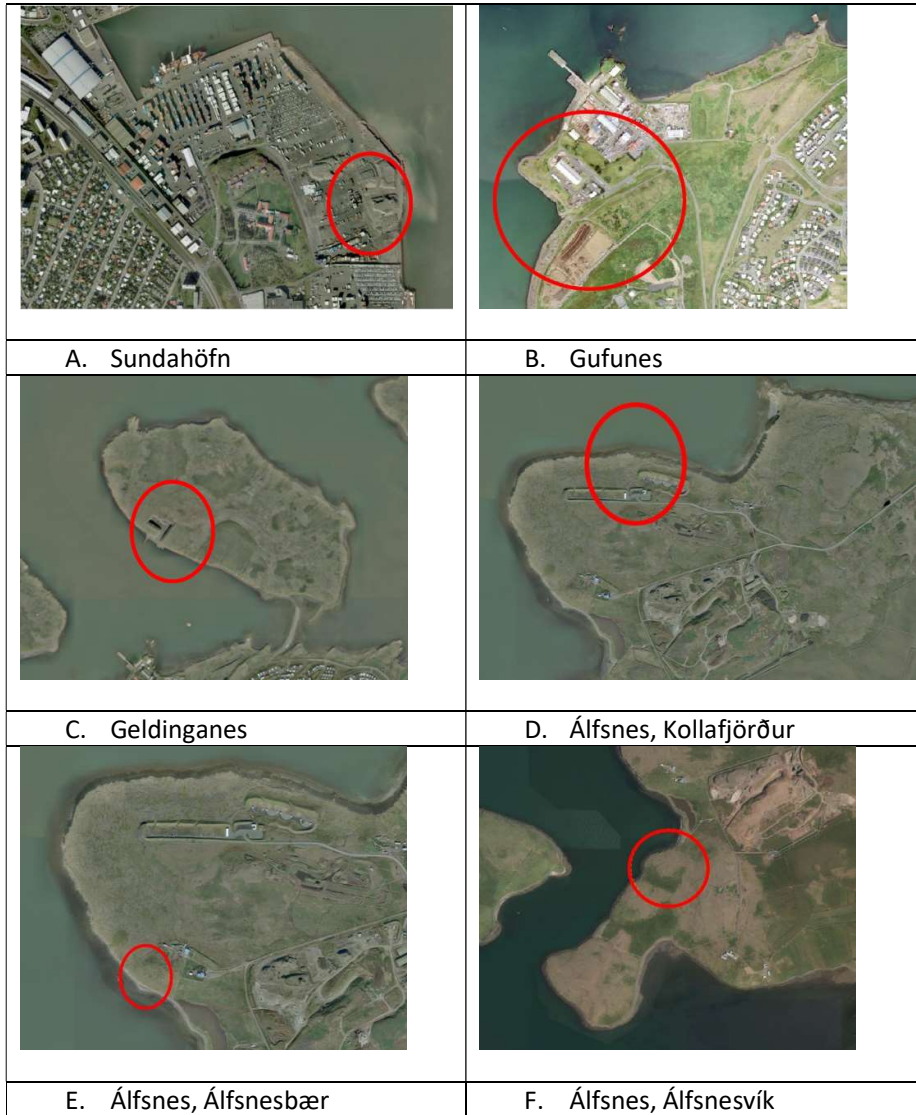
- Alþingi (2013): Lög um náttúruvernd, nr. 60/2013.
- Alþingi (2012): Lög um menningarminjar, nr. 80/2012.
- Alþingi (2010): Skipulagslög, nr. 123/2010.
- Alþingi (2006): Lög um umhverfismat áætlaða, nr. 105/2006.

Flokkur	Umhverfisþáttur	Spurningar til að meta áhrif á umhverfisþáttinn
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Er hróflað við svæði með sérstöðu á svæðisvísu í náttúru eða landslagi?
	Útivist	Er hróflað við svæði með hátt útivistargildi?
	Dýra- og plöntulíf	Raskar kosturinn sérstæðu dýra- og plöntulífi?
	Ásýnd	Sést kosturinn frá þéttbýli, náttúruverndarsvæðum eða fjölförnum stöðum/leiðum?
	Menningarminjar	Eru fornleifar, búsetu- eða menningarminjar á svæðinu?
	Mengun/truflun	Er staður nálægt svæðinu sem er næmur fyrir hljóð-, ljós-, loft- eða lyktarmengun?
	Náttúruvá	Er hætta vegna náttúruváar svo sem snjóflóðum, berg- eða aurskriðum, vatnsflóðum, sjávarflóðum og landbroti, hafís, jarðskjálftum, eldgosum eða öðru?
Aðstæður fyrir starfsemi	Samspil við nærsvæði	Getur starfsemin haft neikvæð áhrif á nærsvæði? (þéttbýli, landbúnaður, frístundabyggð, ferðaþjónusta, verndarsvæði)
	Náttúrulegar aðstæður	Er svæðið skjólgott fyrir höfn, lágrent á landi og sæmilega aðdjúpt?
	Samgöngur	Þarf að flytja jarðefni langt til viðskiptavina með neikvæðum áhrifum á útblástur?
	Grunnkerfi	Er nauðsynlegt að fara í framkvæmdir til að veita aðgang að grunnkerfum svo sem samgöngum, rafmagni, vatni, fráveitu o.s.frv.

Niðurstaða matsins segir til um hvort stefnan er í samræmi við stefnu Íslands í málaflokkunum og viðmið um lýðheilsu og sjálfbærni. Við mat á vægi áhrifa er litið til þess hvort áhrifin séu á svæðis-, lands- eða heimsvísu, nái til fjölda fólks og/eða hvort þau séu óafturkræf og til langs tíma.

3.2 Staðsetning valkosta

Grófa staðsetningu valkostanna má sjá á meðfylgjandi myndum en hafa þarf í huga að myndirnar eru ekki í sama mælikvarða.

3.3 Sjónlínugreining

Til þess að auðvelda mat á því hve áberandi starfsemin er á hverjum stað, er reiknað út frá landhæðarlíkani hvaðan á yfirborði landsins innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar starfsemin er líkleg til að sjást. Þetta er nefnt sjónlínugreining. Þessi svæði koma fram á sérstöku korti sem fylgir mati á hverjum stað. Í greiningunni er gert ráð fyrir því að mannvirki á framkvæmdastað, síló, hörpur eða sambærileg mannvirki geti náð mest 10 metra hæð yfir plani sem er í 4 m landhæð (miðað við meðalsjárstöðu) sem jafngildir 6 m yfir stórstraumsfjöruborði (0 viðmið á sjókortum). Greiningin felur í sér nokkurt ofmat á sýnileika því gera má ráð fyrir því að aðeins lítill hluti mannvirkjanna nái upp í 10 metra hæð.

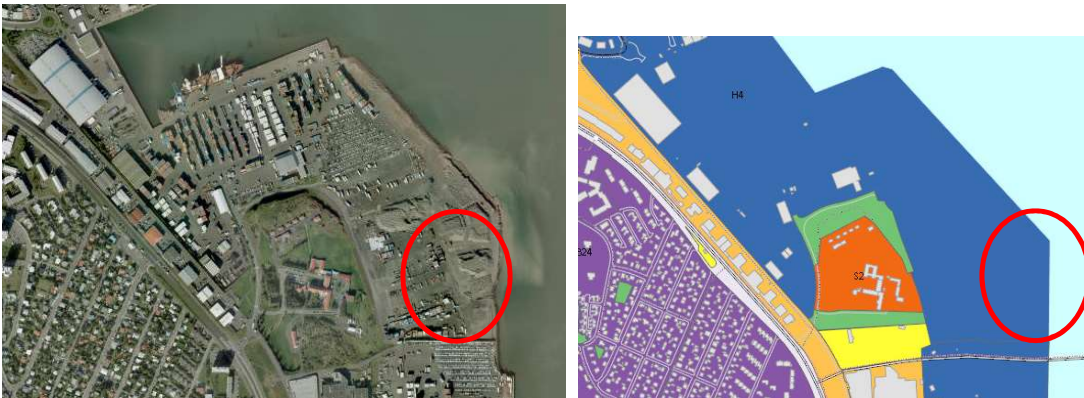
Sjónlínugreiningin endurspeglar ekki tvo áhrifaþætti sem kunna að skipta máli:

- Ekki er gert ráð fyrir mótvægisáðgerðum til að draga úr sjónrænum áhrifum svo sem mönum eða öðru slíku, sem gera má ráð fyrir að verði sett upp.
- Ef lág ský eða þokuloft eru yfir svæðinu upplýstu utan dagsbirtutíma má gera ráð fyrir endurkasti sem sést mun víðar en greiningin gefur til kynna.

3.4 Mat á valkostum

3.4.1 Sundahöfn

Í kringum 2012 voru viðræður milli Björgunar og Faxaflóahafnar/borgarinnar um að flytja starfsemi Björgunar tímabundið í **Sundahöfn** á þróunarsvæði milli athafnasvæða Samskipa og Eimskips fyrir neðan Kleppsspítalann^{2, 3}(sjá mynd). Tillagan fékk jákvæða afgreiðslu í skipulagsráði Reykjavíkur⁴ og var hugmyndin að flytja einnig biktanka malbikunarstöðvarinnar Höfða á sama svæði. Vegna starfseminnar hefði þurft að byggja nýjan viðlegukant.

Möguleg staðsetning Björgunar í Sundahöfn neðan við Klepp (mynd af ja.is) og aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

Ekkert varð úr þessum áformum af ýmsum ástæðum. Björgun hafði ekki áhuga á að færa sig um set nema fyrirtækið gæti haft þar starfsemi sína til langs tíma⁵ en borgin bauð lóðina eingöngu til tíu til fimmtán ára⁶. Áformin hlutu einnig gagnrýni vegna þess hve dýr lausnin var, því hún kallaði á framkvæmdir m.a. við hafnargerð sem metnar voru á um 1 milljarð. Það væri mikið fé fyrir bráðabirgðaframkvæmd. Þá lagðist hverfisráð Laugardals alfarið gegn öllum hugmyndum um flutning Björgunar í Sundahöfn á þeim forsendum að starfsemin ætti ekki heima í nánd við íbúabyggð⁷.

² Sjá frétt á vefnum Reykjavíkur frá 2014-02-15 <http://reykvikur.is/bjorgun-flytur-ur-bryggjuhverfinu/> og aðra frétt úr Morgunblaðinu frá 2012-12-24 <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/1449027/>

³ Minnisblað Faxaflóahafna og Reykjavíkurborgar frá 30. nóvember 2012. Efni: Landþróun og skipulag í Ártúnshöfða. Sjá http://www.faxaflaoahafnir.is/wp-content/uploads/2013/08/upload/files/pdf_skrar/landthroun_og_skiplag_i_artunshofda.pdf

⁴ Sjá umfjöllun í Morgunblaðinu 10. janúar 2012 sjá http://www.mbl.is/frettir/innlent/2013/01/10/bjorgun_verdi_flutt_i_sundahofn/

⁵ Sjá frétt á Vísi 14. október 2013: Íbúar vilja Björgun úr hverfinu sjá <http://www.visir.is/g/2013710149985/ibuar-vilja-bjorgun-ur-hverfinu>

⁶ Sjá frétt á RÚV frá 17. október 2013: Björgun fær ekki starfsleyfi til frambúðar sjá <http://www.ruv.is/frett/bjorgun-faer-ekki-starfsleyfi-til-frambudar>

⁷ Sjá umfjöllun á vef Sjálfstæðisflokksins „Vilja ekki Björgun í Sundahöfn“ á betriborg.is þann 27. nóvember 2014. Sjá <http://betriborg.is/2014/11/27/vilja-ekki-bjorgun-i-sundahofn/>

Í minnisblaði Faxaflóahafana⁸ um samráð við heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur um mögulega staðsetningu Björgunar við Sundahöfn kemur fram að kvörtunum frá íbúum í nágrenni við núverandi athafnasvæði hafi fækkað vegna mótvægisáðgerða fyrirtækisins svo sem uppbyggingu mana, takmarkaðs vinnutíma og breyttra vinnsluáferða. Á hinn bóginn þurfi að skoða sérstaklega gruggmyndun, hávaða og sandfok í tengslum við staðsetningu í Sundahöfn.

Landnotkun

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er svæðið skilgreint sem hafnarsvæði og Sundabraut áformuð í jaðri þess. Svæðið er hluti af Sundahöfn sem er miðstöð inn- og útflutnings og stærsta vöruflutningahöfn Íslands. Það er einnig hluti af samfelldu þéttbýli Reykjavíkur. Svæðið er vel tengt inn á helstu stofnbrautir höfuðborgarsvæðisins um Sæbraut og lokað fyrir umferð almennings. Rétt ofan við svæðið er stofnanasvæði þar sem Landsspítalinn háskólasjúkrahús er með starfsemi. Ekki er langt í fjölmenn íbúðahverfi.

Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Allt svæðið er tilbúin landfylling og því engar minjar, viðkvæm eða sérstæð náttúra. Vísýnt er frá hafnarsvæðinu.

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu við Sundahöfn.

⁸ Faxaflóahafnir, minnisblað dagsett 3. febrúar 2014, málsnúmer 2014010536.

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Svæðið er á landfyllingu.	
	Útivist	Ofan við svæðið er grænt svæði við Klepp en starfsemin er ekki líkleg til að hafa neikvæðari áhrif en önnur hafnarstarfsemi.	
	Dýra- og plöntulíf	Engin áhrif á gróður né plöntulíf.	
	Sjóntengingar	Af svæðinu er víðsýnt út sundin en svæðið sést ekkert sérstaklega vel frá þéttbýlinu.	
	Menningarminjar	Engar mannvistarleifar.	
	Mengun/truflun	Nálæg íbúasvæði og starfsemi á Kleppi eru viðkvæm fyrir hávaða og fokmengun.	
	Náttúruvá	Ekki þekkt hættu vegna náttúruvár.	
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Neikvæð reynsla af staðsetningu í nálægð við stofnana eða íbúðasvæði.	
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn góðar.	
	Flutningskostnaður	Svæðið er í þéttbýli nokkuð miðsvæðis á höfuðborgarsvæðinu. Ekki verulegar flutningsleiðir.	
	Grunnkerfi	Nauðsynlegt er að fara í umfangsmiklar framkvæmdir við hafnarkant, en aðstæður til þess góðar.	
	Stækkun	Ásókn í landssvæðið mikil og svæðið ekki ætlað undir starfseminu til langframa. Engir stækkunarmöguleikar.	

3.4.2 Gufunes

Nokkur umræða varð um flutning Björgunar í Gufunes í kring um 2010. Hugmyndin var að þetta yrði bráðabirgðastaðsetning þangað til Björgun færi á framtíðarstað á Álfsnesi.⁹ Bent var á að starfsemin ætti ekki heima í nálægð við íbúabyggð og hverfisráð Grafarvogs mótmælti á áformunum.

Möguleg staðsetning Björgunar á Gufunesi (mynd af ja.is) og aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

Landnotkun

⁹ Sjá umfjöllun um flutning Björgunar í Gufunes sjá hér <http://emilkr.blog.is/blog/emilkr/entry/831541/>

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er gert ráð fyrir iðnaðar- og athafnasvæði ásamt hafnaraðstöðu við ströndina í Gufunesi. Sú starfsemi er víkjandi og er gert ráð fyrir að blönduð byggð þróist á svæðinu. Nú er í Gufunesi einkum starfsemi á sviði endurvinnslu og meðhöndlunar úrgangs en miklar breytingar eru að verða þarna. Framleiðslufyrirtæki í kvikmyndagerð hefur nú keypt allar byggingar sem áður tilheyrðu Áburðarverksmiðjunni í Gufunesi og áform eru um að reisa kvikmyndaver¹⁰. Í samningum tengdum þeim kaupum er vilýrði fyrir um 19.000 fermetra svæði austan við byggingarnar¹¹. Reiknað er með margvíslegri tengdri starfsemi og eru vonir uppi um það að þarna byggist upp miðstöð fyrir fjölbreytta kvikmyndagerð. Landnotkun í Gufunesi er því að færast hratt frá því að vera svæði sem hentar fyrir starfsemi Björgunar. Sunnan við hafnarsvæðið er opið svæði þar sem áður var urðunarstaður. Þar hefur undanfarin ár verið byggð upp aðstaða til útivistar og afþreyingar.

Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Gufunesið er lágflent nes við sundin, gegnt Viðey og eru rétt um 700 m á milli lands og eyjar. Svæðið sem hér er til skoðunar er mikið raskað og við ströndina er komin landfylling. Minjar hafa verið skráðar en þær sem þarna hafa verið, næst kverkinni, eru horfnar undir jarðrask (Minjasafn Reykjavíkur, 2004). Svæðið er í nokkurri fjarlægð frá næsta íbúðahverfi í Grafarvogi, eða um 750 m og tæpir tveir km eru í byggð handan við Sundin í Sundahverfi. Áhrif á ásjón yrðu nokkur frá byggð í Sundum, Vogum og Grafarvogi og frá útivistarsvæðinu í Gufunesi og Geldinganesi, sem og vernduðu svæði í Viðey.

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu í Gufunesi.

¹⁰ Sjá umfjöllun í greininni Baltasar kaupir byggingar á Gufunesi undir kvikmyndaver sjá hér <http://www.visir.is/g/2016160529949>

¹¹ Sjá umfjöllun í Viðskiptablaðinu hér <http://www.vb.is/frettir/baltasar-kaupir-fasteignir-i-gufunesi/127989/>

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Landslag er að mestu raskað á landi og er ekki með sérstöðu.	
	Útivist	Útivistarsvæði yrði ekki tekið undir starfsemina.	
	Dýra- og plöntulíf	Engar sérstæðar tegundir í hættu.	
	Sjóntengingar	Neikvæð áhrif frá byggðum svæðum í Grafarvogshverfi, vernduðu svæði í Viðey og útivistar- og þróunarsvæði í Gufunesi.	
	Menningarminjar	Nokkuð er um menningarminjar en áhrif á þau eru háð útfærslu.	
	Mengun/truflun	Nálæg íbúasvæði og starfsemi í Gufunesi eru viðkvæm fyrir hávaða og fokmengun.	
	Náttúruvá	Ekki þekkt hættu vegna náttúruvár.	
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Erfitt sambýli við nálæg íbúðasvæði og kvikmyndaver.	
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn góðar.	
	Flutningskostnaður	Svæðið er í þéttbýli nokkuð miðsvæðis á höfuðborgarsvæðinu.	
	Grunnkerfi	Ekki þarf að fara í miklar framkvæmdir vegna grunnkerfa því þau eru að mestu til staðar.	
	Stækkun	Ekki möguleikar á stækkun.	

3.4.3 Geldinganes

Í greinargerð um jarðefnaflutninga á sjó og landi í Reykjavík, sem unnin var fyrir skrifstofu eigna- og atvinnuþróunar árið 2015 (Efla, 2014) var lagt til að hafin yrði vinnsla jarðefna í **Geldinganesi** og þar yrði jafnframt steinsteypu- og malbiksframleiðsla ásamt tengdri starfsemi. Landinu mætti svo skila aftur eftir 30-40 ár landmótuðu miðað við þau not sem höfð yrðu af landinu eftir það. Bent var á að staðsetningin væri kostur t.d. þar sem ekki þyrfti að flytja efnið langt að til höfuðborgarsvæðisins og að landið yrði undirbúið t.d. fyrir skógrækt.

Þessi möguleiki hefur verið skoðaður (Alta, 2017) en enn sem komið er ekki vilji til þess að fara í framkvæmdir á Geldinganesi. Þær myndu kalla á breytingu á aðalskipulagi. Meginhluti nassins er skilgreindur sem opið svæði í aðalskipulagi utan þess svæðis sem fer undir væntanlega Sundabraut. Nesið er lítið raskað. Þar er aflögð grjótnáma, einfaldur vegslóði, veðurstöð og könnunarborholur fyrir heitt vatn. Þó nesið sé stórt þá er stutt í nærliggjandi íbúðabyggð. Leggja þyrfti almennilegan veg út í nesið og huga að áhrifum vegna aukinnar umferðar um nærliggjandi umferðaræðar um íbúðabyggð. Gera má ráð fyrir því að ákvarðanir um Sundabraut hafi mikil áhrif á aðra landnotkun á Geldinganesi.

Í ofangreindri umfjöllun (Alta, 2017) var fjallað almennt um kosti Geldinganes fyrir fjölbreytt not til efnisvinnslu og efnisnáms og lagt mat á hvaða svæði á Geldinganesi hentaði best fyrir efnisvinnslu. Suðursvæði Geldinganes (sjá mynd) kom best út og hafði þar mest að segja að svæðið er nú þegar raskað vegna grjótnáms, áhrif á votlendi yrðu hverfandi og sá hluti er vel aðgengilegur frá sjó. Hins vegar er hluti svæðisins óraskaður og neikvæð áhrif yrðu á ásýnd frá byggðum svæðum í Grafarvogshverfi og frá útivistarsvæðinu/vernduðu svæði í Viðey. Útfærsla þyrfti að fela í sér

verulegar mótvægisáðgerðir til að minnka sjónræn áhrif og ónæði vegna umferðar. Þessi kostur kom best út af þeim sem skoðaðir voru fyrir Geldinganes og er hér því til umfjöllunar sem valkostur.

Möguleg staðsetning Björgunar á Geldinganesi (ja.is) og aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

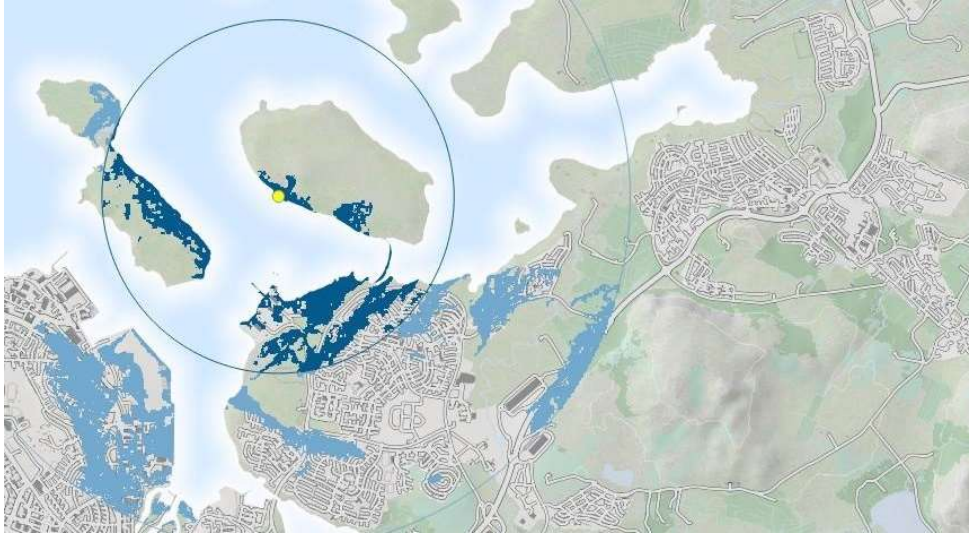
Landnotkun

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er svæðið skilgreint sem opið svæði og er Sundabraut áformuð í jaðri þess. Öll ströndin er skilgreind sem strandsvæði og til norðurs og austurs er ströndin hverfisvernduð. Geldinganes verður illa tengt inn á aðal stofnbrautir höfuðborgarsvæðisins þar til Sundabraut verður lögð. Ef hún er ekki til staðar þyrfti að leggja nýjan veg út í Geldinganes, annað hvort á fyllingum eða á eftir hverfisvernduðu eiði milli Grafarvogshverfis og Geldinganes. Ekki er langt í fjölmenn íbúðahverfi. Vegslóði liggur um Eiðið og eftir nesinu. Þar er veðurstöð og borholur þar sem borað hefur verið eftir heitu vatni. Nokkuð er um að nesið sé nýtt til útivistar. Fólk gengur þangað með hunda og á góðviðrisdegi má jafnvel sjá fólk veiða fisk á sjóvarnargarðinum. Á eiðinu við Eidsvík hefur Kayakklúbbur geymsluáðstöðu fyrir 200 báta auk félags- og sturtuáðstöðu.¹²

Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Svæðið er lítið raskað utan grjótnáms sem nú er aflagt. Nesið er ávalt, láglent og þar eru engin áberandi landslagseinkenni. Ströndin er klettótt og brött að sunnanverðu en norðurströndin er heldur lægri. Hluti svæðisins er óraskaður og neikvæð áhrif yrðu á ásýnd frá byggðum svæðum í Grafarvogshverfi og frá útivistarsvæðinu/vernduðu svæði í Viðey.

¹² Netsíða kayakklúbbsins <http://kayakklubburinn.is/index.php/klrinn-mainmenu-32>

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu við Geldinganes.

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Landslag er að hluta raskað og að hluta ekki.	Yellow
	Útivist	Neikvæð áhrif þegar opið svæði er tekið undir efnisvinnslu.	Red
	Dýra- og plöntulíf	Engar sérstæðar tegundir í hættu.	Green
	Sjóntengingar	Neikvæð áhrif frá byggðum svæðum í Grafarvogshverfi og þróunarsvæði í Gufunesi.	Red
	Meningarminjar	Engar mannvistarleifar.	Green
	Mengun/truflun	Nálæg íbúasvæði og starfsemi í Gufunesi eru viðkvæm fyrir hávaða og fokmengun.	Red
	Náttúruvá	Ekki þekkt hættu vegna náttúruvá.	Green
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Neikvæð reynsla af staðsetningu í nálægð við stofnanir eða íbúðasvæði.	Red
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn góðar.	Green
	Flutningskostnaður	Svæðið er nokkuð miðsvæðis á höfuðborgarsvæðinu.	Light Green
	Grunnkerfi	Nauðsynlegt er að fara í umfangsmiklar framkvæmdir vegna grunnkerfa	Red
	Stækkun	Möguleikar á stærra svæði.	Green

3.4.4 Við Kollafjörð á Álfsnesi

Í aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 er lagt til að starfsemi Björgunar verði flutt á nýtt hafnar og iðnaðarsvæði á Álfsnesi eða á viðeigandi stað utan Reykjavíkur.

Nýja hafnar og iðnaðarsvæðið á Álfsnesi er á **norðurhluta Álfsness**, við Kollafjörð (sjá mynd). Efasemdir hafa komið upp um að þessi staður henti fyrir starfsemi Björgunar, einkum af eftirtöldum ástæðum:

- Á svæðinu er afar vindasamt, með sterkum norðan vindstrengjum af Esjunni, sem er óheppilegt fyrir hafnaraðstöðu og svæði þar sem unnið væri með foggjörn laus jarðefni.

- Náttúrulegar aðstæður fyrir höfn og athafnasvæði fyrir Björgun eru ekki góðar. Móta þyrfti landið verulega til að búa til athafnasvæði fyrir starfsemina en víðast með ströndinni er 15-20 metra hár sjávar kambur/klettabelti og þaðan nokkuð bratt upp í um 35 m hæð. Afar kostnaðarsamt er að lækka landið niður í 4 metra ofan við meðalsjárstöðu.

Iðnaðar og hafnarsvæði á norðurströnd Álfsnes við Kollafjörð til vinstri (ja.is) og þversnið við norðurströnd Álfsness til hægri (borgarvefsja.is).

Landnotkun

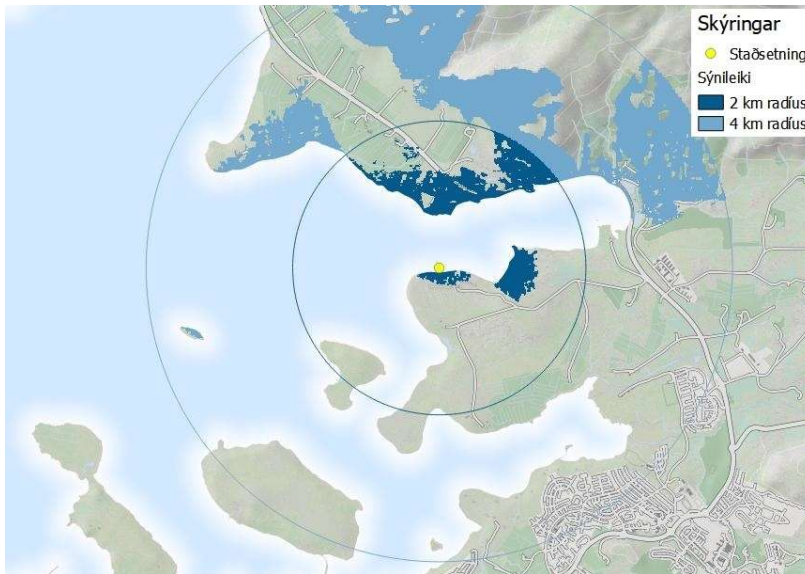
Í aðalskipulagi Reykjavíkur er gert ráð fyrir blandaðri landnotkun með iðnaðarsvæði (I2), hafnarsvæði (H6) og efnisnámi (E5). Þarna er í dag skotæfingarsvæði. Gert er ráð fyrir gönguleið meðfram strönd Álfsnessins, víðast á opnum svæðum en líka gegnum iðnaðarsvæði I2. Sundabraut er áformuð austan svæðisins.

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Ströndin er afar klettótt og brött. Þar er um 15-20 metra hár sjávar kambur/klettabelti og þegar komið er upp snarbratt klettabeltið tekur við nokkuð brattur kafli þar sem landið rís upp í um 35 m hæð. Svæðið blasir við þeim sem eiga leið um ströndina handan Kollafjarðar og ofan af Esjunni og frá Grundarhverfi. Hluta svæðisins hefur verið raskað þar sem er skotæfingarsvæði og svæði fyrir vélhjól. Ströndin er óröskuð.

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu við Kollafjörð.

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Svæðið er að mestu óraskað en er ekki talið vera með ríka sérstöðu	
	Útivist	Mögulega þyrfti að færa til skotsvæði og vélhjólsvæði. Svæðið er ekki mikið nýtt til annarrar útivistar.	
	Dýra- og plöntulíf	Engar sérstæðar tegundir í hættu en svæðið er lítið raskað.	
	Sjóntingingar	Engin neikvæð áhrif frá byggð en svæðið verður áberandi frá norðurströnd Kollafjarðar og af gönguleiðum á Esjuna.	
	Menningarminjar	Engar þekktar mannvistarleifar.	
	Mengun/truflun	Nálæg útivistarsvæði við Esjuna geta verið viðkvæm fyrir hávaða.	
	Náttúruvá	Ekki þekkt hættu vegna náttúruvá.	
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Nærsvæði eru ekki viðkvæm fyrir starfseminni en þó er stutt í útivistarsvæði á Esju.	
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn og starfsemi Björgunar sérstaklega óhentugar vegna landslags og veðurfars.	
	Flutningskostnaður	Svæðið er í nokkurri fjarlægð frá uppbyggingarsvæðum.	
	Grunnkerfi	Nauðsynlegt er að fara í umfangsmiklar og dýrar framkvæmdir vegna grunnkerfa.	
	Stækkun	Möguleikar á stækkuðu athafnasvæði en erfiðar aðstæður vegna landhalla.	

3.4.5 Við Álfsnesbæinn

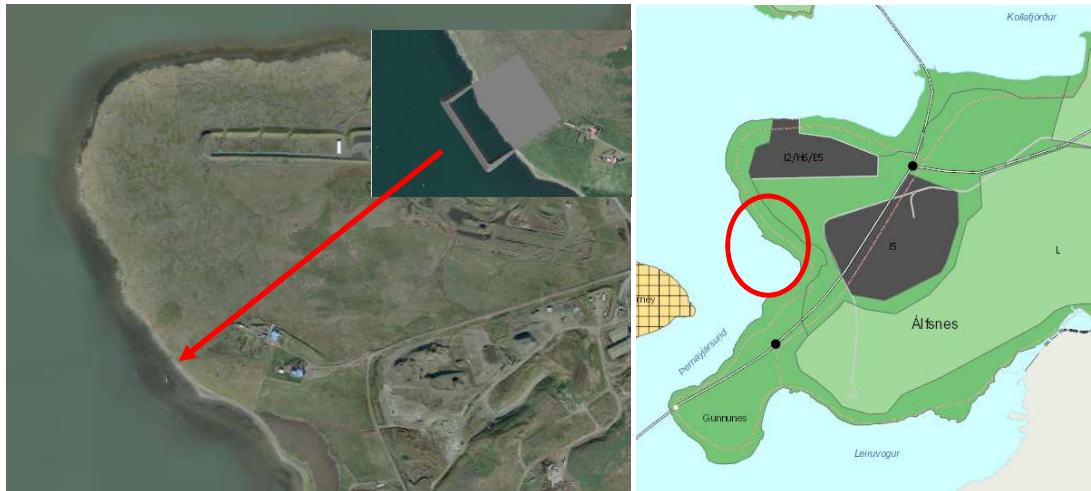
Árið 2007 var sá kostur skoðaður lauslega að staðsetja framtíðarathafnarsvæði fyrir Björgun á Álfsnesi rétt vestan við bæinn Álfsnes (VGK Hönnun, 2007). Gert var ráð fyrir að ná um 4,5 ha athafnasvæði, 250 m með ströndinni og 180 m inn í landið. Unnin var einföld skýringarmynd af svæðinu með grjóttgarði (sjá mynd), áætlað hve mikið efni þyrfti vegna framkvæmdarinnar og jarðmyndanir skoðaðar. Staðsetningin þótti ekki henta vel, aðallega af tveimur ástæðum. Annars

vegar eru háir sjávarhamrar sem kalla á mjög kostnaðarsama landmótun (sjá hér fyrir neðan) og hins vegar verulega meira öldubrot í vestanátt.

Staðurinn er í landi bæjarins Álfsness (sjá mynd til hægri¹³) en íbúðar- og útihús eru nú notuð fyrir starfsemi Sorpu. Einhverjar mannvistarleifar eru í grennd við bæinn (Fornleifastofan, 2008).

Álfsnes er lögbýli og er í eigu Reykjavíkurborgar.¹⁴ Þar hefur verið búseta frá landnámi og jörðin dregur nafn sitt af landslaginu, nesinu sjálfu. Skammt austan við bæinn er urðunarstaður Sorpu en hann hefur verið starfræktur frá 1989. Álfsnes var ekki talin góð bújörð, tún og engjar meinþýfð og landþröng mikil (Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015).

Mögulegt athafnasvæði (VGK Hönnun, 2007) fyrir Björgun við bæinn Álfsnes til vinstri (ja.is) og aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 (til hægri).

Landnotkun

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er svæðið skilgreint sem opið svæði (OP) með útivistarstíg við ströndina. Stefnt er að því að nálægur urðunarstaður Sorpu verði fullnýttur um 2020 og hann þá þakinn með samfelldu gróðurlagi. Ný gas- og jarðgerðarstöð er í byggingu skammt austan við Álfsnesbæinn, á lóð sem afmarkast af þeim hluta iðnaðarsvæðisins fyrir urðunarstaðinn sem fellur vestan Sundabrautar. Telja verður líklegt að gas- og jarðgerðarstöðin og ekki síst Sundabraut ef af verður, muni rýra töluvert útivistargildi svæðisins.

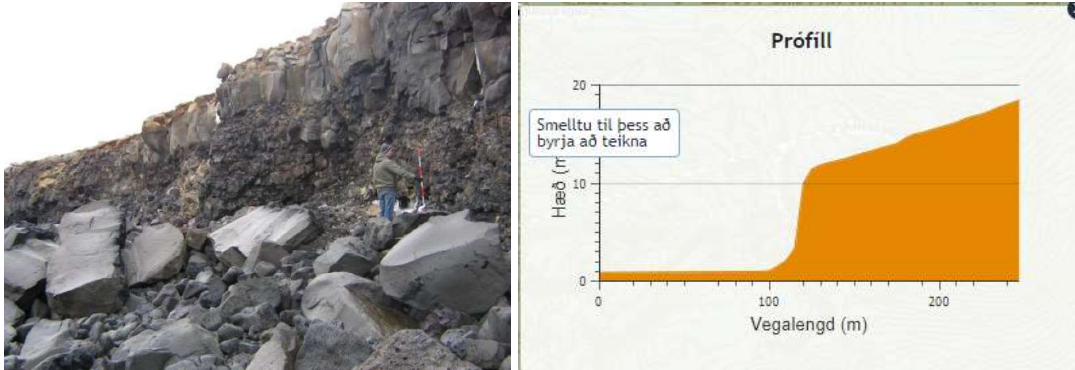
Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Ströndin niður undan Álfsnesbænum er klettótt, grýtt og erfið yfirferðar (sjá mynd). Steinastærð er breytileg og víða má sjá stór björg í fjörunni sem að brotnað hafa úr fjöruklettinum ofan við (VGK

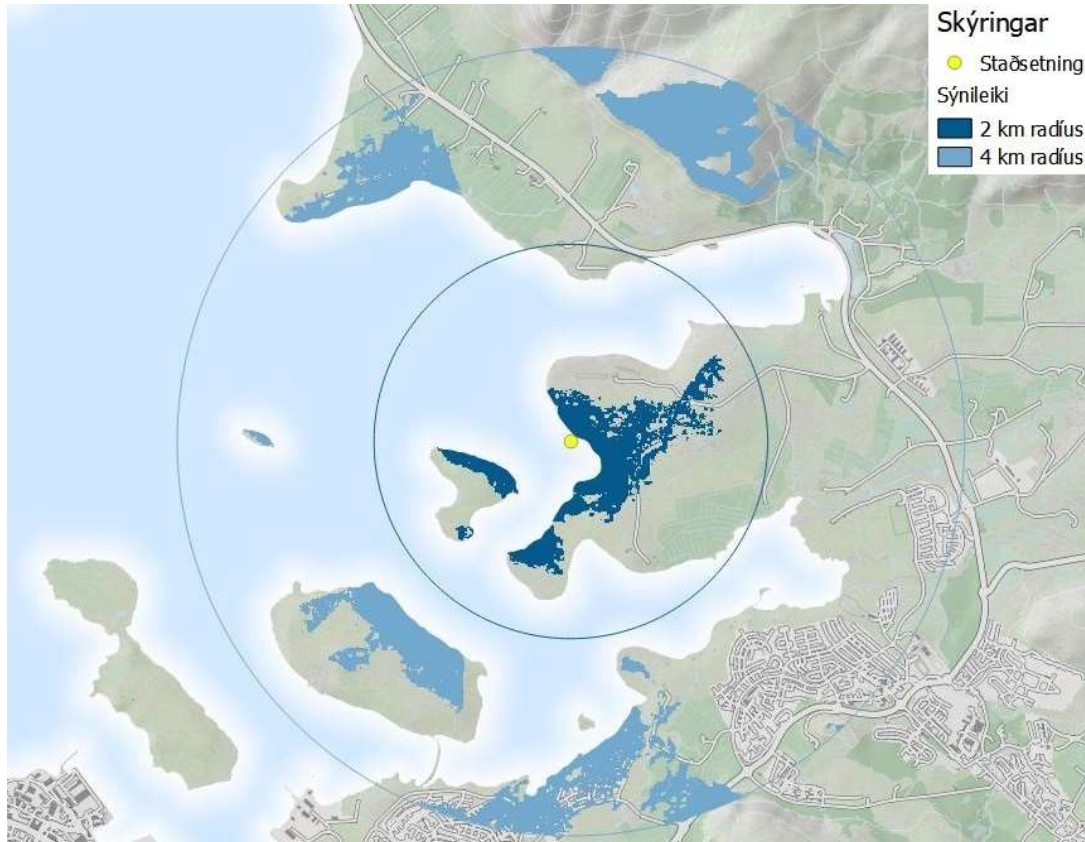
¹³ Upplýsingar af vefnum ferlir.is sjá <http://www.ferlir.is/?id=6930>

¹⁴ Sjá Lögbýlaskrá 31. desember 2011. <http://www.skra.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8146>

Hönnun, 2007). Ofan fjörunnar eru 10-12 m háir sjávarhamrar og síðan brekka frá þeim, eins og sjá má á meðfylgjandi mynd.¹⁵ Fjaran er óröskuð.

Neikvæð sjónræn áhrif yrðu helst innan Álfsness vegna landslagsins í kring. Miklar ásýndarbreytingar yrðu fyrir bæinn Álfsnes en lítið myndi sjást frá byggðum svæðum. Framkvæmdasvæðið myndi sjást vel frá Viðey og af Esjunni en úr í meira en 2 km fjarlægð sem dregur úr áhrifunum.

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu við Álfsnesbæinn.

¹⁵ Prófill unnin úr Borgarvefsjá. Sjá <http://borgarvefsja.revkiavik.is/borgarvefsja/#>

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Svæðið er að mestu óraskað en er ekki talið vera með ríka sérstöðu	
	Útivist	Neikvæð áhrif þegar opið svæði er tekið undir önnur not, en svæðið hefur þó ekki ríkt útivistargildi.	
	Dýra- og plöntulíf	Engar sérstæðar tegundir í hættu en svæðið er óraskað.	
	Sjón Tengingar	Svæðið sést ekki víða að frá landi, byggð er í nokkurri fjarlægð og helstu sjónrænu áhrifin eru á svæði á Álfsnesi, og hluti þeirra svæða er undir starfsemi urðunarstaðar.	
	Menningarminjar	Auðvelt ætti að vera að staðsetja starfsemi þannig að hún hafi ekki áhrif á mannvistarleifar.	
	Mengun/truflun	Bærinn að Álfsnesi er viðkvæmur fyrir hávaða og fokmengun en ekki önnur nálæg svæði.	
	Náttúruvá	Ekki þekkt hætta vegna náttúruvá.	
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Nærsvæði eru ekki viðkvæm fyrir starfsemi.	
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn og starfsemi Björgunar frekar óhentugar vegna landslags og veðurfars.	
	Flutningskostnaður	Svæðið er í nokkurri fjarlægð frá uppbyggingarsvæðum.	
	Grunnkerfi	Nauðsynlegt er að fara í umfangsmiklar framkvæmdir vegna grunnkerfa.	
	Stækkun	Möguleikar á stækkuðu athafnasvæði en aðstæður erfiðar vegna landhalla.	

3.4.6 Við Álfsnesvík

Um mitt ár 2016 setti Björgun fram þann möguleika, í bréfi til skrifstofu eigna- og atvinnuþróunar (SEA) að fyrirtækið fengi lóð undir starfsemi sína á vesturströnd Álfsness (sjá mynd). Svæðið sem Björgun benti á er skilgreint sem opið svæði en erindið var að koma hreyfingu á þá möguleika sem kunna að vera fyrir hendi þar fyrir framtíðarstaðsetningu Björgunar þegar fyrirtækið flytur frá Sævarhöfða. Erindinu var vísað áfram til umhverfis- og skipulagssviðs (USK) sem lagði fram umsögn sína 31. október 2016.

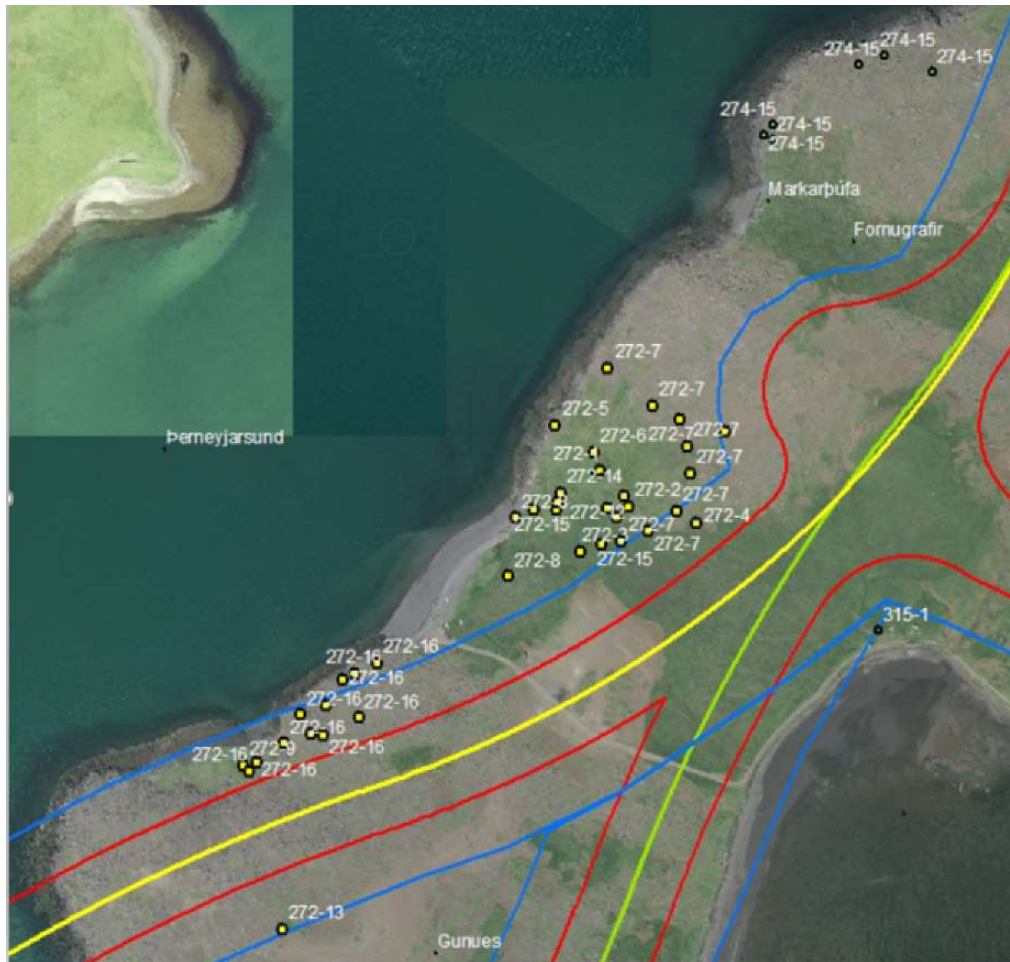
Í umsögn sinni benti USK á að um væri að ræða svæði sem væri að nær öllu leyti óraskað, bæði strandlína, gróðursvæði og búsvæði fyrir dýr og með því að breyta svæðinu í efnisvinnslusvæði fyrir starfsemi Björgunar yrði mikil breyting á svæðinu „með tilheyrandi umhverfisraski og ásýndarbreytingum. Það eitt og sér mælir á móti vali á þessari staðsetningu“. Þó yrði að líta til þess að áætluð lega Sundabrautar væri um þetta svæði og því mögulegt að svæðinu yrði raskað í framtíðinni. Bent var á að norðan við Gunnunes væri nokkuð stórt athafnasvæði Sorpu og þar við er áformuð bygging jarðgerðarstöðvar. Sú uppbygging hefði þó ekki áhrif á strandlínuna. Áður en umsögnin var gefin var haft samband við heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur (HER) sem hafði áhyggjur af hávaða, sjónrænum áhrifum, aukinni umferð, foki, rykmengun og setmengun. Niðurstaða USK var að ef koma eigi til álita að úthluta athafnasvæði fyrir Björgun á svæðinu þá væri æskilegt að hafa það sem næst athafnasvæði Sorpu og þá nyrst á nesinu sbr. meðfylgjandi afmörkun á korti (sjá mynd). Bent væri á þann stað til að takmarka umhverfisrask, þ.m.t. á fuglasvæðum á sunnanverðu Álfsnesi og við Leiruvoginn, auk þess sem hlífa bæri tjörninni sunnan Álfsnesbæjar, ef hægt er.

Svæði sem Björgun óskaði eftir að yrði skoðað fyrir starfsemi sína á Álfsnesi (til vinstri) og svæðið sem bent var á að skoða betur í umsögn umhverfis- og skipulagssviðs til að takmarka umhverfisrask og lágmarka ásýndaráhrif.

Í umsögn sinni leggst USK ekki gegn því að þessi staðsetning sé skoðuð nánar með ofangreinda afmörkun í huga. Um sé að ræða a.m.k. 5 ha svæði og alltaf verði um aðalskipulagsbreytingu að ræða ef tekið yrði jákvætt í erindið á síðari stigum, auk mats á umhverfisáhrifum framkvæmdar og áætlunar.

Hér er tekið undir þá skoðun USK að betra sé að skoða möguleikann á svæði fyrir Björgun norðar og nær athafnasvæði Sorpu en sunnar á Gunnunesi. Á sunnanverðu nesinu lækkar landið og í sundinu má gera ráð fyrir góðu vari fyrir úthafsöldu en sundið er hins vegar grunnt og kallar á verulega dýpkun. Fram hafa komið vísbendingar um að á þessum stað séu margar og merkar fornminjar (Kristján Eldjárn, 1980 og Anna Lía Guðmundsdóttir, 2008) enda er skipalægi gott frá náttúrunnar hendi; malarfjara og láglendislakki í landinu þar innaf. Elstu heimildir um höfn á því svæði við Þerneyjarsund eru frá 14. öld og eru uppi tilgátur um að verslun hafi færst nær Víkinni (Reykjavík) í byrjun 15. aldar. Kristján Eldjárn (1980) taldi miklar líkur á að lendingarstaðurinn og búðirnar hafi verið á þúfnasvæði við hvamm þar sem Sundakot stóð. Voru uppi hugmyndir á 8. áratugnum um að friðlýsa svæðið. Bæjarstæðið og búðasvæði verslunarstaðarins eru einstakar minjar og engar þeim líkar er að finna í nágrenni Reykjavíkur. Í fornleifaskráningu vegna Sundabrautar er mælt til þess að allt svæðið verði rannsakað betur bæði vegna aldurs minjanna og gildis þeirra. Ekki er vitað um hvernig tengsl voru milli verslunarstaðarins við Þerneyjarsund og Sundakots sjálfs enda hefur það ekki verið kannað. Lengra út með strönd Gunnuness eru greinanlegar hringlaga myndanir á loftljósmyndum og er talið að þar séu mögulega fiskibyrgi. Bent er á að athuga þurfi þessa staði betur. Ljóst er að framkvæmdir á þessum stað myndu raska fornminjum mjög verulega og eftir fund með Minjastofnun er ljóst að gera þyrfti ráð fyrir umfangsmiklum og tímafrekum rannsóknum. Þessi kostur er því ófær.

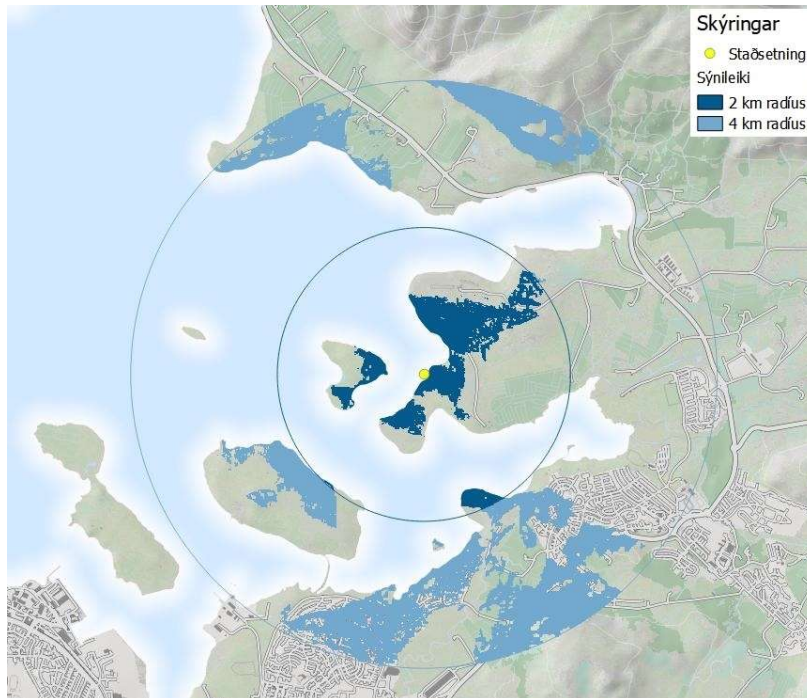

Mynd úr skýrslu Minjasafns Reykjavíkur (nr. 139, 2008) sem sýnir staðsetningu fornleifa á Gunnunesi og legu Sundabrautar.

Norðar á Gunnunesi eru minjar sem taldar eru vera fiskbyrgi, á nokkrum stöðum (auðkennd 274-15 á myndinni hér fyrir ofan). Telja verður að þessar minjar hafi mun minna vægi en þær sem áður var getið og tengjast mögulegum verslunarstað við Þerneyjarsund. Þarna lækkar landið líka inn af lítill vík, þar sem merkt er Markarpúfa á myndinni.

Svæðið er í landi Glóru, sem var hjáleiga frá Álfsnesi. Þar var síðast búið um 1935 og má enn sjá tóftir býlisins. Heimildir eru um búsetu í Glóru í um 200 ár frá 1700-1896 og svo aftur milli 1928-1935. Tóftirnar, túngarður og útihús standa vel og eru vel sýnileg og mynda samfelld minjasvæði (.Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015). Vel á vera hægt að komast hjá því að raska minjunum ef farið verður í framkvæmdir.

Við nánari athugun á þessum stað verður ekki betur séð en að hann henti að mörgu leyti vel fyrir athafnasvæði Björgunar, eins og nánar er lýst í 3. kafla.

Svæði innan tveggja eða fjögurra km fjarlægðar þar sem sjá má 10 m hátt mannvirki sem staðsett yrði á landfyllingu við Þerneyjarsund. Í þessari greiningu er ekki gert ráð fyrir mótvægisáðgerðum til að draga úr sjónrænum áhrifum svo sem mönum eða öðru slíku sem gera má ráð fyrir að verði sett upp.

Landnotkun

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er svæðið skilgreint sem opið svæði og er Sundabraut áformuð í jaðri svæðisins. Handan Sundabrautar er annars vegar landbúnaðarsvæði í landi Víðiness og urðunarstaður Sorpu. Þerney er hverfisvernduð og á náttúruminjaskrá eins og fjölmargar aðrar eyjar á sundunum. Eyjarnar eru lágar og grónar í næsta nágrenni við þéttbýli með varpstöðvum allmargra fuglategunda, eins og segir í náttúruminjaskrá.¹⁶

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

¹⁶ Sjá Náttúruminjaskrá á vef Umhverfisstofnunar <https://www.ust.is/einstaklingar/nattura/natturuminjaskra/sudvesturland/>

Fjöldmenn íbúðahverfi eru nokkuð langt undan og sjónræn áhrif mest frá svæðum á nesinu sjálfu og af sjó. Vinna má með sjónræn áhrif af landi en erfiðara að gera slíkt sjávarmegin. Lítið er um að svæðið sé nýtt til útivistar.

Landslagseiginleikar og sjónrænir eiginleikar

Svæðið er lítið raskað utan þeirra minja sem eru eftir búskap og mögulega verslun. Svæðið er ávalt, fremur lágrent og þar eru engin áberandi landslagseinkenni. Aðstæður við ströndina eru ágætar en vinna þyrfti landið niður í jafna hæð til að fá sem ákjósanlegustu aðstöðu fyrir starfsemina. Neikvæð áhrif yrðu á lítil frá byggðum svæðum og nýta mætti grónar manir til að draga úr áhrifum vegna áskýndar.

Flokkur	Þáttur	Viðfangsefni	Ávinningur
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Svæðið er að mestu óraskað en er ekki talið vera með ríka sérstöðu	
	Útivist	Neikvæð áhrif þegar opið svæði er tekið undir önnur not, en svæðið hefur þó ekki ríkt útivistargildi.	
	Dýra- og plöntulíf	Engar sérstæðar tegundir í hættu en ströndin er óröskuð.	
	Sjóntengingar	Neikvæð áhrif lítil og draga má úr áhrifum.	
	Menningarminjar	Rask á svæðinu getur haft neikvæð áhrif á minjar í grennd við svæðið, fiskibyrgi og minjasvæði við Sundakot og Glóru.	
	Mengun/truflun	Nálæg svæði eru ekki viðkvæm fyrir hávaða og fokmengun	
	Náttúruvá	Ekki þekkt hætta vegna náttúruvár.	
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Starfsemin á ágætlega heima í nálægð við urðunarstaðinn á Álfsnesi.	
	Náttúrulegar aðstæður	Aðstæður fyrir höfn ágætar.	
	Flutningskostnaður	Svæðið er í nokkurri fjarlægð frá uppbyggingarsvæðum.	
	Grunnkerfi	Nauðsynlegt er að fara í umfangsmiklar framkvæmdir vegna grunnkerfa	
	Stækkun	Möguleikar á stærra svæði.	

3.5 Niðurstaða valkosta um staðarval

Í meðfylgjandi töflu eru áhrif vegna mismunandi valkosta fyrir efnisvinnslusvæði fyrir Björgun tekin saman.

- Sundahöfn, Gufunes og Geldinganes koma verst út þegar skoðuð eru áhrif á nálæg svæði, mögulega mengun/truflun og sjónræn áhrif. Fyrir þessi áhrif kemur svæðið við Álfsnesvík best út.
- Náttúrulegar aðstæður eru verstar við Kollafjörð og við Álfsnesbæinn vegna hárra sjávarhamra og öldubrots (sjá mynd í kafla 3.7.5).
- Aðgangur að grunnkerfum er bestur í Gufunesi.
- Áhrif á landslag og útivist eru meiri í Geldinganesi og á Álfsnesi en þau svæði eru þó ekki talin hafa sérstöðu sem dregur úr áhrifunum.
- Stækkunarmöguleikar eru einna mestir í Geldinganesi og á Álfsnesi við Álfsnesvík.

		1. Sundahöfn	2. Gufunes	3. Geldinganes	4. Álfsnes A. Við Kollafjörð	5. Álfsnes B. Álfsnesbærinn	6. Álfsnes C. Við Álfsnesvík
Landslags- og umhverfiseinkenni – viðkvæmni fyrir breytingum	Landslag	Green	Light Green	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
	Útivist	Green	Green	Light Green	Light Green	Yellow	Yellow
	Dýra- og plöntulíf	Green	Green	Green	Green	Green	Green
	Sjóntengingar	Light Green	Red	Light Green	Yellow	Light Green	Light Green
	Meningarminjar	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow
	Mengun/truflun	Red	Red	Light Green	Light Green	Yellow	Light Green
	Náttúruvá	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Aðstæður fyrir höfn	Samspil við nærsvæði	Light Green	Red	Light Green	Light Green	Yellow	Light Green
	Náttúrulegar aðstæður	Green	Green	Green	Red	Light Green	Light Green
	Flutningskostnaður	Light Green	Light Green	Light Green	Yellow	Yellow	Yellow
	Grunnkerfi	Yellow	Light Green	Light Green	Light Green	Light Green	Light Green
	Stækkun	Red	Red	Light Green	Yellow	Yellow	Light Green

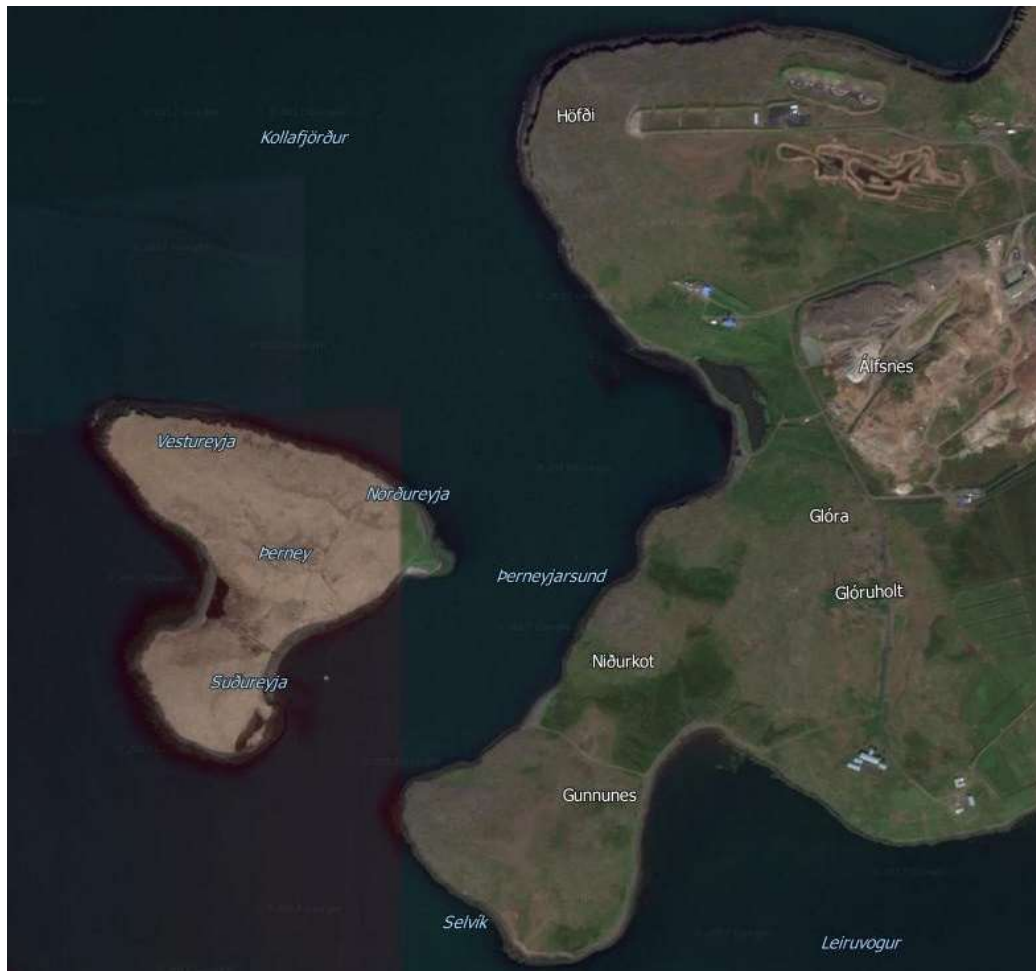
Almennt eru kostir á Álfsnesi/Gunnunesi betri vegna fjarlægðar frá byggð en gera þarf ráð fyrir auknum flutningskostnaði. Staðarval við Álfsnesvík á Álfsnesi virðist fela í sér skynsamlega málamiðlun að virtum þeim áhrifum sem þessi greining nær til.

4 Álfsnesvík og nágrenni, staðhættir, grunnástand og landnotkun

Áður en Reykjavíkurborg ákvað að leggja fram tillögur að breytingum á skipulagi þar sem gert yrði ráð fyrir iðnaðarsvæði í Álfsnesvík, var unnin samantekt (Alta, 2017) um umhverfið þar til að gefa upplýsingar um staðhætti, grunnástand og landnotkun á svæðinu. Hún er birt hér sem hluti af forsendum umhverfisskýrslunnar en samantektin nýtist einnig sem forsendugreining fyrir skipulagsáætlanirnar, auk þess að geta nýst í ferli umhverfismats framkvæmdarinnar. Umfjöllunin hefur verið uppfærð miðað við nýjar upplýsingar um fornminjar en Borgarsögusafn Reykjavíkur gaf út nýja fornleifaskráningu um svæðið í júní 2018 sem unnin var í tengslum við þetta verkefni.

4.1 Landslag og nærsvæði

Álfsnes og Gunnunes eru nes á milli Kollafjarðar og Leiruvogs¹⁷. Ströndin er lágland til suðurs en á norðanverðu Álfsnesi eru sjávarhamrar. Hæsti punktur á nesinu er í 63 m h. y. s. nyrst á nesinu. Yfirborð er ágætlega gróið og skiptast þar á graslendi, mólendi, hálfgróið land og við Víðines eru tún og bithagar. Til vesturs og norðurs er mólendi en til suðurs og austurs er graslendi. Landslag einkennist af lágum melum en í lægðum eru framræst votlendi og tún. Engir lækir renna á yfirborði.

¹⁷ Lýsing á staðháttum styðst við upplýsingar úr greinargerð deiliskipulags urðunarstaðar á Álfsnesi. 26. janúar 2015, upplýsingar af kortavefjunum map.is og ja.is,

Aðkoma að Álfsnesi er frá Þjóðvegi 1, Vesturlandsvegi, sunnan Kollafjarðar. Frá Vesturlandsvegi eru um 2 km að afleggjara að skotæfinga- og akstursvæði sem er nyrst á nesinu. Þar hafa Skotfélag Reykjavíkur og Skotveiðifélag Reykjavíkur aðstöðu til skotæfinga og vélhjólaiþróttaklúbburinn VÍK er þar með aðstöðu fyrir vélhjól, bæði „endouro“ og „motorcross“¹⁸. Þegar áfram er ekið er komið að afleggjara að urðunarstað Sorpu, næst er afleggjari að bænum Álfsnesi og þegar komið er um 4 km frá Þjóðveginum er komið að Glóruholti. Við enda vegarins er bærinn Víðines en á bæjunum Álfsnesi og Víðinesi eru nokkrar byggingar. Að auki eru eldri leifar eftir búsetu á bæjunum Álfsnesi, Glóru (Urðarkoti) og Niðurkoti (Sundakoti) en lítið er til af heimildum um þessi gömlu kot.

Á Álfsnesi eru mannvirki sem sjást víða af, bæði frá Leirvogstungu, frá golfvellingum við Mosfellsbæ, byggð sunnan Leirvogs og af Esjunni. Ofan af Esjunni er urðunarstaðurinn mest áberandi en ásýnd svæðisins er mismunandi þar sem yfirborð þess breytist eftir því sem urðuninni vindur fram. Fjarskiptamastur á Glóruholti sést víða að, byggingar á urðunarstaðnum og byggingar við Víðines norðan við Leirvog.

Á Álfsnesi og Gunnunesi eru engin verndarsvæði, friðlýst svæði eða jarðmyndanir sem njóta sérstakrar verndar. Þar er hins vegar töluvert af skráðum minjum í landi Álfsness, Glóru og Sundakots og eru minjarnar við Sundakot við Þerneyjarsund merkastar af þeim. Í Þerneyjarsundi þótti góð höfn eða skipalægi fyrr á tíð og heimildir eru um að þar hafi verið verslunarstaður. Talið er að við bæjarstæðið Niðurkot (Sundakot) hafi verið verslunarstaður sem sé einn af fyrirrennum Reykjavíkur og eigi að varðveitast eins og hann er (Kristján Eldjárn, 1980).

Á meðfylgjandi korti eru sýnd helstu örnefni á Álfsnesi, Gunnunesi og nágrenni sem er fengið úr kortavefsjá frá Landmælingum Íslands.

¹⁸ Endouro er þolaksturskeppni á vegum og slóðum í náttúrulegu landslagi en motorkross er kappakstur á styttri braut með manngerðum stökkpöllum og beygjum. Upplýsingar um starfsemi Víkur er á vefsíðu félagsins <http://www.motocross.is/felogin/vik/>

Til norðurs er Kollafjörður og Esjan þar skammt undan. Austur af Álfsnesi er byggðin í Mosfellsbæ og suður undan er Leiruvogur með vernduðum leirum og handan vogarins er golfvöllur. Næsti nágranni til vesturs er Þerney en þar er æðarvarp og dvalarstaður fyrir dýrin í Húsdýragarðinum. Í Víðinesinu hefur verið ýmis samfélagsþjónusta, nú síðast sem tímabundið húsnæði fyrir flóttafólk og húsnæðislausa.

Skotæfingasvæði norðan vegarins og vélhjólsvæði sunnan við.

4.2 Jarðfræði

Jarðlög í berggrunnum á Álfsnesi eru öll frá kvartertíma og skiptast því á í jarðlagastafnum þykkar móbergsmýndanir frá jökulskeiðum og hraunlagabelti frá hlýskeiðum (Ingvar Birgir Friðleifsson og Valgarður Stefánsson, 1975). Slíkur stafli getur innihaldið mikið vatnsmagn, og gerðar hafa verið rannsóknir á grunnvatni á Álfsnesi til að athuga hvort þar sé heitt eða kalt vatn sem væri nýtanlegt. Niðurstöður hafa sýnt að efnainnihald vatnsins er óvenjulegt og þess vegna „er grunnvatnið á Álfsnesi ekki hæft til notkunar sem kalt neysluvatn frá náttúrunnar hendi. Það er heldur ekki æskilegt til annarra nota, þar sem það þarf að fara um lagnakerfi,“ (Ásbjörn Einarsson, 2009).

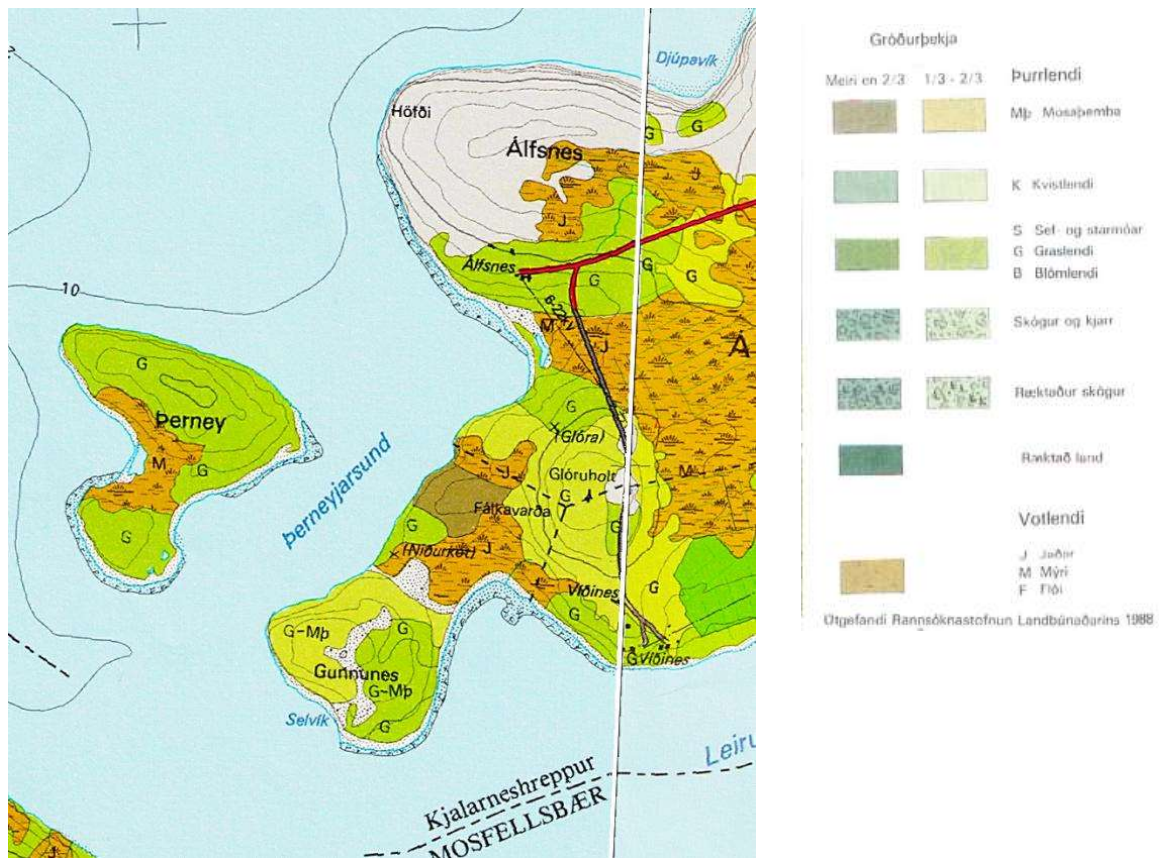
Rúmlega 1 km þykkur jarðlagastafli er rofinn ofan af berggrunnum á láglandinu við Kollafjörð og þar suður af. Eftir þetta rof rann hraun ofan af Mosfellsheiði yfir láglandið og myndar hraunið mestallt Álfsnesið ofan sjávarmáls og ef til vill 10-30 metra niður fyrir sjávarmál vestan til á nesinu. Neðan við grágrýtið tekur við gamli berggrunnurinn og er þar væntanlega að finna blágrýtishraun efst, svipuð þeim, sem sjást í farvegi Mógilsár. Ekki er hægt að segja með vissu hversu þykk hraunlagabeltið er en viðnámsmælingar benda til þess að það nái ekki meira en 100 m niður fyrir yfirborð sjávar í landi Víðiness. Þar fyrir neðan skiptast á þykk móbergslög og væntanlega þynnri hraunlagabelti. Neðan við 1000-1200 m dýpi tekur svo væntanlega við nær óslitinn hraunlagastafli.

Hluti af jarðfræðikorti fyrir höfuðborgarsvæðið.

4.3 Gróðurfar

Á gróðurkorti frá Rala frá 1988 sem unnið var í 1:25.000, má sjá hvernig gróðursamfélög á Álfsnesi skiptast. Melur á hábungunni er orðinn gróinn og mýrarsvæði eru nokkur. Fjörur eru ekki miklar til vesturs en austast eru nokkrar malarfjörur. Annað er grasmói.

Hluti af gróðurkorti Rala frá 1988, Viðey 1613 III NV 1:25000.

Sumarið 2008 var ráðist í athuganir á fuglum og gróðri fyrir Sorpu(Jóhann Óli Hilmarsson og Ólafur Einarsson, 2009). Athugunarsvæðið er á næstu mynd (bleik lína) og nær það að hluta yfir fyrirhugað

framkvæmdasvæði Björgunar. Sá hluti sem ekki var rannsakaður í þessari rannsókn virðist keimlíkur þeim sem þegar hefur verið kortlagður. Í ágrípi greinargerðarinnar segir svo um gróðurfar:

Gróðurfar á athugasvæðinu telst ekki einstakt á landsvísu, gróðurfélög sem skráð voru teljast vera algeng á landsvísu, merkilegust þótti urð sem er á utanverðu Álfsnesi og votlendi neðan við Álfsnesbæinn. Ekki fundust neinar plöntur sem skráðar eru á valista, hvorki háplöntur né lágplöntur. Kattarjurt fannst við tjörnina neðan við Álfsnesbæinn, hún er sjaldgæf á sunnanverðu landinu, laugbrúað fannst þar nærri, hún er sjaldgæf utan Suðvesturlands.

Á Álfsnesi og Gunnunesi er votlendi á nokkrum svæðum en mikið af votlendi sem áður var hefur verið ræst fram með skurðum og er nú uppþornað. Votlendi skiptir máli á þann hátt að kolefni er bundið í jarðvegi og gróðurleifum án þess að súrefni komist að vegna vatnsins. Votlendi bindur kolefni í vefjum plantna sem þar vaxa og falla að hausti ofan í vatnið en á móti losnar nokkurt metan við

rotnun gróðurleifanna. Mestu máli skiptir hins vegar að ef vatnið hverfur, t.d. við framræingu, þá á súrefni greiðan aðgang að kolefni í jurtaleifunum og það leiðir til hægfara bruna þar sem súrefnisatóm bindast kolefninu og frá jarðveginum losnar CO². Mælingar benda til þess að við þurrkun votlendis megi búast við að 15 - 30 tonn af CO² losni úr hverjum hektara, þá aðallega úr efstu lögum jarðvegsins. Dýpi votlendisins hefur þá óveruleg áhrif.

Á innrauðri mynd sem fengin er af vef Landmælinga Íslands má sjá hvar gróður er mestur en hann kemur fram með skærrauðum lit.

Innrauð mynd af Álfsnesi og Gunnunesi. Gróður kemur fram með skærrauðum lit. Af vef Landmælinga Íslands.

Samkvæmt náttúruverndarlögum nr. 60/2013 er votlendi sem er stærra en 20.000 m² eða 2 ha verndað og ber að forðast að raska votlendi nema ef brýna nauðsyn beri til. Náttúrufræðistofnun hefur kortlagt votlendi sem fellur undir sérstaka vernd viskerfa og jarðminja samkvæmt 61. grein

laga um náttúruvernd og birt í kortasjá.¹⁹ Eftirfarandi kort er úr þessari kortasjá. Appelsínugul svæði eru votlendi yfir 2 ha, græn svæði eru Leirur, blá eru sjávarfitjar og appelsínugulur punktur í Álfsnesvík, út frá tjörninni sem þar er, er volgra með 10-25°C heitu vatni.

Skjáskot úr kortasjá Náttúrufræðistofnunar Íslands um sérstaka vernda náttúruyfyrirbæra skv. 61. grein laga um náttúruvernd.

¹⁹ Sjá vefsíðu Náttúrufræðistofnunar um sérstaka vernd náttúruyfyrirbæra <https://www.ni.is/midlun/utgafa/kort/serstok-vernd>

4.4 Fuglar

Í ágripi skýrslu um gróðurfar og fugla á Álfsnesi frá 2009 (Jóhann Óli Hilmarsson og Ólafur Einarsson, 2009), sbr. umfjöllun um gróðurfar, segir svo um fuglalíf, en í rannsókninni er hluti fyrirhugaðs framkvæmdasvæðis rannsakað:

Fuglalíf í Álfsnesi er nokkuð fjölbreytt. Einn staður stendur uppúr, en það er tjörn við botn Nesvíkur, neðan við bæinn í Álfsnesi. Fuglalíf er fjölskrúðugt á tjörninni og í mýrlendi umhverfis hana, sem og á malarkambi milli tjarnar og sjávar. Þar ala grágæsir, stökkendur, urtendur og æðarfugl unga sína. Vaðfuglar sækja að tjörninni til fæðuleitar og óðinshonar verpa líklega við tjörnina. Þar hafa sést sjaldæfar tegundir eins og gargönd.

Í nesinu milli Nesvíkur og Djúpuvíkur, svo og í klettum við austanverða Djúpuvík, er talsvert fýlavarp, auk þess verpa þar æður, grágæs, teista, svartbakur, sílamáfur, auk algengra mófugla. Ein hrafnshjón eiga óðal á þessu svæði.

Mófuglar eru einkennandi fyrir aðra hluta athugunarsvæðisins. Hrossagaukur og stelkur eru tíðastir í votlendi og graslendi, en heiðlóa í mólendi. Brandugla er líklegur varpfugl á Háheiði.

Mikið af máfum sækir á öskuhaugana í Álfsnesi. Mest er af sílamáfi, en svartbakur er og algengur, sérstaklega á veturna. Meindýraeyðir Borgarinnar drepur nokkur þúsund máfa á ári á hauginum.

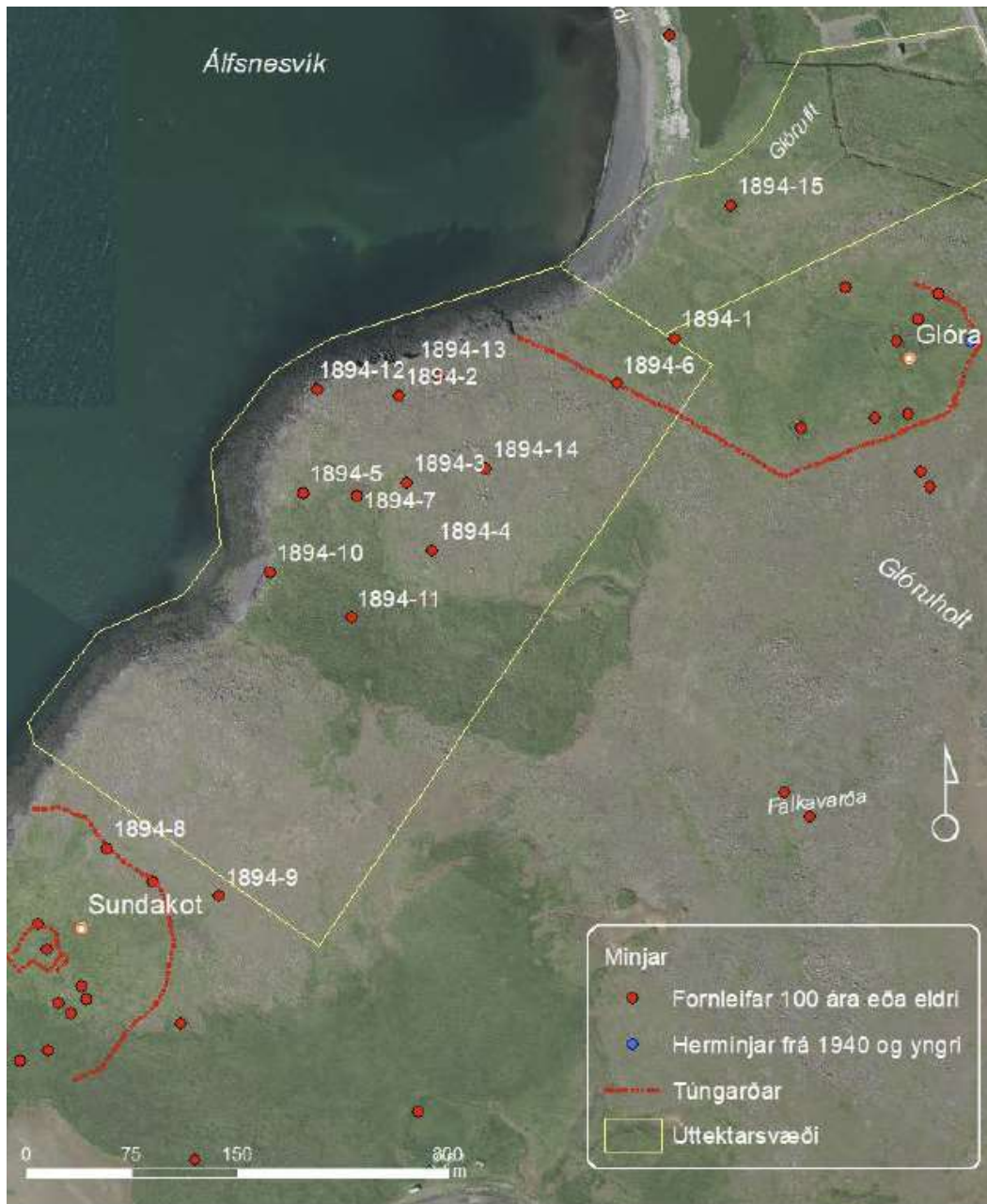
Eitthvað er um æðarvarp á sunnanverðu Gunnunesi og í Þerney.

4.5 Fornminjar og saga

Fornleifaskráning hefur farið fram á vestanverðu Álfsnesi. Farið var vel yfir svæðið og fyrri rannsóknir í fornleifaskráningu í mati á umhverfisáhrifum 2. áfanga Sundabrautar (Anna Lísu Guðmundsdóttir, 2008.) og þegar kannaðir voru staðarvalkostir vegna athafna- og iðnaðarsvæðis Sorpu (Sindri Ellertsson Csillag, 2008). Báðar þessar rannsóknir eru frá árinu 2008. Í þessum rannsóknum voru teknar saman upplýsingar um þá staði sem hafa að geyma fornleifar og aðrar yngri menningarminjar. Þar sem svæðið er óbyggt að stórum hluta hefur fornleifum lítið verið raskað.

Samkvæmt lögum eru allar fornleifar friðhelgar og verndaðar gegn hvers kyns raski nema með leyfi Minjastofnunar Íslands. Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa. Friðhelgað svæði er 15 m umhverfis þekktar fornleifar og skal það merkt og afmarkað á meðan á framkvæmdum stendur. Vinnusvæði skulu afmörkuð til að koma í veg fyrir rask eða skemmdir á fornleifum í samræmi við 2. mgr. Laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Verði vart við áður óþekktar fornleifar skal gert hlé á framkvæmdum og fundurinn tilkynntur Minjastofnun Íslands í samræmi við 2. mgr. 24. gr. laga nr. 80/2012. Ef ekki er hægt að tryggja öryggi minja/rústa þá þarf að leita álits Minjastofnunar.

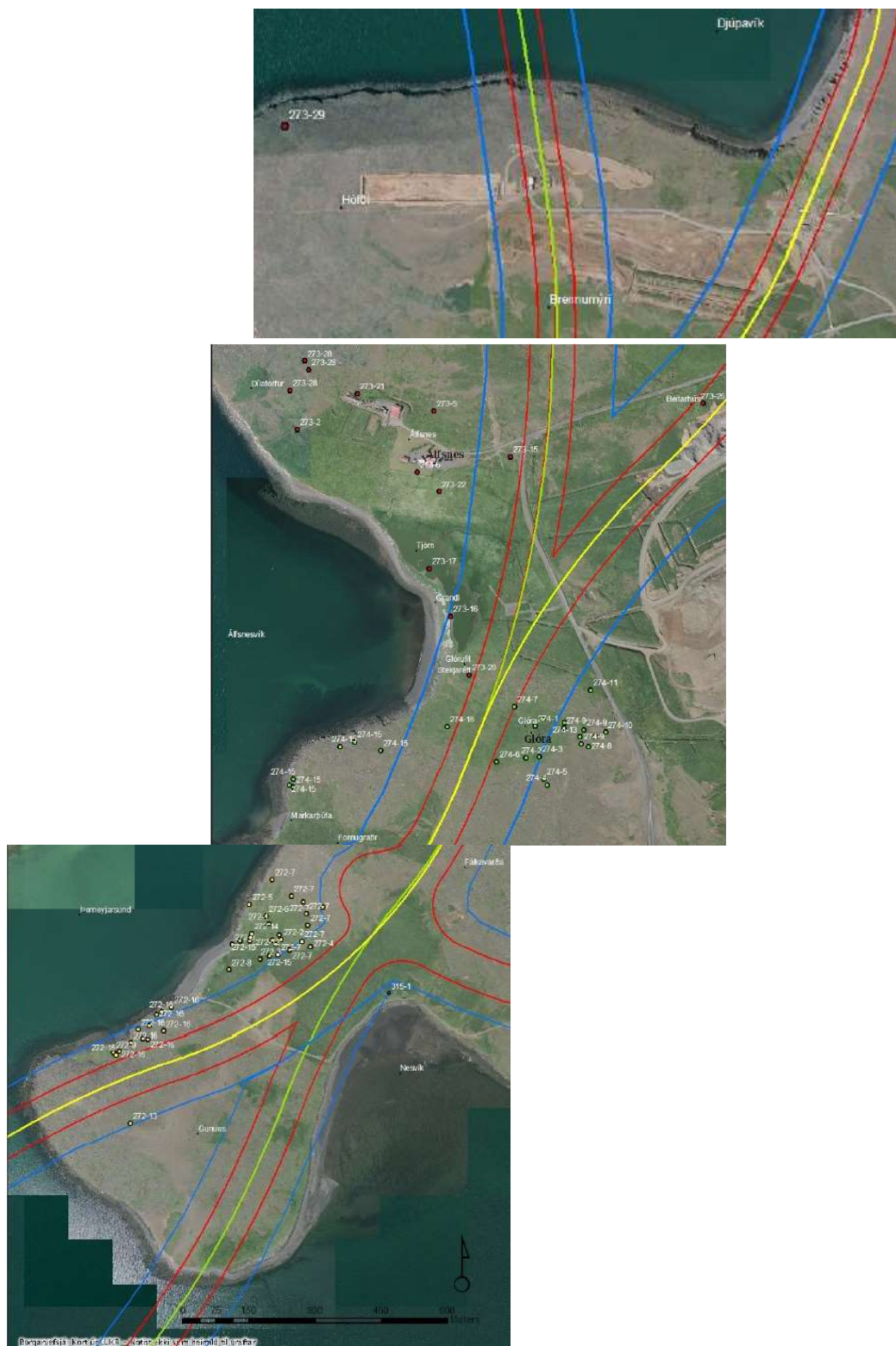
Borgarsögusafn hefur nú lokið við fornleifaúttekt (Borgarsögusafn, 2018) á athugunarsvæði við Álfsnesvík Fornleifaskráningin byggir á tveimur eldri skráningum sem gerðar voru 2008: Mati á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. eftir Önnu Lísu Guðmundsdóttur og Fornleifaskráninguvegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesi í Reykjavík eftir Sindra Ellertsson Csillag. Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir unnu að vettvangsskráningu í október 2017 og maí 2018, og samhliða var unnið að heimildarannsóknum, úrvinnslu gagna og skýrslugerð.

Skráðar fornleifar á úttektarsvæðinu.

Landsvæðinu hefur lítið verið raskað í gegnum tíðina fyrir utan lagningu girðinga og búfjárbeit síðustu áratuginna. Enginn vegur liggur að þessu svæði en suðaustan við svæðið er áætluð lega Sundabrautar. Minjar sem eru innan rannsóknarsvæðisins voru mældar og ljósmyndaðar en listi yfir aðrar minjar sem þekktar eru í nágrenninu og tilheyra þessum jörðum fylgir með. Á úttektarsvæðinu er að finna merkar sjávarútvegsminjar, leifar af fiskbyrgjum og búsetuminjar. Við mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar árið 2008 var það mat Önnu Lísu Guðmundsdóttur að minjasvæði í Glóru væri einstakt og einkum vegna þess að þar er að finna óraskaða minjaheild. Þá eru skreiðarbyrgin á Glóruholti einstök. Anna Lísa taldi Glóru vera góðan fulltrúa fyrir hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur og að fáir staðir státi af svo heillegum minjum sem sýna heilt bæjarstæði. Minjasvæði býlisins Sundakots og búðasvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund eru einnig einstakar minjar og eiga engar líkar í

Reykjavík, bæði hvað varðar aldur og menningarlegt gildi minjanna. Yfirlit yfir allt svæðið sem var skráð í undirbúningi vinnu vegna Sundabrautar og má sjá á eftirfarandi myndkortum á næstu síðu (Anna Lísu Guðmundsdóttir, 2008).

Staðsetning fornleifa við Álfsnes (rauðir punktar), Glóru (grænir punktar) og Sundakot (gulir punktar).

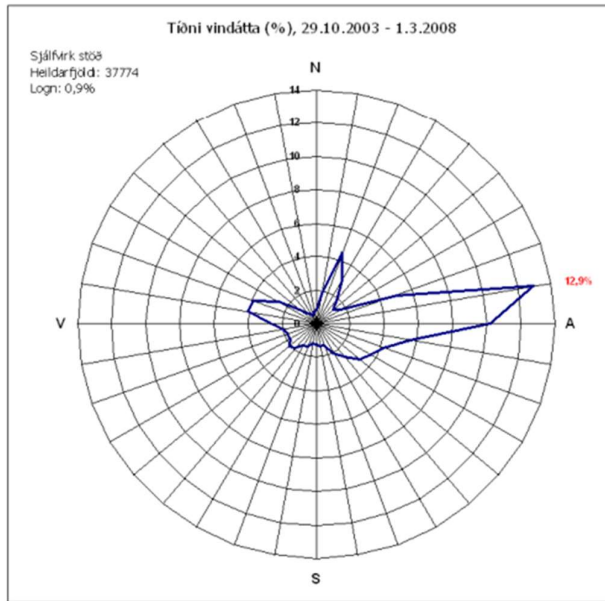
4.6 Veðurfar

Álfsnesið vestan- og norðanvert er að stærstum hluta hrjóstrugt land og ekki þekkt fyrir veðursæld (Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030). Af þeim sökum er svæðið ekki talið ákjósanlegur staður fyrir íbúðarbyggð eða blandað byggð. Veðurstöð er í Álfsnesi (V112/97) og er staðsett á norðanverðu nesinu í um 37 m hæð yfir sjávarmáli. Veðurstöðin hefur skráð veðurfarsögu á þessum stað frá 2003 (Veðurstofa Íslands, 2008). Auk vindáttar og vindhraða er skráður vindhviður, lofthiti, loftraki, úrkoma og sólargeislun. Til að hlaða rafgeyma sem knýja stöðina eru notaður vindrafall. Veðurgögn eru skráð á 10 mínútna fresti. Sorpa er núverandi eigandi stöðvarinnar og eru mæligögn frá stöðinni vistaðar á vefsíðunni <http://vista.is/vedur/> en eingöngu aðgengilegar með lykilorði.

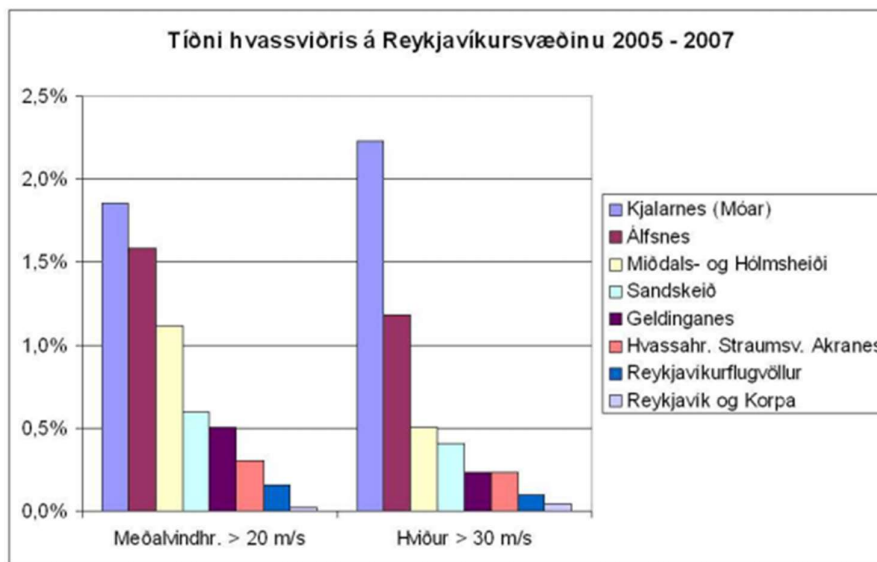

Staðsetning veðurstöðvar. Loftmynd frá Google.

Árið 2008 tók Veðurstofa Íslands saman greinargerð um veðurfar í Álfsnesi (Veðurstofa Íslands, 2008). Þar kemur fram að meðalhiti á Álfsnesi er flesta mánuði ögn hærri en í Reykjavík og að austanátt er algengasta vindáttin. NNA-átt er hvössust og tíðni hvassviðris og storma er margfalt meiri á Kjalarnesi og Álfsnesi en víðast annars staðar á höfuðborgarsvæðinu. Vindur er að jafnaði mun hægari í Reykjavík en á nesjunum við Esjuna, þá einkum í suðaustanátt. Á Álfsnesi og sunnanverðu Kjalarnesi er það aðeins norðanáttin sem sker sig úr hvað varðar tíðni mikils vindhraða í hviðum, en í öðrum vindáttum kemur ekki fram verulegur munur. Megin veðurþunginn er í norðanátt þó austanáttin sé algengasta vindáttin. Mögulegt er að minnka vindáhrif með því að koma upp skjólbelum til að skýla fyrir austan áttinni. Möguleikar til að skýlast vindi aukast töluvert á Álfsnesi eftir því sem lengra kemur frá Esjunni. Eftirfarandi veðurfarsgögn eru úr greinargerð Veðurstofunnar um veðurfar á Álfsnesi (Veðurstofa Íslands, 2008).

Vindrós sem sýnir allar mælingar á vindi á Álfsnesi frá 29. október til 1. mars 2008.

Tíðni hvassviðra eftir veðurstöðvum á sunnanverðum Faxaflóa árin 2005-2007.

4.7 Sjórinn

4.7.1 Botndýralíf

Vegna fyrirhugaðrar landfyllingar og hafnargerðar í Þerneyjarsundi var ákveðið að kanna botndýralíf á framkvæmdasvæðinu (RORUM og Rannsóknarsetur Háskóla Íslands á Suðurnesjum, 2019).

Niðurstaða þeirrar könnunar er helst að „botndýrasamfélög í Þerneyjarsundi eru tegundaauðug en þéttleiki er fremur lítill. Ekki fundust sjaldgæfar tegundi á svæðinu og ekki er líklegt að svæðið sé á einhvern hátt sérstakt hvorki fyrir Faxaflóa eða landið allt“. Tekin voru tvö botnsýni á fyrirhuguðu landfyllingarsvæði og tvö sýni þar sem fyrirhugað er að dýpka fyrir siglingarennu. Á hverri stöð voru tekin þrjú sýni til að rannsaka lífríki á botni og eitt sýni til að skoða kornastærð. Botngerð var fjölbreytt, ýmist harður botn, sendinn, með mól og smásteinum eða fínna seti. Engin tegund af

botndýrum var ráðandi eða áberandi algengust. Þéttleikinn var mun minni en áður hefur fundist á svæðinu og á öðrum svæðum í Faxaflóa, sem er líklega vegna þess að athugunarsvæðið er á litlu dýpi og svæðið líklega frekar óstöðugt vegna öldugangs. Þéttleikinn var á bilinu 1220-2667 einst/m², flestar voru tegundirnar 54 á stöð en fæstar 32.

Nokkuð mörg rannsóknarverkefni hafa áður verið unnin á lífríki hafsbotns á svæðinu t.d. í tengslum við rannsóknir vegna áformaðrar Sundabrautar og vegna urðunar sorps. Í mörgum þessara rannsókna hefur komið í ljós að setið á botninum er fínkorna og lífríki gróskumikið. Fram hefur komið að ekki hefur verið talin sérstök ástæða til verndar eða varðveislu þessa lífríkis (Mannvit, 2008). Í tengslum við umhverfismat vegna náma Björgunar á hafsbotni í Kollafirði var unnin rannsókn á botndýralífi og einnig hefur Harfrannsóknarstofnun unnið samantekt vegna mögulegra áhrifa vegna efnistöku af botni.

Fyrir liggur rannsókn frá Líffræðistofnun Háskóla Íslands, frá 1991 um botndýralíf í Þerneyjarsundi (Guðmundur Víðir Helgason og Jörundur Svavarsson, 1991). Sú rannsókn var gerð í tengslum við fyrirhugaða urðun sorps á Álfsnesi en þá var fyrirhugað að afrennsli urðunarstaðarins væri í Þerneyjarsundið, sem svo síðar hefur orðið. Botn sundsins er að stórum hluta fínn skeljasandur en sandurinn verður leðjubornari eftir því sem dýpi eykst. Þéttleiki botndýra var um 5700 einstaklingar á fermeter, sem er ekki eins mikið og fundist hefur annars staðar, t.d. í Eiðsvík eða Viðeyjarsundi. Tegundafjöldi var hins vegar nokkuð mikill eða 54 tegundir á stöð að meðaltali.

Þá liggja einnig fyrir rannsóknir um botndýralíf við mynni Leiruvogs (Jörundur Svavarsson, 1999). Svæðið sem rannsakað var er suðvestur af Gunnunesi. Þar voru tekin sýni af botndýralífi á fimm stöðvum, til að kanna hvers kyns lífríki er til staðar, leggja mat á náttúruverndargildi viðkomandi svæðis og á áhrif fyrirhugaðrar framkvæmdar á lífríkið.

Helstu niðurstöður voru þær að samfélag á botni við mynni Leiruvogs er nokkuð fábreytt og einsleitt. Tegundafjöldi er lítill og svipaður og fundist hefur á grunnu vatni í Skerjafirði og í Dýrafirði, en minni en fundist hefur víðast á aðeins dýpra vatni. Þar er ekki að finna tegundir sem eru einstæðar, þegar litið er til svæðisins í heild eða til grunnsvævis við Ísland. Í ljósi ofangreinds megi því fullyrða að verndargildi lífríkisins á botni við mynni Leiruvogs sé lítið.

Rannsóknir hafa farið fram á umhverfi urðunarstaðar Sorpu bæði fyrir og eftir að starfsemi hófst. Tekin hafa verið sýni úr grunnvatni úr fjórum borholum og úr sjó og niðurstöður eftir skoðun þeirra hafa sýnt að engin merki eru um að sigvatn frá urðunarstaðnum hafi haft áhrif á efnainnihald vatns í borholum á svæðinu eða á sjávarsýni (Ásbjörn Einarsson, 2009).

4.7.2 Laxfiskar

Minni Leiruvogs liggur við Þerneyjarsund, en í voginn renna Leiruvogsá, Kaldakvísl og Úlfarsá. Lax og sjóbirtingur hafa verið veiddir í Leiruvogsá og Úlfarsá. Engin á er á Álfsnesi. Fiskar ganga upp Leiruvoginn og seiði fara þar um á leið sinni frá á og út á sjó. Samkvæmt Guðna Magnúsi Eiríkssyni hjá Fiskistofu, þá staldra seiði jafnan stutt við land á ferð sinni frá ám út á sjó sbr. skýrslu frá Veiðimálastofnun frá desember 2002 (Veiðimálastofnun, 2002).

Hafrannsóknarstofnun hefur fyrir Reykjavíkurborg unnið að rannsókn á farleiðum laxfiska um ósasvæði Leirvogsár.²⁰ Tilefnið er annars vegar framkvæmdir við Elliðaárósa þar sem koma á ný landfylling fyrir blandaða byggð og hins vegar framkvæmdir við Álfsnesvík vegna athafnasvæðis fyrir Björgun. Gagnasöfnun er lokið og er unnið að úrvinnslu.

Á meðfylgjandi mynd má sjá staði þar sem sett voru hlustunardufl sem að nema merki frá seiðum sem höfðu verið merkt. Ekkert laxaseiði og fáir sjóbirtingar komu inn í hlustunarsvið dufls á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði við Álfsnes. Hlutfallslega dvelja laxfiskar mjög stuttum tíma innan hlustunarsviðs dufls á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði við Álfsnes. Þarna er því ekki meginleið seiða frá Leirvogsá.

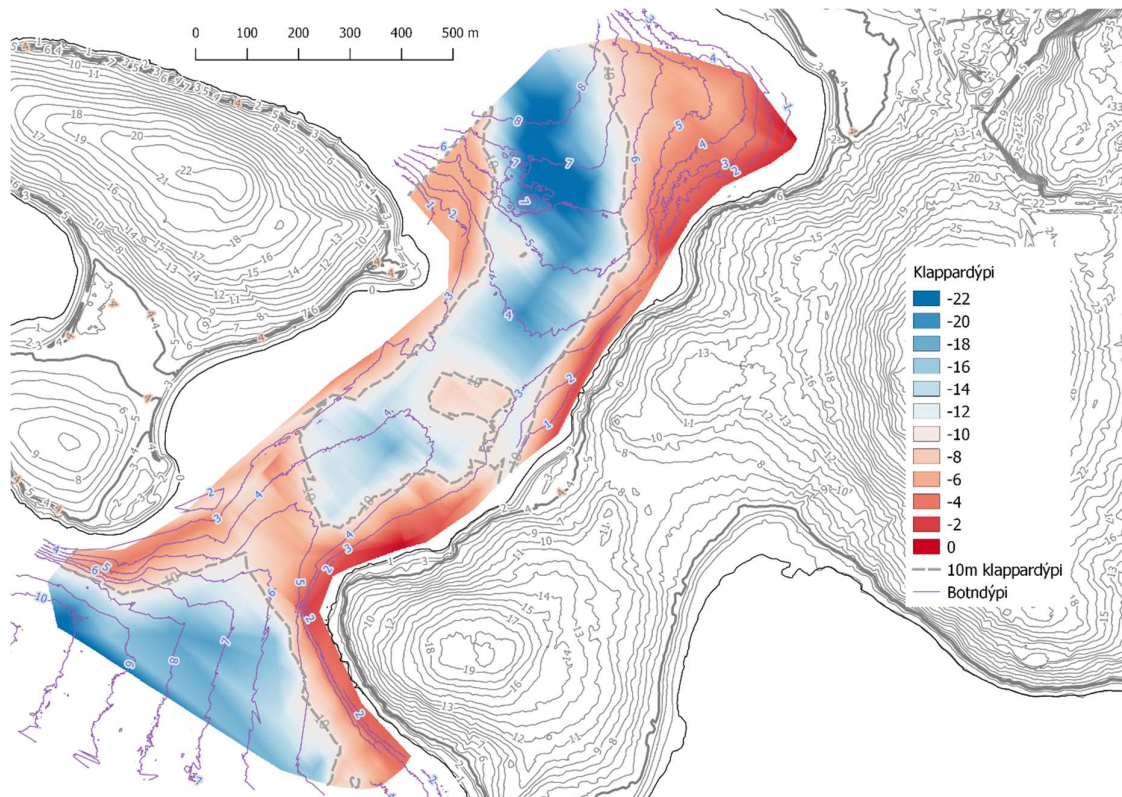
Staðsetning á duflum sem að námu merki frá seiðum sem höfðu verið merkt í rannsókn á farleiðum laxfiska.

4.7.3 Dýpi

Dýpi og setlagabykktt í Álfsnesvík og Þerneyjarsundi var mæld sérstaklega vorið 2017 vegna áforma um nýtt athafnasvæði Björgunar á þessum slóðum (Kjartan Thors, 2017). Með því að bæta setlagabykktt við botndýpið fæst dýpi á klöpp. Við athugun á staðarvalskostum þarf að tryggja að skipgengt sé að athafnasvæðinu en sá möguleiki er fyrir hendi að dýpka ef þess þarf, með því að dæla seti upp af hafsbótuninum. Miðað er við 7 metra dýpi til botns á stórstraumsfjöru og að auki þarf 3 metra til að reka niður stálþil. Viðlegukantur þarf því að vera þar sem 10 metrar að lágmarki eru niður á klöpp.

Niðurstaða þessara mælinga er að víðast hvar við vesturströnd Gunnness er hægt að dýpka nægilega til þess að mynda viðlegukant ef gert er ráð fyrir fyllingu sem nær út yfir grynstu klappir við ströndina. Slík fylling þyrfti að ná um 50-100 metra út fyrir ströndina við strönd Gunnness en lengra í Álfsnesvíkinni sjálfri. Styðsta fjarlægð á 10 m klappardýpi er 58 m frá ströndinni.

²⁰ Friðþjófur Árnason og Hlynur Bárðason, 2019. Elliðaár og Leirvogsá – Farleiðir laxfiska á ósasvæðum. Kynning á fundi í Ráðhúsi Reykjavíkur 17. maí 2019.

Dýpi á klöpp er sýnt með litarskyggingu og 10 metra dýpi á klöpp, miðað við stórstraumsfjöruborð, dregið fram með grárrí brotinni línu. Á landi er 4 metra hæðarlína, miðað við meðalsjárstöðu, sýnd með þykkari grárrí línu en gert er ráð fyrir að vinnsluplan verði í þeirri hæð. Jafndýpislínur sjávarbotns sjást ofan á litarskyggingunni.

4.7.4 Straumlíkan

Fyrir liggur straumlíkan af Faxaflóa hjá Vatnaskilum (Vatnaskil, 2006). Líkanið afmarkast af strandlengjunni frá Sandgerði á Reykjanesi að Malarrífi á Snæfellsnesi og línu þvert yfir flóann frá Malarrífi að Sandgerði. Fyrir liggur að reiknað hefur verið straumlíkan af Leiruvogi og Kollafirði sem nær yfir framkvæmdasvæðið, en það hefur meðal annars verið nýtt til að kanna áhrif Sundabrautar á strauma á svæðinu. Þá eru til öldusveigjureikningar fyrir Álfsnes frá Siglingastofnun (2009), auk minnisblaðs Vegagerðarinnar (2018) með uppfærðum öldufarsútreikningum sem unnið hefur verið að beiðni Björgunar.

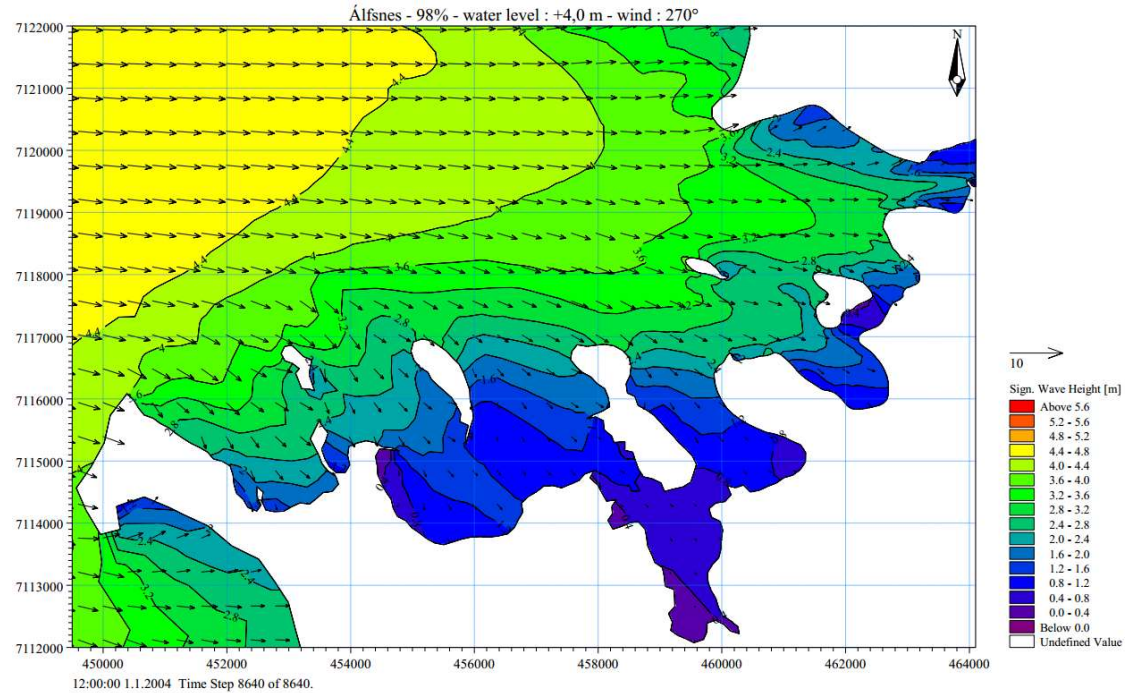
Ráðgert er að skoða öldufarsútreikninga, bæði úthafsöldu og vindöldu og setja inn á kort af fyrirhugaðri hafnaraðstöðu. Settar verða nýjar dýptarmælingar af sundinu milli Þerneyjar og Álfsness inn í dýptargrunn og skoðað hvort sú mæling breyti niðurstöðum. Þá verður straumlíkan fyrir svæðið uppfært og lagt mat á hvort breytingar á straumum séu líklegir til að hafa áhrif á sjávarbotn eða strönd. Niðurstöður verða birtar í frummatsskýrslu fyrir umhverfismat framkvæmdarinnar, en útreikningar eru í vinnslu hjá verkfræðistofunni Vatnaskilum.

4.7.5 Öldufar

Siglingastofnun (nú Siglingasvið Vegagerðarinnar) gaf árið 2009 út skýrslu um öldusveigjureikninga fyrir Álfsnes (Siglingastofnun, 2009). Skýrslan var unnin fyrir Faxaflóahafnir og sýnir öldumyndir af sunnanverðum Faxaflóa, sundunum við Reykjavík og við Álfsnes. Miðað var við SV-öldu og V-vind. Fram kemur að vesturströnd Álfsnessins, frá Álfsnesvík yfir í Kollafjörð, er töluvert opin fyrir

úthafsöldu en um leið og komið er sunnar í Álfsnesvíkina er ölduálagið minna og eðlilega minnst í Perneyjarsundinu.

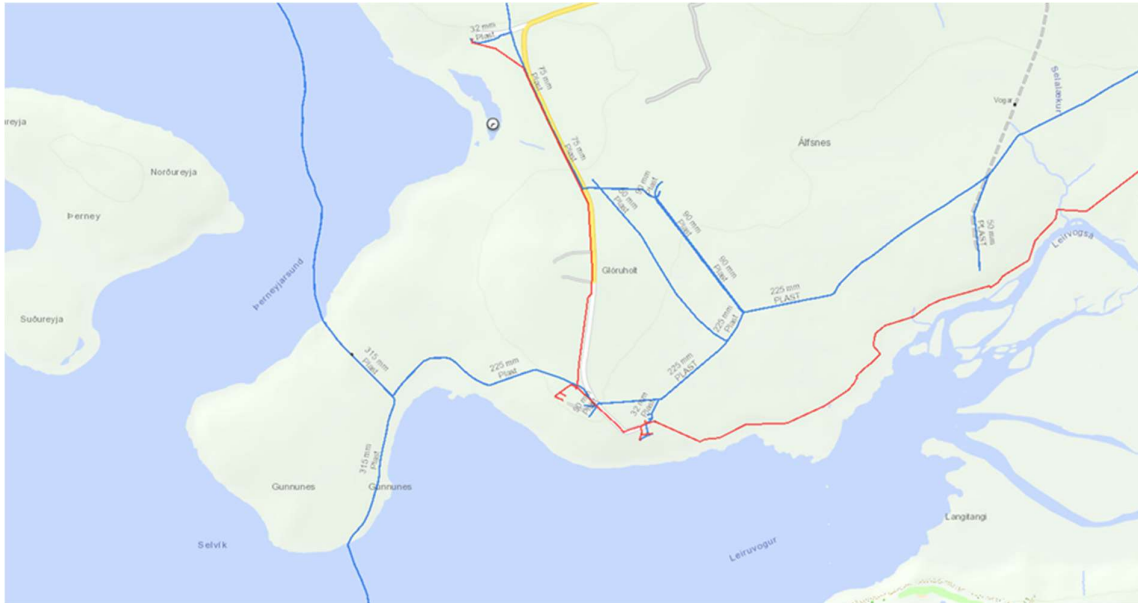
Almennt gildir að norður- og vesturströnd eyja og nesja á sundunum er opin fyrir úthafsöldu en hún minnkar verulega þegar komið er inn á milli þeirra og nær meginlandinu.

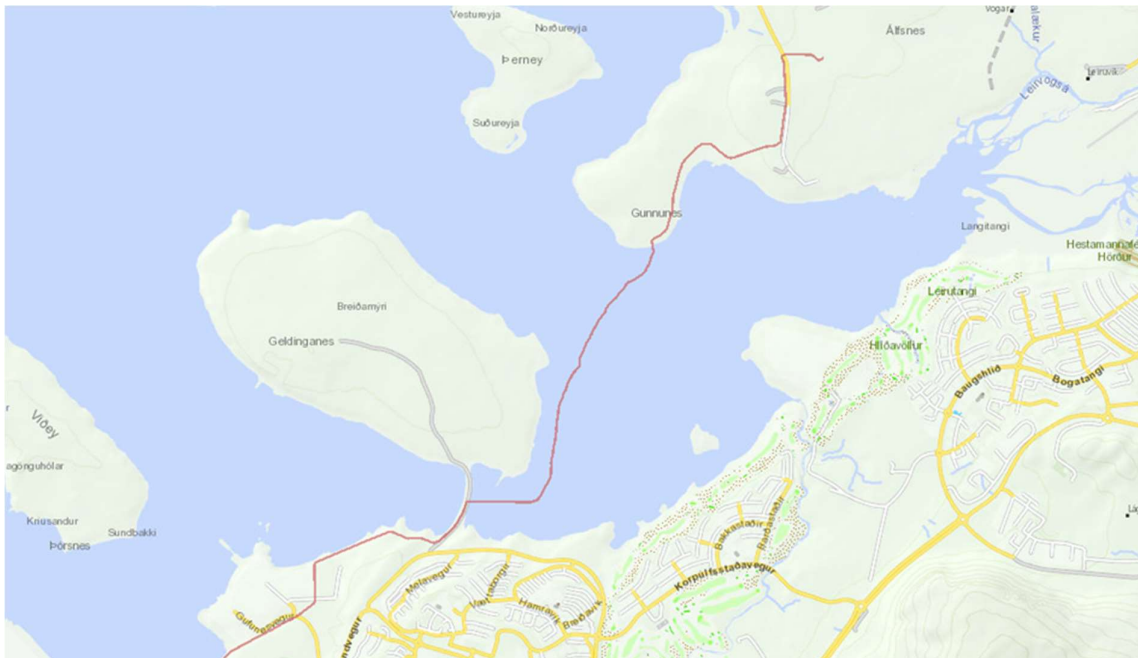
Hæð kenniöldu við 98% mörk stærðardreifingar í vestanátt.

4.8 Grunnvatn og veitur

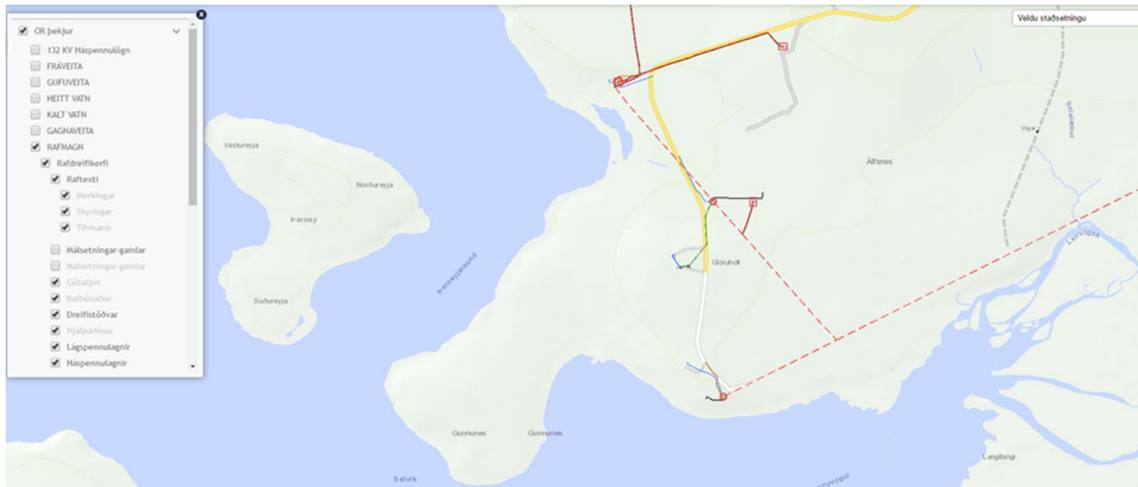
Kaldavatnslögn liggur um Gunnunes frá Leiruvogi yfir í Perneyjarsund. Samkvæmt upplýsingum frá Veitum er möguleiki að tengjast þessari lögn til að afla vatns fyrir vinnslu Björgunar. Þá liggur gaslögn frá urðunarsvæðinu á Álfsnesi að Bíldshöfða og rafstrengir að sorpuðunarsvæðinu, Álfsnesbænum og á Víðisnes.

Úr vefsjá OR: Bláar línur eru kalt vatn, rauðar línur eru heitt vatn.

Úr vefsjá OR: Gaslögn

Úr vefsíðu OR: Rafmagn

Í aðalskipulagi Reykjavíkur er sagt frá því að leggja þurfi nýtt rafdreifikerfi frá nærliggjandi aðveitustöðvum til að geta þjónað nýjum sérhæfðum atvinnusvæðum innan borgarmarkanna svo sem á Esjumelum og á Álfsnesi. Núverandi aðveitustöð við Esjumela á Kjalarnesi kann að verða stækkuð með sama hætti í samræmi við þróun byggðar og atvinnustarfsemi á Álfsnesi. Hækkun aðveituspennu í 132 kV er því líkleg á Kjalarnesi og í Mosfellsbæ á síðasta hluta skipulagstímabilsins. Þá er gert ráð fyrir nýrri vatnslögn á Álfsnesi á skipulagstímabilinu (sjá kort á næstu síðu).

Engar fráveitulagnir eru á Álfsnesi sem tengjast meginkerfi fráveitunnar í Reykjavík. Fráveita frá starfsmannaöstöðu Sorpu er leidd í rotþró í samræmi við reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólp. Rigningar- og afrennslisvatn frá gas- og jarðgerðarstöð, sem verið er að fara að byggja, verður leitt um olíuskilju með sandfangi til safngeymis, þaðan sem því verður dælt upp í núverandi urðunarreinarnar.²¹ Vatnið sígur niður í urðunarreinarnar og lífræn efni í því

Mynd 13: Vatnsveita á vegum Orkuveitu Reykjavíkur (bindandi stefna).

²¹ Breyting á deiliskipulagi urðunarstaðar í Álfsnesi“ greinargerð dags. 26. janúar 2015 <http://skipulagsaaetlanir.skipulagsstofnun.is/skipulagvefur/DisplayDoc.aspx?itemid=20635651258098413357>

brotna niður með loftfirrtri gerjun og mynda viðbótarhauggas en vatninu er safnað og veitt til sjávar um núverandi sigvatnslögn frá urðunarstaðnum.

4.9 Landnotkun í aðalskipulagi

Í aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 er ráðgert að fella niður iðnaðar- og athafnasvæðið við Ártúnshöfða og flytja þaðan starfsemi Björgunar. Í aðalskipulaginu er lagt til að starfsemin verði flutt á nýtt hafnar- og iðnaðarsvæði á Álfsnesi eða á viðeigandi svæði utan Reykjavíkur. Svæðið við Kollafjörð, merkt I2/H6/E5 (sjá kort á næstu síðu) kemur ekki vel út úr kostamati (sjá kafla 2.8) sem framtíðarstaðsetning fyrir Björgun. Aðstæður fyrir höfn og starfsemi Björgunar eru sérstaklega óhentugar, bæði vegna landslags og verðurfars. Fara þyrfti í miklar sprengingar á strandberginu, sem rís þar hátt, til að búa til vinnusvæði, bæta við landfyllingum og aðkoma að svæðinu er vandkvæðum háð. Þá yrði nauðsynlegt að fara í dýrar og umfangsmiklar framkvæmdir vegna grunnkerfa.

Á iðnaðar-, hafnar- og efnisvinnslu svæðinu á norðanverðu Álfsnesi (I2/H6/E5) er gert ráð hafnsækinni iðnaðarstarfsemi sem er landfrek og krefst vinnslusvæðis utanhúss. Gert er ráð fyrir lítilli höfn við Kollafjörð (H6) en annars er iðnaðarstarfsemi ríkjandi landnotkun á svæðinu. Heimildir eru í aðalskipulagi fyrir uppbyggingu á 50.000 m² af atvinnuhúsnæði en þar af er gert ráð fyrir 25.000 m² á skipulagstímabilinu. Mögulegt er að opna framtíðar efnistökusvæði í tengslum við þróun iðnaðarsvæðisins og hafnar við Kollafjörð. Efnistaka á svæðinu (E6) gæti t.d. nýst vegna framkvæmda við Sundabraut og gæti í heildina tekið til um 200.000 m² svæðis og falið í sér verulega lækun á landi. Ekki eru forsendur til að fara í framkvæmdir þarna vegna hafnsækinnar starfsemi, nema ef til stendur að flytja þangað umfangsmikla starfsemi og um leið þyrfti að nýta grjótið sem til myndi falla.

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030

Samkvæmt aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030²² er Álfsnesið að sunnanverðu að mestu skipulagt sem landbúnaðarland (L). Á miðju nesinu er stórt iðnaðarsvæði þar sem Sorpa er með starfsemi sína (I5) en þar fyrir norðan gert ráð fyrir Sundabraut eftir Gunnunesinu, yfir Álfsnesið og þaðan yfir

²² Sjá aðalskipulagið á vefsíðu borgarinnar <http://reykjavik.is/thjonusta/adalskipulag-reykjavikur>

Kollafjörð. Norðan við Sundabraut er gert ráð fyrir blandaðri landnotkun með iðnaðarsvæði (I2), hafnarsvæði (H6) og efnisnámi (E5). Þar er í dag skotæfingasvæði. Með ströndinni er er gert ráð fyrir gönguleið umhverfis Álfsnes er skilgreint opið svæði sem og innan um aðra landnotkunarreiti.

Landbúnaðarsvæðið á Álfsnesi (L) er hluti af landbúnaðarsvæðum Reykjavíkur sem eru á Kjalarnesi, undirlendi á nesjunum og undir hlíðum Esju. Í aðalskipulaginu er talað um mikilvægi þess að virða og vernda Kjalarnesið sem landbúnaðarsvæði og dreifbýli.

Strandlengjan og svæði norðan á Álfsnesinu umhverfis iðnaðarsvæðið eru opin svæði (OP). Stefna er sett um að mikilvægt sé að tryggja aðgengi almennings að svæðum með útivistargildi og taka frá þau svæði sem hafa mest verndargildi. Álfsnes hefur lítið útivistargildi vegna núverandi starfsemi og þar eru væntanlegar miklar ásynðarbreytingar vegna samgöngumannvirkja, iðnaðarhafnar og iðnaðarsvæðis.

Núverandi sorpförgunarsvæði fyrir höfuðborgarsvæðið er á Álfsnesi (I5). Þar hefur verið gert deiliskipulag²³ og í því kemur fram að á svæðinu er tekið á móti alls um 120.000 tonnum af böggudum úrgangi á ári og hafa nú þegar um 25 ha lands verið nýttir til urðunar. Markvisst skal dregið úr urðun úrgangs og samkvæmt starfsleyfi sem er í gildi til 2030, skulu öll ákvæði um heimildir fyrir urðun á svæðinu falla úr gildi í lok árs 2020. Unnið er að byggingu gas- og jarðgerðarstöðvar fyrir lífrænan úrgang, á svæðinu er hauggasi safnað um holur í úrgangsstaflanum auk þess sem óvirkur úrgangur þ.e. úrgangur sem breytist ekki verulega líf, efna- eða eðlisfræðilega svo sem múrbrot, gler og þ.h. er sett í fyllingar. Á opnu svæði milli iðnaðarsvæðisins og sjávar er sigvatni (rigningarvatni) veitt til sjávar eftir að það hefur verið hreinsað í settjörn, en þar er í deiliskipulagi gert ráð fyrir lögnum, settjörn, skurðum og smáhýsum fyrir búnað. Starfsemi gas- og jarðgerðarstöðvar og Sorpu getur haldið áfram eftir að urðun lýkur í Álfsnesi.

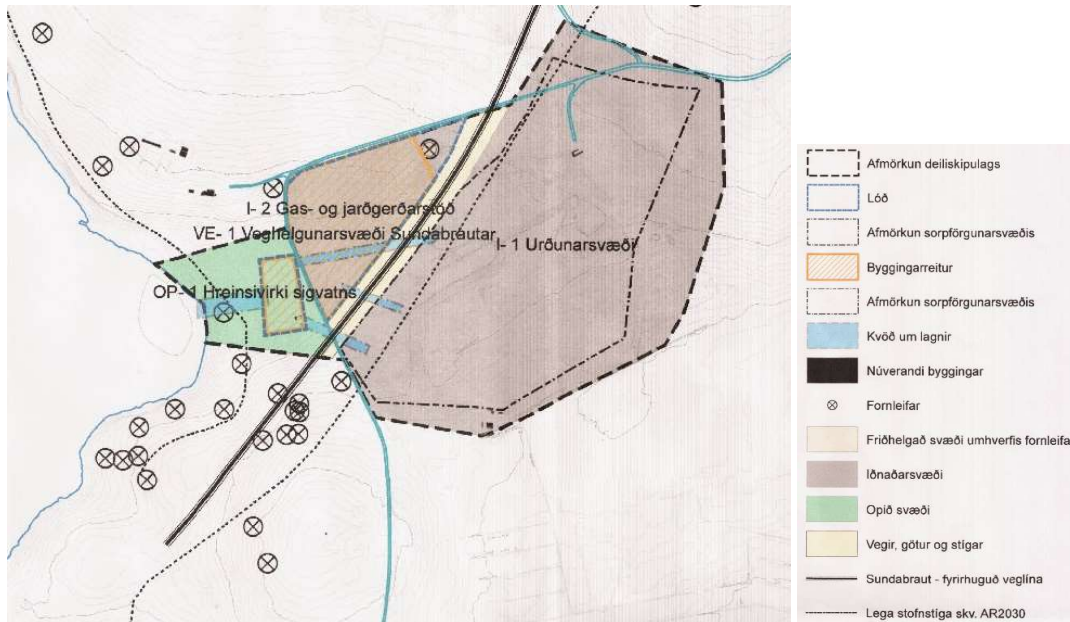
4.10 Samgöngur

Gert er ráð fyrir að hægt sé að ráðast í gerð Sundabrautar á skipulagstímabili aðalskipulags Reykjavíkur, en 2. áfangi fer um Gunnunes og Álfsnes frá Geldinganesi. Vegna óvissu um tímasetningu framkvæmda hefur ekki verið unnið í því að fá endanlega niðurstöðu um legu og útfærslu brautarinnar og umhverfisáhrif mismunandi valkosta. Skipulag Sundabrautar verður tekið til endurskoðunar þegar fyrir liggja áform um framkvæmdatíma brautarinnar en aðalskipulagið gerir ráð fyrir veglínu fyrir Sundabraut á uppdrætti.

Fjöldi þeirra sem fara um Álfsnes mun snarbreytast þegar Sundabraut verður tekin í gagnid og eins og bent er á í aðalskipulagi Reykjavíkur er Álfsnes norðan- og vestanvert mjög sýnilegt frá væntanlegri Sundabraut og byggð í Kjalarnesi. Því er mælt til þess að uppbygging sem er inni á aðalskipulagi við Kollafjörð verði felld inn í náttúrulegt landslag eins og kostur er til að draga úr ásynðaráhrifum.

Í deiliskipulagi urðunarstaðar á Álfsnesi er sagt frá því að gert sé ráð fyrir að heimreið að Víðisnesi af Víðisnesvegi nr. 4540 leggist af þegar Sundabraut kemst í gagnid. Þá verði aðkoma að Víðisnesi um Sundabraut og þá muni Sorpa geta nýtt hluta hins aflagða vegar fyrir sína starfsemi.

²³ Breyting á deiliskipulagi urðunarstaðar á Álfsnesi. 26. janúar 2015. Greinargerð.

Sorpa bs. Urðunarstaðurinn í Álfsnesi. Deiliskipulagsbreyting staðfest 15.04.2015

4.11 Stefna í svæðisskipulagi og landskipulagsstefnu

Í svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins²⁴ er sett fram markmið um að samstarf sveitarfélaganna um hagkvæma byggðaþróun verði eftir. Sveitarfélögin skuli til að mynda leita hagkvæmra lausna í samstarfi við nágrannabyggðir um úrlausn efnistöku- og efnislosunar eins og annarra mála sem lúta ekki landfræðilegum mörkum. Til að svo verði muni SSH kalla eftir að stofnað verði til formlegs samráðs landshlutasamtaka á suðvesturhorninu um sameiginleg hagsmunamál, og þar á meðal efnisvinnslu og efnislosun. Í samræmi við stefnu svæðisskipulagsins er æskilegt að Reykjavík hafi samstarf við nágrannasveitarfélögin þegar leitað er hagkvæmra lausna um efnistöku og efnislosun. Á Álfsnesi eru vaxtarmörk þéttbýlis dregin utan um iðnaðarsvæði urðunarsvæðis Sorpu og hafnar- og iðnaðarsvæðið við Kollafjörð. Vaxtarmörk eru ekki dregin í kring um efnisvinnslu og efnistökusvæði á höfuðborgarsvæðinu.

Í landskipulagsstefnu²⁵ er fjallað um gæði hins byggða umhverfis. Því er beint til sveitarfélaganna að við skipulagsgerð skuli sérstaklega hugað að gæðum útivistarsvæða með það að markmiði að hvetja til hreyfingar, útiveru og náttúruupplifunar. Stuðla eigi að heilnæmu umhverfi með viðeigandi ráðstöfunum varðandi t.a.m. hljóðvist og loftgæði. Sérstaklega skuli hugað að umhverfisvænum lausnum s.s. sjálfbærar ofanvatnslausnir og aukna nýtni við auðlindanotkun.

Í þeim hluta landskipulagsstefnu sem fjallar um skipulag á haf- og strandsvæðum segir að skipulagsákvæðanir um staðbundna nýtingu á haf- og strandsvæðum skuli byggjast á vistkerfisnálgun og stuðli þannig að viðhaldi vistkerfa og sjálfbærri nýtingu auðlinda.

²⁴ Höfuðborgarsvæðið 2040 sjá hér http://ssh.is/images/stories/Hofudborgarsvaedid_2040/HB2040-2015-07-01-WEB_Undirritad.pdf

²⁵ Landskipulagsstefna 2015-2026 sjá hér http://www.landsskipulag.is/media/pdf-skjol/Landsskipulagsstefna_2015-2026_asamt_greinargerd.pdf

4.12 Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar

Með staðfestingu loftslags- og loftgæðastefnu Reykjavíkur í september 2009²⁶ setti borgin sér heildarmarkmið um losun gróðurhúsalofttegunda fyrst sveitarfélaga á Íslandi. Í júní 2016 var stefnan endurskoðuð og sett fram aðgerðaráætlun til að ná fram kolefnishlutleysi Reykjavíkurborgar árið 2040. Aðgerðaráætlunin nær til ársins 2020 og verður endurskoðuð á um 5 ára fresti.

Í framhaldi af samkomulagi loftslagsfundar Sameinuðu þjóðanna í París í desember 2015 skipaði borgarstjóri pólitískan stýrihóp þann 7. janúar 2016. Hópurinn skilaði endurskoðuðum drögum að loftslagsstefnu Reykjavíkur 21. júní 2016.

Hlutverk hópsins var að endurskoða og marka pólitíska stefnu um tímasett markmið og aðgerðaráætlun á grundvelli tillagna starfshóps um aðlögun vegna loftslagsbreytinga, samþykkrar stefnumörkunar og skuldbindinga borgarinnar. Einnig var hópnum ætlað að gera tillögu um ný töluleg markmið um losun gróðurhúsalofttegunda í Reykjavíkurborg og einnig í rekstri Reykjavíkurborgar með áherslu á að til lengri tíma litið verði nettólosun gróðurhúsalofttegunda engin.

Markmið Reykjavíkurborgar er að verða kolefnishlutlaus fyrir árið 2040 og mun aðlagast að loftslagsbreytingum með vistvænum og mannvænum hætti.

Í skýrslunni er settur fram listi yfir samfélagslegar aðgerðir til ársins 2020 ásamt aðgerðum til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Bent er á að einn helsti áhrifavaldurinn við losun gróðurhúsalofttegunda eru samgöngur. Vegna aukinna framkvæmda innan borgarmarkanna, húsbygginga, vegagerðar og þéttingu byggðar er þörf á jarðefni til uppbyggingar á sama tíma og flytja þarf jarðefni frá athafnasvæðum. Hugmyndir hafa verið uppi um að nýta Geldinganesið sem námu og flytja jarðefni þaðan sjóleiðis. Setja þurfi þessar áætlanir í umhverfismat og vinna áfram í skipulag. Settur er upp listi af aðgerðum Reykjavíkurborgar í loftslagsmálum og fjallar ein aðgerðin um grjótnám og efnisvinnslu í Geldinganesi og önnur um að gerð verði skógræktaráætlun fyrir Geldinganes. Árangur af aðgerðunum verður metinn á 5 ára fresti.

- Unnin verður áætlun til að stytta vegalengdir og draga úr umferð vegna flutnings jarðefna vegna byggingaframkvæmda. Auknir sjóflutningar koma til greina. Í þessu skyni verði unnið umhverfismat á frekara grjótnámi og jarðefnavinnslu í Geldinganesi.

- Unnin verði skógræktaráætlun fyrir Geldinganes og Kjalarnes, meðal annars m.t.t. skjólmyndunar og framtíðarsýnar um nýtingu og skipulags svæðisins. Þar fái skólar, stofnanir og fyrirtæki borgarinnar reiti til gróðursetningar og kolefnisjöfnunar á starfsemi sinni.

²⁶ Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar:

http://reykjavik.is/sites/default/files/skjol_borgarstjornarfundur/drog_ad_loftslagsstefnu_reykjavikurborgar.pdf

4.13 Náttúruvernd

Afmörkun hverfisverndaðra svæða og svæða á náttúruminjaskrá í og við Álfsnes má sjá hér á korti.²⁷ Viðey, Leiruvogur og Þerney eru bæði hverfisvernduð og á náttúruminjaskrá.

Vernduð svæði við sundin.²⁸

Leiruvogurinn í Mosfellsbæ er á náttúruminjaskrá og er svæðinu lýst svo: „ (1) Óshólmar Leirvogsár, ásamt strandlengju, fjörum og grunnsævi út að Blikastaðakró og Gunnunesi. (2) Fjölbreytilegur strandgróður, lífríkar fjörur, mikið fuglalíf.“²⁹ Um svæðið gilda eftirfarandi skilmálar úr aðalskipulagi Mosfellsbæjar³⁰:

Ákvæði:

- Ekki skal raska jarðmyndunum.
- Ekki er leyfð framræsla votlendis.
- Skógrækt skal halda í lágmarki.
- Stuðla skal að bættu aðgengi fyrir fótgangandi vegfarendur.
- Þar sem aðstæður leyfa skal stuðla að umhverfisfræðslu með skiltum og fræðslustígum.
- Mannvirkjagerð er takmörkuð innan svæðisins en gert er ráð fyrir að um það liggja göngu- og reiðstígar. Stígar skulu fyrst og fremst vera malarstígar nema um sé að ræða meginstíga á aðalskipulagi og skulu þeir falla vel að landi.

Að auki er norðurfjara Geldinganes, Eiðsvík, Eiðið og ströndin og hafsvæðið undan Víkurhverfi og Staðarhverfi hverfisvernduð samkvæmt aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030, á grunni þess að þar eru fjölbreyttar, óspilltar og lífríkar fjörur. Þá er Geldinganes sagt eini varpstaður stormmáfs á

²⁷ Gögn frá Umhverfisstofnun.

²⁸ Höfuðborgarsvæðið 2040 – Náttúra og útivist. Fylgirit með svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2015-2040. Sjá http://www.ssh.is/images/stories/Hofudborgarsvaedid_2040/Fylgirit_8_nattura_utivist_greinargerð-efrir_auglysingu.c.pdf

²⁹ Sjá gögn úr Náttúruminjaskrá <https://www.ust.is/einstaklingar/nattura/natturuminjaskra/>

³⁰ Aðalskipulag Mosfellsbæjar 2011-2030. Stefna og skipulagsákvæði. Umhverfisskýrsla.

höfuðborgarsvæðinu en heimildir úr umhverfismati vegna grjótnámsins segja að máfurinn hafi horfið um 1986.

Aðalskipulagið gerir ráð fyrir að á hverfisvernduðum svæðum skuli skilgreindir þættir í náttúrufari og lífríki njóta forgangs við gerð deiliskipulags viðkomandi svæða. Svæðin skulu vera aðgengileg fólki á látlausan hátt svo sem með stígum og upplýsingaskiltum en allri mannvirkjagerð skal haldið í lágmarki.

Mörk hverfisverndaða svæðisins sjást á eftirfarandi korti úr aðalskipulaginu.

Svæði á náttúruminjaskrá (n) og hverfisvernduð svæði (h) við sundin innan Reykjavíkur (Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030)

Um hverfisverndaða svæðið í Þerney gilda almenn ákvæði sem eru í gildi um hverfisvernd eyjanna á sundunum:

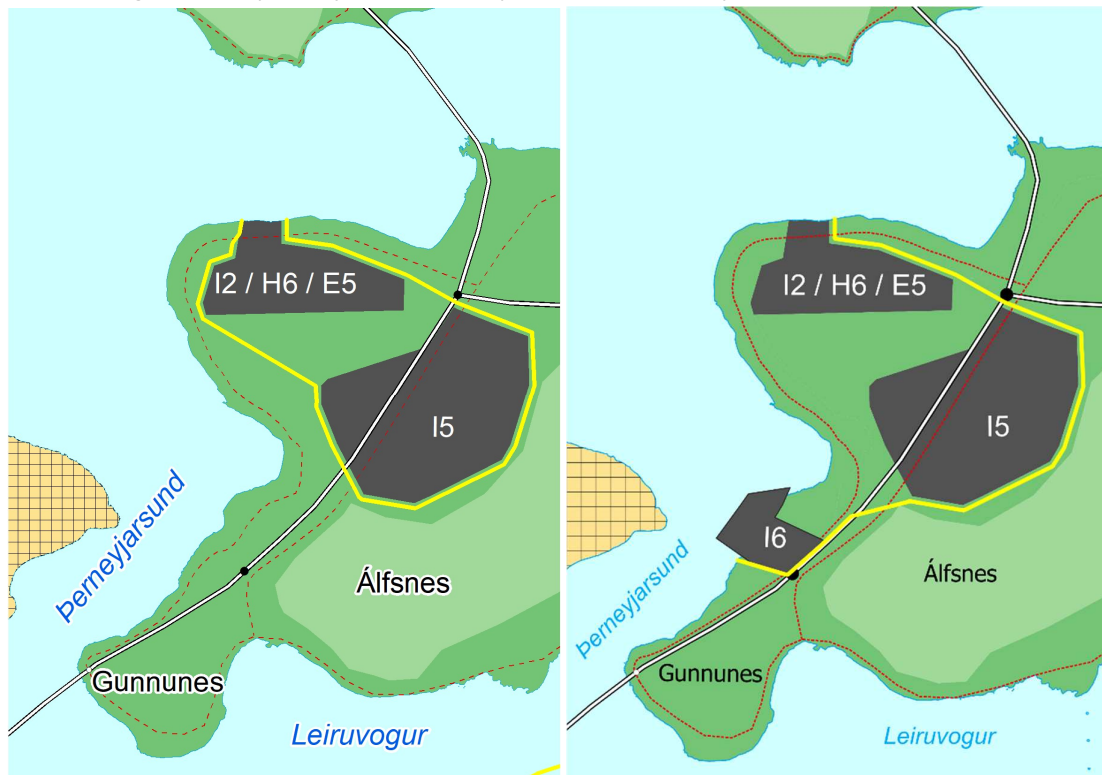
E – Eyjarnar, 3 km² – landnotkun: Opin svæði til sérstakra nota (OP). Stærstu eyjar á Sundunum eru Akurey, Engey, Viðey og Þerney. Eyjarnar eru skilgreindar sem óbyggð svæði nema Viðey sem er skilgreind sem opið svæði til sérstakra nota.

Áhrifasvæði frá mögulegri starfsemi Björgunar í Álfsnesvík er ekki líkleg til að hafa áhrif á hverfisvernduð svæði í Blikastaðakró (H9) eða á strönd Geldinganes.

5 Mat á áhrifum

5.1 Efni breytingartillagna á aðalskipulagi og svæðisskipulagi

Í tillögu að breytingu á aðalskipulagi er afmarkað nýtt iðnaðarsvæði í Álfsnesvík og í breytingu á svæðisskipulagi er vaxtarmörkum þéttbýlis höfuðborgarsvæðisins breytt til samræmis þannig að afmörkunin nái yfir nýtt iðnaðarsvæði, tjörnina í Álfsnesvík og ströndina við Álfsnesbæinn og byggingar á bænum, en þær eru nýttar fyrir starfsemi Sorpu. Breytingarnar má sjá á meðfylgjandi korti þar sem vaxtarmörkin eru sýnd sem gul lína og undirlagið er aðalskipulag Reykjavíkur. Tillagan byggir á kostamati þar sem bornir voru saman fjölmargir valkostir um staðsetningu fyrir þessa starfsemi og er vísað í þá umfangllun frammar í þessari umhverfisskýrslu.

Kortið til vinstri sýnir vaxtarmörk svæðisskipulagsins og aðalskipulag á Álfsnesi fyrir breytingu og kortið til hægri sýnir vaxtarmörk svæðisskipulagsins og afmörkun 16 á aðalskipulagsguppdrætti eftir breytingu.

Annars vegar er svæði við Álfsnesvík (16) ráðstafað í aðalskipulagi undir atvinnuuppbyggingu með tilheyrandi mannvirkjagerð, sem mun hafa áhrif á landslag og yfirbragð svæðisins, ásýnd frá núverandi byggð, núverandi og framtíðar landnotkun, samgöngur, náttúrufar og minjar. Hins vegar er í svæðisskipulagi gerð breyting á vaxtarmörkum sem færir það svæði og svæðið í nágrenni Álfsnesbæjarins inn fyrir vaxtarmörk þéttbýlis.

Við mat á líklegum áhrifum þessara breytinga á landnotkun er stuðst við sömu nálgun og í umhverfismati þessara skipulagsáætlana. Þar voru skilgreindir umhverfisþættir og viðmið fyrir þá sem byggðu m.a. á lögum um umhverfismat áætlana og viðeigandi íslenskum og erlendum stefnuskjöllum. Nánar má lesa um umhverfisþætti og viðmið í umhverfisskýrslum sem fylgja samþykktu aðalskipulagi Reykjavíkur og svæðisskipulagi, Höfuðborgarsvæðið 2040.

5.2 Gögn, matsspurningar og viðmið

Hér eru skilgreindir umhverfisþættir og litið til matsspurninga og viðmiða sem sett voru fram í umhverfismati fyrir aðalskipulag Reykjavíkur. Viðmið sem höfð eru til hliðsjónar eru m.a. stefna Reykjavíkurborgar, lög og reglugerðir og stefna stjórnvalda. Að auki er litið til nálgunar úr umhverfismati svæðisskipulags höfuðborgarsvæðisins og matsþáttum og matsspurningum þaðan bætt við umfjöllunina hér (auðkenndar með undirstrikun) þannig að matið nái yfir þá þætti sem voru til umfjöllunar í umhverfismati beggja tillagna.

Tafla 5.1 Umhverfisþættir, gögn, matsspurningar og viðmið

Umhverfisþáttur	Upplýsingar	Matsspurningar	Viðmið
1. Náttúrufar		Hefur áætlun áhrif á:	
1.1 Lífríki	Fyrirliggjandi gögn um lífríki, rannsóknir og kortlagning Verndarsvæði	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vistkerfi sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd? ▶ Fugla og gróðurfélög sem eru friðlýst eða á valista Náttúrufræðistofnunar Íslands? 	Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Velferð til framtíðar (2002). Válistar Náttúrufræðistofnunar Íslands. Líffræðileg fjölbreytni. Stefna Reykjavíkurborgar (2015).
1.2 Sjór og strandlengja	Upplýsingar úr AR 2010-2030	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Náttúrulega lögun strandlengjunnar? ▶ Ásýnd svæða? 	Stefnumið Aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030 um grænu borgina.
2. Loftgæði			
2.1 Loftgæði	Upplýsingar um loftgæði á mælistöðvum á höfuðborgarsvæðinu. Gögn aðgengileg hjá Umhverfisstofnun. Umferðarlíkan fyrir höfuðborgarsvæðið	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Loftgæði? ▶ Fjöldi daga sem magn svifryks fer yfir heilsuverndarmörk? 	Stefnumið aðalskipulagsins Reglugerð nr. 787/1999 um loftgæði.
2.2 Losun gróðurhúsalofttegunda	Útreikningar Umhverfisstofnunar á losun gróðurhúsalofttegunda á Íslandi (fyrir Umhverfisráðuneytið)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Losun gróðurhúsalofttegunda frá samgöngum? ▶ <u>Stuðlar sviðsmyndin að minni notkun jarðefnaeldsneytis?</u> 	Stefnumið Aðalskipulagsins 2010-2030 um grænu borgina. Stefnumörkun ríkisstjórnar um sjálfbæra þróun til 2020. Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar (2016).
3. Samfélag			

3.1 Samgöngur	Upplýsingar úr Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 Umferðarlíkan fyrir höfuðborgarsvæðið Vegagerðin, umferðartölur.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Umferð á nærliggjandi vegum og um byggð? 	Stefnumið Aðalskipulagsins 2010-2030 um vistvænar samgöngur Stefnumið Svæðisskipulags höfuðborgarsvæðisins 2040.
3.2 Lýðheilsa	Umferðarlíkan fyrir höfuðborgarsvæðið Reglugerð nr. 1000/2005 um kortlagningu hávaða Kortlagning umferðarhávaða á stofnbrautum á höfuðborgarsvæðinu skv. reglugerð nr. 1000/2005. Gögn aðgengileg hjá Umhverfisstofnun. Gögn Umhverfisstofnunar um loftgæði á mælistöðvum á höfuðborgarsvæðinu.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er líklegt að umferðarhávaði fyrir yfir mörk við íbúðabyggð 55 dB(A) og útivistarsvæði/kyrrlát svæði 45 dB(A) ▶ Er líklegt að loftgæði við íbúðabyggð og útivistarsvæði/kyrrlát svæði fari yfir sólarhringsheilsuverndarmörk á svifryki (50µ/m³) eða öðrum efni sum tilgreind eru í reglugerð nr. 787/1999 um loftgæði? 	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030. Aðgerðaáætlun gegn hávaða (2014). Reglugerð 724/2008 um hávaða Reglugerð nr. 787/1999 um loftgæði
3.3 Fornminjar	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 Minjaskráning.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Menningarminjar? ▶ Búsetu/menningarlandslag? 	Lög nr. 80/2012 um menningarminjar
3.4 Öryggi	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Stafar hætta vegna breyttrar sjávarstöðu eða sjávarflóða? ▶ Eru skilgreindar mótvægisáðgerðir vegna hækkandi sjávarstöðu? ▶ <u>Tekur stefnan tillit til náttúruvár við skipulag landnotkunar?</u> 	Loftslagsstefna Reykjavíkur (2016) Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum (2010).
<u>3.5 Efnahagur</u>	<u>Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins 20140</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ <u>Veitir stefnan möguleika á svæðum fyrir fjölbreytta atvinnustarfsemi sem vænta má vaxtar á svæðinu ?</u> ▶ <u>Veitir stefnan möguleika á hagkvæmu grunnkerfi veitna og sorphirðu?</u> 	
4. Auðlindir			
4.1 Landrými	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nýtingu landrýmis? ▶ <u>Heimilur stefnan að óraskað land sé tekið undir byggð?</u> 	Velferð til framtíðar. Stefnumörkun um sjálfbæra þróun til 2020 Höfuðborgarsvæðið 2040

4.2 Verndarsvæði	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins (græni trefilinn, vatnsvernd o.fl.) Friðuð svæði, Umhverfisstofnun Náttúruminjaskrá Náttúruverndaráætlun 2009-2013	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Stærð verndarsvæða? ▶ Gæði/eðli verndarsvæða? 	Skilmálar friðaðra verndarsvæða. Svæði á Náttúruminjaskrá Stefnumið ASKR
4.3 Útivistarsvæði	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 Höfuðborgarsvæðið 2040	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Hefur áætlunin áhrif á notkun og aðgengi að útivistarsvæðum? 	Stefnumið Aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030 um útivistarsvæði Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins 2040
4.4 Jarðefnanotkun	Umfang landfyllinga Efnistökusvæði	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Þarf að afla leyfa á nýjum efnistökusvæðum vegna áætlunarinnar? 	Stefnumið Aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030 um efnistöku. Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins 2040
4.5 Landslag/ásýnd	Umfang raskaðs svæðis	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er gengið á gæði náttúru og landslags innan borgarinnar og nærri heimilum borgarbúa? ▶ <u>Styður stefnan við möguleika til hreyfingar og útiveru í náttúrulegu umhverfi, þ.e. við strönd og á grónum svæðum á jaðri byggðarinnar?</u> 	Stefnumið Aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030 um grænu borgina

5.3 Umhverfis- og áhrifaþættir

Nýtt efnisvinnsluvæði við Álfsnesvík kann að hafa áhrif á ýmsa umhverfisþætti, bæði jákvæð og neikvæð. Í eftirfarandi töflu er gerð grein fyrir þeim umhverfisþáttum sem líklegt er að verði fyrir áhrifum en nákvæmni umfjöllunarinnar endurspeglar stigskiptingu skipulagsáætlana. Áhrifin eru borin saman við núllkost, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og sem myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfalli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Ekki hafa komið fram aðrir raunhæfir kostir fyrir fyrirtækið til að staðsetja sig á utan höfuðborgarsvæðisins.

Í matinu eru áhrif á umhverfisþætti metin út frá áhrifum á staðinn sem valinn er fyrir starfsemina.³¹

Tafla 5.2 Yfirlit yfir umhverfis- og áhrifaþætti

Umhverfisþáttur	Áhrifaþáttur
1. Náttúrufar	
1.1 Lífríki	Að taka nýtt landssvæði undir byggð kann að hafa bein eða óbein áhrif á lífríki. Gerð landfyllingar kann að hafa bein áhrif á votlendi sem nýtur sérstakrar verndar.
1.2 Sjór og strandlengja	Ný landfylling er líkleg til að hafa áhrif á strandlengju og sjó. Bein áhrif á strandlengju verða vegna mannvirkjagerðar og á strandsjó vegna afrennslis af svæðinu.
2. Loftgæði	
2.1 Loftgæði	Breytingin kann að hafa áhrif á loftgæði vegna aukinnar umferðar til og frá svæðinu.
2.2 Losun gróðurhúsalofttegunda	Breytingin kann að hafa áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda og notkun jarðefnaeldsneytis vegna samgangna.
3. Samfélag	
3.1 Samgöngur	Breytingin hefur áhrif á akstursvegalemdir vegna atvinnustarfseminnar.
3.2 Lýðheilsa	Áhrif á heilsu geta mögulega orðið vegna mengunar og útblásturs frá umferð.
3.3 Fornminjar	Breytt stefna kann að hafa áhrif á menningarminjar.
3.4 Öryggi	Athuga þarf stöðu vegna svæðisins vegna náttúruvár og þá fyrst og fremst gagnvart sjávarstöðu.
4. Auðlindir	
4.1 Landrými	Efnisvinnsluvæðið hefur bein áhrif á landrými sem fer undir það og innviði því tengdu.
4.2 Verndarsvæði	Efnisvinnsluvæðið kann að hafa áhrif á verndarsvæði.
4.3 Útivistarsvæði	Efnisvinnsluvæðið kann að hafa áhrif á útivistarsvæði og aðgengi að útivistarsvæðum.
4.4 Jarðefnanotkun	Landfylling kallar á notkun jarðefna.
4.5 Landslag/ásýnd	Breyting verður á ásýnd landsins.

³¹ Mat á á áhrifum á umhverfið í **deiliskipulagi** mun einkum ná til þeirra þátta sem afmörkun og innri tilhögun á hefur áhrif á, að gefnum þeim stað sem tilgreindur er í tillögu að breytingu á aðalskipulagi. Það mat verður fullunnið með deiliskipulagstillögunni.

5.4 Mat á vægi áhrifa

Í umhverfismatinu er stuðst við einkunnir við mat á umhverfisáhrifum skipulagstillögunnar, valkosta og einstökum þáttum hennar. Vægiseinkunnirnar byggja á leiðbeiningum Skipulagsstofnunar (Skipulagsstofnun, 2005) og eru þær birtar hér á sama formi og í umhverfismati aðalskipulags Reykjavíkur.

Tafla 5.3 Skýringar á hugtökum sem notuð eru til að meta áhrif á hvern umhverfisþátt

Einkunn	Skýring
Verulega Jákvæð	<p>Veruleg jákvæð breyting á einkennum umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrifin eru marktæk á svæðis-, lands- eða heimsvísu og/eða ná til mikils fjölda fólks.</p> <p>Áhrif framkvæmda ganga lengra en viðmið í lögum, reglugerðum, stefnumörkun stjórnvalda og alþjóðasamningum (s.s. um hljóðvist, 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 o.s.frv.).</p> <p>Áhrifin auka verndargildi umhverfisþáttar verulega.</p> <p>Áhrifin eru til langs tíma og óafturkræf.</p>
Jákvæð	<p>Jákvæð breyting á einkennum umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrifin eru svæðisbundin og/eða ná til nokkurs fjölda fólks.</p> <p>Áhrifin auka verndargildi umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrif framkvæmda samræmast eða ganga lengra en viðmið í lögum, reglugerðum, stefnumörkun stjórnvalda og alþjóðasamningum (s.s. um hljóðvist, 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 o.s.frv.).</p> <p>Áhrifin geta verið til langs tíma og að nokkru óafturkræf.</p>
Óveruleg neikvæð	<p>Áhrif breyta ekki eða lítið einkennum umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrifin eru staðbundin og/eða ná til lítils fjölda fólks.</p> <p>Áhrifin rýra ekki verndargildi umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrif framkvæmda eru í samræmi við viðmið í lögum, reglugerðum, stefnumörkun stjórnvalda og alþjóðasamningum (s.s. um hljóðvist, 61. gr. náttúruverndarlaga nr.60/2013 o.s.frv.).</p> <p>Áhrifin eru tímabundin og að öllu eða nokkru leyti afturkræf.</p>
Neikvæð	<p>Breyting á einkennum umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrifin eru svæðisbundin og/eða ná til nokkurs fjölda fólks.</p> <p>Áhrifin rýra verndargildi umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrif framkvæmda kunna að vera í ósamræmi við viðmið í lögum, reglugerðum, stefnumörkun stjórnvalda og alþjóðasamningum (s.s. um hljóðvist, 61. gr. náttúruverndarlaga nr.60/2013 o.s.frv.).</p> <p>Áhrifin geta verið til langs tíma og að nokkru óafturkræf.</p>
Verulega neikvæð	<p>Veruleg breyting á einkennum umhverfisþáttar.</p> <p>Áhrifin eru marktæk á svæðis-, lands- eða heimsvísu og/eða ná til mikils fjölda fólks.</p> <p>Áhrif framkvæmda eru ekki í samræmi við viðmið í lögum, reglugerðum, stefnumörkun stjórnvalda og alþjóðasamningum (s.s. um hljóðvist, 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 o.s.frv.).</p> <p>Áhrifin rýra verndargildi umhverfisþáttar verulega.</p> <p>Áhrifin eru til langs tíma og óafturkræf.</p>
Óvissa	<p>Óvissa og þ.a.l. ekki hægt að fullyrða um áhrif.</p> <p>Skortur á upplýsingum,</p> <p>óvissa ríkir um hvort/hvernig breyting muni ná fram að ganga,</p> <p>óvissa um hvaða aðgerðir áætlun mun hafa í för með sér.</p>
Engin áhrif / á ekki við	Engin áhrif / á ekki við

Niðurstaða matsins segir til um hvort stefnan er í samræmi við stefnu Íslands í málaflokkunum og viðmið um lýðheilsu og sjálfbærni.

5.5 Áhrifamat aðalskipulag- og svæðisskipulag

5.5.1 Náttúrufar

Lífriki: Gróðurfar á svæðinu telst ekki einstakt á landsvísu og engar plöntur hafa fundist sem eru á válista, hvorki háplöntur né lágplöntur. Fuglalíf í Álfsnesi er nokkuð fjölbreytt, einkum við tjörnina við botn Álfsnesvíkur og í myrlendi umhverfis hana, sem og á malarkambi milli tjarnar og sjávar. Mörg rannsóknarverkefni hafa verið unnin um lífríki hafsbots á svæðinu m.a. í tengslum við rannsóknir vegna áformaðrar Sundabrautar og vegna sorpurðunar og nú vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Niðurstaða rannsóknar sem unnin var vegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesvík er að „botndýrasamfélag í Þerneyjarsundi séu tegundaauðug en þéttleikinn frekar lítill. Ekki fundust sjaldgæfar tegundir á svæðinu og ekki er líklegt að svæðið sé á einhvern hátt sérstakt hvorki fyrir Faxaflóa eða landið allt“ (RORUM og Rannsóknarsetur Háskóla Íslands á Suðurnesjum, 2019).. Ekkert votlendi er á svæðinu sem fellur undir náttúruverndarlög. Engin á er á Álfsnesi en Fiskar ganga upp Leiruvoginn og seiði fara þar um á leið sinni frá á og út á sjó. Ekki er líklegt að landfylling í sjó við Álfsnesvík hafi áhrif á ferðir seiða en þau staldra jafnan stutt við, ef þau eiga leið um, á ferð sinni frá ám út á sjó. Hafrannsóknarstofnun er að vinna úr rannsókn á farleiðum laxfiska og samkvæmt bráðabirgðaniðurstöðum fóru ekki margir fiskar um Þerneyjarsund, en þó einhverjir. Þar er ekki meginleið seiða úr Leirvogsa.³²

Sjór- og strandlengja. Nýtt iðnaðarsvæði mun skerða náttúrulega strandlengju á svæðinu. Með breytingu á vaxtarmörkum færast meira af óraskaðri strandlengju inn fyrir vaxtarmörk. Aðalskipulagsstillagan felur þó bara í sér að það svæði muni verða raskað sem er hluti af iðnaðarsvæði skv. tillögunni. Landfyllingin getur haft áhrif á strauma en umfang landfyllingar er ekki það mikið að líkur séu á að áhrif á strauma séu veruleg.

5.5.2 Loftgæði

Loftgæði. Áhrif á loftgæði vegna umferðar eru líklega til að vera óveruleg. Umferð eykst lítillega en gert er ráð fyrir að umferð stærri bíla sé að jafnaði 100 ferðir á hverjum virkum degi frá svæðinu, ef efnisflutningar eru með vörubílum. Þess utan er einhver umferð tengd starfsfólki. Væntanlega umferð þarf einnig að skoða í samhengi við áform um Sundabraut sem mun gjörbreyta aðstæðum, þegar að því kemur. Ólíklegt er að svifryk aukist verulega vegna umferðar. Á iðnaðarsvæðinu er áformuð efnisvinnsla úr seti af hafsbotni. Slíkum rekstri getur fylgt rykmengun og fokhætta og er dregið úr mögulegum áhrifum vegna þess í skilmálum fyrir svæðið í aðalskipulagstillögu:

Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fokhættu, ljósmengun og hávaða.

³² Friðþjófur Árnason og Hlynur Bárðarson, 2019. Munnleg heimild, starfsmenn Hafrannsóknarstofnunar.

Losun gróðurhúsalofttegunda. Iðnaðarsvæði við Álfsnesvík er í nokkurri fjarlægð frá þéttbýli höfuðborgarsvæðisins og umferð þangað mun auka losun gróðurhúsalofttegunda vegna fjarlægðar frá uppbyggingarsvæðum. Aðrir kostir, nær uppbyggingarsvæðum, eru ekki tiltækir. Fyrir uppbyggingaraðila verður mun styttra að sækja efni í Álfsnesvík en í námur á landi og munar þar tugum kílómetra, með tilheyrandi jákvæðum áhrifum á akstursvegalengdir og losun gróðurhúsalofttegunda.

5.5.3 Samfélag

Samgöngur

Breytingin hefur áhrif á akstursvegalengdir vegna atvinnustarfsemi. Umferðin sem fylgir iðnaðarstarfsemi eins og þarna er fyrirhuguð er líkleg til að verða nokkur, og þá sérstaklega umferð stærri bíla. Við útfærslu iðnaðarsvæðisins hefur, eins og kostur er, verið tekið tillit til mögulegrar útfærslu á Sundabraut. Gert er ráð fyrir að iðnaðarsvæðið verði tengt Víðisnesvegi til bráðabirgða með vegi eftir ströndinni að norðan en til framtíðar er gert ráð fyrir tengingu að sunnanverðu við Sundabraut, þegar hún verður komin í gagnið. Í skilmálum fyrir iðnaðarsvæðið eru settir eftirfarandi skilmálar um aðlögun svæðisins að legu 2. áfanga Sundabrautar.

Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til fyrirhugaðrar legu 2. áfanga Sundabrautar.

Lýðheilsa

Á kyrrlátum dögum er mögulegt að hljóð frá starfsemi iðnaðarsvæðisins berist t.d. á útivistarsvæðið og gönguleiðina upp á Esju og út til Þerneyjar. Ekki er líklegt að umferð vegna iðnaðarsvæðisins hafi þau áhrif að umferðarhávaði við íbúðabyggð eða á nálægum útivistarsvæðum fari yfir viðmiðunarmörk.

Fornminjar

Á skipulagssvæðinu eru engin verndarsvæði, friðlýst svæði eða jarðmyndanir sem njóta sérstakrar verndar. Innan vaxtarmarka eins og þau eru dregin í svæðisskipulagsbreytingu er töluvert af skráðum minjum í landi Álfsness, Glóru og Sundakots og eru minjarnar við Sundakot við Þerneyjarsund merkastar af þeim. Við afmörkun iðnaðarsvæðisins í aðalskipulagsbreytingu hefur verið tekið tillit til staðsetningar minjanna við Sundakot, Glóru og fiskibyrjanna á holtinu suð-vestan við Glóru. Iðnaðarsvæðið er í landi Glóru en sjálft bæjarstæðið, sem er utan iðnaðarsvæðisins, er talið sérstætt þar sem það myndar óraskaða heild. Glóra er góður fulltrúi hjáleigu frá 20. öld í nágrenni Reykjavíkur en síðast var búið í Glóru 1928-1935. Aðalminjasvæðið og bæjarhóllinn er í yfir 100 m fjarlægð frá ströndinni og er æskilegt að því svæði verði ekki raskað. Borgarsögusafnið hefur mælt upp þær minjar sem eru á skipulagssvæðinu og er nýtt iðnaðarsvæði í aðalskipulagi afmarkað þannig að það hlífi minjumum.

Við afmörkun svæðisins og við útfærslu vegtengingar við svæðið skal þess gætt að minjum sé hlíft. Til að bregðast við þessu eru settir eftirfarandi skilmálar um fornminjar fyrir iðnaðarsvæðið í aðalskipulagstillögunni.

Í aðalskipulagi og deiliskipulagi skal svæðið afmarkað þannig að merkjum fornminjum verði ekki raskað.

Vegtengingu að svæðinu skal hagað þannig að nálægum minjum sé ekki raskað.

Öryggi

Ein af afleiðingum loftslagsbreytinga er hækkun sjávarstaða og aukning á tíðni hættulegra sjávarflóða. Taka verður tillit til þessarar hættu þar sem byggð stendur hvað lægst við sjó. Miðað við spár um loftslagsbreytingar mun sjávarborð við Reykjavík hækka talsvert og hefur verið lagt til að gólfkóti húsa nálægt strandlínu (50-100m) verði 4,75m og gólfkóti húsa sem eru 150-200 m og meira frá strandlínu verði 4,3-4,5m. Þá er gert ráð fyrir að byggð sé varin með sjóvarnargörðum. Í skilmálum fyrir iðnaðarsvæðið í aðalskipulagi eru sett eftirfarandi ákvæði til að bregðast við hækkun sjávarastöðu. Almennu eru landfyllingar eins og skipulagið gerir ráð fyrir varðar með varnargörðum.

Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til mögulegrar hækkunar sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga.

Efnahagur

Breytingin leysir úr landþröng þeirrar mikilvægu starfsemi sem ráðgerð er á svæðinu. Staðsetning við Álfsnesvík hefur komi best út úr kostamati. Í vinnu við aðalskipulag Reykjavíkur var lagt til að starfsemi Björgunar yrði flutt á nýtt hafnar- og iðnaðarsvæði á Álfsnesi við Kollafjörð eða á viðeigandi svæði utan Reykjavíkur. Svæðið við Kollafjörð, sem þarna var vísað í, kemur ekki vel út úr kostamati sem framtíðarstaðsetning fyrir efnisvinnsluna. Aðstæður fyrir hana, ásamt höfn eru sérstaklega óhentugar, bæði vegna landslags og verðufars. Fara þyrfti í miklar sprengingar á strandberginu, sem rís þar hátt, til að búa til vinnusvæði, bæta við landfyllingum og aðkoma að svæðinu er vandkvæðum háð. Í kostamati er komist að þeirri niðurstöðu að staðsetning við Álfsnesvík feli í sér skynsamlega málamiðlun að virtum þeim áhrifum sem greiningin náði til.

Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og Álfsnesvík kæmi ekki til greina sem iðnaðarsvæði myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Það gæti haft þau áhrif að framboð á efnum t.d. til steypuframléiðslu myndi minnka mikið og þá þyrfti að flytja efni langt að, annað hvort úr opnum námum eða þá að opna þyrfti nýjar námur á landi. Efnisvinnsla úr námum á hafsbotni hefur reynst hagkvæmur kostur og dregið úr þörfinni fyrir efnisnám á landi.

5.5.4 Auðlindir

Landrými

Efnisvinnslusvæðið hefur bein áhrif á landrými sem fer undir það og innviði því tengdu. Óraskað land er tekið undir byggð sem hefur neikvæð áhrif á auðlindina land. Áhrifin eru metin neikvæð en ekki verulega neikvæð. Þarna er um að ræða land þar mikið rask er nú þegar áformað í nágrenninu með lagningu Sundabrautar, þar er gert ráð fyrir jarð- og gasgerðarstöð fyrir úrgang og landið er í nágrenni stórs urðunarstaðar.

Verndarsvæði

Nýtt iðnaðarsvæði kann að hafa áhrif á hverfisverndar- og náttúruminjasrásvæði í Þerney. Svæðið verður ekki fyrir beinum áhrifum en möguleg áhrif eru ef breyting á straumum vegna landfyllingar hefur áhrif á strandlínu og áhrif á hljóðvist. Þessi áhrif eru líkleg til að vera óveruleg þar sem breytingar á straumum eru ekki líklegar til að hafa veruleg áhrif og truflun vegna hljóðvistar í Þerney er ekki líkleg til að fara yfir mörk sem í gildi eru vegna útivistarsvæða. Áhrif á nálægt náttúruverndarsvæði í Leiruvogi eru hverfandi vegna fjarlægðar.

Útivistarsvæði

Á Álfsnesi eru ekki vinsæl útivistarsvæði. Urðunarsvæðið á miðju nesinu hefur ekki laðað fólk að og skotæfingarsvæðið, sem er staðsett tímabundið á norðanverðu nesinu, fer ekki vel saman við útivist, þó þau sem þangað sækja njóti þess að stunda skotæfingar. Stefna um iðnaðarsvæðið og færslu vaxtarmarkna er því ekki talin líkleg til að hafa áhrif á notkun og aðgengi að útivistarsvæðum.

Jarðefnanotkun

Efnisvinnsla á væntanlegu iðnaðarsvæði kallar annars vegar á landfyllingu og hins vegar landmótun í landi sem getur falið í sér nokkrar skeringar. Nokkuð af efni mun falla til úr dýpkun sem er fyrirhugað að fara í til að gera innsiglingarrennu að svæðinu. Æskilegt er að við útfærslu svæðisins sé miðað við að efnisjafnvægi verði á milli fyllinga og skeringa á landi, en lagt er upp með að sem allra mest af efni til landmótunar fái á svæðinu. Um þetta eru settir skilmálar fyrir iðnaðarsvæðið í aðalskipulagi. Frekari útfærsla og umfjöllun verður í deiliskipulagi.

Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflað með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.

Landslag/ásýnd

Ásýnd svæðisins við Álfsnesvík mun breytast verulega þegar iðnaðarsvæðið kemur til framkvæmdar. Bæði er um að ræða framkvæmdir við athafnasvæði á landi, landfyllingu út í sjó, dýpkunarframkvæmdir og nýja veltengingu fyrir svæðið. Frá byggð verða sjónræn áhrif helst frá Kjalarnesi en vegna fjarlægðar frá byggð í Mosfellsbæ og Grafarvogi og vegna landslags, dregur úr sjónrænum áhrifum þar.

Þegar Sundabraut verður tekin í gagnið munu miklu fleiri fara um Álfsnes og eins og bent er á í aðalskipulagi Reykjavíkur er það mjög sýnilegt frá væntanlegri Sundabraut og byggð í Kjalarnesi. Æskilegt er að draga úr ásýndaráhrifum vegna skipulagssvæðisins við Álfsnesvík og eru um það settir skilmálar í aðalskipulagið sem eru bindandi fyrir útfærslu í deiliskipulagi.

Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu. Móta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohættu, ljósmengun og hávaða.

Niðurstaða

Samandregnar niðurstöður umhverfismats aðalskipulags og svæðisskipulags má sjá í eftirfarandi töflu. Sú niðurstaða sem er sýnd í þessari töflu, á einnig við um áhrif deiliskipulagsins á umhverfið.

Í næsta kafla er gerð grein fyrir því hvernig dregið var úr áhrifum á umhverfið með útfærslu á lóð, afmörkun lóðarinnar m.t.t. Sundabrautar, fyrirkomulagi bygginga, umhverfisfrágangi og ákvörðun um legu bráðabirgðavegar og þeim kostum sem skoðaðir voru.

Tafla 5.5 Samandregnar niðurstöður umhverfismats aðalskipulags, svæðisskipulags og deiliskipulags.

Umhverfis- þáttur	Áhrifamat	Skýring	Skilmálar í aðalskipulagi til að draga úr áhrifum.
1. Náttúrufar			
1.1 Lífríki	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif á gróður, botndýralíf og fuglalíf. votlendi.	
1.2 Sjór og strandlengja	Neikvæð	Óröskuð strandlengja mun skerðast.	
2. Loftgæði			
2.1 Loftgæði	Óveruleg neikvæð	Óveruleg áhrif vegna umferðar. Dregið er úr mögulegum neikvæðum áhrifum á loftgæði, vegna rykmengunar eða fohættu frá starfseminni.	Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohættu, ljósmengun og hávaða.
2.2 Losun gróðurhúsaloft tegunda	Óveruleg neikvæð	Óveruleg aukning vegna aukinnar umferðar í Álfsnesvík. Þar vegur á móti að mun styttra verður í Álfsnesvík af uppbyggingarsvæðum en í námur á landi, sem annars þyrfti að sækja í.	
3. Samfélag			
3.1 Samgöngur	Óveruleg neikvæð	Auknar akstursvegalengdir	Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til legu 2. áfanga Sundabrautar.
3.2 Lýðheilsa	Óveruleg neikvæð	Einhver áhrif verða á hljóðvist en þau eru óveruleg.	
3.3 Fornminjar	Óveruleg neikvæð	Merkar menningarminjar eru innan vaxtarmarka.	Í aðalskipulagi og deiliskipulagi skal svæðið afmarkað þannig að merkum fornminjum verði ekki raskað. Vegtengingu að svæðinu skal hagað þannig að merkum nálægum minjum sé ekki raskað.
3.4 Öryggi	Óveruleg neikvæð	Skipulagið tekur tillit til loftslagsbreytinga	Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til hækkunar sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga.
3.5 Efnahagur	Verulega jákvæð	Stefnan veitir möguleika á iðnaðarsvæði fyrir fyrirtæki sem er mikilvægur framleiðandi jarðefna fyrir höfuðborgarsvæðið og önnur svæði nær og fjær.	
4. Auðlindir			
4.1 Landrými	Óveruleg neikvæð	Óraskað land er tekið undir byggð.	
4.2 Verndarsvæði	Óveruleg neikvæð	Svæði á náttúruminjaskrá eru ekki líkleg til að verða fyrir verulegum áhrifum.	
4.3 Útivistarsvæði	Óveruleg neikvæð	Stefnan er ekki líkleg til að hafa áhrif á notkun eða aðgengi að útivistarsvæðum.	
4.4 Jarðefnanotkun	Óveruleg neikvæð	Gæta skal að jafnvægi i efnisnotkun á staðnum milli skeringa, fyllinga og dýpkunar.	Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflagð með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.
4.5 Landslag/ásýnd	Neikvæð	Ásýnd svæðisins mun breytast.	Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu. Móta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og

kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohættu, ljósmengun og hávaða.

Núllkostur, það er ef skipulagi yrði ekki breytt og Álfsnesvík kæmi ekki til greina sem iðnaðarsvæði myndi leiða til þess að ekkert iðnaðarsvæði af þessum toga færi inn á skipulag og fyrirtæki sem þurfa að staðsetja sig á slíku svæði, eins og á við í tilfelli Björgunar, myndu þurfa að hætta vinnslu. Það gæti haft þau áhrif að framboð á efnum t.d. til steypuframléiðslu myndi minnka mikið og þá þyrfti að flytja efni langt að, annað hvort úr opnum námum eða þá að opna þyrfti nýjar námur á landi. Efnisvinnsla úr námum á hafsbotni hefur reynst hagkvæmur kostur og dregið úr þörfinni fyrir efnisnám á landi.

5.6 Áhrifamat deiliskipulagstillögu

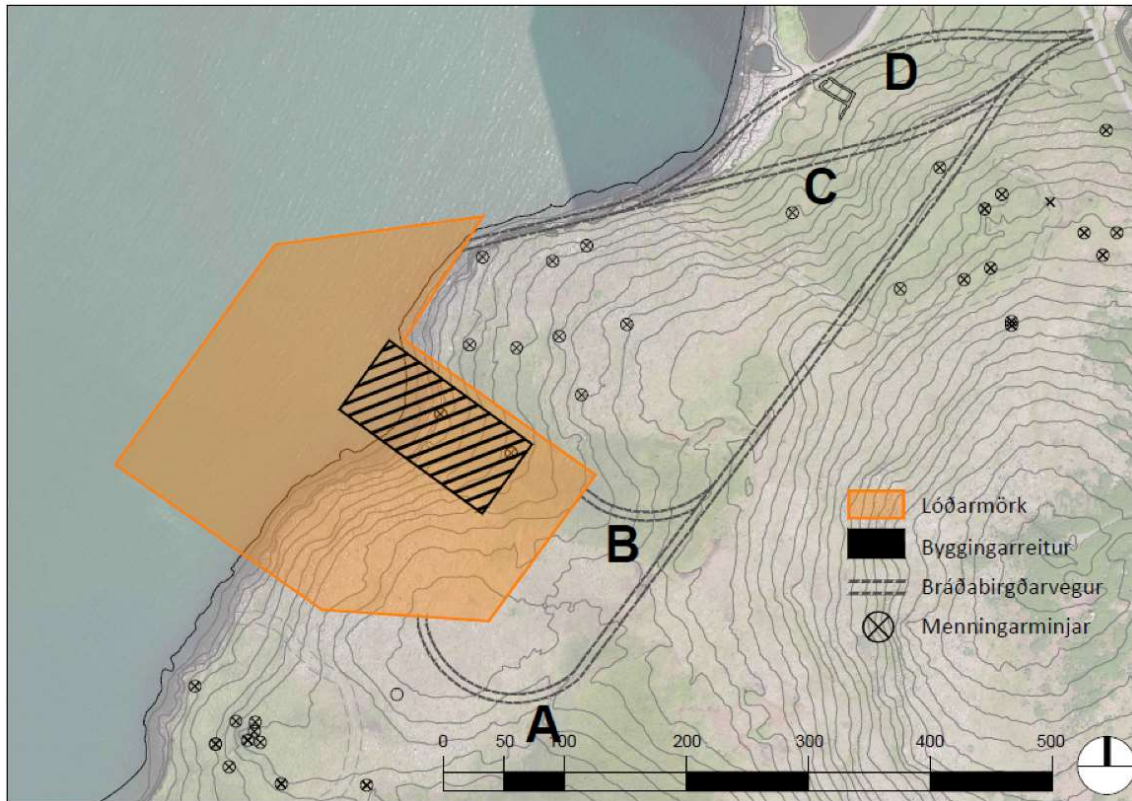
Í umfjöllun hér frammar er farið yfir valkosti um staðsetningu fyrir iðnaðarsvæðið og mat á svæðisbundnum áhrifum þess að staðsetja iðnaðarsvæðið við Álfsnesvík. Áhrifamat deiliskipulagstillögu snýr hins vegar að mati á áhrifum af útfærslu á lóð, tilhögun hennar og stærð, fyrirkomulagi bygginga og umhverfisfrágangi skv. þeim skilmálum sem settir eru í aðalskipulagi og gerð er grein fyrir í matstöflunni hér fyrir framan.

Þeir valkostir sem voru til skoðunar við vinnu við deiliskipulag Álfsnesvíkur snéru helst að legu bráðabirgðarvegtengingar að lóðinni.

Staðsetning viðlegukants er ákvörðuð út frá útreikningum á ölduálagi og öðrum þáttum sem skipta máli til að þar verði skip í sem bestu vari. Staðsetning viðlegukantsins hefur svo aftur áhrif á það hvað landfyllingin nær langt út og innra skipulag á lóð, hvar er hagkvæmast að staðsetja tæki til efnisvinnslu, settjarnir, efnishauga og byggingar. Miðað er við að lóðin sé jafnstór lóðinni sem Björgun hefur haft til umráða við Sævarhöfða. Tæknileg skilyrði um t.d. dýpi við viðlegukant, var fyrir úthafsöldu og efnisjafnvægi valda því að ekki er um eiginlega valkosti að ræða varðandi útfærslu fyllingarinnar.

Til framtíðar er reiknað með að vegtenging verði að svæðinu um nýja Sundabraut en þar til hún verður byggð þarf að gera bráðabirgðavegtengingu að nýrri vegtengingu yfir Víðinesveg en þar er verið að leggja veg áfram yfir umráðasvæði Sorpu. Lega bráðabirgðavegar er sýnd til skýringar í deiliskipulaginu. Þar voru skoðaðir fjórir valkostir :

- A. Í legu Sundabrautar, tenging að sunnanverður. Bráðabirgðavegur í veglínu Sundabrautar og tenging inn á lóð að þar sem framtíðartengingin er fyrirhuguð.
- B. Í legu Sundabrautar, tenging að norðanverðu. Bráðabirgðavegur í veglínu Sundabrautar en tengt inn á lóð að norðanverðu til að stytta veginn.
- C. Með ströndinni til norðurs, og vegur lagður yfir gömul tún í landi Glóru.
- D. Með ströndinni til norðurs með tengingu við veg við tjörnina og áfram að gatnamótum.

Valkostir fyrir bráðabirgðavegtengingu að lóð.

Umhverfisáhrif valkosta og samanburður þeirra:

Valkostir A og B í veglínu Sundabrautar þvera báðir minjasvæði Glóru og eru líklegir til að hafa áhrif á ásýnd og landslag. Valkostur B liggur er styttri en valkostur A, en valkostur A liggur þar sem áætluð framtíðartenging svæðisins er við Sundabraut og er lengsti kosturinn. Meira jarðefni þarf fyrir lengri veg. Báðir valkostirnir myndu raska minjum á minjasvæði Glóru með því að fara í gegn um túngarðinn og þvera bæjarsvæðið. Nokkur óvissa er um áhrif á minjar sunnan við Glóru þar sem þar liggur ekki fyrir minjaskráning sem byggir á vettvangsathugun. Þegar Sundabraut kemur má reikna með, miðað við þær áætlanir sem nú eru uppi, að þessu svæði verði öllu raskað.

Valkostir C og D eru líklegir til að hafa áhrif á náttúrulegar fjörur og ásýnd. Þeir liggja báðir með ströndinni fyrstu 200 metrana en miðað er við að þeir raski ekki landi. Þannig getur vegurinn m.a. varið fiskibyrði sem er á holtinu fyrir rofi, en það er í fornminjaskráningu metið í hættu vegna strandrofs. Gæta þarf að þar sem valkostur D fer fram hjá rústum af fjárhúsum við tjörnina, þannig að ekki sé farið of nálægt henni. Tveir valkostir eru svo um áframhaldandi legu þar sem kostur C fer inn á land og yfir minjasvæði Glóru, en valkostur D tengist strax inn á veg sem nú þegar liggur að ströndinni við tjörnina. Líklegt er að bæta þyrfti undirlag og breikka þann veg svo hann geti borið þungaumferð. Kostirnir eru báðir nokkru styttri en kostur A og B en kostur D er stytstur og því þarf minnst af efni í hann. Þegar Sundabraut kemur er mögulegt að fjarlægja bráðabirgðaveginna á strandleiðinni en aðrir hlutar eru að mestu innan vegstæðis Sundabrautar.

Samantekt umhverfisáhrifa og einkunnagjöf er í eftirfarandi matstöflu. Einkunnagjöf er sett þannig fram að grænt er besti kostur og rautt er sísti kosturinn.

Tafla 5.6 Samandregnar niðurstöður kostamats.

Stefna	Umhverfisþættir			
	Náttúrufar	Loftgæði	Samfélag	Auðlindir
<i>A. Í veglínu Sundabrautar og tenging við lóð að sunnanverðu</i>	850 m vegur lagður um óraskað landsvæði og breyting á ásjýnd.	Lengri vegalengd hefur neikvæð áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda og notkun jarðefnaeldsneytis	Neikvæð áhrif á minjasvæði Glóru, minjum raskað og óvissa á hluta svæðisins þar sem skráning liggur ekki fyrir.	Meira óraskað land tekið undir byggð og jarðefni þarf í fyllingar.
<i>B. Í veglínu Sundabrautar og tenging við lóð að norðanverðu</i>	550 m vegur lagður um óraskað landsvæði og breyting á ásjýnd.	Lengri vegalengd hefur neikvæð áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda og notkun jarðefnaeldsneytis	Neikvæð áhrif á minjasvæði Glóru og óvissa á hluta svæðisins þar sem skráning liggur ekki fyrir.	Óraskað land tekið undir byggð og jarðefni þarf í fyllingar.
<i>C. Strandleið og um gömul tún við Glóru</i>	200 m vegur lagður um óraskaða strandlengju og 300 m vegur um óraskað landsvæði og breyting á ásjýnd.	Styttri vegalengd hefur minni áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda og notkun jarðefnaeldsneytis	Neikvæð áhrif á minjasvæði Glóru en engum minjum raskað.	Minna óraskað land tekið undir byggð og minna jarðefni þarf í fyllingar. Framkvæmd afturkræf.
<i>D. Strandleið að vegi við tjörn.</i>	200 m vegur lagður um óraskaða strandlengju og breyting á ásjýnd.	Styttri vegalengd hefur minni áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda og notkun jarðefnaeldsneytis	Engum minjum raskað en hafa þarf aðgát nálægt minjum við veg við Tjörn og við ströndina.	Minnst óraskað land tekið undir byggð og minnst jarðefni þarf í fyllingar. Framkvæmd afturkræf.

Niðurstaðan er að strandleiði, leið D með tengingu við tjörnina besti kosturinn. Sú leið er styst og hefur því minnst áhrif á loftgæði og auðlindir og raskar ekki minjum þó hafa þurfi aðgát þar sem hún fer um útjaðar minjasvæðis með fiskibygjum á holtinu og minjasvæði Glóru. Framkvæmdin er afturkræf þar sem hana má taka í burtu þegar Sundabraut kemur, og getur strandlengjan þá fengið tíma til að jafna sig og ná náttúrulegu jafnvægi á ný. Tenging að Víðisnesvegi er yfir tún sem eru utan minjaheildar Glóru.

Umhverfisáhrif deiliskipulagstillögu:

Í tillögu að deiliskipulagi er afmörkuð ein 7,5 ha lóð í Álfsnesvík, að hluta á landi og að hluta á landfyllingu. Við vinnslu deiliskipulagsins er gert ráð fyrir að lóðin sé fyrir fyrirtækið Björgun sem byggir starfsemi sína á því að taka set af hafsbotni og vinna úr því efni fyrir margskonar framkvæmdir. Innan lóðarinnar er 1 ha byggingarreitur en innan hans er heimilt að byggja 1000 fm af aðstöðuhúsnæði; vélaverkstæði, afgreiðslu og þess háttar. Utan byggingarreits er gert ráð fyrir setlónum fyrir vinnsluna, svæði fyrir tækjabúnað ýmiskonar, hörpur og síló, og ýmis önnur mannvirki, undirstöður, plön, stoðveggi og smáhýsi fyrir stjórnstæki vinnuvéla. Á lóðinni er pláss fyrir efnishauga.

Umfjöllun um mat á áhrifum deiliskipulagsins tekur mið af stöðu áætlunarinnar í stigskiptri áætlanagerð. Hér fyrir framan hefur verið fjallað um áhrif þess að staðsetja iðnaðarsvæðið í Álfsnesvík (kafla 5.5), og hvaða valkostir voru skoðaðir, en umfjöllun fyrir deiliskipulagið snýr frekar að útfærslu svæðisins s.s. umfangi bygginga, ásýnd svæðisins og fyrirkomulagi innan lóðar.

Niðurstaða úr mati á aðalskipulags og svæðisskipulagstillögu var að neikvæð áhrif yrðu á lífríki, sjó og strandlengju, landslag og ásýnd og miða skilmálar í aðalskipulagi við að draga úr þessum áhrifum með útfærslu í deiliskipulagi. Er hér gerð grein fyrir því hvernig unnið var með þessa skilmála.

Í deiliskipulagi er dregið úr áhrifum á ásýnd með skilmálum um trjábelti austan lóðar og með því að staðsetja byggingarreit norðanmegin á svæðinu. Þar er hann í nokkru skjóli af holtinu þar norðan af, sem dregur einnig nokkuð úr áhrifum á ásýnd úr þeirri átt. Þá er svæðið unnið inn í landið sem hefur þau áhrif að lóðin stendur neðar en landið umhverfis, sem einnig dregur úr áhrifum á ásýnd, mögulegri ljósmengun og hávaða. Útfærsla svæðisins tekur mið af fyrirhugaðri legu 2. áfanga Sundabrautar og landhæð er ákvörðuð út frá gögnum um mögulega hækkun sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga. Við landmótun er, eins og hægt er, gætt að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar er að mestu aflað með skeringum á landi og frá dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar. Þá er mögulegt að jarðvegur af framkvæmdasvæðinu, sem hentar síður í fyllingarefni, verði nýttur á urðunarsvæði Sorpu, og skipt þar fyrir grófara efni sem ekki nýtist þar, báðum svæðum til hagsbóta.

Lóðin er afmörkuð þannig að merkum nálægum minjum er ekki raskað og bæði afmörkun lóðar og lega bráðabirgðavegar miðar við að ekki sé farið nær minjum við Glóru, fiskibyrkjum og minjum tengdum Sundakoti en lög gera ráð fyrir. Þá mun landfylling fyrir bráðabirgðavegin sem nú er áformuð undan ströndinni geta varið fiskibyrki sem nú er í hættu vegna strandrofs. Innan deiliskipulagssvæðisins eru tvær skráðar minjar; markapúfa sem reyndist við skráningu minja vera horfin og mógröf í mýri sem nefnist Fornugrafir. Ummerki eftir mógrafir eru ennþá greinanleg í mýrinni. Mógrafirnar eru ekki mjög greinilegar og eru uppgrónar, en merkja má það svæði sem mór hefur verið tekinn. Minjagildið felst aðallega í vitneskju um að mór hafi verið tekin á. Skráðar minjar á svæðinu má sjá á skýringaruppdrætti.

Minjastofnun hefur komið fram með það sjónarmið að minjar á svæðinu við Þerneeyjarsund myndi þrjár minjaheildir (sjá kort); Glóru, Sundakot og kauphöfn við Þerneeyjarsund. Útfærsla í deiliskipulagi hefur ekki áhrif á afmarkaða minjaheild fyrir Sundakot. Áhrif á minjaheild við Glóru eru óveruleg því lega bráðabirgðavegar sem tengir svæðið er útfærð þannig að hann liggur í fjöruborðinu, um 130 metra leið, þar til hann kemur á land á svæði sem nú þegar er raskað, en töluvert grjót er á fjörusvæðinu við tjörnina sem þarna er. Þar áfram er vegstæðið um veg sem þarna er í dag og svo áfram eftir túni sem er utan minjaheildar Glóru, að tengingu yfir Víðisnesveg. Lóðin og áætluð lega

bráðabirgðavegar hefur áhrif á minjaheild sem Minjastofnun nefnir Þerneyjarsunds kauphöfn og eru hér metin neikvæð. Afmörkun minjaheildarinnar byggir á því að tengsl séu milli kauphafnarinnar í landi Sundakots, og fiskibyrkjanna á holtinu, sem er í yfir 500 metra fjarlægð frá þeim stað sem kauphöfnin er álitin hafa verið. Velta má upp spurningum um tengsl fiskibyrkjanna við kauphöfnina við Þerneyjarsund en í grein Kristjáns Eldjárns, Leiruvogur og Þerneyjarsund, í ársriti Hins íslenska fornleifafélags er lítið gert með þau tengsl. “Mannaverk þessi geta ekkert annað verið en fiskibyrgi eða skreiðarbyrgi. En að þau séu forn er alls óvíst. Slík byrgi voru notuð langt á aldir fram. Og þau koma ekki kaupstöðunum við heldur útgerðinni og fiskverkuninni. Byrgin á Höfðanum eru líka það langt frá kaupstaðnum hjá Niðurkoti að þar er ekkert samband í milli.” segir í grein Kristjáns Eldjárns.

Yfirlit yfir minjaheildir, kort Minjastofnunar frá 1. október 2018.

Í skilmálum fyrir svæðið í aðalskipulagi eru lagðar fram leiðir til að draga úr neikvæðum áhrifum áætlunarinnar sem hér segir:

- Hönnun og frágangur á svæðinu skal miða að því að mannvirki falli vel að umhverfinu.
- Nýta skal landslag lóðar landmegin til að skerma starfsemina af eins og kostur er, til að draga úr áhrifum á ásýnd, mögulegri rykmengun eða fohkættu, ljósmengun og hávaða.
- Útfærsla vinnslusvæðisins og tenginga að því skal taka tillit til fyrirhugaðrar legu 2. áfanga Sundabrautar. Þekktar fornminjar eru við svæðið.
- Við allar framkvæmdir skal forðast að raska minjum í suðurjaðri svæðisins, sem tilheyra minjasvæði Sundakots, en þar eru einstakar minjar um búðarsvæði verslunarstaðarins við Þerneyjarsund. Sama á við um minjasvæði Glóru og svæði með fiskibyrkjum norðan við skipulagssvæðið. Vegtengingu að svæðinu skal einnig hagað þannig að minjum sé hlíf.
- Við útfærslu deiliskipulags skal taka tillit til mögulegrar hækkunar sjávarstöðu vegna loftslagsbreytinga.
- Við landmótun skal eins og hægt er gæta að efnisjafnvægi, þannig að efni í fyllingar verði sem mest aflað með skeringum á landi og úr dýpkunarframkvæmdum vegna hafnarinnar.

Í deiliskipulagstillögunni hefur verið leitast við það, eins og kostur er, að draga úr neikvæðum áhrifum á umhverfið með útfærslu á lóð, tilhögun lóðarinnar og stærð og skv. ofangreindum atriðum eins og fyrir er lagt í skilmálum aðalskipulags.

6 Tengsl við aðrar áætlanir

Samhliða breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur er unnið að breytingu á svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins þar sem lagt til að vaxtarmörk þéttbýlis á Álfsnesi verði víkkuð út og stækkað svæði nái utan um landssvæðið við Álfsnesvík.

Við mótun breytingartillögu fyrir aðalskipulagið og nýs deiliskipulags verður gerð grein fyrir samræmi tillagnanna við eftirfarandi áætlanir:

- Landsskipulagsstefna 2015-2026

Breytingin er til þess fallin að auka samkeppnishæfni höfuðborgarsvæðisins með því að skapa grundvöll fyrir atvinnuuppbyggingu og sérhæfða þjónustu og samrýmist vel markmiði landsskipulagsstefnu um samkeppnishæf samfélög og atvinnulíf. Breytingin felur í sér að ráðstafa landi undir sérhæfða starfsemi fyrir efnisvinnslu í Álfsnesvík en með breytingunni er ekki verið að heimila þróun íbúðabyggðar utan núverandi vaxtarmarka, miðað við framlagða breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur sem kynnt er samhliða. Breytingin er að því leyti ekki í ósamræmi við markmið landskipulags um sjálfbært skipulag þéttbýlis og þróun þéttrar, samfelldrar byggðar.

- Svæðisskipulagið Höfuðborgarsvæðið 2040

Í svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2001-2024 er ekki mörkuð sérstök stefna um starfsemi af því tagi sem Björgun rekur. Að áliti Skipulagsstofnunar er efnisvinnsla Björgunar starfsemi sem á heima á iðnaðarsvæðum og þar af leiðandi þarf hún að skilgreinast innan vaxtarmarka þéttbýlis. Því er breyting á svæðisskipulaginu nauðsynleg forsenda breytingar á aðalskipulagi Reykjavíkur.

- Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030

Eins og fram hefur komið þá gerir aðalskipulag Reykjavíkur ekki ráð fyrir efnisvinnslusvæði í Álfsnesvík. Samkvæmt Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 er svæðið skilgreint sem opið svæði og er Sundabraut áformuð í jaðri svæðisins. Í tillögu að breytingu á aðalskipulagi Reykjavíkur er landnotkun breytt, afmarkað iðnaðarsvæði og sett stefna um umfang og eðli starfsemi innan þess, yfirbragð og aðrar forsendur fyrir gerð deiliskipulags sem er í vinnslu. Því er breyting á aðalskipulaginu nauðsynleg forsenda nýs deiliskipulags.

7 Heimildir

- Anna Lía Guðmundsdóttir, 2008. Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á framkvæmdarsvæðinu. Minjasafn Reykjavíkur. Skýrsla nr. 139.
- Alta, 2017. Nýtt athafnasvæði Björgunar. Kostamat. Unnið fyrir Björgun ehf. og Reykjavíkurborg. Óútgefin drög.
- Ásbjörn Einarsson, 2009. Yfirlit yfir niðurstöður rannsókna á áhrifum sigvatns frá urðunarstað SORPU bs í Álfsnesi á umhverfi urðunarstaðarins.
- Borgarsögusafn, 2018. Fornleifaskráning á efnisvinnslusvæði við Álfsnesvík Þerneyjarsundi. Anna Lía Guðmundsdóttir og Margrét Björg Magnúsdóttir.
- Efla, 2015. Jarðefnaflutningar á sjó og landi í Reykjavík. Minni útblástur gróðurhúsalofttegunda. Unnið fyrir skrifstofu eigna- og atvinnuþróunar.
- Fornleifastofan, 2008. Fornleifaskráning vegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesi í Reykjavík. http://www.samlausn.is/files/Samlausn/SK-000-009-2.140.006_Fornleifaskra.pdf
- Guðmundur Víðir Helgason og Jörundur Svavarsson, 1991. Botndýralíf í Þerneyjarsundi. Líffræðistofnun Háskólans, fjölrit nr. 30.
- Ingvar Birgir Friðleifsson og Valgarður Stefánsson, 1975. Jarðhitaleit í Víðisnesi, Kjalarneshreppi. Skýrsla Orkustofnunar, OS-JHD-7521.
- Jóhann Óli Hilmarsson og Ólafur Einarsson, 2009. Fuglar og gróður í Álfsnesi. Unnið fyrir Sorpu.
- Jörundur Svavarsson, 1999. Botndýralíf við mynni Leiruvogs. Líffræðistofnun Háskólans, fjölrit nr. 52.
- Kjartan Thors, 2017. Mælingar við Þerney 2017. Unnið fyrir Björgun.
- Kristján Eldjárn, 1980. Leiruvogur og Þerneyjarsund. Árbók hins íslenska fornleifafélags, 77, 25-35.
- Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015. Fornleifar á Kjalarnesi. Flokkun og greining á skráðum fornleifum. Viðauki: Saga jarða á Kjalarnesi. Viðauki við meistararitgerð. Sjá <https://skemman.is/handle/1946/21068>
- Mannvit, 2008. Efnistaka af hafsbotni í Kollafirði Faxaflóa. Mat á umhverfisáhrifum. Unnið fyrir Björgun, október 2008
- Minjasafn Reykjavíkur, 2004. Fornleifaskráning jarðarinnar Gufuness og hjáleigu hennar Knútskots. Anna Lía Guðmundsdóttir skráði. Sjá http://borgarsogusafn.is/sites/borgarsogusafn.is/files/atoms/files/skyrsla_115.pdf
- Reykjavíkurborg, 2015. Líffræðileg fjölbreytni. Stefna Reykjavíkurborgar. Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar.
- Reykjavíkurborg og Vegagerðin, 2014. Aðgerðaráætlun gegn hávaða.

Reykjavíkurborg, 2016. Loftslagsstefna Reykjavíkurborgar.

Reykjavíkurborg, 2013. *Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030*.

RORUM og Rannsóknarsetur Háskóla Íslands á Suðurnesjum, 2019. Botndýr í Þerneyjarsundi. Unnið fyrir Björgun, 2019 01.

Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu, SSH. 2014. Höfuðborgarsvæðið 2040. Svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins 2015-2040.

Siglingastofnun, 2009. Öldusveigjуреikningar fyrir Álfsnes. Unnið af Morgane Priet-Mahéo og Sigurði Sigurðarsyni.

Sindri Ellertsson Csillag, 2008. Fornleifarskráning vegna fyrirhugaðra framkvæmda í Álfsnesi í Reykjavík. Fornleifastofnun.

Skipulagsstofnun, 2005. Leiðbeiningar um flokkun umhverfisþátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa.

Umhverfisráðuneytið, 2002. Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi, stefnumörkun til 2020. Reykjavík: Umhverfisráðuneytið.

Umhverfisráðuneytið, 2010. Aðgerðaráætlun í loftslagsmálum.

Umhverfisstofnun. Náttúruminjasrá.

Vatnaskil 2006. *Sundabraut. Straumlíkan af Leiruvogi og Kollafirði*. Unnið fyrir Vegagerðina í nóvember 2006 af verkfræðistofunni Vatnaskilum.

Veðurstofa Íslands, 2008. Greinargerð um veðurfar í Álfsnesi og Varmadal.

Vegagerðin, 2018. Minnisblað - Aðstaða Björgunar í Nesvík. Öldufarsathugun og umsögn um tillögu að aðstöðu Björgunar í Nesvík.

Veiðimálastofnun, 2002. Rannsóknir á farleiðum og gönguáttferli laxafiska á ósasvæði Elliðaáanna 2001 og 2002. VMST-R/0220. Höfundar Sigurður Guðjónsson, Ingi Rúnar Jónsson, Þórólfur Antonsson og Jóhannes Sturlaugsson.

VGK Hönnun, 2007. Minnisblað. Varðar Frumathugun landmótunar vegna athafnasvæðis á Álfsnesi.

VSÓ, 2018. Iðnaðar- og athafnasvæði. Yfirlit yfir höfuðborgarsvæðið. Dags. 4.5. 2018. Kynning, unnin fyrir SSH.